

CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

RAPORT ANUAL 2017

ACTIVITATEA JUDICIARĂ

Rezumatul activității judiciare a Curții de Justiție și a Tribunalului Uniunii Europene

Luxemburg, 2018

curia.europa.eu

CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

CURTEA DE JUSTIȚIE
L-2925 LUXEMBURG
LUXEMBURG
TEL. +352 4303-1

TRIBUNALUL
L-2925 LUXEMBURG
LUXEMBURG
TEL. +352 4303-1

Curtea pe internet: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Manuscris definitivat la 1 februarie 2018

Nici instituția, nici vreo persoană care acționează în numele instituției nu sunt responsabile pentru utilizarea care ar putea fi dată informațiilor de mai sus.

Luxemburg: Curtea de Justiție a Uniunii Europene/Direcția comunicare/Unitatea publicații și media electronice

© Uniunea Europeană, 2018

Photos © Georges Fessy

Photos © Gediminas Karbauskis

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei

Orice utilizare sau reproducere de fotografii sau alte documente al căror titular al drepturilor de autor nu este Uniunea Europeană este interzisă fără autorizarea titularilor drepturilor de autor.

Print	ISBN 978-92-829-2818-9	ISSN 2467-0944	doi: 10.2862/847048	QD-AP-18-001-RO-C
PDF	ISBN 978-92-829-2817-2	ISSN 2467-1177	doi: 10.2862/660281	QD-AP-18-001-RO-N
EPUB	ISBN 978-92-829-2772-4	ISSN 2467-1177	doi: 10.2862/1444	QD-AP-18-001-RO-E

CUPRINS

<i>Prefață de domnul Koen Lenaerts, președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene</i>	8
--	---

CAPITOLUL I / CURTEA DE JUSTIȚIE

A/ EVOLUȚIA ȘI ACTIVITATEA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2017	12
B/ JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2017	14
I. Drepturile fundamentale	14
II. Cetățenia Uniunii	19
III. Dispoziții instituționale	22
1. Competențele instituțiilor europene	22
2. Actele juridice ale Uniunii	23
2.1. Forma juridică a actelor	23
2.2. Proceduri de adoptare a actelor	23
3. Accesul la documente	25
4. Răspunderea extracontractuală a Uniunii	29
IV. Dreptul Uniunii și dreptul național	30
V. Contenciosul Uniunii	33
VI. Agricultură	34
VII. Libertățile de circulație	35
1. Libera circulație a lucrătorilor	35
2. Libertatea de stabilire	36
3. Libertatea de a presta servicii	37
VIII. Controlul la frontiere, azilul și imigrarea	39
1. Politica de azil	39
1.1. Statutul refugiaților	40
1.2. Examinarea cererilor de protecție internațională	41
1.3. Protecția internațională în cazul crizei migrației	45
2. Politica de imigrare	49

IX. Cooperarea judiciară în materie civilă	50
1. Regulamentele nr. 44/2001 și nr. 1215/2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială	50
2. Regulamentul nr. 1259/2010 privind legea aplicabilă divorțului	52
3. Regulamentul nr. 650/2012 în materia succesiunilor	53
X. Cooperarea judiciară în materie penală	54
XI. Concurența	56
1. Articolul 101 TFUE	56
1.1. Răspunderea societății-mamă	56
1.2. Acorduri verticale	57
2. Articolul 102 TFUE	58
3. Concentrări	60
4. Procedura de aplicare a normelor de concurență	61
5. Ajutoare de stat	63
XII. Dispoziții fiscale	66
XIII. Aproximarea legislației	69
1. Proprietatea intelectuală și industrială	69
2. Protecția datelor cu caracter personal	72
3. Telecomunicații	75
4. Comerțul electronic	76
5. Transfer de întreprinderi	76
6. Produse alimentare	77
XIV. Politica economică și monetară	78
XV. Politica socială	80
XVI. Protecția consumatorilor	81
XVII. Mediu	83
1. Răspunderea privind mediul	83
2. Schimb de cote	84
3. Zone protejate	85
4. Convenția de la Aarhus	87
XVIII. Politica comercială comună	88

XIX. Acorduri internaționale	91
XX. Politica externă și de securitate comună	94
C/ ACTIVITATEA GREFEI CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2017	98
D/ STATISTICI JUDICIARE ALE CURȚII DE JUSTIȚIE	102
E/ COMPUNEREA CURȚII DE JUSTIȚIE	130
1. Modificări în compunerea Curții de Justiție în anul 2017	131
2. Ordini protocolare	132
3. Foști membri ai Curții de Justiție	134

CAPITOLUL II | TRIBUNALUL

A/ ACTIVITATEA TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2017	140
B/ JURISPRUDENȚA TRIBUNALULUI ÎN 2017	142
TENDINȚE ÎN JURISPRUDENȚA TRIBUNALULUI ÎN 2017	142
I. Procedură jurisdicțională	144
1. Competența instanței Uniunii	144
2. Noțiunea de act supus căilor de atac	145
3. Reprezentarea de către un avocat care nu are calitate de terț	146
II. Drept instituțional	147
III. Norme de concurență aplicabile întreprinderilor	150
1. Contribuții în domeniul articolelor 101 TFUE și 102 TFUE	150
2. Contribuții în domeniul concentrărilor economice	152
IV. Ajutoare de stat	155
1. Admisibilitate	155
2. Procedura administrativă	156
3. Servicii de interes economic general	157

V. Proprietate intelectuală	158
1. Compunerea camerelor de recurs în urma trimiterii	158
2. Marca Uniunii Europene	159
a. Întinderea și natura controlului exercitat de camerele de recurs	159
b. Răspundere extracontractuală	161
c. Motive absolute de refuz	162
d. Motive relative de refuz	164
3. Desenele sau modelele industriale	166
4. Soiuri de plante	167
VI. Politica externă și de securitate comună – Măsuri restrictive	168
1. Ucraina	168
2. Republica Tunisiană	171
VII. Coeziunea economică, socială și teritorială	172
VIII. Protecția sănătății	173
IX. Uniunea vamală	175
X. Dumping	176
XI. Supravegherea sectorului financiar	178
XII. Contractele de achiziții publice ale instituțiilor Uniunii	180
XIII. Clauza compromisorie	182
XIV. Accesul la documentele instituțiilor	183
1. Documente care figurează în dosarul administrativ al unei proceduri referitoare la un abuz de poziție dominantă	183
2. Documente întocmite de un stat membru în cadrul unei proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor	184
3. Documente deținute de ECHA în cadrul unei proceduri referitoare la o cerere de autorizare a utilizării unei substanțe chimice	185
4. Documente referitoare la cererile de cotație aferente ansamblului loturilor vizate de o cerere de oferte	186
XV. Funcție publică	187

XVI. Contenciosul în despăgubire	192
XVII. Recurs	196
XVIII. Cereri de măsuri provizorii	197
C/ ACTIVITATEA GREFEI TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2017	202
I. Incidențe organizatorice ale intrării în funcție a doi judecători noi	203
II. Misiunea de asistență jurisdicțională	203
III. Misiunea de asistență administrativă	207
D/ STATISTICI JUDICIARE ALE TRIBUNALULUI	210
E/ COMPUNEREA TRIBUNALULUI	237
1. Modificări în compunerea Tribunalului în anul 2017	238
2. Ordini protocolare	239
3. Foști membri ai Tribunalului	242

Koen LENAERTS

Președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene

„Transparență” și „cooperare” vor fi fost cuvintele-cheie ale anului 2017.

Astfel, în luna aprilie a acestui an, „Rețeaua judiciară a Uniunii Europene” (RJUE) a fost inaugurată sub egida Curții, în prelungirea Forumului magistraților, care reunise cu o lună înainte, cu ocazia celei de a șaizecea aniversări a Tratatului de la Roma, membrii instituției și președinții curților constituționale și supreme ale statelor membre în jurul temei „Justiția europeană în rețea: garanția unei justiții de calitate”. Această rețea, operațională începând de la 3 ianuarie 2018, intenționează să consolideze cooperarea dintre Curte și instanțele naționale prin intermediul unei platforme multilingve care le va permite să împărtășească, într-un mediu perfect securizat, un ansamblu de informații și de documente care să favorizeze cunoașterea reciprocă a jurisprudenței Uniunii și a celei a statelor membre, precum și aprofundarea dialogului preliminar dintre Curte și instanțele naționale.

Țin să mulțumesc aici în special serviciilor de tehnologia informației, de cercetare și documentare, de comunicare și de traducere, ale căror angajament și eficiență au contribuit în mare măsură la interesul și la entuziasmul suscitate de această inițiativă în cadrul celor 67 de curți constituționale și supreme participante.

Pe plan instituțional, primele două dintre cele trei faze ale reformei arhitecturii jurisdicționale a Uniunii adoptate de forurile legislative europene în luna decembrie 2015 sunt practic încheiate. Deși mai este așteptată o ultimă numire pentru finalizarea primei faze a dublării numărului de judecători ai Tribunalului până în anul 2019, cea de a doua fază a acestei reforme este, în schimb, încheiată în întregime de la intrarea în funcție a doi judecători suplimentari în luna iunie și, respectiv, în luna octombrie 2017.

În paralel și în timp ce reducerea semnificativă a duratei procedurilor în fața Tribunalului produce primele rezultate tangibile ale acestei importante reforme, răspunzând invitației legiuitorului Uniunii, Curtea a adresat Parlamentului European, Consiliului și Comisiei, la 14 decembrie 2017, un raport care concluzionează că nu este necesar, în acest stadiu, transferul parțial de competență în materia trimiterilor preliminare la Tribunal, dar care anunță o reflecție mai amplă asupra repartizării competențelor între Curtea de Justiție și Tribunal, în special în materia acțiunilor directe, precum și asupra examinării recursurilor de către Curtea de Justiție.

Anul 2017 a fost totodată marcat, la nivel intern, de o reorganizare a serviciilor administrative ale instituției, prin care se urmărește, într-un context bugetar restrictiv și într-un mediu caracterizat printr-o creștere constantă a volumului de lucru și printr-o evoluție rapidă a tehnologiilor, realizarea unor sinergii semnificative și o mai strânsă apropiere a serviciilor de necesitățile activității jurisdicționale. Scopul acestei restructurări, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2018, este de asemenea să permită instituției să se înscrie într-o logică de deschidere și de cooperare consolidată cu diferiții interlocutori ai acesteia, în special cu cei naționali.

Concret, structura administrativă a instituției este reorientată în jurul a trei direcții generale – în loc de patru, până la acea dată –, și anume Direcția generală administrație, Direcția generală multilingvism – o premieră printre instituțiile europene – și Direcția generală informare, în timp ce Direcția cercetare și documentare, precum și Unitatea proiecte și coordonare terminologică sunt direct subordonate grefierului Curții.

Pe plan statistic, ritmul de anul trecut a rămas foarte susținut. Numărul total de cauze introduse la instanțele care intră în componența instituției (1 656) este în creștere în raport cu cel din anul 2016 (1 604). Această tendință ascendentă este valabilă în special pentru Curte, în fața căreia au fost introduse un număr record de cauze în cursul anului trecut (739). Numărul de cauze soluționate în anul 2017 a rămas, la rândul său, la un nivel considerabil (1 594, față de 1 628 în anul 2016).

Acest raport oferă cititorului o imagine completă a evoluției și a activității instituției în cursul anului 2017. La fel ca în anii precedenți, o parte semnificativă este consacrată unor prezentări succinte, dar exhaustive ale activității jurisdicționale propriu-zise a Curții de Justiție și a Tribunalului. Fiind precedate de o scurtă introducere, datele statistice specifice fiecărei instanțe vin să completeze și să illustreze analiza.

Profit de această ocazie pentru a mulțumi călduros colegilor mei și întregului personal pentru devotamentul și pentru activitatea lor remarcabile în serviciul instituției noastre și, prin aceasta, al proiectului european. Decernarea, în luna octombrie 2017, a „Premiului pentru Armonie” de către Fundația Prințesa de Asturias în favoarea Uniunii Europene pentru „modelul unic de integrare supranațională” al acesteia, care a „permis cea mai lungă perioadă de pace din Europa modernă” și răspândirea universală a unor „valori precum libertatea, drepturile omului și solidaritatea”, trebuie să ne amintească, într-un context încă marcat de terorism, de criza migrației și de crize de identitate, despre necesitatea de a reafirma fără încetare întreaga importanță a valorilor fundamentale și de a le consacra o implicare deplină.

CAPITOLUL I

CURTEA DE JUSTIȚIE

A/ EVOLUȚIA ȘI ACTIVITATEA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2017

de Koen LENAERTS, președintele Curții de Justiție

Acest prim capitol prezintă în mod sintetic activitățile Curții de Justiție în anul 2017. Prezenta parte (A) oferă în primul rând o imagine generală a evoluției instanței în cursul anului trecut și a activității sale jurisdicționale. A doua parte (B) prezintă, ca în fiecare an, principalele evoluții jurisprudențiale clasificate pe materii, a treia și a patra parte detaliază activitatea grefei în perioada de referință (C), precum și statisticile referitoare la anul judiciar scurs (D), iar cea de a cincea parte prezintă compunerea Curții în cursul aceluiași an (E).

1.1. Anul 2017 s-a tradus printr-o perfectă stabilitate la nivelul componentei instanței, atât în privința judecătorilor Curții, cât și în privința avocaților generali, neintervenind, așadar, nicio plecare și nicio nouă intrare în funcție în cursul acestui an.

1.2. Pe planul funcționării instituționale, punerea în aplicare a reformei arhitecturii jurisdicționale a Uniunii care rezultă din Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14), care trebuie să conducă la dublarea numărului de judecători ai Tribunalului până în anul 2019, a continuat în cursul anului trecut. Deși mai lipsește o numire pentru finalizarea primei faze a reformei amintite, cea de a doua fază a acesteia s-a încheiat odată cu intrarea în funcție a doi judecători suplimentari, în cadrul unor ședințe solemne care au avut loc la 8 iunie și la 4 octombrie 2017.

2. Pe plan statistic, facem trimitere la comentariile consacrate, în introducerea părții C a acestui capitol al Raportului anual, datelor aferente anului trecut, limitându-ne aici la a rezuma succint marile tendințe care rezultă din aceste date.

Primul element marcant privește numărul de cauze introduse în fața Curții în anul 2017. Astfel, în cursul acestui an au fost înregistrate în fața Curții 739 de cauze, ceea ce reprezintă un nou record în istoria instituției, depășindu-l pe cel din anul 2015 (713). Acest număr record se datorează în special creșterii numărului de cereri de decizie preliminară (533, cu alte cuvinte + 13 % în raport cu recordul precedent din anul 2016), care se explică în mare măsură prin introducerea unei serii de cauze similare (43) privind interpretarea Regulamentului (CE) nr. 261/2004¹ referitor la compensarea pasagerilor aerieni. În același timp, se confirmă tendința de creștere a numărului de acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către un stat membru (41 în anul 2017, față de 31 în anul 2016). Numărul de recursuri introduse în fața Curții în anul 2017 (141) este, la rândul său, în scădere în raport cu cei doi ani anteriori (206 în anul 2015 și 168 în anul 2016).

O altă statistică marcantă a anului trecut se referă la numărul global de cauze soluționate de Curte: cu 699 de cauze soluționate, Curtea a dat dovadă în anul 2017 de o productivitate practic echivalentă cu cea din anul precedent (704). Ținând seama de conexarea cauzelor „aeriene” menționate mai sus, bilanțul anului 2017 este, așadar, echilibrat (697 de cauze introduse și 699 de cauze soluționate).

^{1/} Regulamentul (CE) nr. 261/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 februarie 2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 295/91 (JO 2004, L 46, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 12, p. 218).

În ceea ce privește durata medie a procedurilor în fața Curții, durata de soluționare a cauzelor preliminare, deși în ușoară creștere în raport cu anul 2016 (15 luni, ceea ce constituia o durată minimă istorică), se menține sub 16 luni (15,7 luni), fapt care rămâne demn de apreciat având în vedere complexitatea anumitor reglementări nou-supuse interpretării Curții. Această creștere este mai pronunțată în cazul soluționării recursurilor (17,1 luni, față de 12,9 luni în anul 2016), fapt cauzat în mare măsură de soluționarea în cursul anului trecut a unor cauze complexe în materie de concurență, printre care 14 proceduri de recurs într-un dosar voluminos privind înțelegeri între fabricanți de produse și accesorii pentru baie.

B/JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2017

I. DREPTURILE FUNDAMENTALE

În cursul anului 2017, Curtea s-a pronunțat în mai multe rânduri cu privire la drepturile fundamentale în ordinea juridică a Uniunii Europene. Unele dintre deciziile adoptate în materie sunt amintite în prezentul raport¹. În această rubrică trebuie semnalate mai ales Avizul 1/15, precum și Hotărârile **G4S Secure Solutions** (C-157/15), **Boungaoui și ADDH** (C-188/15), **Florescu** (C-258/14) și **Jyske Finans** (C-668/15).

În Avizul 1/15 ([EU:C:2017:592](#)) din 26 iulie 2017, Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat *asupra compatibilității cu dispozițiile tratatului și, pentru prima dată, cu cele ale Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene a unui acord internațional, și anume acordul negociat între Canada și Uniunea Europeană privind transferul și prelucrarea datelor din registrul cu numele pasagerilor, semnat în 2014*. Acordul preconizat permite transferul sistematic și continuu al datelor din registrul cu numele pasagerilor (datele PNR) ale tuturor pasagerilor aerieni care călătoresc între Canada și Uniunea Europeană către autoritatea canadiană competentă, în vederea utilizării și a păstrării lor, precum și a eventualului lor transfer ulterior către alte autorități și către alte țări terțe, în scopul combaterii terorismului și a altor infracțiuni transnaționale grave.

Având în vedere diferitele tratamente la care pot fi supuse datele PNR potrivit acordului preconizat, Curtea a constatat că ele afectează dreptul fundamental la respectarea vieții private, garantat la articolul 7 din cartă, și că ele intră de asemenea sub incidența articolului 8 din cartă menționată, întrucât constituie tratamente ale datelor cu caracter personal în sensul acestui articol. În ceea ce privește o eventuală justificare a acestor ingerințe, Curtea a arătat că obiectivul urmărit de acordul preconizat, și anume garantarea securității publice prin intermediul unui transfer al datelor PNR către Canada și al utilizării acestora în cadrul combaterii infracțiunilor de terorism și a altor infracțiuni transnaționale grave, constituie un obiectiv de interes general al Uniunii care poate justifica ingerințe, chiar grave, în drepturile fundamentale consacrate la articolele 7 și 8 din cartă, cu condiția ca aceste ingerințe să aibă loc în limitele strictului necesar.

Or, în ceea ce privește posibilitatea transferului către Canada al unor date sensibile, precum originea rasială sau etnică, opiniile politice, convingerile religioase sau filozofice, apartenența sindicală, starea de sănătate sau viața sexuală a pasagerului, Curtea a arătat că, ținând seama de riscul unui tratament contrar interdicției de discriminare consacrate la articolul 21 din cartă, un transfer al acestor date ar necesita o justificare precisă și deosebit de solidă, întemeiată pe alte motive decât protecția securității publice împotriva terorismului și a altor infracțiuni

^{1/} Hotărârile preluate sunt următoarele: Hotărârea din 13 iunie 2017, **Florescu și alții** (C-258/14, [EU:C:2017:448](#)), prezentată în rubrica I, „Drepturile fundamentale”; Hotărârea din 10 mai 2017, **Chavez-Vilchez și alții** (C-133/15, [EU:C:2017:354](#)), prezentată în rubrica II, „Cetățenia Uniunii”; Hotărârea din 16 februarie 2017, **C. K. și alții** (C-578/16 PPU, [EU:C:2017:127](#)), Hotărârea din 7 martie 2017, **X și X** (C-638/16 PPU, [EU:C:2017:173](#)), Hotărârea din 15 martie 2017, **Al Chodor și alții** (C-528/15, [EU:C:2017:213](#)), Hotărârea din 25 octombrie 2017, **Shiri** (C-201/16, [EU:C:2017:805](#)), Hotărârea din 26 iulie 2017, **Jafari** (C-646/16, [EU:C:2017:586](#)), și Hotărârea din 6 septembrie 2017, **Slovacia și Ungaria/Consiliul** (C-643/15 și C-647/15, [EU:C:2017:631](#)), prezentate în rubrica VIII.1, „Politica privind azilul”; Hotărârea din 7 martie 2017, **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)), și Hotărârea din 16 mai 2017, **Berlioz Investment Fund** (C-682/15, [EU:C:2017:373](#)), prezentate în rubrica XII, „Dispoziții fiscale”; Hotărârea din 29 noiembrie 2017, **King** (C-214/16, [EU:C:2017:914](#)), prezentată în rubrica XV, „Politica socială”; Hotărârea din 20 decembrie 2017, **Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation** (C-664/15, [EU:C:2017:987](#)), prezentată în rubrica XVII.4, „Convenția de la Aarhus”, și Hotărârea din 28 martie 2017, **Rosneft** (C-72/15, [EU:C:2017:236](#)), prezentată în rubrica XX, „Politica externă și de securitate comună”.

transnaționale grave. Curtea a considerat că, în cazul de față, o astfel de justificare lipsea. Aceasta a concluzionat că dispozițiile acordului privind transferul respectivelor date, precum și prelucrarea și păstrarea acestora erau incompatibile cu drepturile fundamentale.

În schimb, Curtea a apreciat că, în ceea ce privește alte date decât datele sensibile, dispozițiile acordului preconizat nu depășeau limitele strictului necesar prin aceea că permit transferul către Canada al datelor PNR ale tuturor pasagerilor aerieni. Astfel, analiza automatizată a datelor PNR vizează identificarea riscului pentru securitatea publică pe care l-ar putea eventual prezenta persoane care nu sunt cunoscute de serviciile competente și care ar putea fi supuse, din cauza acestui risc, unei examinări amănunțite la frontieră. Această prelucrare a datelor facilitează și accelerează controalele de securitate la care, conform articolului 13 din Convenția de la Chicago², sunt supuși toți pasagerii aerieni care doresc să intre în Canada sau să iasă din această țară, aceștia fiind obligați să respecte condițiile de intrare și de ieșire prevăzute de legislația canadiană în vigoare. Pentru aceleași motive, atât timp cât pasagerii se află în Canada sau sunt pe cale să părăsească această țară terță, există raportul necesar între aceste date și obiectivul urmărit de acord, astfel că el nu depășește limitele strictului necesar prin simplul fapt că permite păstrarea și utilizarea sistematică a datelor PNR ale acestora.

Cu toate acestea, în ceea ce privește utilizarea datelor PNR în timpul șederii pasagerilor aerieni în Canada, Curtea a arătat că, din moment ce, după verificarea datelor lor PNR, s-a permis pasagerilor aerieni să intre pe teritoriul acestei țări terțe, utilizarea respectivelor date în timpul șederii lor în Canada trebuie să se bazeze pe împrejurări noi care justifică respectiva utilizare. Ea necesită, așadar, norme care prevăd condițiile materiale și procedurale care guvernează o astfel de utilizare, în special pentru a proteja datele respective de riscul de abuz. Asemenea norme trebuie să se întemeieze pe criterii obiective pentru a defini împrejurările și condițiile în care autoritățile canadiene vizate de acordul preconizat sunt autorizate să le utilizeze. În scopul de a garanta în practică deplina respectare a acestor condiții, utilizarea în timpul șederii pasagerilor aerieni în Canada a datelor lor PNR păstrate trebuie să fie, în principiu, cu excepția unor situații de urgență justificate corespunzător, condiționată de un control prealabil efectuat de o instanță sau de o entitate administrativă independentă, decizia acestei instanțe sau a acestei entități trebuind să intervină în urma unei cereri motivate a autorităților competente, formulată în special în cadrul unor proceduri de prevenire, de detectare sau de urmărire penală.

În plus, stocarea continuă a datelor PNR ale tuturor pasagerilor aerieni pe care o permite acordul preconizat după plecarea lor din Canada nu constituie o ingerință limitată la strictul necesar. Astfel, în ceea ce privește pasagerii aerieni pentru care nu a fost identificat un risc în materia terorismului sau a altor infracțiuni transnaționale grave la sosirea lor în Canada și până la plecarea lor din această țară, nu rezultă că există, după plecarea lor, un raport, nici chiar indirect, între datele lor PNR și obiectivul urmărit de acordul preconizat, care ar justifica păstrarea acestor date. În schimb, stocarea datelor PNR ale pasagerilor aerieni în privința cărora s-au identificat elemente obiective care permit să se considere că ar putea să prezinte, chiar și după plecarea lor din Canada, un astfel de risc este admisibilă și după șederea lor în această țară, chiar pentru o durată de cinci ani.

Dat fiind faptul că ingerințele pe care le cuprinde acordul preconizat nu sunt toate limitate la strictul necesar și nu sunt, astfel, pe deplin justificate, Curtea a considerat că acordul preconizat nu poate fi încheiat în forma sa actuală.

^{2/} Convenția privind aviația civilă internațională, semnată la Chicago la 7 decembrie 1944 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 15, nr. 102).

În cauzele în care, la 14 martie 2017, s-au pronunțat Hotărârile **G4S Secure Solutions** (C-157/15, [EU:C:2017:203](#)) și **Boungaoui și ADDH** (C-188/15, [EU:C:2017:204](#)), Marea Cameră a Curții a fost chemată să se pronunțe *cu privire la compatibilitatea cu Directiva 2000/78³ a interzicerii de către angajator a purtării vizibile de semne religioase la locul de muncă*. În aceste hotărâri, directiva menționată a fost interpretată în special în lumina articolului 10 alineatul (1) din cartă, care consacră dreptul la libertatea de conștiință și de religie.

Prima cauză privea o lucrătoare care fusese concediată pentru motivul că, în pofida unei reguli interne din întreprinderea sa care interzicea purtarea vizibilă a oricărui semn politic, filozofic sau religios la locul de muncă, își exprimase în mai multe rânduri voința de a purta vălul islamic în timpul orelor de lucru. În cea de a doua cauză, o lucrătoare fusese concediată după ce angajatorul său, în urma unei plângeri a unui client în serviciul căruia fusese repartizată lucrătoarea, i-a cerut să nu mai poarte vălul pentru a respecta principiul neutralității necesare în raport cu clientela sa.

Curtea a amintit că dreptul la libertatea de conștiință și de religie garantat la articolul 10 alineatul (1) din cartă corespunde dreptului garantat la articolul 9 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) și că, în conformitate cu articolul 52 alineatul (3) din cartă, el are același sens și același domeniu de aplicare ca acesta. Întrucât CEDO și, ulterior, carta conferă o accepțiune largă noțiunii „religie”, prin faptul că includ în această noțiune libertatea persoanelor de a-și manifesta religia, Curtea a concluzionat că această noțiune trebuie interpretată, în sensul articolului 1 din Directiva 2000/78, ca acoperind atât *forum internum*, și anume faptul de a avea convingeri, cât și *forum externum*, și anume manifestarea în public a credinței religioase.

În prima cauză, dat fiind că norma internă în discuție se referă la purtarea de semne vizibile care exprimă convingeri politice, filozofice sau religioase și are, așadar, în vedere în mod nediferențiat orice manifestare a unor asemenea convingeri, Curtea a apreciat că această normă trebuie, prin urmare, să fie considerată ca tratând în mod identic toți lucrătorii întreprinderii, impunându-le, în mod general și nediferențiat, printre altele, o neutralitate vestimentară care se opune purtării unor asemenea semne. În aceste condiții, Curtea a apreciat mai întâi că interdicția de a purta un văl islamic care decurge dintr-o astfel de normă internă nu constituie o discriminare directă pe motive de apartenență religioasă sau convingeri în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2000/78. În schimb, Curtea a arătat că aceeași normă internă este susceptibilă să constituie o discriminare indirectă în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (b) din această directivă dacă se stabilește că obligația în aparență neutră pe care o prevede determină în fapt un dezavantaj special pentru persoanele care aderă la o religie sau la anumite convingeri, cu excepția cazului în care este obiectiv justificată de un obiectiv legitim precum urmărirea de către angajator, în relațiile sale cu clienții, a unei politici de neutralitate politică, filozofică, precum și religioasă, iar modalitățile de realizare a acestui obiectiv sunt adecvate și necesare, aspect a cărui verificare revine instanței naționale.

În cea de a doua cauză, Curtea a subliniat, în plus, că o caracteristică legată în special de religie poate să constituie o cerință profesională esențială și determinantă numai în condiții foarte limitate. Astfel, această noțiune face trimitere la o cerință dictată în mod obiectiv de natura sau de condițiile de exercitare a unei activități profesionale și nu include considerații subiective precum voința angajatorului de a ține seama de dorințele speciale ale clientului. Curtea a concluzionat, în consecință, că voința unui angajator de a ține seama de dorințele clientului ca prestările de servicii să nu mai fie efectuate de o salariată care poartă un văl islamic nu poate fi considerată o cerință profesională esențială și determinantă în sensul directivei.

^{3/} Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7).

În Hotărârea din 6 aprilie 2017, **Jyske Finans** (C-668/15, [EU:C:2017:278](#)), Curtea s-a pronunțat asupra *interzicerii oricărei discriminări directe sau indirecte întemeiate pe originea etnică*, prevăzută la articolul 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43⁴. În speță, persoana interesată, născută în Bosnia-Herțegovina, locuia în Danemarca, țară a cărei cetățenie o obținuse în anul 2000. Cu ocazia achiziționării, printr-un împrumut, împreună cu concubina sa daneză, a unui autoturism de ocazie, societatea de credit îi solicitase o probă de identificare suplimentară prin furnizarea unei copii a pașaportului său sau a permisului său de reședință, întrucât permisul său de conducere menționa drept țara nașterii o altă țară decât un stat membru al Uniunii sau al Asociației Europene de Liber Schimb (AELS). O astfel de cerere nu fusese adresată concubinei sale, născută în Danemarca. Considerând că această practică a societății de credit prezenta un caracter discriminatoriu, persoana interesată a sesizat Consiliul pentru Egalitatea de Tratamente danez, care i-a acordat o indemnizație pentru discriminare indirectă. Apreciind că a respectat obligațiile care îi reveneau în temeiul reglementării referitoare la prevenirea spălării banilor⁵, societatea de credit, reclamantă în fața instanței de trimitere, contesta calificarea acestei practici ca fiind discriminatorie.

Examinând, în primul rând, dacă practica în discuție constituia o discriminare directă bazată pe originea etnică, Curtea a analizat dacă țara nașterii trebuia să fie considerată ca fiind în mod direct sau indisociabil legată de o origine etnică determinată. Curtea a arătat că o origine etnică nu poate fi determinată pe baza unui singur criteriu, ci trebuie, dimpotrivă, să se întemeieze pe o serie de elemente, dintre care unele sunt de natură obiectivă, iar altele de natură subiectivă, cum sunt în special comunitatea de cetățenie, credința religioasă, limba, originea culturală și tradițională și mediul de viață. În consecință, Curtea a apreciat că țara nașterii nu poate, prin ea însăși, să constituie temeiul unei prezumții generale de apartenență la un grup etnic determinat, de natură să stabilească existența unei legături directe sau indisociabile între aceste două noțiuni. Prin urmare, nu se poate considera că cerința de identificare suplimentară în discuție se întemeiază în mod direct pe originea etnică și, așadar, că această practică implică o diferență de tratament bazată în mod direct pe originea etnică.

În al doilea rând, Curtea a examinat dacă practica în discuție, deși formulată în mod neutru, constituia o discriminare indirectă bazată pe originea etnică, susceptibilă să determine un dezavantaj special pentru persoanele de o rasă sau de o origine etnică determinată în raport cu alte persoane. În această privință, Curtea a indicat că existența unui tratament defavorabil nu poate fi considerată în mod general și abstract, ci trebuie să fie considerată în mod specific și concret, în lumina tratamentului favorabil în cauză. Astfel, Curtea a concluzionat că argumentul potrivit căruia utilizarea criteriului în discuție în litigiul principal, referitor la țara nașterii, ar afecta mai probabil, în general, persoanele de „o anumită origine etnică” în comparație cu „alte persoane” nu poate fi primit. Curtea a respins, așadar, în același sens argumentul potrivit căruia utilizarea acestui criteriu ar defavoriza persoanele a căror origine etnică este cea a unei alte țări decât un stat membru al Uniunii sau al AELS.

Întrucât practica în discuție în litigiul principal nu era nici în mod direct, nici în mod indirect legată de originea etnică a persoanei interesate, Curtea a concluzionat că articolul 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43 nu se opune acesteia.

^{4/} Directiva 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică (JO 2000, L 180, p. 22, Ediție specială, 20/vol. 1, p. 19).

^{5/} Directiva 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2005 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului (JO 2005, L 309, p. 15, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 214).

La 13 iunie 2017, în Hotărârea **Florescu și alții** (C-258/14, [EU:C:2017:448](#)), Marea Cameră s-a pronunțat asupra interpretării Memorandumului de înțelegere încheiat în anul 2009 între Comunitatea Europeană și România, care prevede, la punctul 5, că eliberarea fiecărei tranșe din împrumutul acordat de Uniune României se face pe baza implementării satisfăcătoare a unor reforme structurale ale finanțelor publice, precum și asupra *mai multor dispoziții de drept primar al Uniunii, în special asupra articolului 17 din Carta drepturilor fundamentale*. Litigiul principal viza o *reglementare română care prevedea interdicția cumulului pensiei nete din sectorul public cu veniturile realizate din activități exercitate în cadrul unor instituții publice dacă nivelul pensiei menționate depășea un anumit prag*. Reclamantii din litigiul principal au exercitat, în paralel cu profesia de magistrat, o activitate de profesor universitar. Cu ocazia pensionării lor ca magistrați, ei au putut inițial să cumuleze pensia cu veniturile realizate din activitatea de cadru didactic universitar. Or, ca urmare a adoptării legislației naționale în discuție, un astfel de cumul a fost interzis. Drept urmare, reclamantii din litigiul principal au susținut în fața unei instanțe naționale că legislația menționată era contrară dreptului Uniunii, în special dispozițiilor Tratatului privind Uniunea Europeană (Tratatul UE) și ale cartei, în pofida faptului că această legislație fusese adoptată în vederea conformării cu Memorandumul de înțelegere citat anterior.

Curtea a considerat că Memorandumul de înțelegere are drept temei juridic articolul 143 TFUE, care conferă Uniunii competența de a acorda asistență reciprocă unui stat membru a cărui monedă nu este euro și care se confruntă cu dificultăți sau cu riscul apariției unor dificultăți grave pentru balanța sa de plăți. Curtea a apreciat astfel că, întrucât acest Memorandum de înțelegere constituie concretizarea unui angajament între Uniune și un stat membru cu privire la un program economic, acesta trebuie să fie considerat drept un act adoptat de o instituție a Uniunii, în sensul articolului 267 TFUE, care poate, prin urmare, să fie supus interpretării Curții. În această privință, Curtea a observat că Memorandumul de înțelegere respectiv, deși are un caracter obligatoriu, nu cuprinde nicio dispoziție specifică prin care să se impună adoptarea unei legislații naționale precum cea în discuție. Revenea, în consecință, autorităților naționale, în limitele criteriilor enunțate de Memorandumul de înțelegere, sarcina de a decide măsurile care sunt cele mai potrivite pentru asigurarea respectării obiectivelor vizate.

Curtea a examinat, în continuare, conformitatea legislației naționale în discuție cu articolul 6 TUE, precum și cu articolul 17 din cartă, referitor la dreptul de proprietate. În această privință, Curtea a afirmat, în primul rând, că această legislație vizează să pună în aplicare angajamentele asumate de România prin Memorandumul de înțelegere, astfel încât cartă, în special articolul 17 din aceasta, este aplicabilă litigiului principal. Curtea a arătat totuși că legislația menționată are un caracter excepțional și are vocația de a fi temporară. Pe de altă parte, Curtea a constatat că legislația respectivă nu repune în discuție însuși principiul dreptului la pensie, ci restrânge exercițiul acestuia în împrejurări bine definite și încadrate. Astfel, legislația respectivă respectă substanța dreptului de proprietate de care se bucură reclamantii asupra pensiilor lor. În al doilea rând, potrivit Curții, obiectivele acestei legislații, care constau în reducerea cheltuielilor salariale din sectorul public și în reforma sistemului de pensii într-un context excepțional de criză financiară și economică în România, constituie obiective de interes general. În ceea ce privește caracterul adecvat și necesitatea legislației în discuție, Curtea a amintit, în sfârșit, că, ținând seama de contextul economic special, statele membre dispun de o marjă largă de apreciere atunci când adoptă decizii în materie economică și că ele sunt cel mai bine plasate pentru a defini măsurile susceptibile să realizeze obiectivul urmărit. Curtea a concluzionat, în consecință, că dreptul Uniunii nu se opunea legislației naționale în cauză.

II. CETĂȚENIA UNIUNII

În ceea ce privește cetățenia europeană, merită semnalate trei hotărâri. Prima hotărâre privește condițiile în care un cetățean poate să facă obiectul unei decizii de expulzare din partea unui alt stat membru decât statul de origine, în timp ce a doua și a treia hotărâre privesc dreptul derivat de ședere în favoarea unui resortisant al unui stat terț membru al familiei unui cetățean al Uniunii.

În Hotărârea din 14 septembrie 2017, **Petrea** (C-184/16, [EU:C:2017:684](#)), Curtea s-a pronunțat asupra aplicării Directivei 2004/38⁶ în cazul în care o persoană care face obiectul unei decizii de interdicere a intrării pe teritoriu revine în statul membru în cauză cu încălcarea acesteia. În speță, administrația elenă luase în anul 2011 o decizie de expulzare însoțită de o interdicție a intrării pe teritoriu împotriva unui resortisant român, pentru motivul că acesta din urmă reprezenta o amenințare gravă pentru ordinea publică și pentru siguranța publică. În anul 2013, persoana interesată a revenit în Grecia și a introdus acolo o cerere de eliberare a unui certificat de înregistrare în calitate de cetățean al Uniunii, care i-a fost eliberat. După ce au descoperit că acesta făcea încă obiectul unei interdicții de acces pe teritoriu, autoritățile elene au decis să revoce acest certificat și să dispună din nou returnarea sa în România. Această decizie a fost atacată de persoana interesată.

În această privință, Curtea a amintit că eliberarea unui permis de ședere unui resortisant al unui stat membru nu trebuie să fie considerată un act constitutiv de drepturi, ci un act menit să ateste constatarea de către un stat membru a situației individuale a unui resortisant al unui alt stat membru din perspectiva dispozițiilor de drept al Uniunii. Prin urmare, un asemenea certificat de înregistrare are doar un caracter declarativ, astfel încât eliberarea sa nu poate constitui, în sine, temeiul încrederii legitime a persoanei interesate în dreptul său de ședere pe teritoriul statului membru în cauză. În plus, statele membre dispun de posibilitatea, prevăzută la articolul 27 alineatul (1) din Directiva 2004/38, de a restrânge libertatea de circulație și de ședere a unui cetățean al Uniunii și a membrilor lui de familie, indiferent de cetățenie, pentru motive de ordine publică, de siguranță publică sau de sănătate publică. Potrivit Curții, reiese din însăși natura unei măsuri de interdicere a intrării pe teritoriu că aceasta rămâne în vigoare atâta timp cât nu a fost ridicată. În consecință, simpla constatare a încălcării acesteia permite autorităților menționate să ia o nouă măsură de expulzare. Curtea a concluzionat, prin urmare, că Directiva 2004/38, precum și principiul protecției încrederii legitime nu se opun revocării titlului de ședere al persoanei interesate și nici luării unei noi decizii de expulzare în privința sa în circumstanțele speței.

În plus, Curtea s-a pronunțat cu privire la problema dacă principiul efectivității se opune unei practici jurisprudențiale potrivit căreia un resortisant al unui stat membru care face obiectul unei decizii de returnare nu se poate prevala, în susținerea unei acțiuni formulate împotriva acestei decizii, de nelegalitatea deciziei de interdicere a intrării pe teritoriu adoptate anterior împotriva sa. În această privință, Curtea a amintit că, în lipsa unei reglementări a dreptului Uniunii, revine statelor membre atribuția de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție astfel încât aceste modalități să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea acestor drepturi. În speță, dreptul Uniunii nu se opune nicidecum ca legislația națională să nu permită invocarea împotriva unui act individual, precum o decizie de returnare, a nelegalității unei decizii de interdicere a intrării pe teritoriu rămase definitivă fie pentru că termenul de introducere a acțiunii împotriva acesteia din urmă a expirat, fie pentru

6/ Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (JO 2004, L 158, p. 77, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56).

că acțiunea formulată împotriva acesteia a fost respinsă. Cu toate acestea, Curtea a precizat că persoana interesată trebuie să fi dispus în mod efectiv de posibilitatea de a contesta în timp util această din urmă decizie în raport cu dispozițiile Directivei 2004/38.

În sfârșit, în ceea ce privește problema dacă articolul 30 din Directiva 2004/38 impune ca o decizie adoptată în temeiul articolului 27 alineatul (1) din directiva menționată să fie notificată persoanei interesate într-o limbă pe care o înțelege, chiar în condițiile în care persoana respectivă nu a introdus o cerere în acest sens, Curtea a arătat că statele membre trebuie să ia orice măsură utilă pentru ca persoana interesată să înțeleagă conținutul și efectele unei decizii prin care se limitează dreptul său de intrare și de ședere pentru motive de ordine publică, de siguranță publică sau de sănătate publică. Cu toate acestea, nu se poate impune ca o asemenea decizie să îi fie notificată într-o limbă pe care o înțelege sau despre care se poate presupune în mod rezonabil că o înțelege, în condițiile în care nu a introdus o cerere în acest sens.

La 10 mai 2017, în Hotărârea **Chavez-Vilchez și alții** (C-133/15, [EU:C:2017:354](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, a adus precizări cu privire la *dreptul derivat de ședere de care se poate prevala, în temeiul articolului 20 TFUE, un resortisant al unei țări terțe în calitatea sa de părinte al unui copil minor care are cetățenia europeană*. Trimiterea preliminară privea situația mai multor resortisanți ai unor țări terțe, mame ale unuia sau mai multor copii având cetățenie neerlandeză, al căror tată are de asemenea cetățenia neerlandeză. Acești copii trăiau în Țările de Jos în principal sau chiar exclusiv cu mama lor. Persoanele interesate au formulat cereri de ajutor social și de alocații familiale, care au fost respinse de autoritățile neerlandeze competente pentru motivul că acestea nu aveau un drept de ședere în Țările de Jos. Sesizată cu litigiile privind respingerea cererilor menționate, o instanță neerlandeză s-a adresat Curții pentru a se stabili dacă reclamantele puteau să se prevaleze, în calitate de mame ale unui copil cetățean al Uniunii, de un drept de ședere întemeiat pe articolul 20 TFUE.

În această privință, Curtea a amintit jurisprudența sa potrivit căreia articolul 20 TFUE se opune unor măsuri naționale – inclusiv unor decizii prin care se refuză acordarea dreptului de ședere membrilor familiei, resortisanți ai unei țări terțe, ai unui cetățean al Uniunii – care au ca efect privarea cetățenilor Uniunii de beneficiul efectiv al esenței drepturilor conferite de statutul lor⁷. În cazul de față, ar putea exista un risc ca obligația eventuală a mamelor de a părăsi teritoriul Uniunii să îi priveze pe copiii lor de beneficiul efectiv al esenței acestor drepturi prin impunerea obligației de a părăsi ei înșiși teritoriul Uniunii, aspect a cărui verificare revine instanței naționale. Pentru a aprecia acest risc, este necesar să se determine care este părintele care asigură îngrijirea efectivă a copilului și dacă există o relație de dependență efectivă între acesta și părintele cetățean al unei țări terțe. În acest cadru, potrivit Curții, autoritățile naționale trebuie să țină seama de dreptul la respectarea vieții de familie prevăzut la articolul 7 din cartă, precum și de interesul superior al copilului, recunoscut la articolul 24 alineatul (4) din cartă menționată.

În plus, Curtea a precizat că împrejurarea că celălalt părinte, cetățean al Uniunii, este realmente capabil și pregătit să asigure singur îngrijirea zilnică și efectivă a copilului constituie un element pertinent, dar nu este suficient, în sine, pentru a putea constata că nu există, între părintele resortisant al unei țări terțe și copil, o relație de dependență de așa natură încât acesta din urmă ar fi constrâns să părăsească teritoriul Uniunii în cazul în care acestui resortisant al unei țări terțe i s-ar refuza un drept de ședere. Astfel, o asemenea constatare trebuie să fie întemeiată pe luarea în considerare, în interesul superior al copilului în cauză, a tuturor împrejurărilor speței, în special a vârstei sale, a dezvoltării sale fizice și emoționale, a gradului relației sale afective atât cu părintele cetățean al Uniunii, cât și cu părintele resortisant al unei țări terțe, precum și a riscului pe care separarea de acesta din urmă l-ar genera pentru echilibrul copilului. În ceea ce privește sarcina probei, Curtea a considerat că

^{7/} Hotărârea Curții din 8 martie 2011, **Ruiz Zambrano** (C-34/09, [EU:C:2011:124](#)), și Hotărârea Curții din 6 decembrie 2012, **O. și S.** (C-356/11 și C-357/11, [EU:C:2012:776](#)).

părintele resortisant al unei țări terțe trebuie să prezinte elementele care permit să se aprecieze dacă o decizie prin care i se refuză un drept de ședere l-ar priva pe copilul său de beneficiul efectiv al esenței drepturilor aferente statutului de cetățean al Uniunii, obligându-l să părăsească teritoriul Uniunii. Curtea a subliniat însă că autoritățile naționale trebuie să se asigure că reglementarea națională privind sarcina probei nu poate compromite efectul util al articolului 20 TFUE.

La 14 noiembrie 2017, prin Hotărârea **Lounes** (C-165/16, [EU:C:2017:862](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra *dreptului derivat de ședere de care se poate prevala, în temeiul articolului 21 TFUE, un resortisant al unei țări terțe, în calitatea sa de membru al familiei unui cetățean al Uniunii, în statul membru în care acest cetățean a locuit înainte de a dobândi cetățenia acestui stat membru, păstrându-și totodată cetățenia sa de origine*. În speță, reclamantul, cetățean algerian, a intrat în Regatul Unit cu o viză turistică de 6 luni și, în continuare, a rămas în mod ilegal pe teritoriul britanic. El a întâlnit aici o resortisantă spaniolă care dobândise cetățenia britanică prin naturalizare, în plus față de cetățenia sa spaniolă. După ce s-au căsătorit, reclamantul a solicitat emiterea unui permis de ședere în Regatul Unit, în calitate de membru al familiei unui resortisant al Spațiului Economic European (SEE). Autoritățile britanice au respins această cerere, întemeindu-se pe faptul că, potrivit legii britanice de transpunere a Directivei 2004/38⁸, soția sa nu mai era considerată „resortisant al SEE” din momentul în care dobândise cetățenia britanică și că, în consecință, reclamantul nu putea să solicite un permis de ședere în calitate de membru al familiei unui resortisant al SEE. Sesizată cu o acțiune formulată de reclamant împotriva acestei decizii de respingere, o instanță britanică a solicitat Curții să se pronunțe asupra compatibilității acestei decizii și a legislației britanice cu dreptul Uniunii.

În primul rând, în raport cu Directiva 2004/38, Curtea a subliniat că această directivă, care încadrează condițiile de exercitare a dreptului la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre de către cetățenii Uniunii, nu are vocația de a reglementa șederea cetățenilor Uniunii în statul membru al cărui resortisanți sunt, din moment ce aceștia beneficiază acolo de un drept de ședere necondiționat în temeiul unui principiu de drept internațional. Astfel, pentru Curte, de la data la care soția reclamantului a dobândit cetățenia britanică, Directiva 2004/38 nu mai are vocația să reglementeze șederea sa în Regatul Unit. În consecință, soțul său, reclamantul, nu poate beneficia de un drept de ședere derivat în Regatul Unit în temeiul acestei directive.

În al doilea rând, Curtea a examinat problema dacă reclamantului i se putea recunoaște un drept de ședere derivat în acest stat membru în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, care conferă oricărui cetățean al Uniunii dreptul de liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre. În această privință, Curtea a arătat că efectul util al drepturilor conferite cetățenilor Uniunii prin această dispoziție, în special cel de a duce o viață de familie normală în statul membru gazdă, beneficiind de prezența alături de ei, pe teritoriul statului membru respectiv, a membrilor familiei lor, impune ca un cetățean aflat într-o situație precum cea a soției reclamantului să poată beneficia în continuare de acest drept în statul membru gazdă după ce a dobândit cetățenia acestui stat pe lângă cetățenia sa de origine și să își poată dezvolta o viață de familie împreună cu soțul resortisant al unui stat terț. Astfel, Curtea a apreciat că un resortisant al unui stat terț, în situația reclamantului, poate să beneficieze de un drept de ședere derivat în statul membru gazdă, în temeiul articolului 21 alineatul (1) TFUE, în condiții care nu trebuie să fie mai stricte decât cele prevăzute de Directiva 2004/38 pentru acordarea unui astfel de drept unui resortisant al unui stat terț membru al familiei unui cetățean al Uniunii care și-a exercitat dreptul de liberă circulație stabilindu-se într-un stat membru, altul decât cel al cărui cetățean este.

^{8/} Citată anterior, la nota de subsol 6.

III. DISPOZIȚII INSTITUȚIONALE

1. COMPETENȚELE INSTITUȚIILOR EUROPENE

Prin Hotărârea din 26 iulie 2017, **Republica Cehă/Comisia** (C-696/15 P, [EU:C:2017:595](#)), Curtea a confirmat în recurs hotărârea Tribunalului⁹ prin care au fost respinse două acțiuni în anulare formulate împotriva Regulamentelor delegate nr. 885/2013¹⁰ și nr. 886/2013¹¹ de completare a Directivei 2010/40¹², adoptate în cadrul politicii în domeniul transporturilor. În acțiunile sale, Republica Cehă a susținut printre altele că, prin adoptarea regulamentelor în litigiu, *Comisia își depășise competențele delegate* impunând statelor membre înființarea unor organisme de control care să aibă ca misiune evaluarea respectării cerințelor enunțate în aceste regulamente. În hotărârea atacată cu recurs, Tribunalul a considerat că Comisia respectase atât limitele competenței sale prevăzute la articolul 290 TFUE, cât și limitele abilitării stabilite de Directiva 2010/40.

În această privință, Curtea a subliniat că o delegare de competențe în temeiul articolului 290 TFUE permite Comisiei să completeze sau să modifice elemente neesențiale ale unui act legislativ. Această dispoziție impune totuși ca actul legislativ în discuție să delimiteze în mod expres nu doar obiectivele, ci și conținutul, domeniul de aplicare și durata delegării de competențe, instanța Uniunii neputând compensa absența limitelor impuse de dispoziția menționată. În ceea ce privește stabilirea elementelor actului legislativ care pot fi calificate drept „esențiale”, Curtea a amintit că aceasta nu ține doar de aprecierea legiuitorului Uniunii, ci trebuie să se întemeieze pe elemente obiective care pot face obiectul unui control jurisdicțional. Astfel, un element are un caracter esențial în special dacă adoptarea sa necesită alegeri politice care se numără printre sarcinile proprii ale legiuitorului Uniunii sau dacă permite ingerințe atât de importante în drepturile fundamentale ale persoanelor vizate încât devine necesară intervenția legiuitorului Uniunii.

În continuare, în temeiul acestor principii, Curtea a confirmat că, în speță, Directiva 2010/40 furniza Comisiei un temei juridic suficient pentru a institui organisme naționale de control contestate și că nici înființarea lor nu constituia un element esențial al materiei în cauză.

^{9/} Hotărârea Tribunalului din 8 octombrie 2015, **Republica Cehă/Comisia** (T-659/13 și T-660/13, [EU:T:2015:771](#)).

^{10/} Regulamentul delegat (UE) nr. 885/2013 al Comisiei din 15 mai 2013 de completare a Directivei 2010/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului (Directiva „STI”) în ceea ce privește furnizarea de servicii de informații referitoare la locuri de parcare sigure și securizate pentru camioane și vehicule comerciale (JO 2013, L 247, p. 1).

^{11/} Regulamentul delegat (UE) nr. 886/2013 al Comisiei din 15 mai 2013 de completare a Directivei 2010/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului în ceea ce privește datele și procedurile pentru furnizarea către utilizatori, în mod gratuit, atunci când este posibil, a unor informații minime universale în materie de trafic referitoare la siguranța rutieră (JO 2013, L 247, p. 6).

^{12/} Directiva 2010/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 iulie 2010 privind cadrul pentru implementarea sistemelor de transport inteligente în domeniul transportului rutier și pentru interfețele cu alte moduri de transport (JO 2010, L 207, p. 1).

2. ACTELE JURIDICE ALE UNIUNII

2.1. Forma juridică a actelor

În Hotărârea din 25 octombrie 2017, **Comisia/Consiliul (WRC-15)** (C-687/15, [EU:C:2017:803](#)), Marea Cameră a Curții a admis o acțiune în anulare formulată de Comisie împotriva Concluziilor Consiliului, adoptate la 26 octombrie 2015, privind Conferința mondială pentru radiocomunicații din 2015 (WRC-15) a Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor (UIT), pentru motivul că Consiliul încălcăse normele fundamentale de procedură impuse la articolul 218 alineatul (9) TFUE.

În ceea ce privește, în primul rând, forma actului atacat, Curtea a arătat că articolul 13 alineatul (2) TUE prevede că fiecare instituție a Uniunii acționează în limitele atribuțiilor care îi sunt conferite prin tratate, în conformitate cu procedurile, cu condițiile și cu scopurile prevăzute de acestea. În această privință, Curtea a apreciat că normele referitoare la formarea voinței instituțiilor Uniunii sunt stabilite de tratate și nu sunt nici la dispoziția statelor membre, nici a instituțiilor înseși, numai tratatele putând abilita, în cazuri speciale, o instituție să modifice o procedură decizională pe care o stabilesc. În ceea ce privește forma juridică a actelor care trebuie adoptate în temeiul articolului 218 alineatul (9) TFUE, Curtea a amintit că faptul că o instituție a Uniunii derogă de la forma juridică prevăzută de tratate (în speță, adoptarea unei decizii) constituie o încălcare a normelor fundamentale de procedură care poate conduce la anularea actului în discuție, din moment ce această derogare riscă să creeze incertitudini în ceea ce privește natura acestui act sau procedura care trebuie urmată pentru adoptarea sa, compromițând astfel securitatea juridică, cu încălcarea normelor fundamentale impuse de această dispoziție.

În ceea ce privește, în al doilea rând, faptul că actul atacat nu menționează temeiul său juridic, Curtea a amintit jurisprudența sa potrivit căreia alegerea temeiului juridic adecvat prezintă o importanță de natură constituțională, din moment ce, nedispunând decât de competențe atribuite, Uniunea trebuie să asocieze actele pe care le adoptă unor dispoziții din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (Tratatul FUE) care o abilitază efectiv în acest scop. Astfel, derogarea de la forma juridică prevăzută la articolul 218 alineatul (9) TFUE și omiterea indicării temeiului juridic determină o confuzie cu privire la natura juridică și la efectul juridic ale actului atacat, precum și la procedura care trebuia urmată pentru adoptarea sa, confuzie care era de natură să fragilizeze Uniunea în apărarea poziției sale cu ocazia Conferinței mondiale pentru radiocomunicații din 2015.

2.2. Proceduri de adoptare a actelor

Trei hotărâri trebuie semnalate în acest sens. Prima hotărâre privește obligația de consultare a Parlamentului European în procesul legislativ al Uniunii. A doua hotărâre vizează o propunere de inițiativă cetățenească europeană. A treia este Hotărârea **Slovacia și Ungaria/Consiliul** (C-643/15 și C-647/15, [EU:C:2017:631](#)), referitoare la măsuri provizorii de transfer obligatoriu al solicitanților de azil¹³.

^{13/} Această hotărâre este prezentată în rubrica VIII.1, „Politica privind azilul”.

În Hotărârea **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)), pronunțată la 7 martie 2017, Curtea, reunită în Marea Cameră, a confirmat *validitatea dispozițiilor Directivei 2006/112¹⁴ care permit statelor membre să supună vânzarea de publicații tipărite precum cărțile, ziarele și periodicele unei cote reduse a taxei pe valoare adăugată (TVA), excluzând în același timp publicațiile digitale de la beneficiul acestui regim specific, cu excepția cărților digitale furnizate pe suport fizic*. În litigiul principal, Curtea Constituțională poloneză, sesizată cu o acțiune de constatare a neconformității cu Constituția poloneză a unor dispoziții naționale care exclud aplicarea unei cote reduse a TVA-ului în cazul publicațiilor digitale, avea îndoieli cu privire la validitatea dispozițiilor corespunzătoare din Directiva 2006/112, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/47¹⁵. Curtea Constituțională menționată a adresat Curții întrebări, pe de o parte, cu privire la problema dacă Parlamentul a fost implicat suficient în procesul legislativ care a condus la adoptarea Directivei 2009/47, care a modificat dispozițiile Directivei 2006/112 care permit aplicarea unei cote reduse de TVA în cazul publicațiilor tipărite, și, pe de altă parte, cu privire la eventuala încălcare a principiului egalității de tratament prin dispozițiile în cauză ale Directivei 2006/112¹⁶.

În ceea ce privește procesul legislativ care a condus la adoptarea Directivei 2009/47, Curtea, după ce a constatat că versiunea finală a acestei directive cuprindea modificări în raport cu propunerea pe baza căreia fusese consultat Parlamentul, a amintit că consultarea corespunzătoare a Parlamentului în cazurile prevăzute de tratate constituie o normă fundamentală de procedură a cărei nerespectare determină nulitatea actului vizat. Această obligație de a consulta Parlamentul presupune ca acesta să fie consultat din nou de fiecare dată când textul adoptat în final, în ansamblu, se îndepărtează în esență de la textul cu privire la care Parlamentul a fost deja consultat, în măsura în care modificările nu corespund în esență unei poziții exprimate chiar de Parlament. Cu toate acestea, în măsura în care versiunea finală a dispoziției în litigiu a Directivei 2009/47 constituia numai o simplificare a redactării textului care figura în propunerea de directivă asupra căreia Parlamentul fusese deja consultat și a cărui esență a fost menținută în întregime, Curtea a concluzionat că Consiliul nu era obligat să consulte din nou Parlamentul înainte de adoptarea acestei directive.

În Hotărârea din 12 septembrie 2017, **Anagnostakis/Comisia** (C-589/15 P, [EU:C:2017:663](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra recursului formulat împotriva hotărârii Tribunalului¹⁷ de respingere a acțiunii în anulare împotriva unei *decizii a Comisiei prin care s-a refuzat înregistrarea unei propuneri de inițiativă cetățenească europeană (ICE)*, prezentată în temeiul articolului 4 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 211/2011¹⁸. Această propunere urmărea mai ales consacrarea în legislația Uniunii a „principiului stării de necesitate”, în virtutea căruia ar putea să fie ștearsă datoria publică a țărilor a căror existență financiară și politică este amenințată chiar ca urmare a datoriei.

În ceea ce privește obligația Comisiei de a informa organizatorii unei inițiative cetățenești cu privire la motivele refuzului de a înregistra propunerea acestora, astfel cum se prevede la articolul 4 alineatul (3) din Regulamentul nr. 211/2011, Curtea a subliniat mai întâi că, ținând seama de importanța inițiativei cetățenești europene ca mijloc al cetățenilor de a participa la viața democratică a Uniunii, Comisia trebuie să motiveze în mod clar un

^{14/} Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7), în versiunea care rezultă din Directiva 2009/47/CE a Consiliului din 5 mai 2009 de modificare a Directivei 2006/112/CE în ceea ce privește cotele reduse ale taxei pe valoarea adăugată (JO 2009, L 116, p. 18).

^{15/} Directiva 2009/47/CE a Consiliului din 5 mai 2009 de modificare a Directivei 2006/112/CE în ceea ce privește cotele reduse ale taxei pe valoarea adăugată (JO 2009, L 116, p. 18).

^{16/} Răspunsul Curții la această a doua întrebare este prezentat în rubrica XII, „Dispoziții fiscale”.

^{17/} Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2015, **Anagnostakis/Comisia** (T-450/12, [EU:T:2105:739](#)).

^{18/} Regulamentul (UE) nr. 211/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 februarie 2011 privind inițiativa cetățenească (JO 2011, L 65, p. 1, rectificare în JO 2012, L 94, p. 49).

astfel de refuz. Având însă în vedere caracterul foarte succint și lipsa de claritate a propunerii de inițiativă în discuție, Curtea a confirmat aprecierea Tribunalului potrivit căreia decizia de refuz a Comisiei era motivată suficient în speță.

Curtea a subliniat, în continuare, că decizia privind înregistrarea unei propuneri de ICE trebuie să fie luată în conformitate cu principiul unei bune administrări, căruia îi corespunde în special obligația instituției competente de a efectua o examinare diligentă și imparțială, luând în considerare toate elementele relevante ale speței. Condiția de înregistrare a propunerilor de inițiativă cetățenească europeană prevăzută la articolul 4 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 211/2011, potrivit căreia propunerea nu trebuie să fie în mod vădit în afara cadrului competențelor Comisiei pentru a propune un act juridic, trebuie să fie interpretată și aplicată de Comisie astfel încât să asigure un acces ușor la acest instrument. În consecință, numai în cazul în care o propunere de inițiativă cetățenească europeană se află, având în vedere obiectul și obiectivele sale, în mod vădit în afara sferei de competență a Comisiei, aceasta este abilitată să refuze înregistrarea ei. În această privință, Curtea a confirmat totuși că dispozițiile Tratatului FUE invocate în speță de organizatorul inițiativei cetățenești în susținerea acțiunii în anulare, și anume articolul 122 alineatele (1) și (2) TFUE și articolul 136 alineatul (1) TFUE, nu puteau, astfel, să constituie un temei juridic pentru adoptarea „principiului stării de necesitate” vizat de această propunere.

3. ACCESUL LA DOCUMENTE

În 2017, Curtea a avut ocazia de a pronunța mai multe hotărâri importante în materia accesului la documente. Această jurisprudență i-a permis în special să aducă noi precizări referitoare la noțiunea de document existent, în sensul Regulamentului nr. 1049/2001¹⁹, în contextul bazelor de date electronice, la aplicarea acestui regulament la memoriile statelor membre în cadrul unei proceduri judiciare, la aplicarea prezumției generale de confidențialitate la documente aferente unei proceduri EU Pilot și, în sfârșit, la noțiunea de activitate de anchetă. Curtea s-a pronunțat de asemenea cu privire la interpretarea Regulamentului nr. 1049/2001 în contextul aplicării Convenției de la Aarhus²⁰.

Mai întâi, în Hotărârea din 11 ianuarie 2017, *Typke/Comisia* (C-491/15 P, [EU:C:2017:5](#)), care confirmă hotărârea atacată a Tribunalului²¹, Curtea s-a pronunțat asupra *noțiunii de document existent în baze de date electronice*. În speță, reclamantul solicitase Oficiului European pentru Selecția Personalului (EPSO) acces la un „tabel” care cuprinde o serie de date conținute în mai multe documente deținute de EPSO în format electronic și care nu puteau fi extrase din baza de date a acestuia prin efectuarea unei căutări normale.

Curtea a considerat că, desigur, o bază de date electronică este susceptibilă să permită extragerea oricărei informații pe care o conține, dar că, totuși, posibilitatea ca un document să fie creat pornind de la o astfel de bază nu permite să se concluzioneze că acest document există în sensul Regulamentului nr. 1049/2001. Astfel, Curtea a amintit că dreptul de acces la documentele instituțiilor nu se referă decât la documentele existente și aflate în posesia instituției în cauză, iar Regulamentul nr. 1049/2001 nu poate fi, așadar, invocat pentru a obliga o instituție să creeze un document care nu există.

^{19/} Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO 2001, L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

^{20/} A se vedea de asemenea rubrica XVII.4., „Convenția de la Aarhus”.

^{21/} Hotărârea Tribunalului din 2 iulie 2015, *Typke/Comisia* (T-214/13, [EU:T:2015:448](#)).

În această privință, Curtea a declarat că trebuie calificate drept document existent toate informațiile care pot fi extrase dintr-o bază de date electronică în cadrul utilizării sale curente, cu ajutorul instrumentelor de căutare preprogramate, chiar dacă aceste informații nu au fost încă afișate în această formă sau nu au făcut niciodată obiectul unei căutări de către agenții instituțiilor. Astfel, pentru a îndeplini cerințele Regulamentului nr. 1049/2001, instituțiile pot fi obligate să alcătuiască un document pornind de la informațiile cuprinse într-o bază de date, cu utilizarea instrumentelor de căutare existente. În schimb, trebuie considerat drept un document nou orice informație a cărei extragere dintr-o bază de date necesită o investiție substanțială. Prin urmare, orice informație a cărei obținere necesită o modificare fie a organizării unei baze de date electronice, fie a instrumentelor de căutare puse la dispoziție în prezent pentru extragerea informațiilor trebuie calificată drept document nou.

În continuare, în Hotărârea din 18 iulie 2017, **Comisia/Breyer** (C-213/15 P, [EU:C:2017:563](#)), care confirmă hotărârea atacată a Tribunalului²², Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra problemei dacă o cerere adresată unei instituții, parte la o procedură, de a avea acces la memoriile depuse de un stat membru în cadrul unei proceduri judiciare intră în sfera aplicării Regulamentului nr. 1049/2001. În speță, în luna martie 2011, intimatul a solicitat Comisiei să îi acorde acces la memoriile pe care Republica Austria le adresase Curții de Justiție în cadrul unei proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor declanșate împotriva acesteia pentru netranspunerea unei directive. Această procedură judiciară fusese finalizată printr-o hotărâre a Curții în anul 2010. Comisia a refuzat accesul la respectivele memorii, pe care le deținea în copie, pentru motivul că acestea nu intrau, în opinia sa, în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1049/2001. Sesizat cu o acțiune în anulare, Tribunalul a anulat decizia de refuz a Comisiei.

În primul rând, abordând problema domeniului de aplicare al Regulamentului nr. 1049/2001, Curtea a amintit că acesta este definit prin referire la instituțiile enumerate de regulament, iar nu la categorii de documente specifice și nici la autorul documentului deținut de una dintre aceste instituții. Astfel, împrejurarea că documentele deținute de una dintre instituțiile vizate de Regulamentul nr. 1049/2001 au fost întocmite de un stat membru și au legătură cu proceduri judiciare nu este de natură să excludă asemenea documente din domeniul de aplicare al acestui regulament. Pe de altă parte, Curtea a apreciat că faptul că nici Statutul Curții de Justiție, nici regulamentele de procedură ale instanțelor Uniunii nu prevăd dreptul de acces al terților la memoriile depuse în cadrul unor proceduri judiciare nu poate să conducă la inaplicabilitatea regulamentului menționat în cazul cererilor de acces la memoriile întocmite de un stat membru în vederea unei proceduri judiciare în fața instanței Uniunii și care se află în posesia unei instituții. Curtea a considerat, astfel, că memoriile în litigiu intrau în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1049/2001, ca documente deținute de o instituție căreia i se aplica regulamentul menționat.

În al doilea rând, examinând economia generală și obiectivele articolului 15 alineatul (3) TFUE, Curtea a concluzionat că inaplicabilitatea regimului de acces la documentele Curții atunci când aceasta exercită funcții judiciare, prevăzută la articolul 15 alineatul (3) al patrulea paragraf TFUE, nu se opune aplicabilității acestui regim la documente prezentate Curții în cadrul unei proceduri judiciare. În plus, ținând seama de faptul că Regulamentul nr. 1049/2001 permite să se refuze, dacă este cazul, accesul la documente legate de procedurile în fața instanțelor Uniunii pentru a garanta protecția procedurilor judiciare, articolul 15 alineatul (3) al patrulea paragraf TFUE nu impune o interpretare care exclude toate memoriile în litigiu din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1049/2001. Curtea a concluzionat, prin urmare, că Tribunalul a apreciat în mod întemeiat că memoriile respective, ca și cele ale Comisiei înseși, nu intrau sub incidența excluderii de la dreptul de acces la documente vizate la articolul 15 alineatul (3) al patrulea paragraf TFUE.

^{22/} Hotărârea Tribunalului din 27 februarie 2015, **Breyer/Comisia** (T-188/12, [EU:T:2015:124](#)).

În plus, prin Hotărârea din 11 mai 2017, **Suedia/Comisia** (C-562/14 P, [EU:C:2017:356](#)), Curtea a confirmat în recurs hotărârea Tribunalului²³ prin care acesta a respins acțiunea mai multor cetățeni având ca obiect anularea unei decizii a Comisiei prin care s-a refuzat acestora accesul, în virtutea Regulamentului nr. 1049/2001, la două cereri de informații adresate de această instituție Republicii Federale Germania în cadrul unei proceduri EU Pilot, care are ca funcție să pregătească sau să evite o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva unui stat membru.

Curtea a considerat că, atât timp cât în cursul fazei precontencioase a unei anchete desfășurate în cadrul unei proceduri EU Pilot există un risc de a denatura caracterul procedurii de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, de a modifica desfășurarea acesteia și de a aduce atingere obiectivelor acestei proceduri, aplicarea prezumției generale de confidențialitate în cazul documentelor care au făcut obiectul corespondenței dintre Comisie și statul membru vizat se justifică. Curtea a mai precizat că acest risc există până la momentul la care procedura EU Pilot este încheiată, iar deschiderea unei proceduri formale de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva statului membru este exclusă definitiv. În această perioadă, Comisia poate deci să se întemeieze pe o prezumție generală de confidențialitate pentru a refuza accesul, fără a efectua o examinare concretă și individuală a documentelor solicitate. Prezumția generală menționată nu exclude însă posibilitatea de a demonstra că un anumit document, a cărui divulgare este solicitată, nu face obiectul acestei prezumții sau că există un interes public superior care justifică divulgarea documentului vizat, în temeiul articolului 4 alineatul (2) ultima teză din Regulamentul nr. 1049/2001.

În Hotărârea **Franța/Schlyter** (C-331/15 P, [EU:C:2017:639](#)), pronunțată la 7 septembrie 2017, care confirmă hotărârea atacată a Tribunalului²⁴, Curtea s-a pronunțat asupra problemei dacă un aviz detaliat emis de Comisie în cadrul unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul reglementărilor tehnice, prevăzută de Directiva 98/34²⁵, ține sau nu ține de o activitate de anchetă, în sensul articolului 4 alineatul (2) a treia liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001.

În primul rând, Curtea a considerat că constituie o activitate de anchetă o procedură structurată și formalizată a Comisiei al cărei obiectiv este colectarea de informații și analiza lor pentru ca această instituție să poată adopta o poziție în cadrul exercitării funcțiilor sale prevăzute de Tratatul UE și FUE. Curtea a precizat în această privință că, pe de o parte, respectiva procedură nu trebuie să vizeze în mod necesar detectarea sau urmărirea unei încălcări sau a unei neregularități, dar că noțiunea „anchetă” poate acoperi și activitatea Comisiei menită să constate fapte pentru a evalua o anumită situație. Pe de altă parte, nu este indispensabil ca poziția adoptată de Comisie pentru a-și îndeplini funcțiile să ia forma unei decizii în sensul articolului 288 al patrulea paragraf TFUE. O astfel de poziție poate lua printre altele forma unui raport sau a unei recomandări.

În această privință, Curtea a considerat că, în speță, avizul detaliat emis de Comisie, în măsura în care constituie o măsură oficială care precizează poziția juridică a acestei instituții în ceea ce privește compatibilitatea unui proiect de reglementare tehnică notificat de un stat membru în special cu libera circulație a mărfurilor și cu libertatea de stabilire a operatorilor, ține de o procedură de „anchetă”.

În al doilea rând, Curtea a apreciat că, din moment ce nicio dispoziție din Directiva 98/34 nu prevede confidențialitatea avizelor detaliate emise în temeiul articolului 9 alineatul (2) din aceasta, cerința de transparență care stă la baza directivei menționate se aplică, în mod normal, acestor avize detaliate. Curtea a precizat totodată că această cerință de transparență nu exclude însă ca, în funcție de împrejurările speței, Comisia să se poată întemeia pe articolul 4 alineatul (2) a treia liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001 pentru a refuza accesul la un aviz detaliat

23/ Hotărârea Tribunalului din 25 septembrie 2014, **Spirlea/Comisia** (T-306/12, [EU:T:2014:816](#)).

24/ Hotărârea Tribunalului din 16 aprilie 2015, **Schlyter/Comisia** (T-402/12, [EU:T:2015:209](#)).

25/ Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice (JO 1998, L 204, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998 (JO 1998, L 217, p. 18, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 282).

emis în temeiul articolului 9 alineatul (2) din directiva menționată, cu condiția să demonstreze că accesul la avizul detaliat în discuție aduce atingere în mod concret și efectiv obiectivului de prevenire a adoptării unei reglementări tehnice incompatibile cu dreptul Uniunii.

În sfârșit, în Hotărârea **Saint-Gobain Glass Deutschland/Comisia** (C-60/15 P, [EU:C:2017:540](#)), pronunțată la 13 iulie 2017, Curtea a admis recursul introdus de Saint-Gobain Glass Deutschland împotriva hotărârii Tribunalului²⁶ prin care s-a respins acțiunea sa în anularea *deciziei Comisiei de refuz al accesului integral la un document care îi fusese transmis de Republica Federală Germania* în cadrul procedurii de alocare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră, prevăzută la articolul 10a din Directiva 2003/87²⁷. Această decizie de refuz era întemeiată pe articolul 4 alineatul (3) primul paragraf din Regulamentul nr. 1049/2001²⁸, potrivit căruia accesul la un document este refuzat dacă divulgarea sa aduce o atingere gravă unui proces decizional în curs de derulare.

Prin hotărârea sa, Curtea a anulat hotărârea atacată cu recurs, apreciind că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept în interpretarea articolului 4 alineatul (3) primul paragraf din Regulamentul nr. 1049/2001. Curtea a anulat de asemenea decizia Comisiei de refuz al accesului la documente. În această privință, Curtea a considerat că excepția referitoare la „procesul decizional”, vizată de această dispoziție, trebuie interpretată în mod strict, ținând seama de interesul public pe care îl prezintă divulgarea documentelor în cauză și de faptul că informațiile solicitate se referă la emisii poluante. Curtea a precizat, pe de altă parte, că această excepție trebuie să fie înțeleasă ca vizând luarea unei decizii, fără să acopere întreaga procedură administrativă care are ca rezultat această decizie. Prin urmare, pentru documente legate în mod direct de chestiunile tratate într-o procedură administrativă, simpla referire la un risc de efecte negative generate de divulgarea lor și de posibilitatea ca persoanele interesate să poată exercita o influență asupra procedurii nu poate fi suficientă pentru a se dovedi că divulgarea unor documente interne ar aduce o atingere gravă procesului decizional în curs de derulare.

În plus, Curtea a arătat că cerința interpretării stricte prevăzută la articolul 4 alineatul (3) primul paragraf din Regulamentul nr. 1049/2001 este mult mai fermă atunci când documentele a căror comunicare se cere conțin informații privind mediul. Cu toate acestea, Convenția de la Aarhus dispune, la articolul 4 alineatul (4) litera (a), că o cerere de informații despre mediu poate fi refuzată în cazul în care dezvăluirea acestor informații ar avea consecințe negative asupra confidențialității deliberărilor autorităților publice, atunci când confidențialitatea este prevăzută de legislația internă, iar nu asupra întregii proceduri administrative la finalul căreia aceste autorități deliberază. Prin urmare, împrejurarea potrivit căreia procedura administrativă nu fusese încă finalizată la data adoptării deciziei în litigiu nu permite, ea singură, să se demonstreze că ar fi fost adusă o atingere gravă procesului decizional al Comisiei în cazul divulgării documentelor solicitate.

^{26/} Hotărârea Tribunalului din 11 decembrie 2014, **Saint-Gobain Glass Deutschland/Comisia** (T-476/12, [EU:T:2014:1059](#)).

^{27/} Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității și de modificare a Directivei 96/61/CE (JO 2003, L 275, p. 32, Ediție specială, 15/vol. 10, p. 78).

^{28/} Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO 2001, L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

4. RĂSPUNDEREA EXTRA CONTRACTUALĂ A UNIUNII

În Hotărârea din 4 aprilie 2017, **Ombudsmanul/Staelen** (C-337/15 P, [EU:C:2017:256](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat, în cadrul unui recurs, asupra *răspunderii extracontractuale a Uniunii ca urmare a unei încălcări a obligației de diligență de către Ombudsmanul European cu ocazia examinării unei plângeri*. În această privință, Tribunalul a apreciat, în hotărârea atacată cu recurs²⁹, că anumite încălcări ale obligației de diligență săvârșite de Ombudsmanul European în cadrul examinării unei plângeri referitoare la gestionarea de către Parlamentul European a unei liste de candidați eligibili rezultate în urma unui concurs general constituiau în sine încălcări suficient de grave ale dreptului Uniunii, în sensul jurisprudenței în care au fost precizate condițiile de punere în aplicare a răspunderii extracontractuale a Uniunii. Ca urmare a acestor încălcări, Tribunalul a acordat autoarei plângerii, care era inclusă, în calitate de candidat care a reușit la concurs, în lista de candidați eligibili în discuție, 7 000 de euro cu titlu de despăgubire pentru pierderea încrederii în instituția Ombudsmanului și pentru sentimentul de pierdere de timp și de energie.

După ce a amintit funcțiile și obligațiile Ombudsmanului, Curtea a constatat mai întâi că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept apreciind că o „simplă” încălcare a principiului de diligență de către Ombudsman constituie o încălcare suficient de gravă care poate determina răspunderea extracontractuală a Uniunii. Potrivit Curții, pentru a concluziona în sensul existenței unei astfel de încălcări, este necesar să se stabilească faptul că, întrucât nu a acționat cu toată grija și cu toată prudența necesare, Ombudsmanul a încălcat într-un mod grav și vădit limitele impuse puterii sale de apreciere în contextul exercitării competențelor în materie de anchetă de care dispune. În ceea ce privește prejudiciul a cărui existență a fost recunoscută de Tribunal, Curtea a apreciat, în plus, că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a calificat drept prejudiciu moral reparabil pierderea încrederii în instituția Ombudsmanului invocată de autoarea plângerii. Întrucât decizia Tribunalului de a obliga Ombudsmanul la plata unei despăgubiri era, așadar, lipsită de temei juridic, aceasta a fost anulată de Curte.

Având în vedere însă că litigiul era în stare de judecată, Curtea a constatat, în continuare, că reieșea din faptele din dosar că Ombudsmanul a săvârșit într-adevăr mai multe încălcări suficient de grave ale obligației sale de diligență în cadrul efectuării anchetelor sale, producându-i autoarei plângerii un prejudiciu moral real și cert. Astfel, Curtea a obligat din nou Ombudsmanul la plata unei despăgubiri de 7 000 de euro în vederea reparării prejudiciului moral menționat, acesta constând în esență în sentimentul de „suferință psihologică” pe care l-a trăit autoarea plângerii din cauza modului în care a fost examinată plângerea sa.

În Hotărârea **Safa Nicu Sepahan/Consiliul** (C-45/15 P, [EU:C:2017:402](#)), pronunțată la 30 mai 2017, Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra *dreptului la despăgubire pentru prejudiciile cauzate de o decizie de înghețare a fondurilor adoptată în temeiul politicii externe și de securitate comună*. Prin această hotărâre, Curtea a respins recursurile introduse de societatea iraniană Safa Nicu Sepahan și de Consiliu împotriva Hotărârii Tribunalului din 25 noiembrie 2014³⁰, care, după ce a anulat măsurile restrictive de înghețare a fondurilor luate față de recurentă³¹, a acordat acestei societăți o despăgubire în cuantum de 50 000 de euro pentru prejudiciul moral suferit ca urmare

^{29/} Hotărârea Tribunalului din 29 aprilie 2015, **Staelen/Ombudsmanul** (T-217/11, [EU:T:2015:238](#)).

^{30/} Hotărârea Tribunalului din 25 noiembrie 2014, **Safa Nicu Sepahan/Consiliul** (T-384/11, [EU:T:2014:986](#)).

^{31/} Aceste măsuri restrictive fuseseră adoptate de Consiliu împotriva Iranului, în scopul de a împiedica proliferarea nucleară, în temeiul Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 503/2011 al Consiliului din 23 mai 2011 de punere în aplicare a Regulamentului (UE) nr. 961/2010 privind măsuri restrictive împotriva Iranului (JO 2011, L 136, p. 26) și al Regulamentului (UE) nr. 267/2012 al Consiliului din 23 martie 2012 privind măsuri restrictive împotriva Iranului și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 961/2010 (JO 2012, L 88, p. 1).

a măsurilor anulate, respingând în același timp cererile sale de despăgubire pentru prejudiciul material pretins suferit. În cadrul recursului, Safa Nicu Sepahan contesta atât respingerea cererilor sale de despăgubire a prejudiciilor materiale, cât și cuantumul despăgubirii acordate pentru prejudiciile morale.

În ceea ce privește despăgubirea acordată pentru prejudiciul moral suferit, Curtea a concluzionat că Tribunalul apreciasse în mod întemeiat că încălcarea timp de aproape trei ani de către Consiliu a obligației sale de a furniza societății Safa Nicu Sepahan informațiile și elementele de probă care susțineau motivele adoptării împotriva sa a măsurilor restrictive în discuție constituia o încălcare suficient de gravă, susceptibilă să angajeze răspunderea extracontractuală a Uniunii în temeiul articolului 340 al doilea paragraf TFUE. Or, deși anularea unor măsuri restrictive nelegale este de natură să constituie o formă de reparare a prejudiciului moral, nu rezultă totuși că această formă de reparare este neapărat suficientă în toate cazurile pentru a asigura repararea integrală a acestui prejudiciu. Curtea a concluzionat, așadar, că Tribunalul a apreciat în mod întemeiat *ex aequo et bono* cuantumul, astfel cum a fost stabilit, al despăgubirii prejudiciului moral la care avea dreptul Safa Nicu Sepahan.

În al doilea rând, în ceea ce privește nerecunoașterea de către Tribunal a unei răspunderi a Uniunii în legătură cu prejudiciul material pretins suferit, Curtea a amintit că orice prejudiciu a cărui reparare se solicită în temeiul articolului 340 al doilea paragraf TFUE trebuie să fie real și cert și că trebuie să decurgă în mod suficient de direct din conduita nelegală a instituțiilor. Întrucât, pe de altă parte, revine părții care pune în discuție răspunderea Uniunii sarcina de a furniza probe concludente atât cu privire la existența prejudiciului invocat și la întinderea sa, cât și cu privire la legătura de cauzalitate dintre acesta și măsurile restrictive adoptate, Curtea a constatat că Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat că susținerile societății Safa Nicu Sepahan nu erau suficient probate.

IV. DREPTUL UNIUNII ȘI DREPTUL NAȚIONAL

La 10 octombrie 2017, în Hotărârea **Farrell** (C-413/15, [EU:C:2017:745](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, a adus precizări cu privire la condițiile în care unui organism de drept privat căruia un stat membru i-a încredințat misiunea prevăzută la articolul 1 alineatul (4) din A doua directivă 84/5³², constând în despăgubirea pentru pagubele materiale sau corporale provocate de un vehicul neidentificat sau de un vehicul pentru care nu s-a respectat obligația de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto, i se pot opune dispozițiile celei de A treia directive 90/232³³ susceptibile să aibă un efect direct. Litigiul principal privea *despăgubirea de către organismul național competent („Motor Insurers Bureau of Ireland”) pentru vătămarea corporală suferită de reclamanta din litigiul principal într-un accident rutier.*

Această hotărâre se înscrie în prelungirea unei prime Hotărâri **Farrell**, din 19 aprilie 2007³⁴, care își are originea în același litigiu principal, în care Curtea a declarat că articolul 1 din A treia directivă 90/232, pe de o parte, se opune unei reglementări naționale potrivit căreia asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto nu acoperă răspunderea pentru vătămările corporale cauzate persoanelor care călătoresc într-o parte a unui autovehicul care nu a fost nici concepută, nici construită cu scaune pentru pasageri și, pe de altă parte, îndeplinește toate

32/ A doua directivă 84/5/CEE a Consiliului din 30 decembrie 1983 privind apropierea legislațiilor statelor membre privind asigurarea de răspundere civilă pentru pagubele produse de autovehicule (JO 1984, L 8, p. 17, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 104), astfel cum a fost modificată prin A treia directivă 90/232/CEE a Consiliului din 14 mai 1990 (JO 1990, L 129, p. 33, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 240).

33/ A treia directivă 90/232/CEE a Consiliului din 14 mai 1990 privind armonizarea legislației statelor membre referitoare la asigurarea de răspundere civilă pentru pagubele produse de autovehicule (JO 1990, L 129, p. 33, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 240).

34/ Hotărârea Curții din 19 aprilie 2007, **Farrell** (C-356/05, [EU:C:2007:229](#)).

condițiile necesare pentru a produce un efect direct și conferă, în consecință, drepturi pe care particularii le pot invoca în mod direct în fața instanțelor naționale. Curtea a considerat însă în acea hotărâre că era de competența instanței naționale să verifice dacă această dispoziție poate fi invocată împotriva unui organism precum cel în discuție în litigiul principal.

Ca urmare a acestei hotărâri, prima instanță de trimitere a apreciat că organismul național competent în discuție era o emanație a statului și că, în consecință, reclamanta din litigiul principal era îndreptățită să obțină o despăgubire de la acesta. Drept urmare, organismul menționat a formulat o cale de atac împotriva acestei hotărâri în fața instanței de trimitere în prezenta cauză, considerând că nu reprezintă o emanație a statului și că deci nu i se puteau opune dispozițiile, fie ele și cu efect direct, ale unei directive care nu fuseseră transpuse în dreptul național. În acest context, Curtea a fost sesizată din nou cu titlu preliminar în vederea clarificării criteriilor stabilite în Hotărârea **Foster și alții**³⁵ pentru a determina tipurile de organisme care pot fi considerate o emanație a statului.

În această privință, Curtea a precizat că criteriile menționate, potrivit cărora dispozițiile necondiționate și suficient de precise ale unei directive pot fi invocate de un particular împotriva unui organism sau a unei entități care fie este supusă autorității sau controlului statului, fie dispune de puteri exorbitante în raport cu cele care rezultă din normele aplicabile în relațiile dintre particulari, nu pot avea un caracter cumulativ. Articolul 288 TFUE, referitor la actele juridice ale Uniunii, trebuie, în consecință, să fie interpretat în sensul că nu exclude ca unei entități care nu îndeplinește toate criteriile enunțate în Hotărârea **Foster și alții**, citată anterior, să i se poată opune dispozițiile unei directive care sunt susceptibile să aibă efect direct.

Examinând problema dacă aceasta este situația în cazul organismului în discuție în cauza principală, Curtea a considerat că unui organism de drept privat căruia i-a fost încredințată de un stat membru o misiune de interes public, precum cea de a despăgubi prejudiciile materiale sau corporale provocate de un vehicul neidentificat sau de un vehicul pentru care nu s-a respectat obligația de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto, și care, în acest scop, dispune, în temeiul legii, de puteri exorbitante, precum puterea de a impune asigurătorilor care exercită o activitate de asigurare auto pe teritoriul statului membru în cauză să se afilieze la el și să îl finanțeze, i se pot opune dispozițiile unei directive care sunt susceptibile să aibă efect direct.

La 5 decembrie 2017, în Hotărârea **M.A.S. și M.B.** (C-42/17, [EU:C:2017:936](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat asupra unei cereri de decizie preliminară adresate de Curtea Constituțională italiană, care viza obținerea unei precizări asupra întinderii obligației, stabilită de Curtea de Justiție în Hotărârea **Taricco și alții** (C-105/14, [EU:C:2015:555](#))³⁶ și care revine instanțelor naționale, de a lăsa neaplicate, în cazul constatării unei încălcări a articolului 325 TFUE, dispozițiile naționale în materie de prescripție.

În cauza **Taricco și alții**, Curtea constatare că normele italiene de prescripție aplicabile în materia urmăririi penale, care prevăd că termenul de prescripție aplicabil infracțiunilor fiscale în materia TVA-ului nu se prelungește, în caz de întrerupere, decât cu un sfert din durata sa inițială, sunt susceptibile să aducă atingere obligațiilor impuse statelor membre prin articolul 325 alineatele (1) și (2) TFUE, în ipoteza în care aceste norme naționale ar împiedica aplicarea unor sancțiuni efective și disuasive într-un număr considerabil de cazuri de fraudă gravă care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii sau ar prevedea termene de prescripție mai lungi pentru cazurile de fraudă care aduc atingere intereselor financiare ale statului membru vizat decât pentru cazurile de fraudă care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii. Curtea a declarat, așadar, că, în astfel de cazuri, revenea instanței naționale sarcina de a asigura efectul deplin al articolului 325 alineatele (1) și (2) TFUE, lăsând, dacă este necesar, neaplicate dispozițiile de drept național.

35/ Hotărârea Curții din 12 iulie 1990, **Foster și alții** (C-188/89, [EU:C:1990:313](#)).

36/ Hotărârea Curții din 8 septembrie 2015, **Taricco și alții** (C-105/14, [EU:C:2015:555](#)).

Prin trimiterea sa, Curtea Constituțională a ridicat problema unei eventuale încălcări a principiului legalității infracțiunilor și pedepselor care ar putea decurge din respectarea acestei obligații de către instanțele naționale. În această privință, Curtea Constituțională s-a referit, pe de o parte, la natura materială a normelor de prescripție prevăzute în ordinea juridică italiană, care implică faptul ca aceste norme să fie rezonabil de previzibile pentru justițiabili la momentul săvârșirii infracțiunilor imputate, fără a putea fi modificate *in peius* în mod retroactiv, și, pe de altă parte, la cerința potrivit căreia orice reglementare națională privind regimul de incriminare trebuie să aibă la bază un temei legal suficient de precis pentru a putea delimita și orienta aprecierea instanței naționale.

În această privință, Curtea a apreciat, evocând punctul 53 din Hotărârea *Taricco și alții*, că instanțele naționale competente, atunci când trebuie să decidă să lase neaplicate dispozițiile naționale în cauză, au obligația să se asigure că drepturile fundamentale ale persoanelor acuzate că au săvârșit o infracțiune sunt respectate, inclusiv, în ceea ce privește aplicarea unor sancțiuni penale, drepturile inculpaților care decurg din principiul legalității infracțiunilor și pedepselor.

Curtea a afirmat, în primul rând, că respectarea principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, principiu consacrat la articolul 49 din cartă și care face parte din tradițiile constituționale comune ale statelor membre, se impune statelor membre atunci când pun în aplicare dreptul Uniunii, ceea ce se întâmplă atunci când acestea prevăd, în cadrul obligațiilor care le sunt impuse de articolul 325 TFUE, aplicarea unor sancțiuni penale pentru infracțiunile din domeniul TVA-ului. În al doilea rând, Curtea a amintit că dreptul garantat la articolul 49 din cartă are același înțeles și același domeniu de aplicare ca și dreptul garantat prin CEDO, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a stabilit, în ceea ce privește cerințele care decurg din principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, că dispozițiile penale trebuie să respecte anumite cerințe de accesibilitate și de previzibilitate în ceea ce privește atât definiția infracțiunii, cât și stabilirea pedepsei. În plus, Curtea a apreciat că cerința privind precizia legii aplicabile implică faptul ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele pe care le reprimă și că principiul neretroactivității legii penale se opune în special ca o instanță să poată, în cursul unei proceduri penale, fie să sancționeze penal un comportament care nu este interzis de o normă națională adoptată înainte de săvârșirea infracțiunii imputate, fie să agraveze regimul răspunderii penale a celor care au făcut obiectul unei astfel de proceduri.

Curtea a precizat în continuare că, dacă instanța națională este determinată să considere că obligația de a lăsa neaplicate dispozițiile Codului penal în cauză se lovește de principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, ea nu ar trebui să se conformeze acestei obligații, iar aceasta chiar dacă respectarea obligației respective ar permite îndreptarea unei situații naționale incompatibile cu dreptul Uniunii. Într-un astfel de caz, revine legiuitorului național sarcina de a lua măsurile necesare pentru a prevedea norme de prescripție care permit respectarea obligațiilor care decurg din articolul 325 TFUE.

V. CONTENCIOSUL UNIUNII

În ceea ce privește contenciosul Uniunii, trebuie semnalată o hotărâre referitoare la interdicția impusă instanței Uniunii de a se pronunța *ultra petita*. În plus, merită semnalate Hotărârile **A și alții** (C-158/14) și **Rosneft** (C-72/15), referitoare printre altele la admisibilitatea unei cereri de decizie preliminară privind validitatea unor măsuri adoptate în domeniul politicii externe și de securitate comună³⁷.

Prin Hotărârea **British Airways/Comisia** (C-122/16 P, [EU:C:2017:861](#)), pronunțată la 14 noiembrie 2017, Curtea, reunită în Marea Cameră, a fost chemată să precizeze întinderea *interdicției impuse instanței Uniunii de a se pronunța ultra petita*. În hotărârea atacată cu recurs³⁸, care se înscrie într-un litigiu între compania aeriană British Airways și Comisia, Tribunalul a invocat din oficiu un motiv de ordine publică întemeiat pe un viciu de motivare care afecta decizia în litigiu³⁹. Potrivit Tribunalului, Comisia constatase, astfel, în cuprinsul motivării o singură încălcare unică și continuă a articolului 101 TFUE, a articolului 53 din Acordul privind SEE și a articolului 8 din Acordul CE-Elveția. În schimb, în partea dispozitivă a respectivei decizii se constatase existența unei încălcări unice și continue distincte pentru fiecare dintre aceste articole. Cu toate acestea, Tribunalul a apreciat că respectiva constatare nu putea conduce la anularea totală a deciziei în litigiu întrucât aceasta nu putea să depășească concluziile care figurau în cererea de sesizare a instanței, care nu vizau decât o anulare parțială.

Curtea a confirmat hotărârea Tribunalului. Ea a amintit că, întrucât instanța Uniunii nu se poate pronunța *ultra petita*, anularea pe care o pronunță nu o poate depăși pe cea solicitată de reclamant. Curtea a constatat că, deși autoritatea absolută de lucru judecat de care beneficiază o hotărâre de anulare are legătură atât cu dispozitivul hotărârii, cât și cu motivele care constituie susținerea necesară a acestuia, ea nu poate determina anularea unui act sau a unei părți dintr-un act care nu a fost supus cenzurii instanței Uniunii și care ar fi afectat de aceeași nelegalitate. Pe de altă parte, competența instanței de control al legalității de a invoca din oficiu un motiv de ordine publică nu implică însă că aceasta poate modifica din oficiu concluziile formulate de reclamant. Astfel, deși motivele invocate de reclamant constituie susținerea necesară a concluziilor care figurează într-o cerere introductivă, ele se disting totuși de acestea, care definesc limitele litigiului deferit instanței Uniunii.

Rezultă că, prin invocarea din oficiu a unui motiv de ordine publică ce, de principiu, nu a fost invocat de părți, instanța Uniunii nu excedează cadrului litigiului cu care este sesizată și nu încalcă în niciun mod normele de procedură privind prezentarea în cererea introductivă a obiectului litigiului și a motivelor. Situația ar fi diferită dacă, în urma examinării pe fond a actului deferit cenzurii sale, această instanță ar pronunța, pe baza unui motiv invocat din oficiu, o anulare care ar depăși ceea ce era solicitat în concluziile cu care a fost sesizată în mod legal, pentru motivul că o asemenea anulare este necesară pentru a corecta nelegalitatea constatată din oficiu în cadrul analizei menționate.

Observând că nu era contestat faptul că viciul de motivare constat de Tribunal în speță adusesese atingere dreptului la apărare al British Airways, Curtea a declarat că lipsa unui control din oficiu al întregii decizii atacate nu încalca principiul protecției jurisdicționale efective prevăzut de articolul 47 din cartă. Astfel, deși controlul legalității prevăzut la articolul 263 TFUE, completat de competența de fond cu privire la cuantumul amenzii

^{37/} Aceste două hotărâri sunt prezentate în rubrica XX, „Politica externă și de securitate comună”.

^{38/} Hotărârea Tribunalului din 16 decembrie 2015, **British Airways/Comisia** (T-48/11, [EU:T:2015:988](#)).

^{39/} Decizia C(2010) 7694 final a Comisiei din 9 noiembrie 2010 privind o procedură de aplicare a articolului 101 TFUE, a articolului 53 din Acordul privind SEE și a articolului 8 din Acordul dintre Comunitatea Europeană și Confederația Elvețiană privind transportul aerian (cazul COMP/39258 – Transport aerian de mărfuri).

prevăzut la articolul 31 din Regulamentul (CE) n° 1/2003⁴⁰, implică faptul că instanța Uniunii exercită un control atât în drept, cât și în fapt și că are competența de a aprecia probele, de a anula decizia atacată și de a modifica cuantumul amenzilor, nu este contrar principiului protecției jurisdicționale efective ca controlul de legalitate exercitat de instanță să fie limitat de cererile părților astfel cum au fost formulate în concluziile actelor lor de procedură, acest principiu neimpunând nicidecum ca instanța Uniunii să fie obligată să își extindă controlul la elementele unei decizii care nu țin de litigiul cu care este sesizată.

VI. AGRICULTURĂ

Hotărârea **APVE și alții** (C-671/15, [EU:C:2017:860](#)), pronunțată la 14 noiembrie 2017, a oferit ocazia Curții, reunită în Marea Cameră, să se pronunțe asupra *raportului dintre politica agricolă comună (PAC) și dreptul Uniunii în materia concurenței*. În cauza principală era în discuție o decizie a autorității franceze de concurență care a considerat anticoncurențiale și a sancționat financiar practicile puse în aplicare printre altele de organizații de producători (OP) și de asociații ale organizațiilor de producători (AOP) în sectorul producției și comercializării andivelor. Sesizată cu un recurs împotriva hotărârii curții de apel care a reformat această decizie, Curtea de Casație a adresat Curții întrebări cu privire la problema dacă articolul 101 TFUE coroborat cu anumite dispoziții specifice ale dreptului derivat adoptat în materia PAC⁴¹ trebuia interpretat în sensul că practici prin care OP, AOP și celelalte organizații în cauză în litigiul principal stabilesc în mod colectiv prețuri minime de vânzare, se concertează cu privire la cantitățile introduse pe piață și schimbă informații strategice sunt excluse din domeniul de aplicare al interdicției privind înțelegerile, prevăzută la acest articol.

Curtea a amintit mai întâi că, în cadrul urmăririi obiectivelor constând în instituirea PAC și în stabilirea unui sistem de concurență nedegradată, articolul 42 TFUE recunoaște prevalența PAC asupra obiectivelor tratatului în domeniul concurenței, precum și competența legiuitorului Uniunii de a exclude din domeniul de aplicare al dreptului concurenței anumite practici care, în afara PAC, ar trebui să fie calificate drept anticoncurențiale. În special, în lumina dispozițiilor dreptului Uniunii referitoare la sectorul fructelor și legumelor, practicile necesare pentru ca OP și AOP să atingă unul sau mai multe dintre obiectivele care le sunt atribuite prin PAC (și anume de a asigura planificarea producției și adaptarea ei la cerere, cel de a concentra oferta și de a introduce pe piață producția, de a optimiza costurile de producție și cel de regularizare a prețurilor de producător) nu intră sub incidența interdicției privind înțelegerile, prevăzută la articolul 101 alineatul (1) TFUE. Domeniul de aplicare al acestor excluderi este însă de strictă interpretare, iar organizările comune ale piețelor produselor agricole nu constituie un spațiu lipsit de concurență. În plus, practicile care urmăresc obiectivele PAC sunt supuse principiului proporționalității.

^{40/} Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101 și 102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269).

^{41/} A se vedea articolul 2 din Regulamentul nr. 26 al Consiliului din 4 aprilie 1962 de aplicare a anumitor reguli de concurență în domeniul producției și comercializării de produse agricole (JO 1962, 30, p. 993, Ediție specială, 03/vol. 1, p. 3), articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 2200/96 al Consiliului din 28 octombrie 1996 privind organizarea comună a pieței în sectorul fructelor și legumelor (JO L 297, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 20, p. 29), articolul 2 din Regulamentul (CE) nr. 1184/2006 al Consiliului din 24 iulie 2006 de aplicare a anumitor norme de concurență în domeniul producției și comerțului cu produse agricole (JO L 214, p. 7, Ediție specială, 03/vol. 74, p. 167), articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 1182/2007 al Consiliului din 26 septembrie 2007 de stabilire a unor norme specifice cu privire la sectorul fructelor și legumelor (JO L 273, p. 1) și articolul 122 primul paragraf și articolele 175 și 176 din Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 al Consiliului din 22 octombrie 2007 de instituire a unei organizări comune a piețelor agricole și privind dispoziții specifice referitoare la anumite produse agricole din acest sector (Regulamentul „unic OCP”) (JO 2007, L 299, p. 1).

În ceea ce privește practicile convenite între producătorii membri ai aceleiași OP sau AOP recunoscute de un stat membru în cadrul punerii în aplicare a PAC, Curtea a precizat că doar formele de coordonare sau de concertare între membrii aceleiași OP sau AOP care se înscriu în mod efectiv și strict în urmărirea obiectivelor care au fost atribuite OP sau AOP în cauză pot fi excluse din sfera interdicției privind înțelegerile. Acesta poate fi cazul, printre altele, al schimburilor de informații strategice, al coordonării volumelor de produse agricole introduse pe piață, precum și al coordonării politicii tarifare a producătorilor agricoli individuali, atunci când aceste practici privesc în mod efectiv realizarea respectivelor obiective și sunt strict proporționale în raport cu acestea. În schimb, stabilirea colectivă a unor prețuri minime de vânzare în cadrul unei OP sau al unei AOP nu poate fi considerată ca fiind necesară pentru buna funcționare a organizării comune a pieței vizate și nici ca fiind proporțională cu obiectivele de regularizare a prețurilor sau de concentrare a ofertei atunci când nu permite producătorilor care își comercializează ei înșiși propria producție să practice un preț mai redus decât aceste prețuri minime și are drept efect scăderea nivelului, deja redus, al concurenței care există pe piețele produselor agricole.

VII. LIBERTĂȚILE DE CIRCULAȚIE

1. LIBERA CIRCULAȚIE A LUCRĂTORILOR

În Hotărârea din 18 iulie 2017, **Erzberger** (C-566/15, [EU:C:2017:562](#)), Marea Cameră a Curții s-a pronunțat asupra *compatibilității cu libera circulație a lucrătorilor, garantată prin articolul 45 TFUE, a anumitor restricții privind participarea la alegerile reprezentanților lucrătorilor în cadrul consiliului de supraveghere al unei societăți, prevăzute de legea germană privind cogestiunea salariiilor*. Limitând în special doar la lucrătorii încadrați în muncă în unitățile unui grup situate pe teritoriul național dreptul de vot și dreptul de a fi ales la alegerile menționate, această lege privează de drepturile respective salariații care, printre altele, își părăsesc locul de muncă dintr-o unitate situată în Germania pentru a fi încadrați în muncă la o filială care aparține aceluiași grup stabilită în alt stat membru, și anume lucrătorii care își exercită dreptul garantat prin articolul 45 TFUE.

Curtea a considerat că pierderea drepturilor sus-menționate suferită de acești lucrători nu poate fi considerată drept un obstacol în calea liberei circulații a lucrătorilor. Astfel, dreptul primar al Uniunii nu poate garanta unui lucrător că o deplasare într-un alt stat membru decât statul său membru de origine este neutră în materie socială, întrucât, având în vedere disparitățile care există între sistemele și legislațiile statelor membre, o astfel de deplasare poate, în funcție de caz, să fie mai mult sau mai puțin avantajoasă pentru persoana respectivă sub acest aspect. Prin urmare, libera circulație a lucrătorilor nu acordă respectivului lucrător dreptul de a se prevala în statul membru gazdă de condițiile de muncă de care beneficia în statul membru de origine conform legislației naționale din acest din urmă stat. În consecință, dreptul Uniunii nu se opune ca, în materie de reprezentare și de apărare colectivă a intereselor lucrătorilor în organele de administrare sau de supraveghere ale unei societăți de drept național – materie care până în prezent nu a făcut obiectul unei armonizări și nici cel puțin al unei coordonări la nivelul Uniunii –, un stat membru să prevadă că normele pe care le-a adoptat nu se aplică decât lucrătorilor încadrați în muncă de unități situate pe teritoriul său național.

2. LIBERTATEA DE STABILIRE

La 14 septembrie 2017, Curtea a pronunțat Hotărârea *Trustees of the P Panayi Accumulation & Maintenance Settlements* (C-646/15, [EU:C:2017:682](#)), în care a apreciat că *dispozițiile Tratatului FUE referitoare la libertatea de stabilire se opun unei impozitări, precum cea prevăzută de dreptul Regatului Unit în cauza principală, a plusvalorilor latente aferente bunurilor deținute în trust cu ocazia transferului locului de reședință a majorităților fiduciarilor în alt stat membru.*

În speță, un resortisant cipriot a constituit în anul 1992 trusturi guvernate de dreptul Regatului Unit, în favoarea copiilor săi și a altor membri ai familiei sale. În momentul creării trusturilor menționate, resortisantul cipriot locuia împreună cu familia sa în Regatul Unit, la fel ca fiduciarii inițiali. În anul 2004, resortisantul cipriot și soțul său au demisionat din funcțiile lor de fiduciar, fiind înlocuiți de trei noi fiduciar, toți cu reședința în Cipru. Întrucât majoritatea fiduciarilor au încetat astfel să locuiască în Regatul Unit, administrația fiscală britanică a apreciat că administrarea trusturilor a fost deplasată în Cipru. Potrivit administrației menționate, o asemenea deplasare echivala cu o dispoziție imediată, înainte de data deplasării, a activelor care constituiau proprietatea trustului și reachiziționarea lor imediată la prețul pieței, ceea ce putea determina impozitarea plusvalorilor latente.

În ceea ce privește conformitatea unei astfel de impozitări cu dreptul Uniunii, Curtea a confirmat mai întâi că trusturile în discuție se pot prevala de libertatea de stabilire în măsura în care ele intră sub incidența noțiunii „alte persoane juridice” în sensul articolului 54 al doilea paragraf TFUE. După ce a confirmat, în plus, că libertatea de stabilire este aplicabilă în cazul în care un stat membru impozitează plusvalorile aferente bunurilor deținute în trust ca urmare a transferului sediului administrativ al trustului în alt stat membru, Curtea a examinat dacă impozitarea în litigiu era compatibilă cu această libertate. În această privință, Curtea a confirmat mai întâi existența unei restricții privind libertatea de stabilire, în măsura în care o diferență de impozitare între trusturile care își păstrează sediul administrativ în Regatul Unit și trusturile al căror sediu administrativ este transferat în alt stat membru este în special de natură să descurajeze astfel de transferuri ale sediului. În ceea ce privește eventuala justificare a acestei restricții pentru motive de interes general, Curtea a apreciat, în continuare, că legislația în discuție, deși este adecvată să garanteze menținerea repartizării competenței de impozitare între statele membre, depășește totuși ceea ce este necesar pentru a menține această repartizare a competențelor de impozitare naționale, în măsura în care prevede doar perceperea imediată a impozitului în cauză. Prin urmare, legislația menționată a fost considerată ca reprezentând o restricție nejustificată privind libertatea de stabilire.

În Hotărârea *Polbud-Wykonawstwo* (C-106/16, [EU:C:2017:804](#)), pronunțată la 25 octombrie 2017, Marea Cameră a Curții a apreciat că *articolele 49 și 54 TFUE sunt aplicabile doar transferului sediului social al unei societăți constituite în temeiul dreptului unui stat membru către teritoriul unui alt stat membru, chiar dacă această societate exercită majoritatea sau chiar toate activitățile economice și își păstrează sediul real în primul stat membru.* În cauza principală era în discuție decizia de respingere a cererii de radiere din registrul comerțului polonez, introdusă de Polbud-Wykonawstwo (denumită în continuare „Polbud”), o societate de drept polonez cu răspundere limitată, ca urmare a transferării sediului său social în Luxemburg. Astfel, reglementarea poloneză prevede lichidarea obligatorie a societății naționale cu ocazia transferului sediului său social în străinătate. Radierea Polbud din registrul comerțului polonez a fost, prin urmare, refuzată pentru neprezentarea documentelor legate de lichidarea sa. Polbud a contestat această decizie de respingere, arătând că nu și-a pierdut personalitatea juridică și că își continua existența ca societate de drept luxemburghez. În consecință, Sąd Najwyższy (Curtea Supremă din Polonia) a adresat Curții întrebări, pe de o parte, cu privire la aplicabilitatea libertății de stabilire în speță și, pe de altă parte, cu privire la compatibilitatea reglementării poloneze cu dreptul Uniunii.

Mai întâi, Curtea a constatat că articolele 49 și 54 TFUE acordă beneficiul libertății de stabilire societăților constituite în conformitate cu legislația unui stat membru și care au sediul social, administrația centrală sau locul principal de desfășurare a activității în cadrul Uniunii. Curtea a precizat că această libertate înglobează dreptul unei societăți precum Polbud, constituită în conformitate cu legislația unui stat membru, de a se transforma într-o societate care intră sub incidența dreptului altui stat membru, atât timp cât sunt îndeplinite condițiile definite de legislația acestui alt stat membru și în special criteriul pe care acest din urmă stat l-a reținut pentru stabilirea legăturii dintre o societate și ordinea sa juridică națională.

În continuare, Curtea a apreciat că articolele 49 și 54 TFUE se opun unei reglementări naționale care, precum cea în discuție în speță, condiționează transferarea sediului social al unei societăți de lichidarea sa obligatorie. Potrivit Curții, o astfel de reglementare este de natură să îngreuneze și chiar să împiedice transformarea transfrontalieră a unei societăți și constituie, așadar, o restricție privind libertatea de stabilire. Curtea a admis că o asemenea restricție poate, în principiu, să fie justificată prin motive imperative de interes general. Cu toate acestea, Curtea a considerat că reglementarea poloneză depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor de protecție a intereselor creditorilor, ale asociațiilor minoritari și ale salariaților. În special, Curtea a subliniat că această reglementare prevede într-o manieră generală o obligație de lichidare, fără a ține cont de riscul real de atingere adusă acestor interese și fără posibilitatea de a opta pentru măsuri mai puțin restrictive prin care să se protejeze interesele menționate.

În sfârșit, Curtea a înlăturat justificarea întemeiată pe obiectivul combaterii practicilor abuzive. Astfel, aceasta a considerat că stabilirea sediului social sau real al unei societăți în conformitate cu legislația unui stat membru cu scopul de a beneficia de o legislație mai avantajoasă nu constituie în sine un abuz. În plus, doar împrejurarea că o societate își transferă sediul dintr-un stat membru în alt stat membru nu poate să constituie temeiul unei prezumții generale de fraudă și să justifice o măsură care aduce atingere exercitării unei libertăți fundamentale garantate prin tratat. În speță, Curtea a apreciat că obligația generală de aplicare a unei proceduri de lichidare echivalează cu instituirea unei astfel de prezumții și, în consecință, că reglementarea națională este disproporționată în raport cu acest obiectiv.

3. LIBERTATEA DE A PRESTA SERVICII

La 13 iunie 2017, prin Hotărârea Marii Camere ***The Gibraltar Betting and Gaming Association*** (C-591/15, [EU:C:2017:449](#)), Curtea s-a pronunțat asupra interpretării articolului 56 și a articolului 355 alineatul (3) TFUE. Această hotărâre se înscrie în cadrul unui litigiu în care o grupare profesională de operatori de jocuri de noroc stabiliți în Gibraltar a contestat conformitatea cu dreptul Uniunii, în special cu dispozițiile referitoare la libera prestare a serviciilor, a unui nou regim fiscal adoptat de Regatul Unit și care viza în special jocurile de noroc la distanță. Pentru a determina dacă articolul 56 TFUE putea sau nu putea să fie invocat în această cauză, Curtea a fost invitată să stabilească *dacă furnizarea de către operatori stabiliți în Gibraltar de servicii de jocuri de noroc unor clienți din Regatul Unit privea, în raport cu dreptul Uniunii, o „situație pur internă”*.

Curtea a arătat mai întâi că Gibraltarul constituie un teritoriu european ale cărui relații externe sunt asumate de către un stat membru, și anume de Regatul Unit. Dreptul Uniunii se aplică acestui teritoriu în temeiul articolului 355 alineatul (3) TFUE, sub rezerva unor excluderi expres prevăzute de Actul de aderare din 1972, care nu vizează însă libera prestare a serviciilor.

În continuare, Curtea a examinat chestiunea dacă prestarea de servicii în cauză constituie o „situație pur internă”, și anume o situație în care toate elementele se limitează la interiorul unui singur stat membru. În această privință, Curtea a considerat că, deși este adevărat că Gibraltarul nu face parte din Regatul Unit, această împrejurare nu poate fi decisivă pentru a se stabili dacă două teritorii trebuie să fie asimilate unui singur stat membru în scopul aplicabilității dispozițiilor referitoare la libertățile fundamentale. În plus, asimilarea schimburilor dintre Gibraltar și Regatul Unit celor dintre statele membre ar avea ca rezultat negarea legăturii recunoscute la articolul 355 alineatul (3) TFUE între acest teritoriu și acest stat membru. Prin urmare, potrivit Curții, furnizarea de servicii de către operatori stabiliți în Gibraltar unor persoane stabilite în Regatul Unit constituie, din perspectiva dreptului Uniunii, o situație pur internă, căreia nu i se aplică dispozițiile Tratatului FUE în materia liberei prestări a serviciilor.

În sfârșit, Curtea a subliniat că această interpretare a articolului 355 alineatul (3) TFUE coroborat cu articolul 56 TFUE nu are nicio incidență asupra statutului teritoriului Gibraltarului în temeiul dreptului internațional și nu poate fi înțeleasă în sensul că ar aduce atingere statutului separat și distinct al Gibraltarului.

În Hotărârea din 20 decembrie 2017, **Asociación Profesional Elite Taxi** (C-434/15, [EU:C:2017:981](#)), Marea Cameră a Curții s-a pronunțat asupra problemei dacă *un serviciu de intermediere care are ca obiect să pună în legătură, prin intermediul unei aplicații pentru telefoane inteligente și în schimbul unei remunerații, conducători auto neprofesioniști care utilizează propriul autovehicul cu persoane care doresc să efectueze o deplasare urbană intră sub incidența articolului 56 TFUE, referitor la libera prestare a serviciilor, precum și a Directivelor 2006/123⁴² și 2000/31⁴³*. În speță, o asociație profesională a șoferilor de taxi a formulat o acțiune având ca obiect să se constate de către o instanță spaniolă că activitățile societății Uber Systems Spain SL încălcău reglementarea națională în materie de concurență nelocală. Apreciind că practicile Uber nu pot fi considerate ca fiind nelocale dacă activitatea sa intră sub incidența Directivei 2006/123 sau a Directivei 98/34⁴⁴, această instanță a decis să adreseze Curții întrebări cu privire la calificarea activității Uber în discuție în litigiul principal în raport cu directivele menționate, precum și cu articolul 56 TFUE.

De la bun început, Curtea a arătat că această activitate nu se rezumă la un serviciu de intermediere care constă în a pune în legătură, prin intermediul unei aplicații pentru telefoane inteligente, un conducător auto neprofesionist care utilizează propriul autovehicul cu o persoană care dorește să efectueze o deplasare urbană. Astfel, furnizorul acestui serviciu de intermediere creează în același timp o ofertă de servicii de transport urban, pe care o face accesibilă în special prin instrumente informatice și a cărei funcționare generală o organizează în favoarea persoanelor care doresc să recurgă la această ofertă. Serviciul menționat se bazează pe selectarea unor conducători auto neprofesioniști cărora Uber le furnizează o aplicație în lipsa căreia, pe de o parte, acești conducători auto nu ar fi în situația de a furniza servicii de transport și, pe de altă parte, persoanele care doresc să efectueze o deplasare urbană nu ar recurge la serviciile respectivilor conducători auto. În plus, Uber exercită o influență decisivă asupra condițiilor prestației acestora din urmă, în special cu privire la prețul maxim pe cursă, precum și cu privire la calitatea vehiculelor și a conducătorilor auto ai acestora.

42/ Directiva 2006/123/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind serviciile în cadrul pieței interne (JO 2006, L 376, p. 36, Ediție specială, 13/vol. 58, p. 50).

43/ Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (JO 2000, L 178, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

44/ Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 referitoare la procedura de furnizare de informații în domeniul standardelor, reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale (JO 1998, L 204, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998 (JO 1998, L 217, p. 18, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 282).

Serviciul de intermediere în discuție în litigiul principal trebuie, așadar, să fie considerat ca făcând parte integrantă dintr-un serviciu global al cărui element principal este un serviciu de transport. Prin urmare, potrivit Curții, acest serviciu nu constituie un „serviciu al societății informaționale”, în sensul Directivei 98/34, la care trimite Directiva 2000/31, ci un „serviciu în domeniul transporturilor”, în sensul articolului 58 alineatul (1) TFUE, potrivit căruia libera circulație a unor astfel de servicii este reglementată de dispozițiile din titlul privind transporturile, precum și al articolului 2 alineatul (2) litera (d) din Directiva 2006/123, care prevede că aceasta nu se aplică serviciilor în domeniul transportului. În consecință, Curtea a concluzionat că un astfel de serviciu de intermediere trebuie să fie exclus din domeniul de aplicare al articolului 56 TFUE, al Directivei 2006/123 și al Directivei 2000/31.

Rezultă de asemenea că, în măsura în care legiuitorul Uniunii nu a adoptat, în temeiul titlului referitor la transporturi, norme comune privind serviciile de transport urban necolectiv, precum și serviciile care sunt indisolubil legate de acestea, cum este serviciul de intermediere în discuție, revine, în stadiul actual al dreptului Uniunii, statelor membre sarcina de a reglementa condițiile prestării unor astfel de servicii de intermediere, cu respectarea normelor generale ale Tratatului FUE.

VIII. CONTROLUL LA FRONTIERE, AZILUL ȘI IMIGRAREA

1. POLITICA DE AZIL

Ca urmare a amplitudinii crizei migrației cu care se confruntă lumea de câțiva ani și, în consecință, a sosirii în Uniune a unui număr excepțional de ridicat de solicitanți de protecție internațională, Curtea a fost sesizată cu numeroase cauze în raport cu politica de azil a Uniunii. Printre acestea, nouă hotărâri trebuie semnalate, una privind Directiva 2004/83⁴⁵, iar opt privind Regulamentul nr. 604/2013⁴⁶ (denumit în continuare „Regulamentul Dublin III”). Mai precis, hotărârea care interpretează Directiva 2004/83 privește clauza de excludere de la recunoașterea statutului de refugiat pentru acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite. În ceea ce privește hotărârile care interpretează Regulamentul Dublin III, prima se referă la problema existenței pentru un stat membru a unei obligații de a elibera o viză pentru motive umanitare, în vederea introducerii ulterioare a unei cereri de protecție internațională pe teritoriul său. În alte șase cauze, solicitanții de protecție internațională urmăreau să conteste, pentru motive diverse, decizia autorităților competente ale unui stat membru de a-i transfera către un alt stat membru, în vederea examinării cererii lor de protecție internațională de către acest din urmă stat. Ultima cauză privește legalitatea măsurilor provizorii adoptate de Consiliu în vederea relocalizării solicitanților de azil într-o situație inedită.

45/ Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate (JO 2004, L 304, p. 12, rectificări în JO 2005, L 204, p. 24, și JO 2011, L 278, p. 13, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 52).

46/ Regulamentul (UE) nr. 604/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid (JO 2013, L 180, p. 31).

1.1. Statutul refugiaților

În Hotărârea **Lounani** (C-573/14, [EU:C:2017:71](#)), pronunțată la 31 ianuarie 2017, Marea Cameră a Curții a examinat, în raport cu articolul 12 alineatul (2) litera (c) și alineatul (3) din Directiva 2004/83, *condițiile în care un solicitant poate fi exclus de la recunoașterea statutului de refugiat din cauza unor acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite*. În cauza principală, un resortisant marocan fusese condamnat în Belgia pentru participarea la activitățile unui grup terorist, în calitate de membru de conducere al acestuia. Această condamnare era întemeiată în special pe faptul că, deși, desigur, nu a comis, nu a încercat să comită și nici nu a amenințat el însuși cu comiterea unui act de terorism, persoana interesată a susținut totuși logistic acest grup și a participat în mod activ la organizarea unei filiere de trimitere de voluntari în Irak. În urma acestei condamnări, persoana interesată a depus o cerere de azil, invocând temerea de a fi persecutat, în cazul întoarcerii în țara sa de origine, ca urmare a riscului de a fi considerat de acum înainte de către autoritățile marocane drept islamist radical și jihadist. În acest cadru, instanța de trimitere a solicitat să se stabilească dacă clauza de excludere de la recunoașterea statutului de refugiat, prevăzută la articolul 12 din Directiva 2004/83, putea să se aplice unui astfel de solicitant de azil.

În hotărârea sa, Curtea a considerat mai întâi că noțiunea „acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” nu este limitată la comiterea de acte de terorism. Astfel, această noțiune este precizată printre altele în rezoluțiile Organizației Națiunilor Unite privind măsurile de combatere a terorismului internațional și, în virtutea acestora, aplicarea excluderii de la recunoașterea statutului de refugiat ca urmare a unor asemenea acte poate să se extindă și la indivizii care desfășoară activități de recrutare, de organizare, de transport sau de dotare a persoanelor care călătoresc într-un alt stat decât statul lor de reședință sau decât statul a cărui cetățenie o au în vederea, printre altele, a săvârșirii, a planificării sau a pregătirii unor acte de terorism. În plus, nu este necesar ca solicitantul protecției internaționale să fi fost condamnat pentru una dintre infracțiunile teroriste prevăzute la articolul 1 din Decizia-cadru 2002/475⁴⁷, care urmărește apropierea în toate statele membre a definiției infracțiunilor teroriste.

Curtea a amintit, în continuare, că evaluarea finală a cererii de protecție internațională incumbă autorităților naționale competente, sub controlul instanței naționale, și că aceste autorități trebuie să procedeze, pentru fiecare caz individual, la o evaluare a faptelor precise de care au cunoștință pentru a stabili dacă există motive întemeiate pentru a considera că actele comise de solicitantul protecției internaționale se încadrează în aceste cazuri de excludere. Cu titlu de indicații care trebuie luate în considerare în speță, pe de o parte, Curtea a atras atenția asupra faptului că persoana interesată era un membru de conducere al unui grup terorist de dimensiune internațională. Împrejurarea că acest grup nu ar fi comis acte de terorism nu avea incidență în această privință. Pe de altă parte, Curtea a subliniat importanța specială a existenței unei condamnări definitive de către instanțele unui stat membru pentru participarea la activitățile unui grup terorist.

În concluzie, Curtea a declarat că acte cum sunt cele pentru care a fost condamnată persoana interesată pot justifica excluderea de la recunoașterea statutului de refugiat, deși nu s-a dovedit că persoana în cauză a comis, a încercat să comită sau a amenințat cu comiterea unui act terorist.

⁴⁷ Decizia-cadru 2002/475/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului (JO 2002, L 164, p. 3, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 352).

1.2. Examinarea cererilor de protecție internațională

În Hotărârea din 16 februarie 2017, **C. K. și alții** (C-578/16 PPU, [EU:C:2017:127](#)), Curtea a adus precizări *cu privire la clauza discreționară, prevăzută la articolul 17 din Regulamentul Dublin III, care, în mod derogatoriu, permite unui stat membru să examineze o cerere de protecție internațională care îi este prezentată chiar dacă această examinare nu îi incumbă în virtutea criteriilor stabilite de regulamentul menționat*. În speță, o resortisantă siriană și un resortisant egiptean au intrat pe teritoriul Uniunii Europene pe baza unei vize eliberate de Croația, înainte de a depune o cerere de azil în Slovenia. Drept urmare, autoritățile slovene au adresat autorităților croate o cerere de preluare a acestora, întrucât Croația era statul membru responsabil de examinarea cererilor lor de protecție internațională, în temeiul articolului 12 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III. Croația a încuviințat această cerere. Cu toate acestea, întrucât resortisanta siriană era însărcinată, transferul persoanelor interesate a trebuit să fie amânat până la nașterea copilului. Ulterior, persoanele interesate s-au opus transferului lor în Croația, invocând faptul că acesta ar avea consecințe negative asupra stării de sănătate a resortisantei siriene (care avusese o sarcină cu risc și suferea de la naștere de dificultăți de natură psihică), care puteau afecta și bunăstarea copilului său nou-născut, precum și faptul că fuseseră victimele unor remarci și ale unor violențe cu caracter rasial în Croația. Ținând seama în special de starea de sănătate a resortisantei siriene, Curtea a statuat în cadrul procedurii de urgență.

Curtea a afirmat mai întâi că problema aplicării de către un stat membru a clauzei discreționare nu intră numai sub incidența dreptului național și a interpretării date de instanța constituțională a statului membru respectiv, ci constituie o problemă de interpretare a dreptului Uniunii, în sensul articolului 267 TFUE.

Curtea a apreciat, în prelungirea jurisprudenței sale **N. S. și alții**⁴⁸, că, chiar în lipsa unor temeiuri substanțiale de a crede că există deficiențe sistemice în statul membru responsabil de examinarea cererii de azil, transferul unui solicitant nu poate fi efectuat decât în condiții în care este exclus ca acest transfer să presupună un risc real și dovedit ca persoana interesată să sufere tratamente inumane sau degradante, aceste tratamente fiind interzise de articolul 4 din Carta drepturilor fundamentale. Curtea a adăugat că ar constitui astfel de tratamente transferul unui solicitant de azil care prezintă o afecțiune mintală sau fizică deosebit de gravă, dacă acest transfer ar presupune un risc real și dovedit al unei deteriorări semnificative și iremediabile a stării de sănătate a persoanei interesate. Potrivit Curții, revine în acest caz autorităților statului membru care trebuie să efectueze transferul și, după caz, instanțelor acestuia obligația de a elimina orice îndoieli serioase privind impactul transferului asupra stării de sănătate a persoanei interesate, luând măsurile de precauție necesare pentru ca transferul său să aibă loc în condiții care permit protejarea în mod adecvat și suficient a acestei stări de sănătate. În ipoteza în care, ținând seama de deosebita gravitate a afecțiunii solicitantului de azil în cauză, precauțiile astfel luate nu ar fi suficiente pentru a se garanta că transferul său nu va presupune riscul real al unei agravări semnificative și iremediabile a stării sale de sănătate, autoritățile statului membru respectiv trebuie să suspende executarea transferului persoanei interesate până când starea sa o face aptă pentru un asemenea transfer. În plus, dacă statul membru constată că starea de sănătate a solicitantului de azil respectiv nu se va ameliora pe termen scurt sau că suspendarea prelungită a procedurii riscă să agraveze starea de sănătate a persoanei interesate, acesta poate alege să examineze el însuși cererea acesteia, făcând uz de „clauza discreționară”. Curtea a concluzionat însă în această privință că articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III citit în lumina articolului 4 din cartă nu poate fi interpretat, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în sensul că ar implica obligația acestui stat membru să facă astfel aplicarea clauzei menționate. În acest context, în ipoteza în care starea de sănătate a solicitantului de azil în cauză nu ar permite statului membru solicitant să efectueze transferul acestuia

48/ Hotărârea Curții din 21 decembrie 2011, **N. S. și alții** (C-411/10 și C-493/10, [EU:C:2011:865](#)).

Înainte de expirarea termenului de șase luni prevăzut la articolul 29 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, statul membru responsabil ar fi exonerat, potrivit Curții, de obligația de a prelua persoana interesată, iar responsabilitatea s-ar transfera atunci primului stat membru.

În Hotărârea **X și X** (C-638/16 PPU, [EU:C:2017:173](#)), pronunțată la 7 martie 2017, în cadrul procedurii preliminare de urgență, Marea Cameră a Curții a analizat *obligațiile unui stat membru confruntat cu o cerere de viză formulată, în temeiul articolului 25 alineatul (1) litera (a) din Codul de vize⁴⁹, la o misiune diplomatică situată pe teritoriul unei țări terțe cu intenția de a introduce, odată cu sosirea în acest stat membru, o cerere de protecție internațională*. În speță, un cuplu de resortisanți sirieni și cei trei copii minori ai acestora, care trăiau în Siria, au introdus cereri de vize umanitare la Ambasada Belgiei în Liban, după care s-au întors în Siria. Aceste cereri urmăreau obținerea unor vize cu valabilitate teritorială limitată, pentru a permite familiei să părăsească Siria și să introducă ulterior o cerere de azil în Belgia. Reclamantii insistau în special asupra înrăutățirii situației de securitate în Siria, precum și asupra faptului că riscau să fie persecutați pentru apartenența la comunitatea creștină ortodoxă. Cererile lor au fost respinse, iar instanța de trimitere, sesizată cu o cale de atac împotriva acestei respingeri, a adresat Curții întrebări cu privire la amploarea marjei de apreciere lăsate statelor membre într-un astfel de context, în special ținând seama de obligațiile care decurg din cartă, în particular din articolele 4 și 18 din aceasta.

Curtea a amintit mai întâi că Codul de vize a fost conceput în scopul eliberării de vize pentru șederi pe teritoriul statelor membre de maximum 90 de zile în orice perioadă de 180 de zile. Or, este evident că cererile de viză ale familiei siriene aveau un obiect diferit de cel al unei vize de scurtă ședere, întrucât aceasta avea intenția de a solicita azil în Belgia odată cu sosirea lor în acest stat membru și de a obține un permis de ședere a cărui perioadă de valabilitate să nu fie limitată la 90 de zile. În consecință, Curtea a considerat că astfel de cereri, deși au fost introduse formal în temeiul Codului de vize, nu intră în domeniul de aplicare al acestuia. În plus, întrucât, până în prezent, niciun act nu a fost adoptat de legiuitorul Uniunii în ceea ce privește condițiile de eliberare de către statele membre a unor vize sau permise de ședere de lungă durată unor resortisanți ai unor țări terțe din motive de ordin umanitar, astfel de cereri intră exclusiv sub incidența dreptului național. În consecință, întrucât această situație nu este reglementată de dreptul Uniunii, dispozițiile cartei nu îi sunt aplicabile.

Curtea a adăugat că o concluzie contrară ar însemna să se permită unor resortisanți ai unor țări terțe să introducă cereri de viză în scopul de a obține protecția internațională în statul membru pe care îl aleg, ceea ce ar aduce atingere economiei generale a sistemului instituit de Regulamentul Dublin III. Pe de altă parte, concluzia contrară ar însemna de asemenea că statele membre au obligația, în temeiul Codului de vize, de a permite unor asemenea resortisanți să introducă o cerere de protecție internațională la misiunile diplomatice ale statelor membre situate pe teritoriul unei țări terțe. Or, actele Uniunii care reglementează procedurile aplicabile cererilor de protecție internațională nu prevăd o asemenea obligație și, dimpotrivă, exclud din domeniul lor de aplicare cererile depuse la reprezentanțele statelor membre.

Hotărârea **Al Chodor și alții** (C-528/15, [EU:C:2017:213](#)), pronunțată la 15 martie 2017, privește *noțiunea de criterii obiective pe care se bazează motivele de a considera că există un risc de sustragere de la procedură a unui solicitant de protecție internațională care face obiectul unei proceduri de transfer*. Această noțiune este menționată la articolul 2 litera (n) din Regulamentul Dublin III, care cuprinde definiția „riscului sustragerii de la procedură”. Potrivit articolului

^{49/} Regulamentul (CE) nr. 810/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iulie 2009 privind instituirea unui Cod comunitar de vize (JO 2009, L 243, p. 1), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (UE) nr. 610/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 (JO 2013, L 182, p. 1, rectificare în JO 2013, L 225, p. 91).

28 alineatul (2) din regulamentul menționat, existența unui risc ridicat de sustragere autorizează ținerea în detenție a unui solicitant de protecție internațională, dar pe baza unei analize individuale și numai în cazul în care măsura detenției are un caracter proporțional și dacă nu se pot aplica în mod efectiv măsuri alternative mai puțin coercitive.

În speță, doi resortisanți irakieni au făcut în Republica Cehă obiectul unui control al poliției din care a rezultat, după consultarea bazei de date Eurodac, că aceștia depuseseră o cerere de azil în Ungaria. În așteptarea transferului lor către acest stat membru, persoanele interesate au fost plasate în detenție din cauza unui risc de sustragere de la procedură. Această plasare a fost însă considerată nelegală, pentru motivul că legislația cehă nu definea criterii obiective în vederea aprecierii riscului de sustragere de la procedură.

Curtea a amintit că, deși regulamentele au, în general, un efect imediat în ordinile juridice naționale, unele dintre dispozițiile acestora pot totuși necesita, pentru punerea lor în aplicare, adoptarea unor măsuri de aplicare de către statele membre. Acesta este cazul articolului 2 litera (n) din Regulamentul Dublin III, care impune în mod expres ca criteriile obiective în discuție să fie „definite de lege”. Curtea a apreciat, prin urmare, că formularea acestor criterii intră sub incidența dreptului național, criteriile menționate trebuind să fie stabilite într-o dispoziție obligatorie cu aplicabilitate generală, și că lipsa unei astfel de dispoziții determină inaplicabilitatea articolului 28 alineatul (2) din acest regulament. Curtea a subliniat în această privință că existența unei jurisprudențe constante care confirmă o practică administrativă constantă nu poate fi suficientă.

Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea a subliniat în special că detenția solicitanților de protecție internațională constituie o ingerință gravă în dreptul la libertate al acestora, consacrat la articolul 6 din cartă. Prin urmare, această detenție trebuie să respecte garanții stricte, și anume existența unui temei juridic, claritatea, previzibilitatea, accesibilitatea și protecția împotriva arbitrariului. Or, numai o dispoziție cu aplicabilitate generală poate îndeplini aceste cerințe. Astfel, o asemenea dispoziție reglementează în mod obligatoriu și cunoscut în avans marja de manevră a autorităților naționale în aprecierea împrejurărilor fiecărui caz concret. În plus, criteriile stabilite într-o dispoziție obligatorie se pretează cel mai bine controlului extern al puterii de apreciere a autorităților menționate, pentru a proteja solicitanții împotriva privărilor de libertate arbitrare.

În Hotărârile **Mengesteab** (C-670/16, [EU:C:2017:587](#)) și **Shiri** (C-201/16, [EU:C:2017:805](#)), Marea Cameră a Curții a apreciat, pe de o parte, că procedurile de preluare și de reprimire a solicitanților de protecție internațională trebuie să se desfășoare cu respectarea unei serii de termene imperative și, pe de altă parte, că aceste termene urmăresc să reglementeze aceste proceduri, dar contribuie de asemenea la determinarea statului membru responsabil de examinarea cererii acestora, astfel încât respectarea lor trebuie să poată fi supusă controlului jurisdicțional.

Mai precis, în prima cauză, judecată potrivit procedurii accelerate, în care s-a pronunțat, la 26 iulie 2017, Hotărârea **Mengesteab**, Curtea a adus precizări *cu privire la termenele prevăzute la articolul 21 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, care reglementează depunerea unei cereri de preluare*. Acest articol prevede că, dacă o asemenea cerere nu este formulată în termen de trei luni de la data la care a fost prezentată cererea de protecție internațională sau, în cazul unui rezultat pozitiv transmis de Eurodac, în termen de două luni de la primirea acestui rezultat pozitiv, responsabilitatea pentru examinarea cererii aparține statului membru în care s-a prezentat cererea. În speță, în septembrie 2015, un resortisant eritreean a solicitat azil la autoritățile germane, care i-au eliberat un certificat privind înregistrarea, fiind precizat că dreptul german distinge, în această privință, demersul constând în solicitarea azilului și care determină eliberarea unui astfel de certificat de introducerea unei cereri formale de azil. Certificatul reclamantului, o copie a acestuia sau principalele informații care figurează în acesta au fost primite, cel târziu în ianuarie 2016, de autoritățile germane competente, iar în iulie 2016 persoana interesată a putut, în sfârșit, să depună o cerere formală de azil. Cu toate acestea, întrucât o căutare în sistemul Eurodac a arătat că amprentele digitale ale persoanei interesate fuseseră prelevate în Italia, autoritățile germane au solicitat, în august 2016, autorităților italiene preluarea acesteia. Astfel, deși certificatul reclamantului a parvenit autorității competente

cu mai mult de trei luni înainte de formularea unei cereri de preluare a acestuia, în schimb, depunerea cererii sale formale de azil a intervenit cu mai puțin de trei luni înainte de formularea acestei cereri. În noiembrie 2016 a fost dispus, în sfârșit, transferul reclamantului în Italia.

Într-o primă etapă, în ceea ce privește consecințele nerespectării termenelor prevăzute la articolul 21 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, Curtea a indicat că o decizie de transfer către un alt stat membru decât cel în care a fost prezentată cererea de protecție internațională nu poate fi valabil adoptată după expirarea acestor termene. Curtea a apreciat, în continuare, că un solicitant de protecție internațională poate invoca, în cadrul unei căi de atac formulate împotriva unei decizii de transfer adoptate în privința sa, expirarea unui termen prevăzut la acest articol chiar dacă statul membru solicitat este dispus să preia acest solicitant. În acest mod, instanța sesizată cu o acțiune se poate asigura că decizia de transfer contestată a fost adoptată în urma unei aplicări corecte a procedurii de preluare.

Într-o a doua etapă, în ceea ce privește raportul dintre cele două termene prevăzute la articolul 21 alineatul (1) primul și al doilea paragraf din Regulamentul Dublin III, Curtea a indicat că o cerere de preluare nu poate fi formulată în mod valabil după mai mult de trei luni de la prezentarea cererii de protecție internațională, chiar dacă această cerere de preluare este formulată la mai puțin de două luni de la primirea unui rezultat pozitiv transmis de Eurodac. Astfel, primirea acestui din urmă rezultat nu este de natură să permită depășirea termenului de trei luni pentru formularea unei cereri de preluare după prezentarea unei cereri de protecție internațională.

Într-o a treia etapă, în ceea ce privește punctul de plecare al termenului de trei luni, și anume data prezentării cererii de protecție internațională în sensul articolului 20 alineatul (2) din Regulamentul Dublin III, Curtea a apreciat că o asemenea cerere este considerată prezentată atunci când un înscris care este întocmit de o autoritate publică și care atestă că un resortisant al unei țări terțe a solicitat protecție internațională a parvenit autorității responsabile de executarea obligațiilor care decurg din acest regulament și, după caz, atunci când numai principalele informații care figurează într-un asemenea document au parvenit acestei autorități. Astfel, pentru a putea iniția în mod eficient procesul de determinare a statului membru responsabil, autoritatea competentă are nevoie să fie informată cu certitudine cu privire la faptul că un resortisant al unei țări terțe a solicitat protecție internațională, fără a fi necesar ca înscrisul întocmit în acest sens să îmbrace o formă strict determinată sau să cuprindă elemente suplimentare relevante pentru aplicarea criteriilor stabilite prin acest regulament sau, *a fortiori*, pentru examinarea pe fond a cererii de protecție internațională. În acest stadiu al procedurii nu este necesar nici ca un interviu individual să fi fost deja organizat.

În cea de a doua cauză, în care s-a pronunțat Hotărârea din 25 octombrie 2017, *Shiri*, Curtea a adus precizări cu privire la termenele prevăzute la articolul 29 alineatele (1) și (2) din Regulamentul Dublin III, care reglementează decizia de transfer al unui solicitant de protecție internațională. Acest articol prevede în special că, dacă un astfel de transfer nu este executat în termen de șase luni de la acceptarea cererii de preluare sau de reprimire a persoanei în cauză ori de la hotărârea definitivă privind un eventual apel cu efect suspensiv, responsabilitatea este transferată către statul membru solicitant. În cadrul litigiului principal, un resortisant iranian se opunea respingerii cererii sale de protecție internațională în Austria și trimiterii sale în Bulgaria, unde introdusese anterior o astfel de cerere. În martie 2015, autoritățile austriece au solicitat reprimirea acestuia autorităților bulgare, care au admis cererea. În iulie 2015 a fost dispus transferul în Bulgaria. Cu toate acestea, întrucât acest transfer nu a fost executat în termen de șase luni, persoana interesată aprecia că Republica Austria devenise statul membru responsabil.

Fiind sesizată de instanța de trimitere cu privire la problema dacă expirarea termenului de șase luni este suficientă în sine să determine un astfel de transfer de responsabilitate între state membre, Curtea a indicat, în primul rând, că, dacă transferul solicitantului nu este executat în acest termen, responsabilitatea pentru examinarea cererii de protecție internațională se transferă de drept statului membru solicitant, fără a fi necesar ca statul membru responsabil să refuze preluarea sau reprimirea persoanei în cauză.

În al doilea rând, Curtea a considerat că un solicitant de protecție internațională trebuie să poată dispune de o cale de atac efectivă și rapidă care să îi permită să invoce expirarea acestui termen de șase luni, independent de problema dacă acest termen a expirat anterior sau ulterior adoptării deciziei de transfer. Astfel, spre deosebire de termenele care încadrează formularea unei cereri de preluare (care erau în discuție în cauza *Mengesteab*), termenele enunțate la articolul 29 din Regulamentul Dublin III au ca obiect nu numai reglementarea adoptării, ci și a executării deciziei de transfer. Ele pot, așadar, să expire după adoptarea acestei decizii. În cazul de față, dreptul, prevăzut de reglementarea austriacă, de a invoca împrejurări ulterioare adoptării deciziei de transfer în cadrul unei căi de atac împotriva acesteia respectă obligația de a prevedea o cale de atac efectivă și rapidă, enunțată în special la articolul 47 din cartă.

1.3. Protecția internațională în cazul crizei migrației

În Hotărârile *Jafari* (C-646/16, [EU:C:2017:586](#)) și *A.S.* (C-490/16, [EU:C:2017:585](#)), pronunțate la 26 iulie 2017, prima în cadrul procedurii accelerate, iar cea de a doua în cadrul tratamentului prioritar, Marea Cameră a Curții a trebuit să determine *dacă sosirea unui număr excepțional de ridicat de resortisanți ai unor țări terțe care doresc să obțină protecție internațională avea incidență asupra normelor referitoare la eliberarea de vize și la determinarea statului membru responsabil de examinarea cererilor de protecție internațională*. În cadrul litigiilor principale, membrii unei familii afgane și un resortisant sirian au trecut frontiera dintre Serbia și Croația. Autoritățile croate au organizat ulterior transportul acestora până la frontiera slovenă în scopul de a-i ajuta să ajungă în alte state membre pentru a prezenta acolo o cerere de protecție internațională. Prin urmare, familia afgană a introdus o cerere în Austria, în timp ce resortisantul sirian a făcut același lucru în Slovenia. Autoritățile slovene au solicitat însă autorităților croate să preia resortisantul sirian, în măsura în care, în temeiul articolului 13 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, responsabilitatea revine statului membru a cărui frontieră externă a fost traversată nelegal. În ceea ce le privește, autoritățile austriece au adresat autorităților croate, în temeiul articolului 21 din același regulament, o cerere de preluare a familiei afgane. Întrucât familia afgană și resortisantul sirian au contestat respingerea cererii lor de protecție internațională și decizia de a-i transfera în Croația, instanțele de trimitere în cauză au sesizat Curtea cu problema raportului intern dintre dispozițiile relevante ale Regulamentului Dublin III.

În Hotărârea *Jafari*, Curtea a examinat mai întâi dacă faptul că autoritățile croate au tolerat intrarea pe teritoriul lor a unor persoane care doreau să tranziteze acest stat membru pentru a introduce o cerere de protecție internațională în alt stat membru echivala cu eliberarea unei vize, în sensul articolului 12 din Regulamentul Dublin III. În această privință, Curtea a apreciat că, prin definiție, o viză este o „autorizație sau o decizie a statului membru” care este „necesară în vederea tranzitului sau a intrării” pe teritoriul statului membru respectiv sau al mai multor state membre. Astfel, pe de o parte, noțiunea „viză” trimite la un act adoptat în mod formal de o administrație națională, iar nu la o simplă tolerare, iar, pe de altă parte, viza nu se confundă cu permiterea intrării pe teritoriul unui stat membru, deoarece viza este cerută tocmai pentru a permite această intrare. În consecință, o permitere a intrării pe teritoriul unui stat membru, eventual pur și simplu tolerată de către autoritățile acestui stat membru, nu constituie o „viză”. Curtea a adăugat că împrejurarea că permiterea intrării intervine într-o situație caracterizată de sosirea unui număr excepțional de ridicat de resortisanți ai unor țări terțe care doresc să obțină protecție internațională nu este de natură să modifice această concluzie.

În continuare, tot în Hotărârea **Jafari**, la fel ca în Hotărârea **A.S.**, Curtea s-a pronunțat asupra noțiunii „trecere ilegală”, utilizată (fără să fie definită) la articolul 13 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III. Curtea a indicat că această dispoziție trebuie să fie interpretată în sensul că un resortisant al unei țări terțe admis pe teritoriul unui prim stat membru, fără a îndeplini însă condițiile de intrare în principiu impuse în acest stat membru, în vederea tranzitării către un alt stat membru pentru a prezenta acolo o cerere de protecție internațională trebuie să fie considerat că a „trecut ilegal” frontiera acestui prim stat membru. Potrivit Curții, faptul că această trecere a fost tolerată sau autorizată cu încălcarea normelor aplicabile sau că a fost autorizată pe baza unor motive umanitare și prin derogare de la condițiile de intrare în principiu impuse resortisanților unor țări terțe nu poate conduce la a face legală trecerea menționată. Astfel, statul membru care, prin invocarea unor motive umanitare, a decis să autorizeze intrarea pe teritoriul său a unui resortisant al unei țări terțe care nu deține viză și care nu beneficiază de o scutire de viză nu poate fi exonerat de responsabilitatea sa față de această persoană fără a pune în discuție economia Regulamentului Dublin III. În plus, așa cum s-a evocat anterior, împrejurarea că trecerea frontierei a avut loc într-o situație caracterizată de sosirea unui număr excepțional de ridicat de resortisanți ai unor țări terțe nu are nicio incidență. Cu privire la acest din urmă aspect, Curtea a subliniat în special că legiuitorul Uniunii a ținut cont de riscul de survenire a unei asemenea situații și, în consecință, a pus la dispoziția statelor membre instrumente destinate să poată răspunde într-o manieră adecvată unui asemenea risc, fără să prevadă însă aplicarea în această ipoteză a unui regim specific de determinare a statului membru responsabil. Aceeași situație este valabilă printre altele cu privire la facultatea unui stat membru, prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, de a decide să examineze cereri de protecție internațională chiar dacă această examinare nu îi incumbă în temeiul criteriilor stabilite de acest regulament (clauza discreționară). La fel ca în Hotărârea **C. K. și alții** (C-578/16 PPU)⁵⁰, Curtea a amintit totuși că transferul unui solicitant de protecție internațională nu trebuie să fie executat dacă acest transfer presupune un risc real ca persoana interesată să sufere tratamente inumane sau degradante contrare articolului 4 din cartă. În acest context, Curtea a admis posibilitatea ca, în urma sosirii unui număr excepțional de ridicat de resortisanți ai unor țări terțe care doresc să obțină protecție internațională, un asemenea risc să existe în statul membru responsabil, astfel încât un transfer să nu poată fi executat către acest stat membru.

În Hotărârea **A.S.**, Curtea a aplicat principiile degajate din Hotărârea **Jafari**. Astfel, Curtea a apreciat că, pentru a contesta o decizie de transfer, un solicitant de protecție internațională poate invoca, în cadrul căilor de atac prevăzute la articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III, aplicarea eronată a criteriului de responsabilitate referitor la trecerea ilegală a frontierei unui stat membru, enunțat la articolul 13 alineatul (1) din același regulament. Întemeindu-se pe Hotărârea **Ghezelbash**⁵¹, în care a apreciat că un astfel de solicitant poate, potrivit dreptului la o cale de atac eficientă, să invoce aplicarea eronată a criteriului referitor la eliberarea unei vize, Curtea a arătat că motivele pe care le-a reținut în acea hotărâre erau valabile și în cazul criteriului enunțat la articolul 13 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III.

^{50/} Această hotărâre este prezentată în prezentul raport în rubrica VIII.1.2, „Examinarea cererilor de protecție internațională”.

^{51/} Hotărârea Curții din 7 iunie 2016, **Ghezelbash** (C-63/15, [EU:C:2016:409](#)).

În sfârșit, tot în Hotărârea **A.S.**, Curtea a examinat problema consecințelor introducerii unei căi de atac împotriva unei decizii de transfer asupra calculului termenelor prevăzute, pe de o parte, la articolul 13 alineatul (1) din Regulamentul Dublin III și, pe de altă parte, la articolul 29 alineatul (2) din același regulament. Curtea a amintit că aceste dispoziții au, ambele, ca scop limitarea în timp a responsabilității unui stat membru în temeiul Regulamentului Dublin III. Conform respectivului articol 13 alineatul (1), responsabilitatea unui stat membru întemeiată pe criteriul referitor la trecerea ilegală a frontierei unui stat membru încetează la 12 luni de la data la care a avut loc această trecere, iar potrivit articolului 29 menționat, transferul unui solicitant de protecție internațională trebuie să fie efectuat în termen de șase luni de la acceptarea de către statul membru responsabil sau de la decizia definitivă asupra căii de atac sau a revizuirii în cazul unui efect suspensiv existent în conformitate cu articolul 27 alineatul (3) din Regulamentul Dublin III.

Pe de o parte, Curtea a apreciat că introducerea unei căi de atac împotriva deciziei de transfer este lipsită de efect asupra calculului termenului prevăzut la respectivul articol 13 alineatul (1), care constituie o condiție de aplicare a criteriului enunțat de această dispoziție. Pe de altă parte, Curtea a declarat că termenul prevăzut la articolul 29 alineatele (1) și (2) nu începe să curgă decât începând de la decizia definitivă privind această cale de atac, inclusiv atunci când instanța sesizată a decis să adreseze o cerere de decizie preliminară Curții, cu condiția ca respectiva cale de atac să se bucure de un efect suspensiv. Astfel, acest al doilea termen se raportează la executarea deciziei de transfer și poate fi aplicat doar odată ce principiul transferului este dobândit, cu alte cuvinte cel mai devreme atunci când statul membru solicitat a acceptat cererea de preluare sau de reprimire.

Tot în contextul crizei migrației, la 6 septembrie 2017, Curtea, reunită în Marea Cameră, a pronunțat, în cauza **Slovacia și Ungaria/Consiliul** (C-643/15 și C-647/15, [EU:C:2017:631](#)), o hotărâre prin care a *respins în întregime acțiunile în anularea Deciziei 2015/1601 a Consiliului de instituire a unor măsuri provizorii de transfer obligatoriu al solicitanților de azil*⁵². Pentru a sprijini Italia și Grecia să facă față aflului masiv de migranți din vara anului 2015, Consiliul Uniunii Europene a adoptat, în temeiul articolului 78 alineatul (3) TFUE, decizia atacată, care prevedea transferul din aceste două state membre către celelalte state membre ale Uniunii și pe o perioadă de doi ani al unui număr de aproximativ 120 000 de persoane care aveau în mod clar nevoie de protecție internațională. Slovacia și Ungaria, care au votat în cadrul Consiliului împotriva adoptării acestei decizii, au solicitat Curții anularea deciziei menționate, invocând, pe de o parte, motive prin care se urmărea să se demonstreze că adoptarea sa era viciată de erori de natură procedurală sau legate de alegerea unui temei juridic inadecvat și, pe de altă parte, că aceasta nu era de natură să răspundă crizei migrației și nici nu era necesară în acest scop.

Curtea a apreciat mai întâi că, deși articolul 78 alineatul (3) TFUE prevede că Consiliul, la propunerea Comisiei și după consultarea Parlamentului, adoptă măsurile provizorii prevăzute în acesta, respectiva dispoziție nu cuprinde o referință expresă la procedura legislativă. În consecință, Decizia 2015/1601 a putut în mod valabil să fie adoptată în cadrul unei proceduri fără caracter legislativ și constituie astfel un act fără caracter legislativ. Prin urmare, contrar celor susținute de statele membre reclamante, adoptarea deciziei atacate nu era supusă cerințelor privind participarea parlamentelor naționale și caracterul public al deliberărilor și al votului în cadrul Consiliului, aceste cerințe nefiind aplicabile decât pentru actele legislative. În plus, Curtea a apreciat că Consiliul nu era obligat să adopte decizia atacată în unanimitate, chiar dacă, în vederea adoptării anumitor modificări, a trebuit să se îndepărteze de propunerea inițială a Comisiei. Astfel, propunerea modificată a fost aprobată de Comisie prin intermediul a doi dintre membrii săi care aveau abilitatea dată de colegiu în acest scop, ceea ce a respectat obiectivul articolului 293 alineatul (2) TFUE care urmărește protejarea puterii de inițiativă a Comisiei.

^{52/} Decizia (UE) 2015/1601 a Consiliului din 22 septembrie 2015 de instituire a unor măsuri provizorii în domeniul protecției internaționale în beneficiul Italiei și al Greciei (JO 2015, L 248, p. 80).

Curtea a apreciat în continuare că, deși este adevărat că măsurile provizorii adoptate în temeiul articolului 78 alineatul (3) TFUE pot să deroge în principiu de la dispozițiile unor acte legislative, asemenea derogări trebuie totuși să fie încadrate în privința domeniului lor de aplicare material și temporal pentru ca ele să se limiteze la a răspunde în mod rapid și efectiv, printr-un dispozitiv provizoriu, unei situații de criză concrete, ceea ce exclude ca aceste măsuri să poată avea ca obiect sau ca efect înlocuirea sau modificarea în mod permanent și general a acestor acte legislative, fiind astfel eludată procedura legislativă ordinară prevăzută la articolul 78 alineatul (2) TFUE. Curtea a arătat însă că derogările prevăzute de decizia atacată respectă această cerință, dat fiind că, pe de o parte, ele nu se aplică decât pentru o perioadă de doi ani (eventual sub rezerva unei prelungiri) și, pe de altă parte, privesc un număr limitat de solicitanți de protecție internațională în Grecia și în Italia, care dețin una dintre cetățeniile prevăzute de această decizie și care au sosit sau vor sosi în statele membre respective într-o anumită perioadă.

În ceea ce privește principiul proporționalității, Curtea a amintit că instituțiilor Uniunii trebuie să li se recunoască o largă putere de apreciere atunci când adoptă măsuri în domenii care implică din partea lor alegeri, în special de natură politică, și aprecieri complexe. În consecință, numai caracterul vădit inadecvat al unei măsuri adoptate în unul dintre aceste domenii în raport cu obiectivul pe care instituțiile respective urmăresc să îl atingă poate afecta legalitatea unor astfel de măsuri. În cazul de față, Curtea a considerat că mecanismul de transfer prevăzut de decizia atacată nu constituie o măsură care ar fi vădit necorespunzătoare să contribuie la atingerea obiectivului acesteia, și anume reducerea presiunii exercitate asupra sistemelor de azil italian și elen, grav perturbate de aflurile masive de refugiați intervenite în 2015. Astfel, Consiliul a putut estima în mod întemeiat, în cadrul puterii largi de apreciere care trebuie să îi fie recunoscută în această privință, că acest caracter obligatoriu al repartizării persoanelor transferate era necesar având în vedere situația de urgență specială în care trebuia adoptată decizia atacată. În orice caz, validitatea deciziei nu poate fi repusă în discuție în temeiul unor aprecieri retrospective privind gradul său de eficiență, precum numărul mic de transferuri efectuate în cadrul aplicării deciziei, întrucât acest lucru poate fi explicat printr-un ansamblu de elemente pe care Consiliul nu putea să le prevadă la momentul adoptării deciziei, printre care în special lipsa cooperării anumitor state membre.

Pe de altă parte, Curtea a arătat că, la momentul adoptării deciziei atacate, Consiliul era obligat să pună în aplicare principiul solidarității și al distribuirii echitabile a răspunderii între statele membre, inclusiv pe plan financiar, aplicabil, în temeiul articolului 80 TFUE, în cadrul punerii în aplicare a politicii comune a Uniunii în materie de azil. Prin urmare, Consiliul nu a săvârșit o eroare vădită de apreciere atunci când a considerat, având în vedere urgența specifică situației, că trebuia să adopte, în temeiul articolului 78 alineatul (3) TFUE interpretat în lumina articolului 80 TFUE, măsuri provizorii constând în impunerea unui mecanism de transfer obligatoriu.

În sfârșit, Curtea a precizat că, dacă, potrivit argumentației prezentate de unul dintre statele membre interveniente, transferul în speță ar trebui să fie condiționat în mod strict de existența unor legături culturale și lingvistice între fiecare solicitant de protecție internațională și statul membru de transfer, ar rezulta că repartizarea acestor solicitanți între toate statele membre cu respectarea principiului solidarității prevăzut la articolul 80 TFUE și, prin urmare, adoptarea unui mecanism de transfer obligatoriu ar fi imposibile. În orice caz, considerațiile legate de originea etnică a solicitanților de protecție internațională nu pot fi luate în considerare întrucât ar fi în mod evident contrare dreptului Uniunii și în special articolului 21 din cartă. Astfel, sistemul instituit de Regulamentul Dublin III se întemeiază pe criterii obiective, iar nu pe exprimarea unei preferințe de către solicitantul de protecție internațională.

2. POLITICA DE IMIGRARE

În Hotărârea **Fahimian** (C-544/15, [EU:C:2017:255](#)), pronunțată la 4 aprilie 2017, Marea Cameră a Curții a fost chemată să interpreteze noțiunea „amenințare pentru siguranța publică” în sensul articolului 6 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2004/114 privind condițiile de admisie a resortisanților unor țări terțe pentru studii⁵³ și să precizeze întinderea marjei discreționare acordate statelor membre în acest scop. Potrivit acestei dispoziții, statele membre verifică dacă există motive privind existența unei amenințări pentru ordinea publică, siguranța publică sau sănătatea publică apte să justifice refuzul admisiei unui astfel de resortisant. Reclamanta din litigiul principal, cetățean iranian, deținea o diplomă de master în științe, specializarea tehnologia informațiilor, eliberată de o universitate care a făcut obiectul unor măsuri restrictive din partea Uniunii din cauza sprijinului acordat guvernului iranian, în special în domeniul militar. Persoana interesată a obținut o bursă de doctorat din partea unei universități germane pentru a urma studii de doctorat acolo în domeniul securității sistemelor mobile, dar viza de studii i-a fost refuzată. Drept urmare, aceasta a contestat refuzul respectiv în fața instanței de trimitere germane. Autoritățile germane justificau acest refuz prin temerea că cunoștințele pe care le putea dobândi persoana interesată cu ocazia cercetărilor sale ar putea fi folosite ulterior în Iran în scopuri abuzive (precum obținerea de informații confidențiale din țările occidentale, represiunea internă sau, mai general, în legătură cu încălcări ale drepturilor omului).

Sesizată cu problema interpretării Directivei 2004/114, Curtea a apreciat că, atunci când sunt sesizate de un resortisant al unei țări terțe cu o cerere de viză pentru studii, autoritățile naționale competente dispun de o largă marjă de apreciere pentru a verifica, în lumina ansamblului elementelor pertinente care caracterizează situația respectivului resortisant, dacă acesta din urmă reprezintă o amenințare, chiar și potențială, pentru siguranța publică. Această evaluare poate, astfel, să ia în considerare nu numai conduita personală a solicitantului, ci și alte elemente având legătură printre altele cu parcursul său profesional.

Curtea a declarat de asemenea că articolul 6 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2004/114 nu se opune ca autoritățile naționale competente să refuze admisia pe teritoriul statului membru în discuție a unui resortisant al unei țări terțe care este licențiat al unei universități vizate de măsuri restrictive ale Uniunii din cauza nivelului important al angajamentului acesteia pe lângă guvernul iranian, în domeniul militar sau în domenii asociate acestuia din urmă, și care intenționează să desfășoare în acest stat membru cercetări într-un domeniu sensibil pentru siguranța publică dacă elementele de care dispun aceste autorități fac posibilă temerea că cunoștințele pe care le va dobândi respectiva persoană cu ocazia cercetărilor sale ar putea fi ulterior utilizate în scopuri contrare siguranței publice. În ceea ce privește controlul jurisdicțional al marjei de apreciere de care dispun autoritățile naționale în acest scop, Curtea a apreciat că, deși acest control este limitat, pe fond, la absența unei erori vădite, el trebuie totuși să privească și respectarea garanțiilor procedurale. Astfel, revine instanței naționale competența de a verifica dacă decizia de refuz al admisiei se întemeiază pe o motivare suficientă și pe o bază factuală suficient de solidă.

^{53/} Directiva 2004/114/CE a Consiliului din 13 decembrie 2004 privind condițiile de admisie a resortisanților țărilor terțe pentru studii, schimb de elevi, formare profesională neremunerată sau servicii de voluntariat (JO 2004, L 375, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 4, p. 94).

IX. COOPERAREA JUDICIARĂ ÎN MATERIE CIVILĂ

1. REGULAMENTELE NR. 44/2001 ȘI NR. 1215/2012 PRIVIND COMPETENȚA JUDICIARĂ, RECUNOAȘTEREA ȘI EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR ÎN MATERIE CIVILĂ ȘI COMERCIALĂ

În Hotărârea **Nogueira și alții** (C-168/16 și C-169/16, [EU:C:2017:688](#)), pronunțată la 14 septembrie 2017, Curtea a fost chemată să interpreteze noțiunea „locul în care angajatul își desfășoară în mod obișnuit activitatea”, în sensul articolului 19 punctul 2 litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001⁵⁴, pentru a determina instanțele care pot fi sesizate de personalul de cabină al unei companii aeriene. Cei șase reclamânți din litigiile principale erau membri ai personalului de cabină angajați sau puși la dispoziția Ryanair, societate cu sediul în Irlanda. Toate contractele de muncă ale acestora erau redactate în limba engleză, erau reglementate de dreptul irlandez și cuprindeau o clauză atributivă de competență în favoarea instanțelor irlandeze. În aceste contracte se prevedea că prestațiile de muncă ale lucrătorilor vizați erau considerate ca fiind efectuate în Irlanda întrucât atribuțiile lor erau exercitate la bordul unor avioane înmatriculate în acest stat membru. Aceleași contracte desemnau însă aeroportul Charleroi (Belgia) ca „bază de reședință” a lucrătorilor. Aceștia din urmă își începeau și își încheiau ziua de lucru în acest aeroport și erau obligați prin contract să locuiască la mai puțin de o oră de „baza lor de reședință”. Pentru verificarea competenței sale de judecare a cauzelor principale, instanța belgiană sesizată de reclamânți a adresat Curții întrebări cu privire la interpretarea care trebuie dată în astfel de împrejurări noțiunii „locul în care angajatul își desfășoară în mod obișnuit activitatea”, în sensul Regulamentului nr. 44/2001. Mai precis, ea a solicitat Curții să stabilească dacă această noțiune putea fi asimilată noțiunii „bază de reședință”, în sensul Regulamentului nr. 3922/91⁵⁵, în domeniul aviației civile. Această din urmă noțiune este definită în respectivul regulament drept locul din care personalul navigant își începe în mod sistematic ziua de muncă și în care o încheie, în care își organizează activitatea cotidiană și în proximitatea căruia angajații și-au stabilit, pe durata executării contractului de muncă, reședința și sunt la dispoziția transportatorului aerian.

Mai întâi, Curtea a amintit că, în ceea ce privește litigiile referitoare la contractul de muncă, normele Uniunii privind competența judiciară au ca obiectiv să protejeze partea contractantă defavorizată, permițând angajatului să își acționeze în justiție angajatorul în fața instanței pe care o consideră ca fiind cea mai apropiată de interesele sale. Curtea a arătat, în continuare, că, în cazul în care o instanță națională nu este în măsură să stabilească fără echivoc „locul în care angajatul își desfășoară în mod obișnuit activitatea”, trebuie, în scopul verificării propriei competențe, să identifice „locul din care” acest angajat se achită în principal de obligațiile sale față de angajator. Pentru a determina concret acest loc, revine instanței naționale sarcina de a se referi la o serie de indicii (metodă bazată pe indicii), printre care figurează locul în care sunt staționate aeronavele la bordul cărora se desfășoară activitatea în mod obișnuit. În consecință, noțiunea „locul în care angajatul își desfășoară în mod obișnuit activitatea” nu poate fi asimilată vreunei noțiuni cuprinse într-un alt act din dreptul Uniunii decât Regulamentul nr. 44/2001, în special, în ceea ce privește personalul de cabină al unei companii aeriene sau pus la dispoziția sa, noțiunii „bază

54/ Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

55/ Regulamentul (CEE) nr. 3922/91 al Consiliului din 16 decembrie 1991 privind armonizarea cerințelor tehnice și a procedurilor administrative în domeniul aviației civile (JO 1991, L 373, p. 4, Ediție specială, 07/vol. 2, p. 93), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 1899/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2006 (JO 2006, L 377, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 17, p. 35).

de reședință”, în sensul Regulamentului nr. 3922/91. Astfel, Regulamentul nr. 44/2001 nu se referă la Regulamentul nr. 3922/91 și nici nu urmărește aceleași obiective, întrucât acest din urmă regulament vizează armonizarea unor cerințe tehnice și a unor proceduri administrative în domeniul siguranței aviației civile.

Prin urmare, Curtea a subliniat că noțiunea „bază de reședință” constituie totuși un indiciu semnificativ pentru a determina „locul în care angajatul își desfășoară în mod obișnuit activitatea”. Potrivit Curții, numai în ipoteza în care, ținând seama de elementele de fapt ale fiecărei spețe, cererile ar avea legături mai strânse cu un alt loc decât cel al „bazei de reședință”, ar fi înlăturată relevanța acesteia din urmă pentru a identifica „locul din care un angajat își desfășoară în mod obișnuit activitatea”.

În cadrul unei alte cauze privind determinarea instanței competente, Curtea, reunită în Marea Cameră, s-a pronunțat, în Hotărârea din 17 octombrie 2017, **Bolagsupplysningen și Iisjan** (C-194/16, [EU:C:2017:766](#)), asupra aplicării articolului 7 punctul 2 din Regulamentul nr. 1215/2012⁵⁶. Acest regulament prevede o normă de competență specială în materie delictuală sau cvasidelictuală, potrivit căreia un pârât poate fi acționat în justiție în fața instanței din statul membru unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă. În această cauză, Curtea a adus precizări cu privire la *identificarea locului materializării prejudiciului în ceea ce privește o pretinsă atingere a drepturilor referitoare la personalitate ale unei persoane juridice, săvârșită pe internet*. În speță, reclamanta, o societatea de drept estonian, a introdus în fața instanțelor estoniene o acțiune împotriva unei societăți de drept suedez. Această acțiune avea ca obiect cereri de rectificare a unor informații pretins inexacte publicate pe site-ul internet al acesteia din urmă în legătură cu reclamanta, de eliminare a comentariilor referitoare la acestea dintr-un forum de discuții care figurează pe site-ul respectiv și de despăgubire pentru pretinsul prejudiciu suferit. Se pune, astfel, problema dacă instanțele estoniene erau competente pe baza locului materializării prejudiciului pretins, în Estonia, deși informațiile și comentariile în litigiu erau publicate, în suedeză, fără traducere, pe un site suedez.

Sesizată cu o întrebare preliminară în această privință, Curtea a amintit principiul, stabilit în Hotărârea **eDate Advertising și alții**⁵⁷ și referitor la o persoană fizică, potrivit căruia, în cazul unei pretense încălcări a drepturilor referitoare la personalitate prin intermediul unor informații postate pe un site internet, persoana care se consideră prejudiciată trebuie să poată sesiza cu o acțiune în răspundere, pentru întregul prejudiciu cauzat, instanțele din statul membru în care se află centrul intereselor sale. În prelungirea acestei hotărâri, Curtea a apreciat că faptul că această persoană este o persoană fizică sau juridică nu este decisiv. În ceea ce privește o persoană juridică, precum în cauza principală, centrul intereselor în discuție trebuie să reflecte locul în care reputația sa comercială este cel mai bine consolidată și, prin urmare, trebuie determinat în funcție de locul în care aceasta își exercită cea mai mare parte a activității sale. Curtea a adăugat că, atunci când o persoană juridică desfășoară cea mai mare parte a activităților sale într-un alt stat membru decât cel în care are sediul social, această persoană poate să acționeze în justiție autorul prezumat al încălcării pe baza locului materializării prejudiciului în acest alt stat membru.

În sfârșit, Curtea a amintit, tot pe baza Hotărârii **eDate Advertising și alții**, că o persoană care se consideră prejudiciată poate de asemenea, în locul unei acțiuni în răspundere pentru întregul prejudiciu cauzat, să formuleze acțiune la instanțele din fiecare stat membru pe teritoriul căruia o informație postată este sau a fost accesibilă, care sunt însă competente să se pronunțe numai asupra prejudiciului cauzat pe teritoriul statului membru al instanței sesizate. Cu toate acestea, respectivul principiu nu se aplică în ceea ce privește o cerere de rectificare a unor informații și de eliminare a conținuturilor publicate pe un site internet. Astfel, având în

^{56/} Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2012, L 351, p. 1).

^{57/} Hotărârea Curții din 25 octombrie 2011, **eDate Advertising și alții** (C-509/09 și C-161/10, [EU:C:2011:685](#)).

vedere natura ubicuă a unor astfel de informații și conținuturi și faptul că întinderea difuzării lor este în principiu universală, o asemenea cerere nu poate fi adresată decât unei instanțe competente să judece integralitatea cererii de reparare a prejudiciului.

2. REGULAMENTUL NR. 1259/2010 PRIVIND LEGEA APLICABILĂ DIVORȚULUI

În Hotărârea din 20 decembrie 2017, *Sahyouni* (C-372/16, [EU:C:2017:988](#)), Curtea s-a pronunțat asupra domeniului de aplicare material al Regulamentului nr. 1259/2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp (Regulamentul Roma III)⁵⁸. Cauza principală privea desfacerea de către o instanță religioasă din Siria a unei căsătorii încheiate în Siria între două persoane care dețin atât cetățenia siriană, cât și cetățenia germană și care trăiesc în prezent în Germania. Recunoașterea acestui divorț „privat”, care fusese constatat pe baza declarației unilaterale a soțului, a fost acordată ulterior în Germania, pentru motivul că acest divorț era reglementat de dreptul sirian în temeiul Regulamentului Roma III. Întrucât soția a contestat decizia menționată în fața instanței de trimitere, aceasta a sesizat Curtea cu diferite întrebări preliminare privind interpretarea regulamentului respectiv.

Prin Ordonanța din 12 mai 2016⁵⁹, Curtea s-a declarat însă vădit necompetentă să răspundă la întrebările menționate, pentru motivul că, printre altele, Regulamentul Roma III nu se aplică recunoașterii unei hotărâri de divorț pronunțate într-un stat terț și că instanța de trimitere nu furnizase niciun element de natură să stabilească faptul că aplicabilitatea dispozițiilor regulamentului menționat la cauza principală ar fi fost determinată, în mod direct și necondiționat, de dreptul național. În acest context, instanța de trimitere a sesizat Curtea cu o nouă trimitere preliminară privind interpretarea Regulamentului Roma III, arătând că acest regulament se aplică, potrivit dreptului german, recunoașterii în Germania a divorțurilor private pronunțate într-un stat terț, precum cel în discuție în litigiul principal.

În lumina acestor precizări, Curtea a apreciat mai întâi că această a doua trimitere preliminară era admisibilă. În continuare, Curtea a examinat problema dacă un divorț „privat”, precum cel în discuție în cauza principală, intră în domeniul de aplicare al Regulamentului Roma III. În această privință, aceasta a considerat că, deși este adevărat că respectivul regulament nu definește noțiunea „divorț” și că divorțurile private nu sunt excluse în mod explicit din domeniul său de aplicare, mai multe elemente scot totuși în evidență, potrivit Curții, faptul că regulamentul menționat vizează în exclusivitate divorțurile pronunțate fie de o instanță judecătorească statală, fie de o autoritate publică sau sub controlul acesteia. Astfel, în opinia Curții, legiuitorul Uniunii nu intenționa ca acest regulament să se aplice altor tipuri de divorț, cum este cel în discuție în litigiul principal, care se întemeiază pe o „declarație de voință privată unilaterală” pronunțată în fața unei instanțe religioase. Pentru Curte, o asemenea interpretare asigură, pe de altă parte, o coerență cu domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 2201/2003⁶⁰, care a fost adoptat tot în cadrul politicii de cooperare judiciară în materie civilă și care, potrivit articolului 1 alineatul (1) și articolului 2 punctul 4, vizează doar divorțurile pronunțate de o instanță judecătorească. Prin urmare, ținând

^{58/} Regulamentul (UE) nr. 1259/2010 al Consiliului din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp (JO 2010, L 343, p. 10). Acest regulament a înlocuit Regulamentul nr. 44/2001.

^{59/} Ordonanța Curții din 12 mai 2016, *Sahyouni* (C-281/15, [EU:C:2016:343](#)).

^{60/} Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183).

seama de dispozițiile Regulamentului Roma III, dar și de contextul și de obiectivele pe care le urmărește, Curtea a apreciat că un divorț care rezultă dintr-o declarație unilaterală a unuia dintre soți în fața unei instanțe religioase nu intră în domeniul de aplicare al acestui regulament.

3. REGULAMENTUL NR. 650/2012 ÎN MATERIA SUCCESIUNILOR

În Hotărârea din 12 octombrie 2017, **Kubicka** (C-218/16, [EU:C:2017:755](#)), Curtea a avut ocazia să se pronunțe asupra *legalității refuzului de a întocmi un testament potrivit legii cetățeniei testatorului – și aleasă de acesta – ca urmare a unui legat cuprins în testamentul respectiv și care privea o proprietate situată în alt stat membru, care nu recunoaște acest legat*. Astfel, Curtea a interpretat pentru prima dată Regulamentul nr. 650/2012⁶¹ privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și a adus precizări cu privire la domeniul său de aplicare. În procedura principală, o testatoare poloneză care locuia în Germania și care a ales, potrivit articolului 22 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012, legea succesorală poloneză dorea să instituie în testamentul său un legat „prin revendicare”, care produce efecte reale directe la data deschiderii succesiunii, asupra unui imobil situat în Germania, stat membru în care efectele reale ale acestui tip de legat nu sunt recunoscute. Întrucât legatele „prin revendicare” străine fac în Germania obiectul unei adaptări în legate „prin obligație”, notarul solicitat în Polonia a refuzat să îi întocmească un testament contrar legislației și jurisprudenței germane referitoare la drepturile reale și la registrul funciar, de care notarul considera că trebuia să se țină seama în temeiul articolului 1 alineatul (2) literele (k) și (l), precum și al articolului 31 din Regulamentul nr. 650/2012. Întrucât persoana interesată a dorit excluderea utilizării legatului „prin obligație”, care ar determina dificultăți legate de reprezentarea copiilor săi minori, ea a introdus o cale de atac împotriva deciziei prin care s-a refuzat întocmirea unui testament care să conțină legatul „prin revendicare”.

Curtea a amintit mai întâi că Regulamentul nr. 650/2012 se aplică succesiunilor pentru cauză de moarte, ceea ce acoperă orice formă de transfer de bunuri, de drepturi și de obligații pentru cauză de moarte, fie că este vorba de un act voluntar de transfer, sub forma unei dispoziții pentru cauză de moarte, fie de un transfer sub forma succesiunii *ab intestat*. Curtea a arătat, în continuare, că articolul 1 alineatul (2) din regulamentul menționat enumeră diverse materii care sunt excluse din domeniul său de aplicare, printre care, la litera (k), „natura drepturilor reale”, iar la litera (l), „înscrisura într-un registru al drepturilor de proprietate [a se citi «a unor drepturi»] asupra unor bunuri imobile sau mobile, inclusiv cerințele legale pentru o astfel de înscrisura, precum și efectele înregistrării sau ale lipsei înregistrării unor astfel de drepturi într-un registru”. În speță, Curtea a concluzionat că transferul direct al unui drept de proprietate pe calea unui legat „prin revendicare” privește numai modalitățile de transfer al dreptului de proprietate asupra unui bun la momentul decesului testatorului, ceea ce Regulamentul nr. 650/2012 urmărește tocmai să permită. Prin urmare, asemenea modalități de transfer nu sunt vizate de articolul 1 alineatul (2) litera (k) din Regulamentul nr. 650/2012. Potrivit Curții, aceste excluderi nu justifică refuzul recunoașterii de către o autoritate dintr-un stat membru a efectelor reale ale unui legat „prin revendicare”, prevăzut în dreptul aplicabil succesiunii, pentru motivul că acest legat se referă la dreptul de proprietate asupra unui imobil situat în acest stat membru, în a cărui legislație nu este prevăzută instituția legatului cu efect real direct la data deschiderii succesiunii.

^{61/} Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (JO 2012, L 201, p. 107).

Întemeindu-se pe principiul unității legii succesoriale, Curtea a considerat că, din moment ce articolul 1 alineatul (2) litera (l) din Regulamentul nr. 650/2012 vizează numai înscrierea într-un registru a unor drepturi asupra unor bunuri imobile sau mobile, inclusiv cerințele legale pentru o astfel de înscriere, precum și efectele înregistrării sau ale lipsei înregistrării unor astfel de drepturi într-un registru, condițiile în care sunt dobândite asemenea drepturi nu figurează printre materiile excluse din domeniul de aplicare al acestui regulament în temeiul respectivei dispoziții. Curtea a subliniat în această privință finalitatea urmărită de Regulamentul nr. 650/2012, care este cea de a suprima obstacolele în calea liberei circulații a persoanelor care doresc să își valorifice drepturile rezultate dintr-o succesiune transfrontalieră.

În plus, Curtea a apreciat că articolul 31 din Regulamentul nr. 650/2012, care prevede adaptarea drepturilor reale, nu se aplică în speță. Astfel, această dispoziție nu privește modalitățile de transfer al drepturilor reale, modalități printre care se numără și legatele „prin revendicare” sau „prin obligație”, ci numai respectarea conținutului drepturilor reale, stabilit de legea aplicabilă succesiunii, și receptarea acestora în ordinea juridică a statului membru în care sunt invocate. În consecință, atât timp cât dreptul real transmis prin legatul „prin revendicare” era dreptul de proprietate, care este recunoscut în dreptul german, nu era necesar să se realizeze adaptarea prevăzută la articolul 31 menționat.

X. COOPERAREA JUDICIARĂ ÎN MATERIE PENALĂ

În acest domeniu trebuie semnalate două hotărâri care interpretează dispozițiile Deciziei-cadru 2002/584 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre⁶².

În Hotărârea din 29 iunie 2017, **Popławski** (C-579/15, [EU:C:2017:503](#)), Curtea s-a pronunțat asupra conformității cu Decizia-cadru 2002/584 a unei reglementări naționale de punere în aplicare a articolului 4 punctul 6 din aceasta, care prevede, ca motiv de neexecutare facultativă a unui mandat european de arestare, reședința persoanei căutate în statul membru de executare a mandatului. Litigiul principal privea o procedură referitoare la executarea în Țările de Jos a unui mandat european de arestare emis de o instanță poloneză împotriva unui resortisant polonez care locuia în Țările de Jos, în vederea executării în Polonia a unei pedepse privative de libertate.

Curtea a apreciat că articolul 4 punctul 6 din Decizia-cadru 2002/584 se opune unei reglementări naționale care pune în aplicare această dispoziție și care prevede că autoritățile judiciare sunt în orice caz ținute să refuze executarea unui mandat european de arestare în ipoteza în care persoana căutată are reședința în acest stat membru, fără ca aceste autorități să dispună de vreo marjă de apreciere și fără ca statul membru menționat să se angajeze să pună în executare în mod efectiv pedeapsa privativă de libertate pronunțată împotriva persoanei căutate, în sensul dispoziției menționate din decizia-cadru. Pentru Curte, o astfel de situație creează un risc de impunitate a acestei persoane.

În această privință, Curtea a amintit mai întâi că Decizia-cadru 2002/584 consacră principiul conform căruia statele membre execută orice mandat european de arestare pe baza principiului recunoașterii reciproce și că refuzul executării este conceput ca o excepție care trebuie să facă obiectul unei interpretări stricte. Curtea a arătat, în continuare, că rezultă din articolul 4 punctul 6 din Decizia-cadru 2002/584 că orice refuz de a executa un mandat european de arestare presupune un veritabil angajament al statului membru de executare de a

^{62/} Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO 2002, L 190, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3).

executa pedeapsa privativă de libertate pronunțată împotriva persoanei căutate, astfel încât simpla împrejurare că acest stat se declară „dispus” să pună în executare pedeapsa respectivă nu poate fi, în orice caz, considerată de natură să justifice un asemenea refuz.

Pe de altă parte, Curtea a amintit că dispozițiile Deciziei-cadru 2002/584 nu au efect direct. Cu toate acestea, instanța națională competentă are obligația, luând în considerare ansamblul dreptului intern și făcând aplicarea metodelor de interpretare recunoscute de acesta, de a interpreta dispozițiile naționale, în măsura în care este posibil, în lumina textului și a finalității acestei decizii-cadru. În consecință, în cazul refuzului de a executa un mandat european de arestare emis în vederea predării unei persoane care a făcut în statul membru emitent obiectul unei hotărâri definitive prin care a fost condamnată la o pedeapsă privativă de libertate, autoritățile judiciare ale statului membru de executare au obligația de a garanta ele însele aplicarea efectivă a pedepsei pronunțate împotriva acestei persoane, iar nu doar de a comunica autorităților statului emitent disponibilitatea lor de a executa această pedeapsă. Nici articolul 4 punctul 6 din Decizia-cadru 2002/584 nu autorizează autoritățile statului membru de executare să refuze predarea doar pentru motivul că acest stat membru intenționează să înceapă urmărirea penală a acestei persoane pentru aceleași fapte.

În Hotărârea **Tupikas** (C-270/17 PPU, [EU:C:2017:628](#)), pronunțată la 10 august 2017 în cadrul unei proceduri preliminare de urgență, Curtea a statuat asupra *interpretării articolului 4a alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/584, astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299⁶³, care prevede un motiv de neexecutare facultativă a unui mandat european de arestare în cazul în care persoana interesată nu s-a prezentat în persoană la procesul în urma căruia s-a pronunțat condamnarea sa*. Litigiul principal privea o procedură referitoare la executarea în Țările de Jos a unui mandat european de arestare emis de o instanță lituaniană împotriva unui resortisant lituanian, în vederea executării în Lituania a unei pedepse cu închisoarea. Deși este cert că persoana interesată s-a prezentat în persoană la judecata în primă instanță, mandatul european de arestare nu conținea informații referitoare la prezentarea sa la procesul în apel. În acest context, instanța neerlandeză dorea să se stabilească dacă motivul de neexecutare facultativă a mandatului european de arestare referitor la neprezentarea în persoană a persoanei interesate la procesul în urma căruia a fost pronunțată decizia vizează procesul în primă instanță sau procesul de apel.

Curtea a observat mai întâi că noțiunea „proces în urma căruia a fost pronunțată decizia” trebuie înțeleasă ca noțiune autonomă a dreptului Uniunii și trebuie interpretată în mod uniform pe teritoriul acesteia, independent de calificările care i se dau în statele membre. Curtea a apreciat că această noțiune trebuie înțeleasă ca desemnând procedura care a condus la hotărârea judecătorească prin care persoana a cărei predare este solicitată în cadrul executării unui mandat european de arestare a fost condamnată definitiv. În ipoteza în care procedura a presupus mai multe grade de jurisdicție în urma cărora s-au pronunțat hotărâri succesive, dintre care cel puțin una a fost pronunțată în lipsă, este necesar ca prin „proces în urma căruia a fost pronunțată decizia”, în sensul articolului 4a alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/584, să se înțeleagă procedura care a condus la ultima dintre aceste hotărâri, în măsura în care instanța în cauză s-a pronunțat în mod definitiv asupra vinovăției persoanei în cauză și a condamnării sale la o pedeapsă, precum o măsură privativă de libertate, în urma unei examinări atât în fapt, cât și în drept a fondului cauzei. În consecință, o procedură de apel intră în principiu sub incidența acestei noțiuni. În sfârșit, Curtea a confirmat că această interpretare era deplină conformă cu cerințele respectării dreptului la apărare pe care urmărește să o asigure articolul 4a din Decizia-cadru 2002/584.

^{63/} Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 de modificare a Deciziilor-cadru 2002/584/JAI, 2005/214/JAI, 2006/783/JAI, 2008/909/JAI și 2008/947/JAI, de consolidare a drepturilor procedurale ale persoanelor și de încurajare a aplicării principiului recunoașterii reciproce cu privire la deciziile pronunțate în absența persoanei în cauză de la proces (JO 2009, L 81, p. 24).

XI. CONCURENȚA

1. ARTICOLUL 101 TFUE

Două hotărâri merită să fie semnalate în materia înțelegerilor, privind răspunderea societății-mamă, precum și un sistem de distribuție selectivă. În plus, trebuie să fie menționată Hotărârea **APVE și alții** (C-671/15), referitoare la condițiile de aplicare a normelor de concurență în domeniul politicii agricole comune⁶⁴.

1.1. Răspunderea societății-mamă

La 27 aprilie 2017, în Hotărârea **Akzo Nobel și alții/Comisia** (C-516/15 P, [EU:C:2017:314](#)), Curtea a confirmat hotărârea atacată cu recurs⁶⁵, apreciind că *prescripția competenței Comisiei de a aplica sancțiuni în sarcina a două filiale nu împiedică reținerea răspunderii societății-mamă, în privința căreia prescripția nu este împlinită*.

Curtea a arătat mai întâi că alegerea făcută de autorii tratatelor a fost aceea de a utiliza noțiunea de întreprindere pentru a desemna autorul unei încălcări a dreptului concurenței care poate fi sancționat în temeiul articolelor 101 TFUE sau 102 TFUE și că, potrivit jurisprudenței, această noțiune trebuie să fie înțeleasă în sensul că desemnează o unitate economică, chiar dacă, din punct de vedere juridic, această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice. În plus, Curtea a amintit că nici articolul 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003, nici jurisprudența nu stabilesc care este persoana juridică sau fizică pe care Comisia trebuie să o considere răspunzătoare pentru încălcare și să o sancționeze prin impunerea unei amenzi. Întrucât comportamentul ilicit al unei filiale poate, potrivit unei prezumții refragabile, să fie imputat societății-mamă în special atunci când, deși are personalitate juridică distinctă, această filială nu își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, societatea-mamă și filiala sa fac parte, într-o astfel de situație, din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere în sensul dreptului concurenței al Uniunii.

Curtea a amintit de asemenea că societatea-mamă căreia i s-a imputat comportamentul ilicit al filialei sale este, conform jurisprudenței sale constante, condamnată personal pentru o încălcare a normelor de concurență ale Uniunii pe care se consideră că a săvârșit-o ea însăși ca urmare a influenței decisive pe care o exercita asupra filialei. Potrivit Curții, pentru acest motiv, raportul de solidaritate care există între două societăți care constituie o unitate economică nu se poate reduce, în ceea ce privește plata amenzii, la o formă de garanție furnizată de societatea-mamă pentru a garanta plata amenzii aplicate filialei. În sfârșit, întrucât răspunderea societății-mamă are caracter total derivat, ea depinde în mod necesar de faptele constitutive ale încălcării săvârșite de filiala acesteia, de care răspunderea sa este indisolubil legată.

Cu toate acestea, potrivit Curții, faptul că prescripția exercitării competenței Comisiei în materia aplicării de sancțiuni poate interveni în privința filialei nu implică în mod necesar împlinirea prescripției în privința societății-mamă, chiar dacă răspunderea acesteia ar fi bazată în totalitate pe comportamentul ilicit al filialei în perioada vizată. Prin urmare, Curtea a apreciat că faptul că anumitor societăți filiale nu li se mai pot aplica sancțiuni ca

^{64/} Această hotărâre este prezentată în rubrica VI, „Agricultura”.

^{65/} Hotărârea Tribunalului din 15 iulie 2015, **Akzo Nobel și alții/Comisia** (T-47/10, [EU:T:2015:506](#)).

urmare a prescripției, în temeiul articolului 25 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 1/2003⁶⁶, nu se opune urmării societății-mamă, considerată drept responsabilă cu titlu personal și solidar pentru aceleași acte anticoncurențiale ulterior acestei perioade și în privința căreia nu este împlinită prescripția. În speță, întrucât participarea celor două filiale ale Akzo Nobel la înțelegerile în cauză a încetat în anul 1993, în timp ce Akzo Nobel a fost implicată în aceste încălcări până în anul 2000, Curtea a apreciat că Tribunalul a considerat în mod întemeiat că prescrierea competenței de aplicare a sancțiunilor în sarcina celor două filiale nu se opunea constatării răspunderii societății-mamă.

1.2. Acorduri verticale

În ceea ce privește restricțiile cuprinse în acorduri verticale, în Hotărârea din 6 decembrie 2017, **Coty Germany** (C-230/16, [EU:C:2017:941](#)), Curtea a adus precizări importante cu privire la *compatibilitatea sistemelor de distribuție selectivă a produselor de lux cu articolul 101 TFUE*. Litigiul privea o restricție cuprinsă într-un contract de distribuție selectivă încheiat între Coty Germany, un furnizor de produse cosmetice de lux, și un distribuitor autorizat al acestor produse, contract care interzicea distribuitorilor menționați să recurgă în mod vizibil la întreprinderi terțe pentru vânzarea pe internet a produselor respective.

Instanța de trimitere solicita Curții să stabilească, mai întâi, dacă restricția în litigiu, destinată în principal să întrețină imaginea de lux a acestor produse, putea să fie conformă cu articolul 101 alineatul (1) TFUE.

În această privință, Curtea a amintit mai întâi jurisprudența sa **Copad**⁶⁷, potrivit căreia, pe de o parte, produsele de lux pot necesita instituirea unui sistem de distribuție selectivă pentru a li se menține calitatea și pentru a se asigura buna utilizare a acestora și, pe de altă parte, un astfel de sistem este conform articolului 101 alineatul (1) TFUE, în măsura în care alegerea revânzătorilor are loc în funcție de criterii obiective de natură calitativă, stabilite în mod uniform în raport cu toți revânzătorii potențiali și aplicate în mod nediscriminatoriu, iar criteriile definite nu depășesc ceea ce este necesar.

A doua întrebare privea aspectul dacă articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuia să fie interpretat în sensul că se opune unei clauze contractuale care, precum cea în discuție în litigiul principal, interzice distribuitorilor autorizați recurgerea în mod vizibil la platforme terțe pentru vânzarea unor produse de lux. Curtea a constatat în această privință că o astfel de clauză contractuală putea să fie conformă articolului 101 alineatul (1) TFUE atât timp cât această clauză urmărește în special să păstreze imaginea de lux a produselor menționate, este stabilită în mod uniform și aplicată în mod nediscriminatoriu și, în sfârșit, este proporțională cu obiectivul urmărit, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere. Curtea a apreciat, în continuare, că restricția în litigiu este adecvată în raport cu obiectivul urmărit întrucât impune ca produsele în cauză să fie în relație exclusiv cu distribuitorii autorizați, astfel încât să dea posibilitatea Coty să controleze mediul de vânzare al acestor produse și să mențină în acest mod imaginea de lux a acestor produse față de consumatori. În ceea ce privește proporționalitatea acestei restricții, Curtea a subliniat că nu era vorba despre o restricție absolută, precum în cauza **Pierre Fabre Dermo-Cosmétique**⁶⁸, în măsura în care, în speță, distribuitorii autorizați puteau vinde online

^{66/} Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101 și 102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269).

^{67/} Hotărârea Curții din 23 aprilie 2009, **Copad** (C-59/08, [EU:C:2009:260](#)).

^{68/} Hotărârea Curții din 13 octombrie 2011, **Pierre Fabre Dermo-Cosmétique** (C-39/09, [EU:C:2011:649](#)).

produsele contractuale atât prin intermediul propriului site internet, cât și prin intermediul platformelor terțe în cazul în care intervenția acestora din urmă nu era vizibilă pentru consumator. Prin urmare, Curtea a considerat că restricția este licită în raport cu articolul 101 alineatul (1) TFUE.

În sfârșit, în cadrul răspunsurilor la a treia și la a patra întrebare ale instanței de trimitere, Curtea a fost chemată să aprecieze dacă interdicția menționată mai sus constituia o restrângere a numărului clienților, în sensul articolului 4 litera (b) din Regulamentul nr. 330/2010⁶⁹, sau o restrângere a vânzărilor pasive către utilizatorii finali, în sensul articolului 4 litera (c) din același regulament. Răspunsul a fost negativ. Astfel, în conformitate cu articolul 101 alineatul (3) TFUE, Regulamentul nr. 330/2010 instituie excepții pentru anumite tipuri de restricții ale concurenței, cu condiția ca cota de piață deținută atât de furnizor, cât și de cumpărător să nu depășească 30 % din piața în cauză. Regulamentul nr. 330/2010 prevede de asemenea, la articolul 4 din acesta, restricții grave care nu pot beneficia de aceste excepții. Cu privire la acest aspect, Curtea a concluzionat că, întrucât clauza în litigiu nu excludea total recurgerea de către distribuitorii Coty la internet ca mod de comercializare a produselor, ci o formă specială de vânzare pe internet, și anume recurgerea vizibilă la întreprinderi terțe, clauza nu putea fi calificată drept o restrângere a numărului clienților sau a vânzărilor pasive către utilizatorii finali, în sensul articolului 4 din Regulamentul nr. 330/2010.

2. ARTICOLUL 102 TFUE

La 6 septembrie 2017, hotărârea pronunțată în cauza *Intel/Comisia* (C-413/14 P, [EU:C:2017:632](#)) a dat ocazia Curții, reunite în Marea Cameră, să definească *competența teritorială a Comisiei pentru a sancționa abuzul de poziție dominantă*. Litigiul în discuție își avea originea în decizia Comisiei de a aplica o amendă de 1,06 miliarde de euro societății Intel, un producător american de microprocesoare (denumite în continuare „UCP”), pentru că a abuzat de poziția sa dominantă pe piața mondială a UCP de tip x86, în special prin acordarea unor reduceri de fidelitate unor producători de echipamente informatice în schimbul unei aprovizionări exclusive de la Intel⁷⁰. Curtea a anulat hotărârea Tribunalului prin care s-a respins acțiunea în anulare a Intel împotriva acestei decizii⁷¹. Aceasta a considerat că Tribunalul a omis, în hotărârea atacată, să examineze ansamblul argumentelor prezentate de Intel cu privire la capacitatea reducerilor în discuție, astfel cum au fost aplicate de această societate unora dintre clienții săi, de a restrânge concurența.

În ceea ce privește, în primul rând, problema, ridicată de Intel, referitoare la competența Comisiei de a constata și de a sancționa un comportament adoptat în afara Uniunii, Curtea a amintit că, în legătură cu aplicarea articolului 101 TFUE, faptul că o întreprindere care participă la un acord este situată într-un stat terț nu împiedică aplicarea acestei dispoziții atât timp cât un asemenea acord își produce efectele pe teritoriul pieței interne. În speță, în decizia în litigiu, Comisia și-a întemeiat competența de a aplica articolul 102 TFUE în privința acordurilor încheiate de Intel cu un mare producător de echipamente informatice (denumit în continuare „OEM”) chinez bazându-se pe „efectele calificate” ale practicilor în cauză în Spațiul Economic European. Curtea a confirmat că acest criteriu poate servi drept temei al competenței Comisiei de a aplica dreptul concurenței al Uniunii în raport cu dreptul internațional public atunci când este previzibil că respectivul comportament produce un efect imediat și substanțial

^{69/} Regulamentul (UE) nr. 330/2010 al Comisiei din 20 aprilie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri verticale și practici concertate (JO 2010, L 102, p. 1).

^{70/} Decizia C(2009) 3726 final a Comisiei din 13 mai 2009 privind o procedură inițiată în temeiul articolului [102 TFUE] și al articolului 54 din Acordul privind SEE (cazul COMP/C-3/37.990 Intel).

^{71/} Hotărârea Tribunalului din 12 iunie 2014, *Intel/Comisia* (T-286/09, [EU:T:2014:547](#)).

pe piața Uniunii. În această privință, Curtea a constatat că este suficient să se țină seama de efectele probabile ale unui comportament asupra concurenței pentru ca condiția privind cerința previzibilității să fie îndeplinită, ceea ce era cazul în speță. În pofida faptului că UCP erau destinate a fi livrate în China, Curtea a constatat că comportamentul Intel făcea parte dintr-o strategie anticoncurențială de ansamblu care viza împiedicarea accesului singurului său concurent la canalele de vânzare cele mai importante de pe piață și a subliniat că vânzarea calculatoarelor echipate cu aceste UCP era preconizată în special în Spațiul Economic European.

În ceea ce privește, în al doilea rând, motivul întemeiat pe un viciu de procedură substanțial care afectează dreptul la apărare al Intel, aceasta din urmă critica în esență tratamentul acordat de Tribunal motivului prin care Intel a denunțat, în primă instanță, lipsa înregistrării de către Comisie a unui interviu cu o persoană din conducerea unuia dintre cei mai mari clienți ai Intel în cursul procedurii administrative. Curtea a considerat, cu privire la acest aspect, că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a distins între interviurile formale, care intră în special sub incidența articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003, și interviurile informale, care nu ar intra sub incidența acestei dispoziții. Astfel, revine Comisiei o obligație de a înregistra, într-o formă la alegerea sa, orice interviu organizat de aceasta, în temeiul respectivei dispoziții, pentru obținerea informațiilor privind obiectul unei investigații realizate de ea. Cu toate acestea, Curtea a arătat că, în măsura în care Comisia nu s-a întemeiat în decizia în litigiu pe informații obținute cu ocazia interviului în discuție, revenea Intel sarcina de a demonstra că, dacă s-ar fi putut prevala de un proces-verbal adecvat al interviului menționat, ar fi putut influența aprecierile făcute în privința sa în această decizie. Curtea a apreciat însă că o astfel de demonstrație nu fusese realizată în speță.

În ceea ce privește, în al treilea rând, aprecierea abuzului, Curtea a arătat că comportamentele în litigiu ale Intel față de partenerii săi comerciali, care urmăreau excluderea singurului său concurent serios de pe piață, au constat, pe de o parte, în acordarea unei reduceri în favoarea a patru mari OEM, cu condiția ca acestea să achiziționeze de la Intel totalitatea sau cvasitotalitatea UCP-urilor lor de tip x86, și, pe de altă parte, în efectuarea de plăți către OEM pentru ca aceștia să întârzie, să anuleze sau să restrângă comercializarea anumitor produse echipate cu UCP-uri ale acestui concurent al Intel. În hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că o calificare drept „abuzivă” a unei reduceri de exclusivitate acordate de o întreprindere în poziție dominantă nu depindea de o analiză a împrejurărilor speței care să stabilească capacitatea acesteia de a restrânge concurența, întrucât respectiva reducere are, prin natura sa, această capacitate. Curtea a constatat însă că Comisia a efectuat în decizia în litigiu o examinare aprofundată a împrejurărilor speței și a concluzionat pe această bază că un concurent la fel de eficient ar fi trebuit să practice prețuri care nu ar fi fost viabile. Astfel, potrivit Curții, testul AEC (cunoscut în engleză sub numele „as efficient competitor test”) a prezentat o importanță reală în aprecierea de către Comisie a capacității practicii în discuție de a produce un efect de excludere a concurenților. În aceste împrejurări, Curtea a concluzionat că Tribunalul era ținut să examineze ansamblul argumentației formulate de Intel cu privire la aplicarea testului AEC, care viza să demonstreze pretinse erori comise de Comisie în cadrul acestui test. Curtea a anulat, așadar, hotărârea atacată și a trimis cauza Tribunalului spre rejudecare pentru ca acesta să poată examina, în lumina argumentelor prezentate de Intel, capacitatea reducerilor în litigiu de a restrânge concurența.

3. CONCENTRĂRI

În Hotărârea **Austria Asphalt** (C-248/16, [EU:C:2017:643](#)), pronunțată la 7 septembrie 2017, Curtea a apreciat că articolul 3 din Regulamentul nr. 139/2004⁷² trebuie interpretat în sensul că o *concentrare este considerată realizată în urma schimbării naturii controlului exercitat asupra unei întreprinderi existente, control care era anterior exclusiv și devine comun, numai cu condiția ca societatea în comun rezultată dintr-o astfel de operațiune să îndeplinească în mod durabil toate funcțiile unei entități economice autonome*.

Cauza principală privea o centrală de mixare a asfaltului care era deținută integral de un grup de întreprinderi de construcție și a cărei activitate se limita la aprovizionarea societății sale mamă. Ea nu avea deci niciun rol semnificativ pe piață. Proiectul la originea litigiului prevedea concentrarea a două întreprinderi de construcție, dintre care una este proprietarul respectivei centrale de mixare a asfaltului. Potrivit proiectului, controlul acesteia trebuia să fie partajat între cele două întreprinderi vizate de concentrare, iar producția sa era destinată în principal acestor două întreprinderi.

Fiind sesizată cu întrebări privind condițiile în care o operațiune de concentrare este realizată, în cazul schimbării naturii controlului exercitat asupra unei întreprinderi existente, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (b) și alineatul (4) din Regulamentul nr. 139/2004, Curtea a amintit mai întâi că regulamentul menționat urmărește să se asigure că procesul de reorganizare a întreprinderilor nu provoacă daune durabile concurenței. Noțiunea „concentrare” trebuie, așadar, să fie definită astfel încât să fie incluse operațiunile care au ca rezultat modificări de durată asupra controlului întreprinderilor implicate și, prin urmare, asupra structurii pieței. În special, articolul 3 alineatul (1) litera (b) din acest regulament reține drept element constitutiv al noțiunii de concentrare nu crearea unei întreprinderi, ci modificarea controlului asupra unei întreprinderi. Astfel, Curtea a precizat că articolul 3 alineatul (4) din același regulament nu vizează societățile în comun decât în măsura în care crearea lor produce un efect durabil asupra structurii pieței, fără să fie relevant dacă această întreprindere supusă unui control în comun nou a existat anterior operațiunii în cauză.

În această privință, Curtea a amintit că, potrivit articolului 21 alineatul (1) din Regulamentul nr. 139/2004, acest regulament este aplicabil doar concentrărilor astfel cum sunt definite la articolul 3 din regulamentul menționat, cărora Regulamentul nr. 1/2003⁷³ în principiu nu li se aplică. În schimb, potrivit Curții, Regulamentul nr. 1/2003 rămâne aplicabil în cazul comportamentelor întreprinderilor care, fără a constitui o operațiune de concentrare în sensul Regulamentului nr. 139/2004, sunt totuși susceptibile să conducă la o coordonare între ele contrară articolului 101 TFUE și care, din acest motiv, sunt supuse controlului Comisiei sau al autorităților naționale de concurență. Astfel, Curtea a declarat că nu este în conformitate cu articolul 21 alineatul (1) din Regulamentul nr. 139/2004 o interpretare a articolului 3 din acesta potrivit căreia schimbarea controlului asupra unei întreprinderi, care din exclusiv devine comun, intră în domeniul de aplicare al noțiunii de concentrare, chiar dacă această întreprindere în comun nu îndeplinește în mod durabil toate funcțiile unei entități economice autonome.

^{72/} Regulamentul (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi [Regulamentul (CE) privind concentrările economice] (JO 2004, L 24, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 201).

^{73/} Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101 și 102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269).

4. PROCEDURA DE APLICARE A NORMELOR DE CONCURENȚĂ

La 14 martie 2017, în Hotărârea Marii Camere **Evonik Degussa/Comisia** (C-162/15 P, [EU:C:2017:205](#)), Curtea s-a pronunțat asupra întinderii protecției care trebuie să fie acordată informațiilor care provin dintr-o declarație efectuată cu scopul obținerii clemenței, în cadrul publicării deciziilor Comisiei referitoare la aplicarea articolului 101 TFUE. Litigiul privea o decizie a Comisiei⁷⁴ prin care consilierul-auditor desemnat pentru procedurile de concurență a respins o cerere de aplicare a regimului de confidențialitate în privința informațiilor care fuseseră furnizate de reclamantă în cadrul cooperării sale în temeiul Comunicării privind cooperarea din 2002⁷⁵. Aceste informații figurau într-o versiune extinsă a deciziei prin care s-a constatat existența unei încălcări a normelor de concurență, care era destinată să fie publicată pe site-ul internet al Direcției Generale Concurență⁷⁶. În decizia în litigiu, consilierul-auditor a constatat printre altele că nu este competent să se pronunțe asupra argumentului reclamantei potrivit căruia publicarea informațiilor respective ar determina o diferență de tratament nejustificată în cazul reclamantei în raport cu ceilalți participanți la încălcare, încălcându-se astfel principiile încrederii legitime și egalității de tratament. Prin hotărârea dată în recurs, Curtea a anulat hotărârea Tribunalului prin care se respinsese anterior acțiunea⁷⁷, pentru motivul că acesta a săvârșit o eroare de drept statuând că consilierul-auditor și-a declinat în mod întemeiat competența.

Curtea a amintit că articolul 8 din Decizia 2011/695⁷⁸ urmărește să pună în aplicare, pe plan procedural, protecția pe care o oferă dreptul Uniunii informațiilor de care Comisia a luat cunoștință în cadrul procedurilor de aplicare a normelor de concurență. Deși reiese din articolul 8 alineatul (2) din Decizia 2011/695 că respectivul consilier-auditor poate estima că informațiile pot fi divulgate în cazul în care acestea nu constituie, în realitate, un secret de afaceri sau alte informații confidențiale sau în cazul în care există un interes superior în divulgarea lor, motivele pe care le poate invoca persoana interesată pentru a se opune publicării preconizate nu sunt, în schimb, limitate. Astfel, protecția prevăzută la articolul 8 trebuie să fie înțeleasă în sensul că se raportează la orice motiv, întemeiat pe norme și pe principii ale dreptului Uniunii, care ar putea justifica protecția confidențialității informațiilor în cauză. Curtea a arătat că domeniul de aplicare al articolului 8 alineatul (2) din Decizia 2011/695 ar fi considerabil redus în cazul în care această dispoziție ar trebui să fie interpretată în sensul că ar permite luarea în considerare de către consilierul-auditor doar a normelor care vizează în mod special protecția informațiilor împotriva unei

^{74/} Decizia C(2012) 3534 final a Comisiei din 24 mai 2012 de respingere a cererii de aplicare a regimului de confidențialitate formulate de recurentă (cazul COMP/F/38.620 – Peroxid de hidrogen și perborat) (JO 2015, C 198, p. 24).

^{75/} Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3), în vigoare la data faptelor.

^{76/} Decizia C(2006) 1799 final privind o procedură de aplicare a articolului 81 [CE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/C.38.620 – Peroxid de hidrogen și perborat) (JO 2006, L 353, p. 54).

^{77/} Hotărârea Tribunalului din 28 ianuarie 2015, **Evonik Degussa/Comisia** (T-341/12, [EU:T:2015:51](#)).

^{78/} Decizia 2012/695/UE a președintelui Comisiei Europene din 13 octombrie 2011 privind funcția și mandatul consilierului-auditor în anumite proceduri comerciale (JO 2011, L 275, p. 29).

divulgări către public, precum cele conținute în Regulamentul nr. 45/2001 privind protecția persoanelor fizice cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal de către instituții⁷⁹ sau în Regulamentul nr. 1049/2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei⁸⁰.

În continuare, în ceea ce privește fondul cauzei, Curtea a respins argumentele prezentate în susținerea recursului. Curtea a amintit mai întâi că este necesar să se considere în principiu că, prin trecerea timpului, informații care au fost secrete sau confidențiale, dar care datează de cel puțin cinci ani, sunt istorice și că, prin aceasta, și-au pierdut caracterul secret sau confidențial. Astfel, Curtea a precizat că aceste considerații, care conduc la o prezumție refragabilă, sunt valabile atât în contextul unor cereri de aplicare a regimului de confidențialitate cu privire la părțile interveniente în cadrul unor acțiuni în fața instanțelor Uniunii, cât și în contextul unor cereri de confidențialitate în vederea publicării de către Comisie a unei decizii prin care se constată o încălcare a dreptului concurenței.

În ceea ce privește problema, ridicată de recurentă, dacă, în pofida inaplicabilității Regulamentului nr. 1049/2001 în speță, ar trebui să fie transpusă, în privința publicării deciziilor privind încălcări ale articolelor 101 și 102 TFUE, jurisprudența pronunțată în temeiul regulamentului respectiv, prin care Curtea a recunoscut existența unei prezumții generale de natură să justifice refuzul divulgării documentelor care figurează într-un dosar privind aplicarea articolului 101 TFUE, Curtea a răspuns negativ. Curtea s-a întemeiat în această privință pe diferențele importante dintre regimul de acces al terților la dosarul Comisiei (prevăzut de Regulamentul nr. 1049/2001) și cel referitor la publicarea deciziilor în materie de încălcări, cu respectarea secretului comercial (prevăzut la articolul 30 din Regulamentul nr. 1/2003). Publicarea unei versiuni neconfidențiale a unei decizii de constatare a unei încălcări a articolului 101 TFUE trebuie în special să permită să se furnizeze victimelor încălcării un sprijin în acțiunile lor în despăgubire. Interesele respective trebuie totuși să fie evaluate comparativ cu protecția unor drepturi pe care dreptul Uniunii le conferă printre altele întreprinderilor în cauză, precum dreptul la protecția secretului profesional sau a secretului comercial.

Curtea a considerat, în plus, că o astfel de publicare nu aduce atingere protecției pe care o poate pretinde recurenta în temeiul Comunicării privind cooperarea din 2002, întrucât această protecție nu poate privi decât stabilirea amenzi și prelucrarea documentelor și a declarațiilor vizate în mod special de această comunicare. Astfel, singura protecție pe care o poate pretinde o întreprindere care a cooperat cu Comisia în cadrul unei proceduri de aplicare a articolului 101 TFUE este cea care privește, pe de o parte, imunitatea sau reducerea amenzii în schimbul furnizării Comisiei a unor elemente de probă cu privire la presupusa încălcare și care reprezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu elementele de probă aflate deja în posesia acesteia și, pe de altă parte, nedivulgarea de către Comisie a documentelor și a declarațiilor primite de aceasta în conformitate cu Comunicarea Comisiei privind cooperarea.

79/ Regulamentul (CE) nr. 45/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2000 privind protecția persoanelor fizice cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal de către instituțiile și organele comunitare și privind libera circulație a acestor date (JO 2001, L 8, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 30, p. 142).

80/ Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO 2001, L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

5. AJUTOARE DE STAT

În materia ajutoarelor de stat trebuie semnalate trei hotărâri. Prima hotărâre privește controlul exercitat de Comisie asupra unui ajutor de stat existent care poate fi calificat ulterior drept ilegal. A doua hotărâre privește problema dacă scutiile fiscale acordate de un stat unei comunități religioase pot fi considerate ajutoare de stat interzise de articolul 107 alineatul (1) TFUE. Ultima hotărâre privește problema dacă se poate retrage un ajutor de stat acordat unei întreprinderi admise în mod voluntar într-o procedură națională de insolvență.

În Hotărârea **Comisia/Italia** (C-467/15 P, [EU:C:2017:799](#)), pronunțată la 25 octombrie 2017, Curtea a anulat hotărârea Tribunalului⁸¹ care privea posibilitatea Comisiei de a califica drept ajutor nou și, dacă este cazul, ilegal nu numai modificarea unui ajutor existent, ci și integralitatea ajutorului existent vizat de respectiva modificare. Această hotărâre își avea originea în Decizia 2003/530⁸² a Consiliului de autorizare, pe de o parte, a Italiei de a se substitui producătorilor de lapte în vederea plății unei taxe datorate Uniunii ca urmare a depășirii cotei de lapte naționale în cursul anilor 1995 și 2001 și, pe de altă parte, a producătorilor în cauză de a-și achita datoria față de acest stat membru sub forma unor plăți eșalonate fără dobândă. Acordarea acestui ajutor (denumit în continuare „ajutorul existent”) era subordonată în special unei limite temporale de eșalonare a plăților, stabilită la 14 ani. Întrucât Italia a autorizat amânarea plății aceluiași ajutor în anii 2010 și 2011, după mai multe alte modificări, aceasta a avut drept consecință depășirea limitei de 14 ani. În consecință, Comisia a adoptat decizia în litigiu, prin care s-a constatat că Italia a modificat succesiv schema ajutorului existent, încălcând astfel una dintre condițiile cărora le fusese subordonată aprobarea acestui ajutor, și a calificat drept ajutor nou și, prin urmare, drept ajutor ilegal (fiind o măsură care nu a fost notificată Comisiei) nu numai amânarea plății considerată izolat, ci și întregul sistem de eșalonare a plăților preexistente⁸³. Comisia a dispus, așadar, recuperarea imediată a sumelor acordate producătorilor care au beneficiat de amânarea plății, însoțită de dobânzi. Italia a atacat această decizie în fața Tribunalului, care a anulat în parte decizia în litigiu. Comisia a formulat recurs, contestând interpretarea dată de Tribunal noțiunii „ajutor nou” care figurează la articolul 1 litera (c) din Regulamentul nr. 659/1999⁸⁴.

În acest context, Curtea a apreciat că, spre deosebire de ceea ce a afirmat Tribunalul, noțiunea „ajutor nou” menționată era susceptibilă să acopere nu numai modificarea unui ajutor existent, ci și ajutorul vizat de această modificare. Astfel, potrivit Curții, un ajutor existent care a fost modificat cu încălcarea condițiilor de compatibilitate impuse în privința sa nu mai poate fi considerat autorizat și pierde, așadar, în integralitate, calitatea de ajutor existent. Prin urmare, Comisia nu este obligată să demonstreze că modificarea afectează însăși esența ajutorului preexistent. Potrivit Curții, o astfel de interpretare asigură cel mai bine eficacitatea sistemului de control al ajutoarelor de stat în Uniune, încurajând respectarea de către statul membru în cauză a condițiilor de autorizare a schemei de ajutor. Astfel, în caz de modificare de către un stat membru a unei scheme de ajutor existente cu încălcarea unei condiții de autorizare a acesteia, statul membru respectiv nu are nicio garanție că schema de ajutor autorizată nu va fi afectată de modificarea respectivă și că avantajele acordate în temeiul acesteia vor rămâne deci dobândite.

81/ Hotărârea Tribunalului din 24 iunie 2015, **Italia/Comisia** (T-527/13, [EU:T:2015:429](#)).

82/ Decizia 2003/530/CE din 16 iulie 2003 privind compatibilitatea cu piața comună a unui ajutor pe care Republica Italiană intenționează să îl acorde producătorilor săi de lapte (JO 2003, L 184, p. 15).

83/ Decizia 2013/665/UE a Comisiei din 17 iulie 2013 privind ajutorul de stat SA.33726 (11/C) [ex SA.33726 (11/NN)] acordat de Italia (amânarea plății taxelor pentru lapte) [notificată sub numărul C(2013) 4046] (JO 2013, L 309, p. 40).

84/ Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [108 TFUE] (JO 1999, L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41).

Curtea a constatat, prin urmare, că, în speță, modificarea legislativă prin care s-a procedat la amânarea plății nu constituia o modificare de natură pur formală sau administrativă și nici o creștere a bugetului inițial al unei scheme de ajutor în sensul articolului 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 794/2004⁸⁵.

În cauza în care, la 27 iunie 2017, s-a pronunțat Hotărârea **Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania** (C-74/16, [EU:C:2017:496](#)), Marea Cameră a Curții a fost chemată să se pronunțe asupra chestiunii *dacă scutiile fiscale acordate de un stat membru unei comunități religioase pot constitui un ajutor interzis de articolul 107 alineatul (1) TFUE*. Această problemă a fost ridicată în contextul unor diferite scutiri fiscale acordate Bisericii Catolice spaniole în temeiul unui acord din 1979 încheiat între Sfântul Scaun și Spania înainte de aderarea acesteia la Uniune. În litigiul principal, o congregație religioasă a invocat acest acord în vederea obținerii rambursării unui impozit municipal achitat cu ocazia unor lucrări efectuate într-o școală ecleziastică situată în apropiere de Madrid. Localurile în discuție sunt utilizate pentru a organiza nu numai învățământul primar și secundar reglementat de stat, care echivalează cu cel organizat de școlile publice și care este finanțat în întregime de bugetul public, ci și alte activități școlare, pentru care sunt percepute taxe de înscriere. Cererea de rambursare a fost respinsă de administrația fiscală pentru motivul că scutirea fiscală prevăzută de legea națională pentru lucrări nu se aplica unei activități lipsite de finalitate religioasă.

Sesizată cu o acțiune de către congregația religioasă în cauză, instanța de trimitere a adresat Curții întrebări cu privire la problema dacă o astfel de scutire fiscală trebuia considerată ca fiind un ajutor de stat interzis de dreptul Uniunii. Curtea a răspuns declarând că o măsură de această natură era susceptibilă să intre sub incidența interdicției prevăzute la articolul 107 alineatul (1) TFUE dacă și în măsura în care aceste activități sunt economice, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Curtea a apreciat mai întâi că activitățile de învățământ ale congregației nesubvenționate de statul spaniol păreau să aibă un caracter economic și erau deci susceptibile să intre sub incidența articolului 107 alineatul (1) TFUE, întrucât erau finanțate în esență prin intermediul unor participări financiare private. În plus, Curtea a subliniat că scutirea în litigiu părea să îndeplinească două dintre cele patru condiții impuse pentru a putea fi calificată drept ajutor de stat interzis, în măsura în care ar conferi congregației responsabile cu școala un *avantaj economic selectiv* și ar implica o diminuare a veniturilor municipalității și, prin urmare, *angajarea resurselor de stat*. În ceea ce privește celelalte două condiții, Curtea a considerat că scutirea în litigiu ar putea determina sporirea atractivității furnizării serviciilor de învățământ ale congregației religioase față de cea a serviciilor altor instituții care sunt de asemenea active pe aceeași piață și că această scutire ar putea, așadar, să constituie un risc de denaturare a concurenței. În schimb, Curtea a subliniat că, în temeiul articolului 2 din Regulamentul nr. 1998/2006⁸⁶, se prezumă că ajutoarele care nu depășesc un plafon de 200 000 de euro pentru o perioadă de trei ani nu afectează schimburile comerciale dintre statele membre și nu denaturează sau nu amenință să denatureze concurența, fiind astfel excluse din noțiunea „ajutoare de stat”. Curtea a decis că revine totuși instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă acest prag era atins în speță.

În sfârșit, în ceea ce privește acordul dintre Spania și Sfântul Scaun, Curtea a indicat că, deși respectivul acord era anterior aderării acestui stat membru la Uniune, scutirea fiscală în litigiu, care fusese introdusă în ordinea juridică națională printr-un ordin din anul 2001, nu trebuia să fie considerată, după caz, drept un ajutor de stat existent, ci drept un ajutor nou.

^{85/} Regulamentul (CE) nr. 794/2004 al Comisiei din 21 aprilie 2004 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 659/1999 (JO 2004, L 140, p. 1, rectificare în JO 2004, L 286, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 2, p. 42).

^{86/} Regulamentul (CE) nr. 1998/2006 al Comisiei din 15 decembrie 2006 privind aplicarea articolelor [107 și 108 TFUE] ajutoarelor *de minimis* (JO 2006, L 379, p. 5, Ediție specială, 08/vol. 5, p. 96).

În Hotărârea din 6 iulie 2017, **Nerea** (C-245/16, [EU:C:2017:521](#)), Curtea s-a pronunțat asupra domeniului de aplicare al noțiunii „procedură colectivă de insolvență” prevăzute la articolul 1 alineatul (7) litera (c) din Regulamentul nr. 800/2008 (Regulament general de exceptare pe categorii de ajutoare)⁸⁷, precum și asupra problemei dacă o întreprindere admisă voluntar într-o procedură națională de insolvență este împiedicată să beneficieze de un ajutor acordat anterior în temeiul aceleiași dispoziții. Nerea, reclamanta din cauza principală, a fost beneficiara unui ajutor de stat acordat în cadrul unui program operațional regional în Marche (Italia). În urma cererii Nerea de a beneficia de protecția concordatului preventiv cu continuarea activității, regiunea Marche a revocat ajutorul în litigiu pentru motivul că, în temeiul articolului 1 alineatul (7) litera (c) din Regulamentul nr. 800/2008, o întreprindere supusă unei astfel de proceduri constituia o întreprindere aflată în dificultate, care nu trebuia să primească ajutor. Sesizată cu acțiunea formulată de Nerea împotriva acestei decizii, instanța de trimitere a adresat două întrebări preliminare Curții.

Prin intermediul primei întrebări, Curtea a fost chemată să se pronunțe asupra întinderii noțiunii „a face obiectul” unei „proceduri colective de insolvență”. Curtea a apreciat că nici articolul 1 alineatul (7) litera (c) din Regulamentul nr. 800/2008, nici o altă dispoziție din acest regulament nu stabilesc o distincție între procedurile colective de insolvență existente în diferitele sisteme juridice naționale după cum acestea sunt deschise de autoritățile administrative și jurisdicționale ale statelor membre sau la inițiativa întreprinderii în discuție, astfel cum era cazul în speță. Prin urmare, potrivit Curții, noțiunea menționată nu cuprinde doar procedurile deschise din oficiu de către autoritățile administrative sau jurisdicționale, ci și pe cele deschise la inițiativa întreprinderii în cauză.

În ceea ce privește a doua întrebare, referitoare la consecințele care trebuie deduse din faptul că Nerea a făcut obiectul procedurii colective de insolvență ulterior acordării ajutorului în litigiu, Curtea a arătat că ajutoarele trebuie să fie considerate ca fiind acordate în momentul în care dreptul de a le primi se naște în favoarea beneficiarului și că în acel moment trebuie să fie apreciată eligibilitatea întreprinderii pentru acordarea unui ajutor. În plus, articolul 1 alineatul (7) litera (c) din Regulamentul nr. 800/2008 nu impune autorităților competente ale statelor membre obligația de a efectua o examinare independentă a situației concrete a întreprinderii pentru a stabili că aceasta se află în dificultate. Astfel, faptul că o întreprindere îndeplinește criteriile prevăzute de legislația națională pentru a face obiectul unei proceduri colective de insolvență este suficient pentru a împiedica acordarea unui ajutor de stat în temeiul Regulamentului nr. 800/2008 sau, în cazul în care un astfel de ajutor i-a fost deja acordat, pentru a constata că acesta nu putea fi acordat, în temeiul aceluiași regulament, în măsura în care criteriile respective erau îndeplinite la data acordării ajutorului menționat. În schimb, un ajutor acordat unei întreprinderi cu respectarea Regulamentului nr. 800/2008, în special a articolului 1 alineatul (6) din acesta, nu poate fi revocat doar pentru motivul că întreprinderea în cauză a făcut obiectul unei proceduri colective de insolvență ulterior datei la care i-a fost acordat ajutorul.

^{87/} Regulamentul (CE) nr. 800/2008 al Comisiei din 6 august 2008 de declarare a anumitor categorii de ajutoare compatibile cu piața comună în aplicarea articolelor [107 și 108 TFUE] (Regulament general de exceptare pe categorii de ajutoare) (JO 2008, L 214, p. 3).

XII. DISPOZIȚII FISCALE

În materie fiscală merită semnalate cinci hotărâri. Prima hotărâre privește validitatea anumitor dispoziții ale Directivei 2006/112⁸⁸. A doua hotărâre vizează problema dacă instanțele naționale pot controla legalitatea unei cereri de informații fiscale introduse de un alt stat membru în temeiul Directivei 2011/16⁸⁹. A treia hotărâre are ca obiect condițiile de exigibilitate a accizelor în sensul articolului 9 din Directiva 2008/118⁹⁰. A patra hotărâre este legată de întinderea principiului respectării dreptului la apărare în cadrul unor proceduri administrative naționale de inspecție și de stabilire a bazei de impunere a TVA-ului. În sfârșit, ultima hotărâre se referă la principiul interzicerii practicilor abuzive în materie fiscală.

În Hotărârea **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)), deja evocată⁹¹, Curtea, reunită în Marea Cameră, a confirmat validitatea dispozițiilor Directivei 2006/112 care exclud de la aplicarea unei cote reduse de TVA livrarea de cărți digitale pe cale electronică, deși statele membre pot aplica o astfel de cotă redusă livrării de cărți digitale pe suporturi fizice. În această privință, trimiterea preliminară ridică printre altele problema dacă această excludere încalcă principiul egalității de tratament, astfel cum este enunțat la articolul 20 din cartă.

După ce a confirmat că dispozițiile menționate din Directiva 2006/112 instituie o diferență de tratament între două situații totuși comparabile în raport cu obiectivul urmărit, și anume, în cazul de față, stimularea lecturii, Curtea a examinat dacă această diferență de tratament putea să fie justificată. Întrucât o astfel de justificare este posibilă atunci când diferența de tratament se află în legătură cu un obiectiv admisibil din punct de vedere legal și este proporțională cu acest obiectiv, Curtea a arătat mai întâi că excluderea publicațiilor electronice de la aplicarea cotei reduse de TVA făcea parte dintr-un regim special de TVA pentru comerțul electronic care viza să supună serviciile furnizate pe cale electronică unor norme clare, simple și uniforme pentru a se facilita gestionarea acestei taxe de către persoanele impozabile și de către administrațiile fiscale naționale. Subliniind puterea largă de apreciere de care dispune legiuitorul Uniunii atunci când adoptă măsuri de natură fiscală, Curtea a confirmat totodată, în continuare, atât caracterul admisibil din punct de vedere legal al acestui obiectiv, cât și aptitudinea măsurii contestate de a-l realiza. Întrucât celelalte cerințe legate de condiția proporționalității erau de asemenea îndeplinite, Curtea a confirmat, în consecință, că dispozițiile Directivei 2006/112 în discuție erau conforme cu principiul egalității de tratament, astfel cum este enunțat la articolul 20 din cartă.

În Hotărârea **Berlioz Investment Fund** (C-682/15, [EU:C:2017:373](#)), pronunțată la 16 mai 2017 de Marea Cameră a Curții, aceasta a examinat problema *dacă instanțele unui stat membru pot controla legalitatea cererilor de informații fiscale adresate de un alt stat membru în temeiul Directivei 2011/16*. Această problemă a fost ridicată în cadrul unui litigiu având ca origine refuzul unei societăți luxemburgheze de a se supune integral unei decizii a autorităților luxemburgheze prin care i se ordona să furnizeze anumite informații, solicitate de administrația franceză în temeiul directivei menționate. Această cerere de informații privea, mai precis, dividende plătite de o filială franceză și urmarea să se clarifice dacă erau îndeplinite condițiile prevăzute de legislația franceză pentru a scuti aceste

^{88/} Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO 2006, L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7), în versiunea care rezultă din Directiva 2009/47/CE a Consiliului din 5 mai 2009 de modificare a Directivei 2006/112/CE în ceea ce privește cotele reduse ale taxei pe valoarea adăugată (JO 2009, L 116, p. 18).

^{89/} Directiva 2011/16/UE a Consiliului din 15 februarie 2011 privind cooperarea administrativă în domeniul fiscal și de abrogare a Directivei 77/799/CEE (JO 2011, L 64, p. 1).

^{90/} Directiva 2008/118/CE a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind regimul general al accizelor și de abrogare a Directivei 92/12/CEE (JO 2009, L 9, p. 12).

^{91/} Această hotărâre face de asemenea obiectul unei prezentări în rubrica III, „Dispoziții instituționale”.

dividende de un impozit reținut la sursă. Întrucât societatea luxemburgheză a refuzat totuși să furnizeze o parte din informațiile solicitate, pentru motivul că ele nu aveau o relevanță previzibilă, acesteia i-a fost aplicată o amendă. Sesizată cu acțiunea formulată împotriva acestei sancțiuni, instanța de trimitere a solicitat printre altele Curții să stabilească dacă putea examina temeinicia deciziei autorităților luxemburghize prin care se dispune furnizarea de informații și, prin urmare, a cererii de informații pe care se întemeia această decizie.

Curtea a constatat mai întâi că, în măsura în care impunerea amenzii în sarcina societății luxemburghize ține de punerea în aplicare a Directivei 2011/16, cartea se aplică în speță. După ce a confirmat, în plus, că societatea luxemburgheză are dreptul la o cale de atac eficientă, în sensul articolului 47 din cartă, împotriva sancțiunii administrative care i-a fost aplicată, Curtea a precizat că această dispoziție impune ca instanța națională sesizată cu o astfel de acțiune împotriva unei amenzi aplicate pentru nerespectarea unei decizii prin care se dispune furnizarea de informații în cadrul unui schimb între administrațiile fiscale naționale în temeiul Directivei 2011/16 să poată examina legalitatea acestei decizii prin care se dispune furnizarea de informații. Or, în măsura în care doar informațiile în mod previzibil relevante în raport cu legislația fiscală a statului membru solicitant pot face obiectul unei cereri de informații în temeiul directivei menționate, această cerință de relevanță constituie, potrivit Curții, o condiție de legalitate a deciziei prin care se dispune furnizarea de informații adresate subiectului de drept administrativ pentru a obține informațiile solicitate și a măsurii sancționatorii aplicate acestuia din urmă pentru nerespectarea deciziei amintite. Curtea a precizat totuși în această privință că controlul jurisdicțional al legalității deciziei prin care se dispune furnizarea de informații se limitează la a verifica dacă respectiva decizie se întemeiază pe o cerere suficient de motivată a autorității solicitante în ceea ce privește informații care nu par în mod evident lipsite de orice relevanță previzibilă. Acest control implică posibilitatea instanței de a avea acces la cererea de informații și, dacă este necesar, la orice alt element de informație transmis de autoritatea solicitantă. În schimb, întrucât secretul cererii de informații poate fi opus subiectului de drept administrativ, acesta din urmă nu dispune decât de un drept de acces la informațiile esențiale ale cererii de informații pentru a-și putea susține cauza în mod echitabil.

La 29 iunie 2017, Curtea a pronunțat Hotărârea **Comisia/Portugalia** (C-126/15, [EU:C:2017:504](#)), prin care a statuat asupra condițiilor de exigibilitate a accizelor, în sensul articolului 9 primul paragraf din Directiva 2008/118 privind regimul general al accizelor, interpretat în lumina principiului proporționalității. În această cauză, Curtea era sesizată cu o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor care viza să se constate că, prin supunerea pachetelor de țigarete unei interdicții de comercializare și de vânzare către public la capătul celei de a treia luni a anului următor celui indicat pe marcajul fiscal, Republica Portugheză nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul directivei menționate, precum și în temeiul principiului proporționalității.

După ce a amintit, pe de o parte, că combaterea fraudei, a evaziunii fiscale și a eventualelor abuzuri este un obiectiv urmărit de Directiva 2008/118, Curtea a arătat că eliberări pentru consum, în cantități excesive, de pachete de țigarete la sfârșitul anului, care anticipează o viitoare creștere a nivelului accizelor, constituie o formă de abuz pe care statele membre au dreptul să o prevină prin măsuri adecvate. Curtea a adăugat că, întrucât articolul 9 primul paragraf din directivă trimite la dreptul național pentru determinarea condițiilor de exigibilitate și a nivelului accizei, un astfel de drept recunoscut statelor membre implică în mod necesar posibilitatea acestora de a adopta măsuri precum cele vizate în speță.

Cu toate acestea, Curtea a amintit de asemenea, pe de altă parte, că, în exercitarea puterilor care le sunt conferite de dreptul Uniunii, statele membre trebuie să respecte principiul proporționalității. Acesta impune statelor membre să recurgă la mijloace care, permițând în același timp atingerea în mod eficient a obiectivului urmărit de dreptul intern, nu trebuie să depășească ceea ce este necesar și trebuie să aducă cât mai puțin posibil atingere obiectivelor și principiilor stabilite prin legislația Uniunii în cauză. În această privință, Curtea a apreciat că interdicția de comercializare și de vânzare de țigarete în discuție era adecvată pentru atingerea obiectivelor legitime care sunt combaterea fraudei și a evaziunii fiscale, precum și protecția sănătății publice. Cu toate acestea, având în

vedere că respectiva interdicție se aplica în toate cazurile, inclusiv în cazul în care nivelul accizelor scade sau rămâne neschimbat, Curtea a apreciat că ea nu rezulta ca fiind necesară pentru atingerea acestor obiective, în măsura în care ele ar putea fi atinse într-un mod mai puțin constrângător și în egală măsură adecvat dacă măsura menționată s-ar aplica numai în cazul creșterii nivelului accizelor la țigarete. Prin urmare, Curtea a constatat că Republica Portugheză, prin măsurile în discuție, nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 9 primul paragraf din Directiva 2008/118 și al principiului proporționalității.

În Hotărârea *Ispas* (C-298/16, [EU:C:2017:843](#)), pronunțată la 9 noiembrie 2017, Curtea a precizat întinderea principiului general al dreptului Uniunii de respectare a dreptului la apărare în cadrul unor proceduri administrative naționale de inspecție și de stabilire a bazei de impunere a TVA-ului. În speță, reclamantul au făcut obiectul unui control fiscal în urma căruia le-au fost adresate decizii de impunere prin care li s-a impus un quantum de TVA suplimentar. Reclamantul au invocat în fața instanței de trimitere nulitatea acestor decizii de impunere pentru motivul că dreptul lor la apărare nu a fost respectat. Aceștia considerau că administrația fiscală ar fi trebuit să le dea din oficiu acces la toate informațiile pertinente pe baza cărora această administrație a adoptat raportul de inspecție fiscală și a emis cele două decizii de impunere, pentru ca aceștia să fie în măsură să le conteste ulterior.

Curtea a amintit mai întâi, în această privință, că respectarea dreptului la apărare constituie un principiu general al dreptului Uniunii, în temeiul căruia destinatarii deciziilor care le afectează în mod sensibil interesele trebuie să li se dea posibilitatea de a-și face cunoscut în mod util punctul de vedere cu privire la elementele pe care administrația intenționează să își întemeieze decizia. Această obligație revine administrațiilor naționale atunci când adoptă decizii care intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii. Potrivit Curții, această situație este valabilă în special în cazul în care un stat membru, pentru a se conforma obligației, care decurge din aplicarea dreptului Uniunii, de a lua toate măsurile cu caracter legislativ și administrativ corespunzătoare pentru a asigura colectarea în integralitate a TVA-ului datorat pe teritoriul său și pentru a combate fraudă, supune contribuabilii unei proceduri de inspecție fiscală.

Curtea a apreciat în acest sens că principiul general de drept al Uniunii privind respectarea dreptului la apărare trebuie interpretat în sensul că, în cadrul unor proceduri administrative de inspecție și de stabilire a bazei de impunere a TVA-ului, un particular trebuie să aibă posibilitatea să i se comunice, la cerere, iar nu din oficiu, informațiile și documentele care se găsesc în dosarul administrativ și care au fost luate în considerare de autoritatea publică la adoptarea deciziei sale, cu excepția cazului în care obiective de interes general justifică restrângerea accesului la respectivele informații și documente. Astfel, acest principiu general nu constituie o prerogativă absolută, ci poate presupune restricții, cu condiția ca ele să răspundă efectiv unor obiective de interes general urmărite prin măsura în cauză și să nu constituie, în raport cu obiectivul urmărit, o intervenție disproporționată și intolerabilă care ar aduce atingere substanței înseși a drepturilor astfel garantate. Curtea a precizat în această privință că, în cadrul unei proceduri de inspecție fiscală și de stabilire a bazei de impunere a TVA-ului, asemenea restricții pot viza printre altele protecția cerințelor de confidențialitate sau de secret profesional, cărora accesul la anumite informații și documente le poate aduce atingere.

Prin Hotărârea din 22 noiembrie 2017, *Cussens și alții* (C-251/16, [EU:C:2017:881](#)), Curtea s-a pronunțat asupra domeniului de aplicare al principiului interzicerii practicilor abuzive în materie fiscală și în special în cadrul TVA-ului. În cauza principală, reclamantul au construit mai multe reședințe de vacanță destinate vânzării, pe care le-au închiriat, pentru o durată de peste douăzeci de ani, unei societăți cu care aceștia aveau legături. În același timp, au încheiat cu aceeași societate un contract care prevedea ca reședințele menționate să le fie închiriate pentru o durată de doi ani. Întrucât aceste două contracte de închiriere au încetat o lună mai târziu ca urmare a unei renunțări mutuale, reclamantul au vândut reședințele unor terți. Potrivit legislației naționale, asupra acestor vânzări nu era datorat niciun TVA, întrucât doar contractul de închiriere pe termen lung era supus TVA-ului. Administrația fiscală a calificat totuși respectivul contract de închiriere drept abuziv și a solicitat plata unui TVA suplimentar pentru vânzări. Sesizată cu această cauză, instanța de trimitere a constatat lipsa din dreptul național

a unor norme care ar impune administrației fiscale să ignore operațiunile care constituie o practică abuzivă. Astfel, instanța de trimitere a decis să adreseze Curții mai multe întrebări preliminare care vizează printre altele să se determine dacă principiul interzicerii practicilor abuzive prevăzut de dreptul Uniunii, astfel cum a fost afirmat prin Hotărârea *Halifax și alții*⁹², impune soluția susținută în speță de administrația fiscală.

În această privință, Curtea a constatat mai întâi că principiul interzicerii practicilor abuzive, astfel cum este aplicat în materie de TVA de jurisprudența rezultată din Hotărârea *Halifax și alții*, nu constituie o normă stabilită de o directivă, ci își are temeiul în jurisprudență. Acest principiu, care prezintă, potrivit Curții, caracterul general inerent principiilor generale ale dreptului Uniunii, poate fi opus unei persoane impozabile pentru a i se refuza beneficiul dreptului la scutirea de TVA, chiar și în lipsa unor dispoziții ale dreptului național care să prevadă un asemenea refuz. Deși operațiunile în discuție au fost efectuate înainte de pronunțarea Hotărârii *Halifax și alții*, Curtea a confirmat, în continuare, că principiile securității juridice și protecției încrederii legitime nu se opuneau aplicării în cauza principală a principiului interzicerii practicilor abuzive care decurge din această hotărâre. Astfel, interpretarea pe care Curtea o dă dreptului Uniunii lămurește și precizează, dacă este necesar, semnificația și domeniul de aplicare ale acestui drept, astfel cum trebuie sau ar fi trebuit să fie înțeles și aplicat de la data intrării sale în vigoare. Curtea a constatat, în sfârșit, că, în ipoteza în care bunurile imobiliare în discuție nu ar fi făcut obiectul unei utilizări efective de către proprietarul sau locatarul lor înainte de vânzarea lor cumpărătorilor terți, aspect a cărui verificare revenea instanței de trimitere în speță, livrările bunurilor menționate ar fi susceptibile să determine obținerea unui avantaj fiscal contrar obiectivului Directivei 77/388⁹³, intrând astfel în domeniul de aplicare al principiului interzicerii practicilor abuzive.

XIII. APROPIEREA LEGISLAȚIEI

1. PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ ȘI INDUSTRIALĂ

În materia proprietății intelectuale și industriale trebuie semnalate trei hotărâri. Primele două privesc noțiunea „comunicare publică” în domeniul drepturilor de autor, iar a treia are ca obiect interpretarea așa-numitei clauze „privind repararea” în materia desenelor sau modelelor industriale comunitare.

În cauzele în care, la 26 aprilie și, respectiv, la 14 iunie 2017, s-au pronunțat două Hotărâri *Stichting Brein* (C-527/15, [EU:C:2017:300](#), și C-610/15, [EU:C:2017:456](#)), Curtea a fost chemată să examineze noțiunea „comunicare publică” în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29⁹⁴.

^{92/} Hotărârea Curții din 21 februarie 2006, *Halifax și alții* (C-255/02, [EU:C:2006:121](#)).

^{93/} A șasea directivă 77/388/CEE a Consiliului din 17 mai 1977 privind armonizarea legislațiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare (JO 1977, L 145, p. 1).

^{94/} Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

În aceste două cauze, instanțele de trimitere au fost sesizate de o fundație neerlandeză care asigură protecția intereselor titularilor drepturilor de autor. În prima cauză, litigiul principal opunea această fundație unui vânzător al unui player multimedia pe care au fost preinstalate programe de completare, disponibile pe internet, ce conțin hiperlinkuri care trimit la site-uri internet liber accesibile publicului, pe care au fost puse la dispoziția publicului opere protejate de dreptul de autor fără autorizarea titularilor acestui drept. În cea de a doua cauză, litigiul privea cereri formulate de fundația menționată prin care se solicita să se dispună obligarea unor furnizori de acces la internet să blocheze numele de domeniu și adresele IP ale platformei de partajare online „The Pirate Bay”, care, prin indexarea de metadata referitoare la opere protejate și prin furnizarea unui motor de căutare, permitea utilizatorilor acestei platforme să localizeze aceste opere și să le partajeze în cadrul unei rețele de la utilizator la utilizator („peer-to-peer”).

În cele două hotărâri, Curtea a amintit mai întâi jurisprudența sa anterioară⁹⁵ potrivit căreia Directiva 2001/29 are drept obiectiv principal să instituie un nivel ridicat de protecție în favoarea autorilor, permițându-le acestora să obțină o remunerație adecvată pentru utilizarea operelor lor, în special cu ocazia unei comunicări publice. În consecință, noțiunea „comunicare publică” trebuie interpretată în sens larg și presupune o apreciere individualizată. În plus, reiese din cuprinsul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29 că noțiunea „comunicare publică” asociază două elemente cumulative, și anume un „act de comunicare” a unei opere și comunicarea „publică” a acesteia din urmă.

În acest sens, potrivit Curții, pentru a aprecia dacă un utilizator efectuează un act de „comunicare publică”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29, trebuie să se țină seama de mai multe criterii complementare, neautonome și interdependente unele în raport cu celelalte. Printre aceste criterii figurează, mai întâi, rolul indispensabil al utilizatorului și caracterul deliberat al intervenției sale. Astfel, acest utilizator efectuează un act de comunicare atunci când intervine, pe deplin conștient de consecințele comportamentului său, pentru a oferi clienților săi accesul la o operă protejată, și aceasta în special atunci când, în lipsa acestei intervenții, clienții respectivi nu ar putea beneficia sau ar putea beneficia doar cu dificultate de opera difuzată. În continuare, Curtea a precizat că noțiunea „publică” privește un număr nedeterminat de potențiali destinatari și presupune de altfel existența unui număr de persoane destul de important. Curtea a amintit de asemenea că, pentru a fi calificată drept „comunicare publică”, o operă protejată trebuie să fie comunicată potrivit unei modalități tehnice specifice, diferită de cele utilizate până la acel moment, sau, în lipsă, unui „public nou”, altfel spus un public care nu a fost deja luat în considerare de titularii dreptului de autor atunci când aceștia au autorizat comunicarea publică inițială a operei lor. În sfârșit, Curtea a subliniat că natura lucrativă a unei comunicări, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29, nu este lipsită de relevanță.

Pe baza acestor criterii, Curtea a considerat în aceste două hotărâri că atât vânzarea unui player multimedia, precum cel în discuție în litigiul principal, cât și punerea la dispoziție și gestionarea pe internet a platformei de partajare „The Pirate Bay” constituie, în împrejurările speței, o „comunicare publică”, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29.

La 20 decembrie 2017, în Hotărârea **Acacia și D'Amato** (C-397/16 și C-435/16, [EU:C:2017:992](#)), Curtea s-a pronunțat asupra interpretării așa-numitei clauze „privind repararea”, prevăzută la articolul 110 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002⁹⁶. Această clauză prevede că nu se acordă protecție cu titlu de desen sau model industrial comunitar unui desen sau model industrial care constituie o piesă dintr-un produs complex utilizată

^{95/} A se vedea printre altele Hotărârea Curții din 31 mai 2016, **Reha Training** (C-117/15, [EU:C:2016:379](#)), și Hotărârea Curții din 8 septembrie 2016, **GS Media** (C-160/15, [EU:C:2016:644](#)).

^{96/} Regulamentul (CE) nr. 6/2002 al Consiliului din 12 decembrie 2001 privind desenele sau modelele industriale comunitare (JO 2002, L 3, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 33, p. 70).

pentru a permite repararea acestui produs complex cu scopul de a-i reda aspectul inițial. Această hotărâre se înscrie în cadrul unor litigii în contrafacere care se desfășoară, în Italia și în Germania, între doi producători de automobile, titulari ai unor modelelor industriale comunitare de jante din aliaj pentru automobile, și Acacia și gerantul său, care produc jante replici care sunt adesea identice din punct de vedere estetic sau funcțional cu jantele originale inițiale.

Curții i s-a solicitat mai întâi să stabilească dacă articolul 110 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002 condiționează excluderea protecției pe care o prevede de împrejurarea ca de aspectul produsului complex în care este inserată piesa în discuție să depindă desenul sau modelul industrial protejat al acesteia din urmă. Producătorii de automobile care erau părți în litigiile principale susțineau în esență cu privire la acest aspect că respectiva excludere nu se justifică în legătură cu jantele pentru automobile, a căror formă nu este impusă de aspectul vehiculului pe care îl echipează. În această privință, Curtea a evidențiat obiectivul urmărit prin articolul 110 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002, care vizează evitarea creării de piețe captive pentru anumite piese detașate și îndeosebi evitarea situației ca un consumator care a cumpărat un produs de lungă durată ce poate fi oneros să fie în mod permanent legat, pentru achiziționarea pieselor externe, de fabricantul produsului complex. Din această perspectivă și întemeindu-se pe o interpretare literală și teleologică, Curtea a constatat că domeniul de aplicare al acestei dispoziții nu este limitat la piesele care fac parte dintr-un produs complex „de al cărui aspect depinde desenul sau modelul industrial protejat”, subliniind că această interpretare contribuie la obiectivul clauzei „privind repararea” de a limita crearea unor piețe captive pentru piesele detașate.

Fiind solicitată, pe de altă parte, să determine condițiile impuse pentru aplicarea excluderii prevăzute de clauza „privind repararea”, Curtea a arătat mai întâi că excluderea menționată nu se poate aplica decât pieselor care fac obiectul unei protecții cu titlu de desen sau model industrial comunitar și care întrunesc condițiile privind protecția enunțate în special la articolul 4 alineatul (2) din Regulamentul nr. 6/2002. Această din urmă dispoziție asigură protecția unui produs care constituie o piesă a unui produs complex dacă, pe de o parte, după încorporarea în produsul complex, piesa rămâne vizibilă la o utilizare normală a acestui produs și, pe de altă parte, caracteristicile vizibile ale piesei îndeplinesc, fiecare în parte, condițiile de noutate și de caracter individual prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din regulamentul menționat. Or, aceasta este situația modelelor industriale comunitare de jante ai căror titulari sunt producătorii în cauză. În continuare, Curtea a considerat jantele menționate drept „piese dintr-un produs complex”, în sensul articolului 110 alineatul (1), o astfel de jantă fiind o componentă a unui automobil, în lipsa căreia acest produs nu ar putea face obiectul unei utilizări normale. În ceea ce privește condiția ca piesa respectivă să fie „utilizată pentru a permite repararea acestui produs complex”, Curtea a arătat că respectiva clauză „privind repararea” exclude orice utilizare a unei piese din motive de preferință sau doar de conveniență, cum ar fi printre altele înlocuirea unei piese din motive estetice sau de personalizare a produsului complex, impunând, dimpotrivă, ca utilizarea sa să fie necesară pentru repararea produsului complex devenit defectuos. În sfârșit, Curtea a considerat că repararea trebuia să se realizeze cu scopul de a reda produsului complex aspectul inițial. În această privință, Curtea a subliniat vizibilitatea necesară a unei piese care contribuie la repararea aspectului produsului complex în sensul acestei dispoziții. În raport cu aceste considerații, Curtea a concluzionat că articolul 110 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002 se aplică doar pieselor dintr-un produs complex care au un aspect identic din punct de vedere vizual cu cel al pieselor originale, aspect care nu este valabil în cazul unei piese de schimb care nu corespunde, din punctul de vedere al culorii sau al dimensiunilor sale, piesei originale sau atunci când aspectul unui produs complex a fost modificat de la momentul introducerii pe piață a acestuia.

În sfârșit, Curții i s-a solicitat să stabilească dacă beneficiul excluderii prevăzute la articolul 110 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002 impune fabricantului sau vânzătorului unei piese dintr-un produs complex să se asigure și, în acest caz, în ce mod că această piesă nu poate fi achiziționată decât în scopul reparării. În această privință, Curtea a subliniat că fabricantul sau vânzătorul unei piese dintr-un produs complex care dorește să beneficieze de derogarea prevăzută de această dispoziție are o obligație de diligență. În acest sens, el are mai întâi obligația de a informa utilizatorul din aval printr-o indicație clară și vizibilă, aplicată pe produs, pe ambalaj, în cataloage

sau chiar pe documentele de vânzare, a faptului că piesa avută în vedere încorporează un desen sau model industrial al cărui titular nu este și, pe de altă parte, cu privire la faptul că această piesă este exclusiv destinată să fie utilizată pentru a permite repararea produsului complex cu scopul de a-i reda aspectul inițial. El are de asemenea obligația de a se asigura, prin intermediul unor mijloace adecvate, în special contractuale, că utilizatorii din aval nu rezervă piesele în cauză pentru o utilizare incompatibilă cu condițiile prevăzute la articolul 110 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002 și, în plus, să se abțină să vândă o astfel de piesă dacă are cunoștință sau are motive rezonabile să știe că această piesă nu va fi utilizată în condițiile prevăzute.

2. PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

În materia protecției datelor cu caracter personal trebuie semnalate trei hotărâri. Prima hotărâre a determinat Curtea să precizeze obligațiile de informare aplicabile în cadrul serviciilor de plată în cadrul pieței interne. A doua hotărâre privea problematica ștergerii datelor cu caracter personal dintr-un registru al societăților. A treia, în sfârșit, a determinat Curtea să precizeze noțiunea „date cu caracter personal” în contextul unei examen profesional. Este necesar de asemenea să se semnaleze Avizul 1/15 ([EU:C:2017:592](#)), care privește compatibilitatea cu dispozițiile tratatelor și ale cartei de acordului negociat între Canada și Uniunea Europeană privind transferul și prelucrarea datelor din registrul cu numele pasagerilor (PNR)⁹⁷.

La 25 ianuarie 2017, în Hotărârea **BAWAG** (C-375/15, [EU:C:2017:38](#)), Curtea s-a pronunțat, pe de o parte, asupra noțiunii „suport durabil” în sensul Directivei 2007/64⁹⁸ privind serviciile de plată în cadrul pieței interne și, pe de altă parte, asupra întinderii obligației prestatorului de servicii de plată de a furniza informații utilizatorului.

În ceea ce privește posibilitatea ca un site internet al unei bănci să fie considerat drept un suport durabil, Curtea a arătat că acest site *internet trebuie să permită utilizatorului de servicii de plată să stocheze informațiile care îi sunt adresate personal într-un mod accesibil pentru consultări ulterioare și pentru o perioadă adecvată scopurilor informațiilor respective și care permite reproducerea identică a informațiilor stocate*. În plus, trebuie să fie exclusă orice posibilitate de modificare unilaterală a conținutului acestuia de către prestatorul de servicii de plată sau de către un alt profesionist căruia i-a fost încredințată gestionarea site-ului respectiv.

În ceea ce privește obligația prestatorului de servicii de plată de a furniza utilizatorului informațiile, Curtea a apreciat că, atunci când aceste informații sunt transmise prin intermediul unei căsuțe poștale electronice integrate într-un site internet de servicii bancare online, ele pot fi considerate ca fiind furnizate pe un suport durabil numai dacă sunt îndeplinite două condiții. În primul rând, site-ul internet trebuie să permită utilizatorului în cauză să stocheze informațiile care i-au fost adresate personal astfel încât acesta să le poată accesa și reproduce identic, pentru o perioadă corespunzătoare, fără a fi posibilă nicio modificare unilaterală a conținutului acestora de către prestatorul respectiv sau de către un alt profesionist. În al doilea rând, dacă utilizatorul serviciilor de plată este obligat să consulte site-ul internet menționat pentru a lua cunoștință de informațiile respective, transmiterea acestor informații trebuie să fie însoțită de un comportament activ al prestatorului de servicii de plată, destinat să aducă la cunoștința utilizatorului respectiv existența și disponibilitatea acestor informații pe site-ul internet menționat.

^{97/} Acest aviz este prezentat în rubrica I, „Drepturi fundamentale”.

^{98/} Directiva 2007/64/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind serviciile de plată în cadrul pieței interne, de modificare a Directivelor 97/7/CE, 2002/65/CE, 2005/60/CE și 2006/48/CE și de abrogare a Directivei 97/5/CE (JO 2007, L 319, p. 1).

În ipoteza în care utilizatorul de servicii de plată este obligat să consulte un asemenea site pentru a lua cunoștință de informațiile în cauză, acestea sunt doar puse la dispoziția utilizatorului respectiv atunci când transmiterea lor nu este însoțită de un astfel de comportament activ al prestatorului de servicii de plată.

În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 9 martie 2017, **Manni** (C-398/15, [EU:C:2017:197](#)), Curtea a statuat asupra *posibilității unei persoane fizice de a obține ștergerea datelor sale cu caracter personal care figurează în registrul societăților în legătură cu o societate dizolvată*, în raport cu articolul 6 alineatul (1) litera (e), cu articolul 12 litera (b) și cu articolul 14 primul paragraf litera (a) din Directiva 95/46⁹⁹ coroborate cu articolul 3 din Prima directivă 68/151¹⁰⁰. Litigiul principal se desfășura între administratorul unic al unei societăți și o cameră de comerț, în legătură cu refuzul acesteia din urmă de a radia din registrul societăților anumite date cu caracter personal care îl leagă pe acest administrator de falimentul unei alte societăți, care fusese radiată din registrul societăților în urma unei proceduri de lichidare. În susținerea acțiunii sale, administratorul a invocat printre altele că informațiile în discuție erau dăunătoare pentru activitatea sa economică actuală.

În ceea ce privește posibilitatea ca datele cu caracter personal deținute în registrele societăților să fie accesate de terți, Curtea a arătat mai întâi că publicitatea acestor registre urmărește să asigure securitatea juridică în raporturile dintre societăți și terți, precum și să protejeze în special interesele terților în raport cu societățile pe acțiuni și cu societățile cu răspundere limitată, din moment ce ele oferă terților drept garanție numai patrimoniul lor social. În plus, mai pot să apară probleme care necesită să se dispună de datele cu caracter personal încă mulți ani de la data la care o societate a încetat să existe. În aceste condiții, Curtea a considerat că statele membre nu pot garanta persoanelor fizice ale căror date sunt înscrise în registrul societăților în legătură cu o societate vizată dreptul de a obține, după un anumit termen de la dizolvarea acestei societăți, ștergerea datelor cu caracter personal care le privesc.

Întrucât această interpretare a dispozițiilor Directivei 95/46 poate aduce atingere dreptului la respectarea vieții private al persoanelor în cauză, precum și dreptului lor la protecția datelor cu caracter personal, garantate prin articolele 7 și 8 din cartă, Curtea a precizat de asemenea că această interpretare nu determină o ingerință disproporționată în drepturile fundamentale menționate. Curtea a subliniat în această privință că numai un număr limitat de date cu caracter personal este înscris în registrul societăților și că, în plus, este justificată obligația persoanelor fizice care aleg să participe la circuitul economic prin intermediul unei societăți pe acțiuni sau al unei societăți cu răspundere limitată și care nu oferă ca garanție față de terți decât patrimoniul acestei societăți de a face publice datele referitoare la identitatea lor și la funcțiile lor în cadrul acesteia. În aceste condiții, potrivit Curții, nu este exclus ca, în situații speciale, motive preponderente și legitime care țin de situația concretă a persoanei să poată justifica în mod excepțional ca accesul la datele cu caracter personal care o privesc să fie limitat, la expirarea unui termen suficient de lung după dizolvarea societății, la terții care justifică un interes specific pentru consultare. Revine totuși fiecărui stat membru sarcina de a decide cu privire la oportunitatea de a prevedea o astfel de limitare a accesului în ordinea sa juridică.

Prin Hotărârea **Nowak** (C-434/16, [EU:C:2017:582](#)), pronunțată la 20 decembrie 2017, Curtea a confirmat că răspunsurile scrise furnizate de un candidat în cadrul unui examen profesional și eventualele observații ale examinatorului referitoare la aceste răspunsuri constituie date cu caracter personal, în sensul articolului 2 litera

^{99/} Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (JO 1995, L 281, p. 31, Ediție specială, 13/vol. 17, p. 10).

^{100/} Prima directivă 68/151/CEE a Consiliului din 9 martie 1968 de coordonare, în vederea echivalării, a garanțiilor impuse societăților în statele membre, în înțelesul articolului 58 al doilea paragraf din tratat, pentru protejarea intereselor asociațiilor sau terților (JO 1968, L 65, p. 8, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 3), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2003/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 iulie 2003 (JO 2003, L 221, p. 13, Ediție specială, 17/vol. 2, p. 3).

(a) din Directiva 95/46. În cauza principală, reclamantul, în urma nepromovării unui examen organizat de ordinul irlandez al experților contabili, a formulat o cerere de acces care viza ansamblul datelor cu caracter personal care îl privesc deținute de acest ordin. Ordinul experților contabili i-a comunicat candidatului mai multe documente, însă a refuzat să îi transmită foaia sa de examinare, pentru motivul că aceasta nu conținea date cu caracter personal care îl priveau. Sesizată de candidatul respins, instanța de trimitere a decis să adreseze întrebări preliminare Curții în această privință.

După ce a amintit că articolul 2 litera (a) din Directiva 95/46 definește datele cu caracter personal drept „orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă”, Curtea a constatat mai întâi că un candidat la un examen profesional este o persoană fizică ce poate fi identificată fie direct, pe baza numelui său, fie indirect, pe baza unui număr de identificare, numele sau numărul fiind consemnate pe foaia de examinare sau pe pagina de gardă a foii. Subliniind obiectivul legiuitorului Uniunii de a atribui un sens larg noțiunii „date cu caracter personal” în sensul Directivei 95/46, Curtea a observat, în continuare, că această noțiune nu este restrânsă la informațiile sensibile sau de ordin privat, ci înglobează potențial orice tip de informații, atât obiective, cât și subiective, sub formă de opinii sau de aprecieri, cu condiția ca acestea să fie „referitoare” la persoana în cauză. Or, răspunsurile scrise furnizate de un candidat la un examen profesional constituie asemenea informații legate de persoana sa, dat fiind în special că conținutul lor reflectă și servește la evaluarea nivelului cunoștințelor și a competențelor candidatului într-un anumit domeniu, precum și, după caz, a procesului de gândire, a raționamentului și a spiritului său critic. În plus, utilizarea acestor informații, care se traduce în special prin succesul sau prin eșecul candidatului la examenul vizat, este susceptibilă să aibă un efect asupra drepturilor și a intereselor acestuia, în măsura în care poate să determine sau să influențeze, de exemplu, șansele sale de a avea acces la profesia sau la locul de muncă dorit. În ceea ce privește observațiile examinatorului referitoare la răspunsurile candidatului, Curtea a considerat că acestea constituie de asemenea informații referitoare la respectivul candidat.

În sfârșit, Curtea a subliniat că negarea calificării drept „date cu caracter personal” a răspunsurilor scrise și a observațiilor care figurează într-o probă scrisă ar avea drept consecință sustragerea integrală a acestor informații de la respectarea principiilor și a garanțiilor în materie de protecție a datelor cu caracter personal. Această calificare nu poate fi influențată nici de împrejurarea că ea acordă, în principiu, candidatului drepturi de acces și de rectificare în temeiul Directivei 95/46, dat fiind că aceste drepturi, care nu acoperă întrebările de examen și care nu permit candidatului rectificarea unor răspunsuri false, servesc la realizarea obiectivului acestei directive care constă în asigurarea protecției dreptului la viață privată al candidaților în ceea ce privește prelucrarea datelor care îi privesc.

3. TELECOMUNICAȚII

În Hotărârea **Europa Way și Persidera** (C-560/15, [EU:C:2017:593](#)), pronunțată la 26 iulie 2017, Curtea a fost chemată să examineze *posibilitatea unui stat membru, având în vedere Directivele 2002/20¹⁰¹, 2002/21¹⁰² și 2002/77¹⁰³, de a înlocui o procedură gratuită de selecție pentru alocarea frecvențelor radio, lansată pentru a remedia excluderea nelegală a anumitor operatori de pe piață, cu o procedură oneroasă întemeiată pe un plan restructurat de alocare a frecvențelor radio după o limitare a numărului lor.*

Curtea a apreciat mai întâi că articolul 3 alineatul (3a) din Directiva 2002/21 trebuie interpretat în sensul că se opune anulării de către legiuitorul național a unei proceduri de selecție în curs pentru alocarea frecvențelor radio organizată de autoritatea națională de reglementare competentă, care a fost suspendată printr-o decizie ministerială, în cazul în care legiuitorul național și ministrul în cauză nu au acționat în calitate de organisme de soluționare a căilor de atac, în sensul articolului 4 din Directiva 2002/21. Aceste organisme sunt, potrivit articolului 3 alineatul (3a) din aceeași directivă, singurele competente să suspende sau să revoce deciziile luate de autoritățile naționale de reglementare. Având în vedere că legiuitorul național și ministrul în cauză nu au acționat în speță în calitate de organisme de soluționare a căilor de atac, cerințele de independență a autorităților naționale de reglementare se opun unor intervenții precum cele în discuție.

În continuare, Curtea a apreciat că articolul 9 din Directiva 2002/21, articolele 3, 5 și 7 din Directiva 2002/20, precum și articolele 2 și 4 din Directiva 2002/77 trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca o procedură gratuită de selecție pentru alocarea frecvențelor radio, care fusese lansată pentru a remedia excluderea nelegală a anumitor operatori de pe piață, să fie înlocuită cu o procedură oneroasă întemeiată pe un plan restructurat de alocare a frecvențelor radio după o limitare a numărului lor, cu condiția ca noua procedură de selecție să se bazeze pe criterii obiective, transparente, nediscriminatorii și proporționale și să fie conformă cu obiectivele definite la articolul 8 alineatele (2)-(4) din Directiva 2002/21. Revine instanței de trimitere sarcina de a verifica, având în vedere toate împrejurările relevante, dacă condițiile stabilite de procedura de selecție oneroasă sunt de natură să permită o intrare efectivă a unor noi operatori pe piața televiziunii digitale fără să favorizeze în mod nejustificat operatorii deja prezenți pe piața televiziunii analogice sau digitale.

În sfârșit, Curtea a arătat că principiul protecției încrederii legitime trebuie interpretat în sensul că nu se opune anulării unei proceduri de selecție pentru alocarea frecvențelor radio pentru simplul motiv că unii operatori fuseseră admiși în această procedură și, în calitate de ofertanți unici, le-ar fi fost atribuite drepturi de utilizare a frecvențelor radio de difuzare digitală terestră pentru radio și televiziune dacă procedura nu ar fi fost anulată.

101/ Directiva 2002/20/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind autorizarea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice (JO 2002, L 108, p. 21, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 183).

102/ Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (JO 2002, L 108, p. 33, Ediție specială, 13/vol. 35, p. 195).

103/ Directiva 2002/77/CE a Comisiei din 16 septembrie 2002 privind concurența pe piețele de rețele și servicii de comunicații electronice (JO 2002, L 249, p. 21, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 132).

4. COMERȚUL ELECTRONIC

În Hotărârea din 4 mai 2017, **Vanderborght** (C-339/15, [EU:C:2017:335](#)), Curtea a concluzionat că *articolul 56 TFUE și Directiva 2000/31*¹⁰⁴ *privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă* se opun unei legislații naționale care interzice orice formă de comunicare comercială pe cale electronică ce urmărește să promoveze tratamente stomatologice, inclusiv prin intermediul unui site internet creat de un dentist.

Astfel, Curtea a considerat că, deși conținutul și forma comunicărilor comerciale pot fi încadrate în mod valabil prin norme profesionale, asemenea norme nu pot conține o interdicție generală și absolută a oricărei forme de publicitate online destinată să promoveze activitatea unui dentist.

Curtea a apreciat, în plus, că interzicerea publicității pentru o anumită activitate este de natură să restrângă posibilitatea persoanelor care exercită această activitate de a se face cunoscute clienței lor potențiale și de a promova serviciile pe care își propun să le ofere acesteia din urmă. Prin urmare, o astfel de interdicție constituie o restricție privind libera prestare a serviciilor.

Curtea a admis totuși că obiectivele legislației în discuție, și anume protecția și demnitatea profesiei de dentist, constituie motive imperative de interes general care pot justifica o restricție privind libera prestare a serviciilor. Astfel, utilizarea intensivă a reclamelor sau alegerea de mesaje promoționale agresive sau de natură să inducă pacienții în eroare cu privire la îngrijirile propuse este susceptibilă, prin deteriorarea imaginii profesiei de dentist, prin alterarea relației dintre dentiști și pacienții lor, precum și prin favorizarea realizării de tratamente neadecvate sau care nu sunt necesare, să dăuneze protecției sănătății și să aducă atingere demnității profesiei de dentist.

În aceste condiții, Curtea apreciază că o interdicție generală și absolută a oricărei publicități depășește ceea ce este necesar pentru a realiza obiectivele urmărite. Astfel, acestea ar putea să fie atinse prin intermediul unor măsuri mai puțin restrictive care să încadreze, eventual în mod strict, formele și modalitățile pe care le pot avea în mod valabil instrumentele de comunicare utilizate de dentiști.

5. TRANSFER DE ÎNTREPRINDERI

În Hotărârea din 22 iunie 2017, **Federatie Nederlandse Vakvereniging și alții** (C-126/16, [EU:C:2017:489](#)), Curtea a fost chemată să se pronunțe, pentru prima dată, asupra problemei *aplicabilității regimului de protecție a lucrătorilor în cazul unui transfer de întreprinderi, instituit prin Directiva 2001/23*¹⁰⁵, *într-o situație de „pre-pack”*. Acesta din urmă constă într-o operațiune cu privire la active pregătită înainte de declararea falimentului unei societăți cu ajutorul sindicului preconizat, desemnat de o instanță, și pusă în aplicare de acesta imediat după declararea falimentului. În speță, în ziua pronunțării falimentului unei societăți neerlandeze, a fost încheiat între sindicul său și noua

104/ Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă („Directiva privind comerțul electronic”) (JO 2000, L 178, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

105/ Directiva 2001/23/CE a Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (JO 2001, L 82, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 20).

întreprindere un „pre-pack” potrivit căruia aceasta din urmă s-a angajat să ofere un loc de muncă pentru aproximativ 2 600 de lucrători ai societății. Cu toate acestea, peste 1 000 de lucrători au fost în cele din urmă concediați și acestora nu li s-au oferit noi contracte de muncă.

Curtea a amintit mai întâi că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 enunță că regimul de protecție a lucrătorilor prevăzut la articolele 3 și 4 din aceasta nu se aplică în cazul transferurilor de întreprinderi atunci când cedentul face obiectul, printre altele, al unei proceduri de faliment. Întrucât operațiunea „pre-pack” implică în mod efectiv falimentul, ea este susceptibilă să intre sub incidența noțiunii „procedură de faliment”. Articolul 5 alineatul (1) impune, în plus, ca procedura de faliment să fie deschisă în vederea lichidării bunurilor cedentului. Curtea a arătat că nu îndeplinește această condiție o procedură care urmărește continuarea activității întreprinderii vizate. În acest context, Curtea a precizat că o procedură urmărește continuarea activității atunci când vizează protecția caracterului operațional al întreprinderii sau al unităților sale viabile. Or, o operațiune „pre-pack” urmărește pregătirea cesiunii întreprinderii în cele mai mici detalii pentru a permite relansarea rapidă a unităților viabile ale întreprinderii după declararea falimentului, din preocuparea de a evita astfel ruptura care ar rezulta din încetarea brutală a activităților acestei întreprinderi la data pronunțării falimentului și, în acest mod, de a se menține valoarea respectivei întreprinderi și forța de muncă. În aceste condiții, întrucât o asemenea operațiune nu vizează, în definitiv, lichidarea întreprinderii, obiectivul economic și social pe care îl urmărește nu poate explica și nici justifica privarea lucrătorilor săi de drepturile pe care le recunoaște acestora Directiva 2001/23 în cazul în care întreprinderea respectivă face obiectul unui transfer total sau parțial. Curtea a concluzionat, prin urmare, că o operațiune de „pre-pack” nu îndeplinește toate condițiile prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 2001/23 și că, în consecință, nu se poate deroga, în cadrul unei asemenea operațiuni, de la regimul de protecție prevăzut la articolele 3 și 4 din această directivă.

6. PRODUSE ALIMENTARE

În Hotărârea din 13 septembrie 2017, **Fidenato și alții** (C-111/16, [EU:C:2017:676](#)), Curtea s-a pronunțat asupra *posibilității statelor membre de a adopta măsuri de urgență privind produsele alimentare și furajele modificate genetic, în temeiul principiului precauției*. În anul 1998, Comisia a autorizat introducerea pe piață a porumbului modificat genetic MON 810, făcând referire la avizul comitetului științific potrivit căruia nu existau motive pentru a se considera că acest produs ar avea efecte nedorite asupra sănătății umane sau asupra mediului. În anul 2013, guvernul italian a solicitat Comisiei să adopte măsuri de urgență pentru a interzice cultivarea porumbului MON 810, ținând seama de noi studii științifice realizate de două institute de cercetare italiene. Pe baza unui aviz științific emis de Autoritatea Europeană pentru Siguranța Alimentară (EFSA), Comisia a concluzionat că nicio dovadă științifică nouă nu permitea justificarea măsurilor de urgență solicitate. În pofida acestui fapt, guvernul italian a adoptat în anul 2013 un decret prin care interzicea cultivarea porumbului MON 810 pe teritoriul italian. Ulterior, reclamanții din litigiul principal au fost urmăriți penal pentru că au cultivat MON 810, cu încălcarea decretului menționat.

În această privință, Curtea a constatat că măsurile provizorii de gestiune a riscului care pot fi adoptate în temeiul principiului precauției și măsurile de urgență adoptate în temeiul articolului 34 din Regulamentul nr. 1829/2003¹⁰⁶ nu intră sub incidența aceluiași regim. Astfel, reiese din cuprinsul articolului 7 din Regulamentul nr. 178/2002¹⁰⁷ că adoptarea unor asemenea măsuri provizorii este subordonată condiției ca o evaluare a informațiilor disponibile să identifice posibilitatea unor efecte dăunătoare asupra sănătății, dar și să persiste de asemenea o incertitudine științifică. În schimb, articolul 34 din Regulamentul nr. 1829/2003 permite recurgerea la măsurile de urgență în cazurile în care este „evident” că un produs autorizat de acest din urmă regulament poate prezenta un risc „grav” pentru sănătatea umană, pentru sănătatea animală sau pentru mediu. Curtea a concluzionat, prin urmare, că articolul 34 din Regulamentul nr. 1829/2003 coroborat cu principiul precauției, astfel cum este prevăzut la articolul 7 din Regulamentul nr. 178/2002, nu conferă statelor membre posibilitatea de a adopta măsuri de urgență provizorii exclusiv în temeiul acestui principiu, fără a fi îndeplinite condițiile de fond prevăzute la articolul 34 din Regulamentul nr. 1829/2003.

XIV. POLITICA ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ

În materia politicii economice și monetare, trebuie semnalate două hotărâri. Prima privește decizia Consiliului de aplicare a unei amenzi unui stat membru pentru manipularea anumitor date referitoare la bugetul său. A doua, pronunțată în cauza **Florescu și alții** (C-258/14), vizează Memorandumul de înțelegere încheiat cu România referitor la un împrumut acordat de Uniune¹⁰⁸.

La 20 decembrie 2017, în hotărârea pronunțată în cauza **Spania/Consiliul** (C-521/15, [EU:C:2017:982](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, a respins în tot acțiunea în anulare formulată de Regatul Spaniei împotriva Deciziei de punere în aplicare 2015/1289 a Consiliului de aplicare a unei amenzi pentru manipularea datelor referitoare la deficit în Comunitatea Autonomă Valencia¹⁰⁹. Această decizie de punere în aplicare a fost adoptată în temeiul articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1173/2011¹¹⁰, conform căruia, pe baza unei recomandări a Comisiei, Consiliul poate decide aplicarea unei amenzi unui stat membru care, în mod intenționat sau dintr-o neglijență gravă, prezintă date eronate privind deficitul său și datoria sa. Ea se înscrie astfel în cadrul misiunii de supraveghere economică și bugetară a Consiliului în zona euro.

Curtea a fost chemată să se pronunțe mai întâi asupra competenței sale de a judeca o astfel de acțiune, dat fiind că, în conformitate cu articolul 51 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, acțiunile în anulare formulate de un stat membru împotriva deciziilor de executare ale Consiliului țin de competența Tribunalului atunci când aceste decizii au fost adoptate în temeiul articolului 291 alineatul (2) TFUE. În această privință, Curtea a constatat că, deși decizia atacată trebuie să fie considerată ca fiind un act adoptat în exercitarea unei competențe de

^{106/} Regulamentul (CE) nr. 1829/2003 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 septembrie 2003 privind produsele alimentare și furajele modificate genetic (JO 2003, L 268, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 41, p. 3).

^{107/} Regulamentul (CE) nr. 178/2002 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 ianuarie 2002 de stabilire a principiilor și a cerințelor generale ale legislației alimentare, de instituire a Autorității Europene pentru Siguranța Alimentară și de stabilire a procedurilor în domeniul siguranței produselor alimentare (JO 2002, L 31, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 8, p. 68).

^{108/} Această hotărâre este prezentată în rubrica I, „Drepturi fundamentale”.

^{109/} Decizia de punere în aplicare (UE) 2015/1289 a Consiliului din 13 iulie 2015 de aplicare a unei amenzi în cazul Spaniei pentru manipularea datelor referitoare la deficit în Comunitatea Autonomă Valencia (JO 2015, L 198, p. 19, rectificare în JO 2015, L 291, p. 10).

^{110/} Regulamentul (UE) nr. 1173/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 noiembrie 2011 privind aplicarea eficientă a supravegherii bugetare în zona euro (JO 2011, L 306, p. 1, rectificare în JO 2014, L 325, p. 30).

executare, în măsura în care a fost adoptată în aplicarea competențelor conferite Consiliului prin Regulamentul nr. 1173/2011, articolul 291 alineatul (2) TFUE nu constituia totuși temeiul juridic pentru exercitarea acestei competențe. Curtea a precizat că articolul 291 alineatul (2) TFUE vizează numai actele obligatorii din punct de vedere juridic ale Uniunii care se pretează în principiu la o punere în aplicare de către statele membre, situație care în mod clar nu este valabilă în cazul Regulamentului nr. 1173/2011, întrucât acesta instituie o competență constând în aplicarea unei amenzi unui stat membru. În consecință, Curtea a confirmat competența sa de a judeca acțiunea în anulare formulată de Regatul Spaniei împotriva deciziei atacate.

În ceea ce privește respectarea dreptului la apărare al Regatului Spaniei în cadrul procedurii care a condus la adoptarea deciziei atacate, Curtea a amintit, în continuare, că Regulamentul nr. 1173/2011 abilitază Comisia să demareze o anchetă în cazul în care constată că există indicii serioase privind prezentarea unor date eronate în raport cu deficitul sau datoria unui stat membru, impunându-se în același timp acestei instituții deplina respectare a dreptului la apărare al statului membru în cauză înainte de a prezenta Consiliului o propunere care vizează aplicarea unei amenzi. În acest cadru, Curtea a precizat că dispozițiile Regulamentului nr. 1173/2011 nu se opun posibilității ca informațiile pe care se întemeiază decizia Consiliului de aplicare a unei amenzi să fie culese de Eurostat cu ocazia unor vizite efectuate în statul membru în cauză înainte de adoptarea de către Comisie a deciziei de deschidere a anchetei. În temeiul puterilor pe care i le atribuie Regulamentul nr. 479/2009¹¹¹, Eurostat avea, pe de altă parte, dreptul de a organiza astfel de vizite în Spania și de a culege, cu această ocazie, indicii cu privire la existența unei posibile manipulari a datelor economice și bugetare. În măsura în care condițiile în care aceste informații au fost culese în speță erau de asemenea conforme cu cerințele enunțate de legiuitorul Uniunii și în care nici exercitarea dreptului la apărare al Regatului Spaniei în cadrul procedurii de anchetă nu a fost compromisă de diferitele vizite ale Eurostat, Curtea a constatat că Consiliul nu a încălcat în speță dreptul la apărare al Regatului Spaniei.

Întrucât Regatul Spaniei a invocat totodată o încălcare a dreptului la o bună administrare în ancheta efectuată de Comisie după vizitele menționate ale Eurostat, Curtea a confirmat, în continuare, că acest drept, prevăzut la articolul 41 alineatul (1) din cartă, constituie un principiu general al dreptului Uniunii care poate fi invocat de statele membre. Revine, prin urmare, instituțiilor Uniunii obligația de a se conforma cerinței de imparțialitate în cadrul procedurilor administrative deschise împotriva statelor membre și susceptibile să conducă la decizii cauzatoare de prejudicii pentru acestea din urmă. Întrucât Regatul Spaniei a pus în discuție imparțialitatea obiectivă a Comisiei în cadrul instrumentării procedurii de anchetă, Curtea a apreciat totuși că faptul că această anchetă a fost încredințată unei echipe compuse în mare măsură din agenți implicați în vizitele anterioare ale Eurostat nu permitea, ca atare, să se constate încălcarea cerinței de imparțialitate care era în sarcina Comisiei, ca urmare în special a faptului că vizitele menționate și respectiva procedură de anchetă țineau de cadre juridice distincte și aveau un obiect diferit.

În ceea ce privește condițiile materiale care trebuie îndeplinite pentru a permite Consiliului să aplice o amendă unui stat membru în temeiul puterilor conferite prin articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1173/2011, Curtea a confirmat, în plus, necesitatea unei interpretări largi a noțiunii „prezentare de date eronate în legătură cu anumite date privind deficitul și datoria”. Ținând seama de obiectivul de descurajare urmărit de legiuitorul Uniunii, această noțiune include astfel toate prezentările de date eronate făcute de statele membre privind datele care trebuie raportate Eurostat în temeiul articolului 3 din Regulamentul nr. 479/2009, independent de aspectul dacă, pe de o parte, datele în cauză sunt planificate sau definitive și, pe de altă parte, prezentarea datelor eronate făcută în această privință a avut ca efect să compromită coordonarea, precum și supravegherea economice și bugetare asigurate de Consiliu și de Comisie. În ceea ce privește cerința potrivit căreia statul membru în cauză

^{111/} Regulamentul (CE) nr. 479/2009 al Consiliului din 25 mai 2009 privind aplicarea Protocolului privind procedura aplicabilă deficitelor excesive anexat la Tratatul de instituire a Comunității Europene (JO 2009, L 145, p. 1).

trebuie să fi acționat cel puțin dintr-o gravă neglijență, Curtea a statuat și că aprecierea existenței unei astfel de neglijențe depinde de amplexarea neîndeplinirii de către statul membru respectiv a obligației de diligență care îi este impusă în elaborarea și în verificarea datelor pe care trebuie să le raporteze Eurostat în temeiul articolului 3 din Regulamentul nr. 479/2009.

În sfârșit, Curtea a confirmat că principiul neretroactivității dispozițiilor penale este aplicabil unei sancțiuni administrative precum o amendă aplicată în temeiul articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1173/2011 și a constatat totodată, în cele din urmă, că principiul menționat nu fusese încălcat în speță. Întrucât, în plus, argumentul Regatului Spaniei întemeiat pe o eroare de calcul al amenzii a fost înlăturat, Curtea a respins în tot acțiunea în anulare a Spaniei.

XV. POLITICA SOCIALĂ

În materia politicii sociale merită semnalată o hotărâre. Aceasta privește dreptul lucrătorilor la concediu anual plătit. Trebuie menționate de asemenea alte două hotărâri, **G4S Secure Solutions** (C-157/15) și **Boungaoui și ADDH** (C-188/15), referitoare la compatibilitatea cu Directiva 2000/78 a interzicerii de către angajator a purtării vizibile a unor semne religioase la locul de muncă¹¹².

În Hotărârea din 29 noiembrie 2017, **King** (C-214/16, [EU:C:2017:914](#)), Curtea s-a pronunțat asupra dreptului lucrătorilor la concediu anual plătit, garantat la articolul 7 din Directiva 2003/88¹¹³, mai precis asupra posibilității de a reporta și de a cumula drepturile la concediu anual plătit neexercitate. În speță, reclamantul a lucrat pentru o societate pe baza unui „contract de lucrător independent remunerat doar cu comision”, în virtutea căruia concediile anuale nu erau remunerate. La încetarea raportului de muncă, reclamantul a solicitat angajatorului său indemnizații financiare pentru concediile sale anuale, efectuate și neplătite, precum și neefectuate, corespunzând întregii perioade în care a lucrat. Sesizată în apel cu această cerere, instanța de trimitere a formulat mai multe întrebări preliminare privind printre altele compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unei legislații naționale care ar obliga lucrătorul să efectueze concediul înainte de a putea ști dacă are dreptul de a fi remunerat cu titlu de concediu anual plătit și care ar exclude reportarea concediului anual dincolo de perioada de referință pentru care acest concediu este acordat.

În această privință, Curtea a apreciat, în primul rând, că articolul 7 din Directiva 2003/88 și articolul 47 din cartă se opun ca lucrătorul să fie nevoit mai întâi să efectueze concediul, înainte de a ști dacă are dreptul de a fi remunerat cu titlu de concediu anual plătit. Astfel, un lucrător confruntat cu împrejurări de natură să suscite incertitudine în perioada concediului său anual în ceea ce privește remunerația care îi este datorată nu poate fi în măsură să se bucure pe deplin de concediul menționat ca perioadă de destindere și de recreere, în conformitate cu însăși finalitatea dreptului la concediu anual plătit. De asemenea, astfel de împrejurări sunt susceptibile să descurajeze lucrătorul să își efectueze concediul anual. În plus, în ceea ce privește căile de atac jurisdicționale de care trebuie să beneficieze lucrătorul, Curtea a declarat că statele membre trebuie să garanteze respectarea dreptului la o cale de atac efectivă, astfel cum este consacrat la articolul 47 din cartă. Cu privire la acest aspect,

^{112/} Aceste hotărâri sunt prezentate în rubrica I, „Drepturi fundamentale”.

^{113/} Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru (JO 2003, L 299, p. 9, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 3).

Curtea a apreciat că este incompatibilă cu articolul 7 din Directiva 2003/88 o reglementare națională care ar constrânge un lucrător să efectueze mai întâi concedii fără plată și apoi să introducă o acțiune având ca obiect plata aferentă, în cazul în care angajatorul său nu acordă decât concedii neremunerate.

În al doilea rând, Curtea a apreciat că articolul 7 din Directiva 2003/88 se opune unor dispoziții sau unor practici naționale potrivit cărora un lucrător este împiedicat să raporteze și, eventual, să cumuleze, până la momentul în care raportul său de muncă încetează, drepturi la concediul anual plătit neexercitate pentru mai multe perioade de referință consecutive, ca urmare a refuzului angajatorului de a remunera aceste concedii. Astfel, a admite, în aceste condiții și în lipsa oricărei dispoziții naționale care să prevadă o limitare a reportării concediilor în conformitate cu cerințele dreptului Uniunii, o stingere a drepturilor la concediul anual plătit dobândite de lucrător ar echivala cu validarea unui comportament care conduce la o îmbogățire nelegală a angajatorului în detrimentul obiectivului directivei menționate, care urmărește respectarea sănătății lucrătorului. În sfârșit, Curtea a subliniat că, spre deosebire de o situație de cumul de drepturi la concediul anual plătit ale unui lucrător împiedicat să efectueze concediul respectiv pe motiv de boală, angajatorul care nu dă unui lucrător posibilitatea de a-și exercita dreptul la concediul anual plătit trebuie să își asume toate consecințele.

XVI. PROTECȚIA CONSUMATORILOR

În domeniul protecției consumatorilor, trei hotărâri merită o atenție deosebită. Prima privește publicitatea înșelătoare și publicitatea comparativă, a doua este legată de drepturile pasagerilor aerieni, iar a treia se referă la răspunderea pentru produsele cu defect.

În cauza în care, la 8 februarie 2017, a fost pronunțată Hotărârea **Carrefour Hypermarchés** (C-562/15, [EU:C:2017:95](#)), Curtea a adus precizări *privind condițiile în care este permisă publicitatea comparativă, astfel cum sunt enumerate la articolul 4 literele (a) și (c) din Directiva 2006/114*¹¹⁴, aceste dispoziții impunând ca publicitatea comparativă să nu fie înșelătoare și să compare în mod obiectiv una sau mai multe caracteristici esențiale, relevante, verificabile și reprezentative ale bunurilor sau serviciilor comparate. Litigiul principal opunea două societăți concurente în domeniul mării distribuții, și anume, pe de o parte, ITM, societate responsabilă cu strategia și cu politica comercială a magazinelor Intermarché, și, pe de altă parte, societatea Carrefour, cu privire la o campanie publicitară lansată de aceasta din urmă în care se comparau prețurile produselor aparținând marilor mărci practicate în magazinele Carrefour și în magazine concurente, dintre care magazinele Intermarché.

În primul rând, Curtea a amintit că, în temeiul Directivei 2006/114, o publicitate comparativă trebuie să compare prețurile în mod obiectiv și să nu fie înșelătoare. Or, atunci când persoana care își face publicitate și concurenții fac parte din firme care dețin fiecare o gamă de magazine de dimensiuni și de formate diferite și când comparația nu privește aceleași dimensiuni și aceleași formate, obiectivitatea comparației poate fi denaturată de acest fapt dacă în publicitate nu se menționează această diferență.

În al doilea rând, Curtea a arătat că este înșelătoare o publicitate comparativă care omite sau disimulează o informație semnificativă de care consumatorul mediu are nevoie în contextul respectiv pentru a lua o decizie comercială în cunoștință de cauză sau care furnizează o asemenea informație într-o manieră neclară, neinteligibilă, ambiguă sau nepotrivită și care, în consecință, poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări. Cu toate acestea, potrivit Curții, o publicitate precum cea în discuție în

^{114/} Directiva 2006/114/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind publicitatea înșelătoare și comparativă (JO 2006, L 376, p. 21, Ediție specială, 15/vol. 18, p. 229).

litigiul principal va fi înșelătoare numai dacă consumatorul nu este informat cu privire la faptul că respectiva comparație este realizată între prețurile practicate în magazinele de dimensiuni sau de formate mai mari ale firmei care își face publicitate și cele înregistrate în magazinele de dimensiuni sau de formate mai mici ale firmelor concurente. În această privință, respectiva informație nu trebuie doar să fie furnizată într-o manieră clară, ci și să figureze chiar în mesajul publicitar.

Hotărârea **Pešková și Peška** (C-315/15, [EU:C:2017:342](#)), pronunțată la 4 mai 2017, a oferit Curții ocazia de a interpreta printre altele noțiunile „împrejurări excepționale” și „măsuri rezonabile”, în sensul articolului 5 alineatul (3) din Regulamentul nr. 261/2004¹¹⁵, în contextul unui litigiu privind refuzul unui operator de transport aerian de a compensa pasageri al căror zbor a avut o întârziere de peste trei ore la sosire, cauzată de coliziunea avionului lor cu o pasăre.

Curtea a amintit că împrejurările excepționale în sensul Regulamentului nr. 261/2004 corespund unor evenimente care, prin natura sau originea lor, nu sunt inerente exercitării normale a activității operatorului de transport aerian și scapă de sub controlul efectiv al acestuia. Invers, defectarea prematură a anumitor componente ale unui avion nu constituie o împrejurare excepțională, o asemenea pană fiind legată în mod intrinsec de sistemul de funcționare al aparatului. În schimb, potrivit Curții, o coliziune între un avion și o pasăre, precum și eventuala deteriorare provocată de această coliziune nu sunt legate în mod intrinsec de sistemul de funcționare al aparatului, astfel încât o astfel de coliziune nu este, prin natura sau prin originea ei, inerentă exercitării normale a activității operatorului de transport aerian vizat și scapă de sub controlul său efectiv. În consecință, Curtea a considerat că o coliziune între un avion și o pasăre constituie o împrejurare excepțională în sensul articolului 5 alineatul (3) din Regulamentul nr. 261/2004.

În ceea ce privește întrebarea dacă operatorul de transport aerian a adoptat toate „măsurile rezonabile” pentru a preveni coliziunea respectivă, Curtea a apreciat că acest operator de transport nu poate fi obligat să ia măsuri care i-ar impune să accepte sacrificii care nu pot fi asumate în raport cu capacitățile întreprinderii sale. În plus, deși operatorul de transport aerian poate fi obligat să adopte anumite măsuri preventive necesare pentru a reduce și chiar pentru a preveni riscurile unor eventuale coliziuni cu păsări, acest operator de transport nu este responsabil pentru nerespectarea de către alte entități (precum administratorii de aeroport sau controlorii aeriieni competenți) a obligațiilor ce le revin de a adopta măsuri preventive care intră în competența lor.

În Hotărârea din 21 iunie 2017, **W și alții** (C-621/15, [EU:C:2017:484](#)), Curtea s-a pronunțat *asupra compatibilității cu articolul 4 din Directiva 85/374*¹¹⁶ a unui regim probatoriu național care permite instanței, sesizată cu o acțiune care vizează angajarea răspunderii producătorului unui vaccin pentru un pretins defect al acestuia din urmă, să constate, în pofida lipsei unui consens științific în materie, existența defectului respectiv și a legăturii de cauzalitate dintre acesta și apariția unei boli pe baza unei serii de indicii grave, precise și concordante.

Curtea a considerat că articolul 4 din Directiva 85/374 nu se opune unui asemenea regim probatoriu. Astfel, un asemenea regim nu este de natură să determine o răsturnare a sarcinii probei, care revine părții prejudiciate în sensul respectivei dispoziții, întrucât acesteia îi revine sarcina de a stabili diferitele indicii a căror coroborare va permite instanței sesizate să se convingă cu privire la existența defectului vaccinului și a legăturii de cauzalitate dintre acesta și prejudiciul suferit. În plus, potrivit Curții, a exclude orice alt mod de probă decât proba certă

^{115/} Regulamentul (CE) nr. 261/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 februarie 2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 295/91 (JO 2004, L 46, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 12, p. 218).

^{116/} Directiva 85/374/CEE a Consiliului din 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect (JO 1985, L 210, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 183).

rezultată din cercetarea medicală ar avea ca efect să facă excesiv de dificilă sau chiar – atunci când cercetarea medicală nu permite nici să se stabilească, nici să se infirme existența unei asemenea legături de cauzalitate – imposibilă punerea în discuție a răspunderii producătorului, compromițând astfel efectul util al directivei, precum și obiectivele acesteia.

Cu toate acestea, Curtea a precizat că instanțele naționale trebuie să garanteze că indiciile prezentate sunt într-adevăr suficient de grave, precise și concordante pentru a autoriza concluzia potrivit căreia existența unui defect al produsului pare să fie, ținând seama totodată de elementele prezentate și de argumentele invocate în apărare de producător, explicația cea mai plauzibilă a apariției prejudiciului. În plus, instanța națională trebuie să asigure menținerea propriei libertăți de apreciere cu privire la aspectul dacă o asemenea probă a fost sau nu a fost prezentată corespunzător cerințelor legale, până în momentul în care se consideră în măsură să își formeze convingerea definitivă.

În această privință, potrivit Curții, utilizarea de către legiuitorul național sau, după caz, de către instanța supremă națională a unui mod de probă potrivit căruia existența unei legături de cauzalitate între defectul atribuit unui vaccin și dauna suferită de persoana prejudiciată ar fi întotdeauna considerată stabilită atunci când sunt întrunite anumite tipuri de indicii concrete predeterminate de cauzalitate ar avea drept consecință să aducă atingere normei privind sarcina probei prevăzute la articolul 4 din Directiva 85/374 și efectivității regimului răspunderii instituit de această directivă.

XVII. MEDIU

1. RĂSPUNDEREA PRIVIND MEDIUL

În Hotărârea din 1 iunie 2017, **Folk** (C-529/15, [EU:C:2017:419](#)), Curtea a precizat *noțiunea „daună adusă mediului” în sensul Directivei 2004/35*¹¹⁷, *astfel cum a fost modificată prin Directiva 2009/31*¹¹⁸. Cauza principală avea ca origine o cerere introdusă de un titular al unei autorizații de pescuit în râul Mürz care denunța atingeri grave aduse mediului provocate de o centrală hidroelectrică și care au compromis reproducerea naturală a peștilor.

Potrivit instanței de prim grad, întrucât exploatarea centralei hidroelectrice a fost autorizată prin reglementarea națională, această daună nu putea fi calificată drept daună adusă mediului în sensul Directivei 2004/35. Curtea a declarat mai întâi că articolul 17 din această directivă trebuia interpretat în sensul că ea se aplică *ratione temporis* daunelor aduse mediului care s-au produs ulterior intrării sale în vigoare, chiar dacă au fost cauzate de exploatarea unei instalații autorizate anterior acestei date. În continuare, Curtea a afirmat că Directiva 2004/35 și în special articolul 2 punctul 1 litera (b) din aceasta, care definește noțiunea „daună adusă mediului”, se opune unei dispoziții de drept național care exclude, în manieră generală și automată, ca o daună care are efecte negative grave asupra

^{117/} Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului (JO 2004, L 143, p. 56, Ediție specială, 15/vol. 11, p. 168).

^{118/} Directiva 2009/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind stocarea geologică a dioxidului de carbon și de modificare a Directivei 85/337/CEE a Consiliului, precum și a Directivelor 2000/60/CE, 2001/80/CE, 2004/35/CE, 2006/12/CE, 2008/1/CE și a Regulamentului (CE) nr. 1013/2006 ale Parlamentului European și ale Consiliului (JO 2009, L 140, p. 114).

stării ecologice, chimice sau cantitative ori asupra potențialului ecologic al apelor în cauză să fie calificată drept „daună adusă mediului” ca urmare a simplului fapt că rezultă dintr-o activitate autorizată de reglementarea națională și că, în consecință, este acoperită de o autorizație eliberată în aplicarea dreptului național.

În plus, Curtea a precizat că, dacă autoritatea națională competentă a eliberat autorizația fără să fi examinat respectarea condițiilor enunțate la articolul 4 alineatul (7) literele (a)-(d) din Directiva 2000/60¹¹⁹, dreptul Uniunii nu obligă instanțele naționale să se substituie autorității competente examinând ele însele respectarea acestor condiții.

În sfârșit, transpunerea completă și corectă a articolelor 12 și 13 din Directiva 2004/35 impune ca cele trei categorii de persoane enumerate la articolul 12 alineatul (1), în special cele care sunt susceptibile să fie afectate de dauna adusă mediului, să poată prezenta observații în materie de daune aduse mediului, să aibă dreptul să solicite autorității competente să ia măsuri în temeiul directivei menționate și, astfel, să poată angaja o procedură de revizuire la un tribunal sau la orice alt organism public competent, fără ca statele membre să dispună de o marjă de apreciere în această privință.

2. SCHIMB DE COTE

În Hotărârea din 26 iulie 2017, *ArcelorMittal Atlantique et Lorraine* (C-80/16, [EU:C:2017:588](#)), Curtea s-a pronunțat asupra validității Deciziei 2011/278¹²⁰ privind un sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaz cu efect de seră în sensul Directivei 2003/87¹²¹. Cu această ocazie, Curtea a definit metoda adecvată pe care Comisia trebuia să o aplice pentru a stabili criteriile de referință pentru alocarea cotelor cu titlu gratuit în sectorul oțelului pentru perioada cuprinsă între anii 2013 și 2020. Instanța de trimitere avea în această privință îndoieli cu privire la validitatea Deciziei 2011/278 având în vedere că criteriile de referință vizate fuseseră fixate în conformitate cu Directiva 2003/87. Astfel, aceasta a invitat Curtea să precizeze printre altele dacă, atunci când a stabilit criteriile de referință menționate, Comisia putea să decidă să nu includă în criteriul de referință pentru metal lichid totalitatea emisiilor aferente gazelor reziduale reciclate în producția de energie electrică și să includă o uzină care produce atât minereu sinterizat, cât și pelete în instalațiile de referință pentru stabilirea criteriului de referință pentru minereu sinterizat.

Curtea a răspuns afirmativ la aceste întrebări și, prin urmare, a concluzionat în sensul lipsei unui element de natură să afecteze validitatea Deciziei 2011/278. În ceea ce privește, mai precis, stabilirea criteriului de referință al minereului sinterizat, Curtea a subliniat mai întâi că Comisia dispune de o mare putere de apreciere pentru a determina criteriile de referință pentru fiecare sector sau subsector, în aplicarea articolului 10a alineatul (2) din Directiva 2003/87. Prin urmare, numai caracterul vădit inadecvat al unei măsuri adoptate în acest domeniu poate afecta legalitatea unei astfel de măsuri. În această privință, faptul că Comisia a inclus în Decizia 2011/278 o uzină care produce în instalațiile de referință atât minereu sinterizat, cât și pelete pentru stabilirea criteriului de referință pentru minereu sinterizat nu a viciat legalitatea acestei decizii. Astfel, în ceea ce privește o instalație care conține deopotrivă o unitate de producție de pelete și o unitate de producție de minereu sinterizat, producția de pelete

119/ Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei (JO 2000, L 327, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 193).

120/ Decizia 2011/278/UE a Comisiei din 27 aprilie 2011 de stabilire, pentru întreaga Uniune, a normelor tranzitorii privind alocarea armonizată și cu titlu gratuit a cotelor de emisii în temeiul articolului 10a din Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2011, L 130, p. 1).

121/ Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității și de modificare a Directivei 96/61/CE a Consiliului (JO 2003, L 275, p. 32, Ediție specială, 15/vol. 10, p. 78).

trebuie să fie considerată drept unul dintre procesele legate direct sau indirect de unitățile de proces, în sensul definiției minereului sinterizat care figurează în anexa I la Decizia 2011/278, de vreme ce aceste două unități de producție permit, împreună, fabricarea unui produs unic care este substituibil minereului sinterizat.

3. ZONE PROTEJATE

Prin ordonanța privind măsurile provizorii dată la 20 noiembrie 2017 în cauza **Comisia/Polonia** (C-441/17 R, [EU:C:2017:877](#)), Marea Cameră a Curții a obligat *Republica Polonă să înceteze imediat, cu excepția cazurilor excepționale și strict necesare, operațiunile de gestionare forestieră activă în pădurea Białowieża, un sit de importanță comunitară și o zonă de protecție specială a păsărilor*. Cererea de măsuri provizorii a fost formulată în cadrul unei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor¹²² introduse de Comisie și care viza să se constate că, prin operațiuni constând printre altele în tăierea de arbori și în înlăturarea arborilor morți sau muribunzi, desfășurate pentru a împiedica răspândirea gândacului tipograf, Republica Polonă nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul, pe de o parte, al Directivei 92/43¹²³ privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică și, pe de altă parte, al Directivei 2009/147¹²⁴ privind conservarea păsărilor sălbatice.

Curtea a admis cererea de măsuri provizorii, apreciind că în speță erau îndeplinite toate condițiile pentru acordarea lor. În special, în ceea ce privește condiția referitoare la urgență, Curtea a apreciat că operațiunile de gestionare forestieră activă în pădurea menționată puteau cauza un prejudiciu ireparabil și grav mediului. Astfel, odată apărut, prejudiciul rezultat din tăieri și din înlăturarea arborilor nu ar putea fi reparat ulterior, în ipoteza în care ar fi constatate încălcările pe care Comisia le reproșează Poloniei. În plus, Curtea a arătat că interesele care trebuie evaluate comparativ în speță sunt, pe de o parte, protejarea habitatelor și a speciilor de o eventuală amenințare care rezultă din operațiunile de gestionare forestieră activă în discuție și, pe de altă parte, interesul de a împiedica degradarea habitatelor naturale din pădure legată de prezența gândacului tipograf. Or, în lipsa unor informații circumstanțiate privind daunele care pot fi cauzate pe termen scurt de gândacul tipograf, este, pentru Curte, mai urgent să se evite apariția prejudiciilor provocate de continuarea operațiunilor în discuție decât apariția daunelor menționate.

Cu titlu excepțional, Curtea a exclus totuși din aceste măsuri provizorii operațiunile de gestionare forestieră necesare pentru a asigura în mod direct și imediat securitatea publică a persoanelor. Astfel de operațiuni pot fi însă continuate numai în măsura în care ele constituie unicul mijloc de păstrare a securității publice a persoanelor în imediata vecinătate a căilor de comunicație sau a altor infrastructuri importante, atunci când nu este posibil să se păstreze această securitate prin adoptarea altor măsuri, mai puțin radicale, precum o semnalizare adecvată a pericolelor sau interzicerea temporară a accesului publicului la respectivele vecinătăți imediate.

În sfârșit, Curtea a apreciat că articolul 279 TFUE îi conferă competența de a prevedea impunerea unei penalități cu titlu cominatoriu pentru cazul în care decizia sa nu ar fi respectată de partea în cauză. În acest temei, aceasta a obligat Polonia să comunice Comisiei toate măsurile pe care le va fi adoptat în vederea respectării depline a

^{122/} Cauza C-441/17, **Comisia/Polonia**, pendinte la 31 decembrie 2017.

^{123/} Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO 1992, L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2013/17/UE a Consiliului din 13 mai 2013 (JO 2013, L 158, p. 193).

^{124/} Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice (JO 2009, L 20, p. 7), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2013/17/UE a Consiliului din 13 mai 2013 (JO 2013, L 158, p. 193).

acestei decizii. Curtea va statua, dacă este cazul, printr-o nouă ordonanță, asupra eventualei încălcări a deciziei menționate și, dacă încălcarea ar trebui să fie constatată, va obliga Polonia la plata către Comisie a unei penalități cu titlu cominatoriu de cel puțin 100 000 de euro pe zi.

În Hotărârea din 19 octombrie 2017, *Vereniging Hoekschewaards Landschap* (C-281/16, [EU:C:2017:774](#)), Curtea s-a pronunțat asupra validității Deciziei de punere în aplicare 2015/72¹²⁵ de adoptare a celei de a opta actualizări a listei siturilor de importanță comunitară pentru regiunea biogeografică atlantică, emisă în temeiul Directivei 92/43¹²⁶. Prin decizia menționată, Comisia a redus, la cererea Regatului Țărilor de Jos, suprafața sitului de importanță comunitară Haringvliet, o arie specială de conservare în acest stat membru, prin excluderea Leenheerenpolder, întemeindu-se pe motivul că includerea inițială a acestuia din urmă în situl menționat era rezultatul unei erori științifice. Curtea a arătat că, deși este adevărat că statele membre dispun de o anumită marjă de apreciere atunci când, în aplicarea articolului 4 alineatul (1) din Directiva 92/43, propun o listă cu situri care pot fi identificate drept situri de importanță comunitară, acestea nu dispun, în schimb, de aceeași marjă de apreciere în cazul în care sugerează Comisiei să efectueze reducerea suprafeței unui astfel de sit.

Astfel, dat fiind că înscrierea unui sit în listă dă naștere unei prezumții că ansamblul sitului menționat prezintă importanță pentru obiectivul de conservare a habitatelor naturale, precum și a faunei și a florei sălbatice, urmărit prin Directiva 92/43, propunerea unui stat membru de a reduce suprafața unui sit de pe listă impune dovada faptului că ariile în cauză nu prezintă un interes substanțial pentru realizarea acestui obiectiv la nivel național. Prin urmare, Comisia trebuie să accepte și să pună în aplicare propunerea doar dacă ajunge la concluzia că protecția acestor arii nu este necesară nici din perspectiva Uniunii în ansamblul său.

În consecință, în speță, în lipsa unui element științific probant de natură să dovedească faptul că o eroare ar fi viciat propunerea inițială de a include Leenheerenpolder în situl Haringvliet, Curtea a apreciat că Decizia de punere în aplicare 2015/72 era nevalidă.

125/ Decizia de punere în aplicare (UE) 2015/72 a Comisiei din 3 decembrie 2014 de adoptare a celei de a opta actualizări a listei siturilor de importanță comunitară pentru regiunea biogeografică atlantică (JO 2015, L 18, p. 385).

126/ Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (JO 1992, L 206, p. 7, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 109), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2006/105/UE a Consiliului din 20 noiembrie 2006 (JO 2006, L 363, p. 368, Ediție specială, 15/vol. 18, p. 147).

4. CONVENȚIA DE LA AARHUS

În ceea ce privește Convenția de la Aarhus trebuie semnalate două hotărâri. Prima este Hotărârea **Saint-Gobain Glass Deutschland** (C-60/15 P), referitoare la accesul la informațiile despre mediu¹²⁷, iar a doua abordează accesul la justiție în materia mediului.

În Hotărârea din 20 decembrie 2017, **Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation** (C-664/15, [EU:C:2017:987](#)), Curtea s-a pronunțat asupra *calității procesuale active a unei organizații de protecție a mediului care solicită accesul la justiție în conformitate cu Convenția de la Aarhus*¹²⁸.

În primul rând, Curtea a subliniat că articolul 9 alineatul (3) din Convenția de la Aarhus coroborat cu articolul 47 din cartă prevede că o organizație de protecție a mediului constituită în mod corespunzător și care funcționează potrivit cerințelor prevăzute de dreptul național trebuie să poată să conteste în fața unei instanțe o decizie de autorizare a unui proiect susceptibilă de a fi contrară obligației de a preveni deteriorarea stării corpurilor de apă, astfel cum este impusă la articolul 4 din Directiva 2000/60¹²⁹. Potrivit Curții, deși articolul 9 alineatul (3) din Convenția de la Aarhus implică faptul că statele contractante mențin o putere de apreciere în punerea în aplicare a acestei dispoziții, aceasta nu poate permite ca respectivele state să impună criterii care sunt atât de stricte încât ar fi efectiv imposibil ca organizațiile de protecție a mediului să conteste acte sau omisiuni vizate de dispoziția menționată.

În speță, rezultă că, în temeiul dreptului național procedural aplicabil, o organizație de protecție a mediului precum Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation, chiar dacă corespunde cerințelor impuse la articolul 2 alineatul (5) din Convenția de la Aarhus pentru a intra sub incidența noțiunii „public interesat”, nu poate, în principiu, să obțină calitatea de parte în procedură în cadrul unei proceduri administrative desfășurate în temeiul reglementării în domeniul apei. Or, dispozițiile articolului 9 alineatul (3) din Convenția de la Aarhus coroborate cu cele ale articolului 47 din cartă, precum și articolul 14 alineatul (1) din Directiva 2000/60 trebuie interpretate în sensul că se opun unui drept procedural național care exclude dreptul de participare al organizațiilor de protecție a mediului, ca parte în procedură, la o procedură de autorizare prin care se urmărește punerea în aplicare a Directivei 2000/60 și care limitează dreptul la o cale de atac pentru a contesta decizii rezultate dintr-o astfel de procedură doar la persoanele care au această calitate. Revine instanței naționale sarcina de a interpreta dreptul procedural național în conformitate cu aceste dispoziții pentru a permite o astfel de participare.

În acest context, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere a elementelor de fapt și de drept național pertinente, Curtea a apreciat de asemenea că articolul 9 alineatele (3) și (4) din Convenția de la Aarhus coroborat cu articolul 47 din cartă trebuie interpretat în sensul că se opune faptului de a impune unei organizații de protecție a mediului o normă de drept procedural național de decădere în temeiul căreia o persoană este decăzută din calitatea sa de parte în procedură și nu poate, așadar, să introducă o cale de atac împotriva deciziei rezultate din această procedură în cazul în care a omis să își susțină obiecțiunile, în timp util, încă din procedura administrativă și cel târziu în faza orală a procedurii.

^{127/} Această hotărâre este prezentată în rubrica III.3, „Accesul la documente”.

^{128/} Convenția privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu, semnată la Aarhus la 25 iunie 1998 și aprobată în numele Comunității Europene prin Decizia 2005/370/CE a Consiliului din 17 februarie 2005 (JO 2005, L 124, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 201).

^{129/} Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei (JO 2000, L 327, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 193).

XVIII. POLITICA COMERCIALĂ COMUNĂ

În **Avizul 2/15** ([EU:C:2017:376](#)), pronunțat de Plen la 16 mai 2017, Curtea a fost chemată să se pronunțe, în temeiul articolului 218 alineatul (11) TFUE, asupra *competenței Uniunii Europene de a încheia singură acordul de liber schimb care a fost negociat cu Republica Singapore*. În ceea ce privește un acord bilateral de liber schimb așa-numit de „nouă generație”, acesta conține, pe lângă dispozițiile tradiționale privind reducerea taxelor vamale și a barierelor netarifare care afectează comerțul cu mărfuri și servicii, dispoziții în diverse alte materii legate de comerț. Astfel, angajamentele cuprinse în acordul preconizat privesc accesul pe piață, protecția investițiilor, protecția proprietății intelectuale, concurența și dezvoltarea durabilă. Acordul instituie de asemenea mecanisme de soluționare a litigiilor și stabilește un cadru instituțional specific care urmărește să pună în aplicare printre altele diferitele obligații și proceduri de schimb de informații, de cooperare și de mediere pe care le prevede.

Având în vedere obiectul și finalitățile proiectului de acord de liber schimb, Curtea a examinat mai întâi în ce măsură dispozițiile acestui acord țin de competența exclusivă a Uniunii, astfel cum este prevăzută la articolul 3 alineatul (1) litera (e) TFUE, în materia politicii comerciale comune. Întrucât politica comercială comună se înscrie, potrivit articolului 207 alineatul (1) TFUE, în acțiunea externă a Uniunii, Curtea a precizat în această privință că numai componentele acordului care au o legătură specifică cu schimburile comerciale cu unul sau mai multe state terțe, dat fiind că sunt destinate în esență să le promoveze, țin de domeniul politicii comerciale comune. În măsura în care această situație se regăsea în speță, atât pentru angajamentele referitoare la schimbul de mărfuri prevăzute în capitolele 2-6, cât și pentru angajamentele privind barierele netarifare în calea comerțului și a investițiilor în domeniul producției de energie regenerabilă prevăzute în capitolul 7, angajamentele referitoare la proprietatea intelectuală prevăzute în capitolul 11, angajamentele în materia concurenței prevăzute în capitolul 12 și angajamentele în materia dezvoltării durabile prevăzute în capitolul 13, Curtea a confirmat că aceste componente ale acordului de liber schimb preconizat țin de competența exclusivă a Uniunii în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (e) TFUE.

În ceea ce privește angajamentele de a reduce barierele în calea furnizării transfrontaliere de servicii, a stabilirii și a prezenței temporare a unor persoane fizice, astfel cum sunt prevăzute în capitolul 8 din acord, Curtea a constatat că respectivul capitol ține de politica comercială comună și, în consecință, de competența exclusivă a Uniunii vizată la articolul 3 alineatul (1) litera (e) TFUE, cu excluderea angajamentelor care sunt prevăzute în acesta în legătură cu furnizarea de servicii în domeniul transporturilor. Întrucât aceste din urmă angajamente sunt excluse din politica comercială comună prin articolul 207 alineatul (5) TFUE, Curtea a examinat competența Uniunii de a le aproba în lumina articolului 3 alineatul (2) TFUE, care prevede o competență exclusivă a Uniunii pentru încheierea de acorduri internaționale atunci când încheierea acestora poate influența normele comune ori poate modifica domeniul de aplicare al acestora. Un astfel de risc de influențare există, potrivit Curții, în cazul în care angajamentele prevăzute de un acord intră în domeniul de aplicare al unor norme comune, fără să fie necesară o concordanță completă între domeniul acoperit de angajamentele internaționale și cel acoperit de reglementarea Uniunii. Or, în măsura în care furnizarea diferitor servicii de transport vizate în capitolul 8 din acord putea astfel influența sau modifica normele comune ale Uniunii în domeniul transporturilor maritime, feroviare și rutiere, Curtea a constatat că Uniunea beneficia de o competență exclusivă pentru a aproba aceste angajamente, în temeiul articolului 3 alineatul (2) TFUE. În ceea ce privește dispozițiile proiectului de acord privind transporturile pe căi navigabile interioare, Curtea a arătat că acestea nu prevedeau decât angajamente cu o sferă de aplicare extrem de limitată, care nu puteau, așadar, să aibă o incidență asupra naturii competenței Uniunii în ceea ce privește angajamentele cuprinse în capitolul 8. Având în vedere aceste diverse considerații, Curtea a concluzionat că Uniunea avea competență exclusivă în raport cu totalitatea acestor angajamente. Referindu-se atât la articolul 3 alineatul (1) litera (e) TFUE, cât și, în ceea ce privește angajamentele în materia serviciilor din domeniul

transporturilor, la articolul 3 alineatul (2) TFUE, Curtea a confirmat de asemenea competența exclusivă a Uniunii prin raportare la dispozițiile capitolului 10 din acord, care cuprinde angajamentele în materia contractelor de achiziții publice.

În ceea ce privește protecția investițiilor, prevăzută în capitolul 9 secțiunea A din acord, Curtea a făcut o distincție între investițiile directe și celelalte investiții. În ceea ce privește primul tip de investiții, Curtea a amintit că actele Uniunii în materia investițiilor străine directe țin, potrivit articolului 207 alineatul (1) TFUE, de politica comercială comună, fără a face distincție după cum este vorba despre acte având ca obiect admiterea sau protecția respectivelor investiții. Întrucât angajamentele preconizate în materia investițiilor directe au, pe de altă parte, ca obiect promovarea, facilitarea și reglementarea schimburilor comerciale și sunt de natură să aibă efecte directe și imediate asupra acestor schimburi, Curtea a confirmat că Uniunea dispune de competență exclusivă, în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (e) TFUE, pentru a le aproba. În ceea ce privește angajamentele privind alte investiții străine decât cele directe, precum investițiile „de portofoliu”, realizate fără intenția de a influența gestiunea și controlul unei întreprinderi, care constituie o circulație a capitalului în sensul articolului 63 TFUE, Curtea a constatat, în schimb, că acestea nu țin nici de competența exclusivă a Uniunii în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (e) TFUE, nici de una dintre ipotezele de competență exclusivă vizate la articolul 3 alineatul (2) TFUE. În ceea ce privește cel din urmă aspect, Curtea a înlăturat argumentul Comisiei potrivit căruia secțiunea A din capitolul 9 putea aduce atingere articolului 63 TFUE. Astfel, potrivit Curții, „normele comune” la care se referă articolul 3 alineatul (2) TFUE nu pot cuprinde o dispoziție a Tratatului FUE în special pentru că dispozițiile unui acord internațional al Uniunii nu sunt susceptibile să aducă atingere normelor de drept primar al Uniunii sau să modifice domeniul de aplicare al acestora. Curtea a considerat că aprobarea unor angajamente care contribuie la instaurarea liberei circulații a capitalurilor și a plăților pe bază de reciprocitate poate fi totuși calificată drept necesară pentru realizarea pe deplin a acestei libere circulații, care este unul dintre obiectivele vizate de tratate în sensul articolului 216 alineatul (1) TFUE și ține, în acest cadru, de competența partajată între Uniune și statele membre, în temeiul articolului 4 alineatul (2) litera (a) TFUE, referitoare la piața internă.

În ceea ce privește dispozițiile acordului preconizat care cuprind diverse obligații și proceduri de schimb de informații, de notificare, de verificare, de cooperare și de mediere și care stabilesc în acest scop un cadru instituțional specific, Curtea a observat că aceste angajamente urmăresc să garanteze eficacitatea dispozițiilor de fond ale acordului, instituind în esență o structură organică, precum și anumite puteri decizionale. Întrucât aceste dispoziții au caracter auxiliar, ele țin de aceeași competență ca cea de care țin dispozițiile de fond pe care le însoțesc. Această analiză a fost reținută de asemenea în raport cu angajamentele cuprinse în capitolul 14, intitulat „Transparență”, care au tot caracter auxiliar prin raportare la dispozițiile de fond pe care le însoțesc.

În ceea ce privește, în ultimul rând, dispozițiile din acordul preconizat referitoare la soluționarea litigiilor, Curtea a făcut o distincție între regimul aplicabil litigiilor dintre investitori și state și regimul aplicabil litigiilor dintre Uniune și Singapore. În ceea ce privește primul regim, Curtea a constatat că acesta nu are un caracter pur auxiliar în raport cu normele de fond, în măsura în care este susceptibil să sustragă litigii de sub competența instanțelor statelor membre. Aprobarea unui astfel de regim ține, în consecință, în mod necesar de o competență partajată între Uniune și statele membre. În ceea ce privește regimul de soluționare a litigiilor dintre Uniune și Singapore, Curtea a amintit, în schimb, că competența Uniunii în materie de relații internaționale și capacitatea sa de a încheia acorduri internaționale include în mod necesar posibilitatea, în ceea ce privește interpretarea și aplicarea dispozițiilor acestora, de a se supune deciziilor unei instanțe create sau desemnate în temeiul unor astfel de acorduri sau ale unui organ care, deși nu este în mod formal o instanță, îndeplinește în esență funcții jurisdicționale, cum este organul de soluționare a litigiilor creat în cadrul Acordului de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului. Întrucât regimul de soluționare a litigiilor dintre Uniune și Singapore face, în plus, parte din încadrarea

instituțională a dispozițiilor de fond ale acordului preconizat și nu este susceptibil să sustragă litigii de sub competența instanțelor statelor membre sau a Uniunii, Curtea a constatat că acest regim ține de aceeași competență ca cea de care țin dispozițiile de fond care îl însoțesc.

Ținând seama de ansamblul acestor considerații, Curtea a concluzionat că proiectul de acord de liber schimb cu Singapore ținea în parte de competența exclusivă a Uniunii și în parte de o competență partajată între Uniune și statele membre.

La 25 octombrie 2017, în Hotărârea **Comisia/Consiliul** (C-389/15, [EU:C:2017:798](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, a admis acțiunea în anulare pe care Comisia a formulat-o împotriva *Deciziei nr. 8512/15 a Consiliului din 7 mai 2015 de autorizare a începerii negocierilor referitoare la un Acord de la Lisabona*¹³⁰ revizuit privind denumirile de origine și indicațiile geografice. Curtea a constatat că negocierea proiectului de acord revizuit ține de competența exclusivă pe care articolul 3 alineatul (1) TFUE o conferă Uniunii în domeniul politicii comerciale comune menționate la articolul 207 alineatul (1) TFUE.

În această privință, Curtea a amintit mai întâi jurisprudența sa constantă potrivit căreia angajamentele internaționale contractate de Uniune în materie de proprietate intelectuală țin de politica comercială comună atunci când, pe de o parte, au o legătură specifică cu schimburile comerciale internaționale prin aceea că sunt destinate în esență promovării, facilitării sau reglementării schimburilor respective și, pe de altă parte, au efecte directe și imediate asupra acestora. Curtea a considerat că pot ține de această politică acorduri internaționale având ca obiect asigurarea și organizarea protecției drepturilor de proprietate intelectuală pe teritoriul părților, în măsura în care îndeplinesc cele două condiții amintite anterior.

În ceea ce privește finalitatea proiectului menționat, Curtea a precizat că, în măsura în care scopul principal al acestuia este de a consolida sistemul instituit prin Acordul de la Lisabona și de a extinde la indicațiile geografice, în cadrul Uniunii speciale create prin acest acord, beneficiul protecției speciale pe care o stabilește, în plus față de cea pe care Convenția de la Paris¹³¹ o asigură diferitor forme de proprietate industrială, acest proiect trebuie considerat ca înscriindu-se în cadrul finalității urmărite de ansamblul convențional din care face parte și, mai exact, ca fiind destinat, din punctul de vedere al Uniunii, să faciliteze și să reglementeze schimburile comerciale dintre aceasta și statele terțe părți la acordul menționat.

În ceea ce privește efectele proiectului de acord revizuit, Curtea a considerat că dispozițiile cuprinse în acest proiect vor avea efecte imediate asupra schimburilor comerciale dintre Uniune și statele terțe în cauză, acordând tuturor producătorilor care participă la aceste schimburi, precum și oricărei alte persoane fizice sau juridice interesate instrumentele necesare pentru a obține, în condiții materiale și procedurale omogene, respectarea efectivă a protecției pe care proiectul de acord revizuit o asigură drepturilor lor de proprietate industrială în cazul utilizării prejudiciabile sau neloiale a unor denumiri de origine sau a unor indicații geografice în străinătate.

Curtea a concluzionat, prin urmare, că Consiliul a considerat în mod eronat că decizia atacată ținea de armonizarea legislațiilor în domeniul pieței interne (articolul 114 TFUE) și, prin urmare, de competența partajată între Uniune și statele sale membre, anulând, așadar, această decizie.

^{130/} Acordul de la Lisabona privind protecția și înregistrarea internațională a denumirilor de origine, semnat la 31 octombrie 1958, revizuit la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificat la 28 septembrie 1979 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 828, nr. 13172, p. 205).

^{131/} Convenția privind protecția proprietății industriale, semnată la Paris la 20 martie 1883, revizuită ultima dată la Stockholm la 14 iulie 1967 și modificată la 28 septembrie 1979 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 828, nr. 11851, p. 305).

XIX. ACORDURI INTERNAȚIONALE

În ceea ce privește acordurile internaționale, trebuie semnalate două avize și o hotărâre. Cele două avize vizează Tratatul de la Marrakech, care are ca scop facilitarea accesului la operele publicate al persoanelor nevăzătoare, cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire a materialelor imprimate, și, respectiv, acordul negociat între Canada și Uniunea Europeană referitor la transferul și prelucrarea datelor din registrul cu numele pasagerilor¹³². Hotărârea privește interpretarea unei dispoziții dintr-o decizie a Consiliului de asociere CEE-Turcia. Trebuie amintită de asemenea hotărârea în cauza C-687/15, *Comisia/Consiliul (WRC-15)*, care privește forma juridică a actelor prevăzute la articolul 218 alineatul (9) TFUE¹³³.

La 14 februarie 2017, Curtea, reunită în Marea Cameră, a pronunțat **Avizul 3/15** ([EU:C:2017:114](#)) privind Tratatul de la Marrakech pentru facilitarea accesului la operele publicate al persoanelor nevăzătoare, cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire a materialelor imprimate¹³⁴, care a fost adoptat în anul 2013 în urma unor negocieri desfășurate în cadrul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale. Tratatul impune printre altele statelor contractante să prevadă în legislația lor națională că anumite entități, și anume instituții publice și organizații fără scop lucrativ care furnizează servicii de educație, de formare, de citire adaptativă sau de acces la informații, pot, fără autorizația titularului dreptului de autor, să reproducă sau să distribuie, într-un format accesibil persoanelor nevăzătoare, cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire, materiale imprimate ale operelor publicate. Curtea a fost chemată să stabilească dacă Uniunea dispunea de competența de a încheia un astfel de acord.

În primul rând, Curtea a considerat că încheierea Tratatului de la Marrakech nu ține de politica comercială comună definită la articolul 207 TFUE. Astfel, pe de o parte, tratatul are ca finalitate nu să promoveze, să faciliteze sau să reglementeze comerțul internațional al exemplarelor în format accesibil, ci să îmbunătățească condiția persoanelor beneficiare prin facilitarea, prin diverse mijloace, a accesului acestor persoane la materialele imprimate. Pe de altă parte, schimburile transfrontaliere de exemplare în format accesibil, avute în vedere de Tratatul de la Marrakech, nu pot fi asimilate unor schimburi internaționale realizate în scopuri comerciale, atât timp cât schimburile nu au loc decât între instituții publice sau organizații fără scop lucrativ, în condițiile precizate de tratat, iar exporturile și importurile sunt destinate doar persoanelor beneficiare.

În al doilea rând, Curtea a apreciat că toate obligațiile prevăzute de Tratatul de la Marrakech țin de un domeniu acoperit deja în mare parte de normele comune ale Uniunii și că încheierea acestui tratat ar putea aduce atingere acestor norme sau le-ar putea modifica domeniul de aplicare, în sensul articolului 3 alineatul (2) TFUE. Prin urmare, încheierea Tratatului de la Marrakech ține de competența exclusivă a Uniunii. Astfel, Curtea a constatat că Directiva 2001/29¹³⁵ permite statelor membre interesate să prevadă excepții sau limitări la drepturile de reproducere și de comunicare publică pentru persoanele cu handicap. Prin urmare, excepția sau limitarea adusă acestor drepturi prevăzută de Tratatul de la Marrakech va trebui să fie pusă în aplicare în cadrul domeniului armonizat de directiva menționată. Acest lucru este valabil și pentru regimurile de export și de import prevăzute de tratatul menționat, în măsura în care acestea au ca obiect să autorizeze comunicarea către public sau distribuirea pe teritoriul unei

132/ Această hotărâre este prezentată în rubrica I, „Drepturi fundamentale”.

133/ Această hotărâre este prezentată în rubrica III.2, „Actele juridice ale Uniunii”.

134/ Consiliul a autorizat semnarea acestui tratat, în numele Uniunii, prin Decizia 2014/221/UE a Consiliului din 14 aprilie 2014 (JO L 115, p. 1).

135/ Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

părți contractante de exemplare în format accesibil publicate într-un alt stat contractant fără consimțământul titularilor de drepturi. În acest context, Curtea a subliniat că, deși statele membre dispun, potrivit Directivei 2001/29, de posibilitatea de a stabili o astfel de excepție sau limitare, este vorba despre o posibilitate acordată de legiuitorul Uniunii care este puternic delimitată de diverse cerințe ale dreptului Uniunii.

În **Avizul 1/15** ([EU:C:2017:592](#))¹³⁶, Marea Cameră a Curții s-a pronunțat, la 26 iulie 2017, printre altele asupra *temeiului juridic adecvat pentru adoptarea deciziei Consiliului privind încheierea acordului negociat între Canada și Uniunea Europeană referitor la transferul și la prelucrarea datelor din registrul cu numele pasagerilor*. Întrucât alegerea temeiului juridic material al unui act al Uniunii, inclusiv cel adoptat în vederea încheierii unui acord internațional, trebuie să se întemeieze pe elemente obiective care pot fi supuse unui control jurisdicțional, printre care figurează finalitatea și conținutul acestui act, Curtea a constatat mai întâi că acordul preconizat prezintă două componente, una referitoare la necesitatea de a asigura securitatea publică, iar cealaltă referitoare la protecția datelor din registrul cu numele pasagerilor. Având în vedere că respectivele componente prezintă, ambele, un caracter esențial, Curtea a constatat, în continuare, că măsurile avute în vedere pentru protecția datelor cu caracter personal ale pasagerilor sunt legate de temeiul juridic prevăzut la articolul 16 alineatul (2) TFUE, în timp ce măsurile privind transferul datelor menționate către autoritățile penale competente și prelucrarea acestor date de către aceleași autorități țin de temeiul juridic stabilit la articolul 87 alineatul (2) litera (a) TFUE. După ce a stabilit, în plus, că utilizarea concomitentă a acestor două temeiuri juridice diferite nu conduce la proceduri de adoptare diferite, Curtea a confirmat în final că decizia Consiliului referitoare la încheierea acordului preconizat trebuia să fie întemeiată pe articolul 16 alineatul (2) și pe articolul 87 alineatul (2) litera (a) TFUE.

La 5 decembrie 2017, în Hotărârea **Germania/Consiliul** (C-600/14, [EU:C:2017:935](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, a respins acțiunea în anulare parțială formulată împotriva Deciziei 2014/699 a Consiliului¹³⁷, care are ca obiect stabilirea poziției care urmează să fie adoptată în numele Uniunii Europene în ceea ce privește anumite modificări ale Convenției privind transporturile internaționale feroviare (COTIF). În susținerea acestei acțiuni, Republica Federală Germania invocă printre altele faptul că anumite aspecte asupra cărora decizia atacată a stabilit pozițiile care trebuie adoptate în numele Uniunii nu intră în competența externă a Uniunii, în condițiile în care nu au fost adoptate în prealabil de către aceasta norme comune care pot fi influențate prin amendamentele respective.

În hotărârea sa, Curtea a amintit mai întâi că competența Uniunii de a încheia acorduri internaționale poate rezulta nu numai dintr-o atribuire explicită prin tratate, ci poate decurge în mod implicit și din alte dispoziții ale tratatelor sau din acte adoptate, în cadrul acestor dispoziții, de instituțiile Uniunii. În special, de fiecare dată când dreptul Uniunii conferă instituțiilor respective competențe pe plan intern în vederea realizării unui obiectiv determinat, Uniunea este investită cu competența de a-și asuma angajamentele internaționale necesare realizării acestui obiectiv, chiar și în lipsa unei dispoziții exprese în acest sens. Astfel, o competență externă a Uniunii poate exista în afara ipotezelor în care Uniunea beneficiază de o competență exclusivă în temeiul articolului 3 alineatul (2) TFUE. În această privință, Curtea a arătat că clauzele din COTIF la care se referă amendamentele în litigiu vizează stabilirea de norme armonizate la nivel internațional, inclusiv pentru transporturile internaționale efectuate dinspre sau către teritoriul unui stat membru ori prin traversarea teritoriului unuia sau mai multor state membre, pentru părțile de traseu situate în afara teritoriului Uniunii și, în principiu, de asemenea pentru părțile de traseu

136/ Acest aviz face de asemenea obiectul unei prezentări în rubrica I, „Drepturi fundamentale”.

137/ Decizia 2014/699/UE a Consiliului din 24 iunie 2014 de stabilire a poziției care urmează să fie adoptată în numele Uniunii Europene în cadrul celei de a 25-a sesiuni a Comitetului de revizuire al OTIF în legătură cu anumite amendamente la Convenția privind transporturile internaționale feroviare (COTIF) și la apendicele acesteia (JO 2014, L 293, p. 26).

situate pe teritoriul Uniunii. Prin urmare, faptul că Uniunea ia poziție cu privire la respectivele amendamente contribuie la realizarea obiectivelor politicii comune în domeniul transporturilor, în cadrul competenței care îi este recunoscută Uniunii prin articolul 91 alineatul (1) TFUE și care cuprinde și un aspect extern.

Curtea a arătat de asemenea că competența externă a Uniunii care ține de cea de a doua situație prevăzută la articolul 216 alineatul (1) TFUE, care corespunde ipotezei în care încheierea unui acord este „necesară pentru realizarea, în cadrul politicilor Uniunii, a unuia dintre obiectivele stabilite prin tratate”, nu este însoțită de o condiție referitoare la adoptarea prealabilă a unor norme ale Uniunii care pot fi influențate de amendamentele în litigiu. De aceea, nu se poate susține că, în domeniul transporturilor, care ține de competența partajată între Uniune și statele sale membre, Uniunea nu poate acționa pe plan extern înainte de a acționa pe plan intern prin adoptarea de norme comune, în materiile în care au fost încheiate angajamente internaționale.

În Hotărârea din 29 martie 2017, **Tekdemir** (C-652/15, [EU:C:2017:239](#)), Curtea a fost chemată să interpreteze clauza de standstill care figurează la articolul 13 din Decizia nr. 1/80 a Consiliului de asociere CEE-Turcia¹³⁸ și care interzice statelor membre să introducă noi restricții privind condițiile de acces la încadrarea în muncă a lucrătorilor și a membrilor familiei lor care se găsesc pe teritoriul acestor state în situație legală. În speță, un resortisant turc născut în luna iunie 2014 în Germania, reprezentat legal de părinții săi, a solicitat, în luna iulie a aceluiași an, eliberarea unui permis de ședere în temeiul dreptului german. Mama copilului, care este de asemenea resortisant turc, după ce a intrat în Germania în 2013 pe baza unei vize Schengen de turist, a introdus în acest stat o cerere de azil. În momentul nașterii copilului său, ea deținea, în calitate de solicitant de azil, o autorizație de ședere. Tatăl copilului, care este de asemenea resortisant turc, deținea un permis de ședere valabil până în luna octombrie 2016.

În temeiul unei dispoziții naționale introduse după data intrării în vigoare a Deciziei nr. 1/80 în Republica Federală Germania, autoritatea germană competentă a respins cererea de eliberare a unui permis de ședere pentru copil, considerând, pe de o parte, că nu era intolerabil să i se impună acestuia să acționeze *a posteriori* pe calea procedurii de solicitare a unei vize, chiar dacă aceasta urma să conducă inevitabil la separarea, cel puțin provizorie, a acestuia și a mamei sale de tată și, respectiv, de soț, precum și, pe de altă parte, că nu era nerezonabil nici să se pretindă din partea tatălui copilului ca acesta să își continue în Turcia conviețuirea familială, respectiv conjugală, cu fiul și cu soția.

Referindu-se la interpretarea furnizată în Hotărârea **Demir**¹³⁹, Curtea a arătat că obiectivul privind gestionarea eficientă a fluxurilor de migrare poate constitui un motiv imperativ de interes general care permite justificarea unei măsuri naționale introduse după intrarea în vigoare a Deciziei nr. 1/80 în statul membru în cauză și care impune resortisanților statelor terțe cu vârsta sub 16 ani obligația de a deține un permis de ședere pentru intrarea și șederea în acest stat membru. O astfel de măsură nu este însă proporțională în raport cu obiectivul urmărit dacă modalitățile sale de punere în aplicare în ceea ce privește copiii resortisanți ai unui stat terț născuți în statul membru în cauză și în cazul cărora unul dintre părinți este un lucrător turc cu reședința legală în acest stat membru depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv, în special prin aceea că aplicarea unei asemenea măsuri are ca efect faptul că lucrătorul respectiv va trebui să aleagă între a continua activitatea sa salariată în statul membru în cauză, cu perturbarea profundă a vieții sale familiale, și a renunța la activitatea menționată, fără nicio garanție de reintegrare profesională la eventuala sa întoarcere în Turcia.

138/ Decizia nr. 1/80 a Consiliului de asociere din 19 septembrie 1980 privind dezvoltarea asocierii, anexată la Acordul de instituire a unei asocieri între Comunitatea Economică Europeană și Turcia, care a fost semnat la 12 septembrie 1963, la Ankara, de Republica Turcia, pe de o parte, precum și de statele membre ale CEE și de Comunitate, pe de altă parte, și care a fost încheiat, aprobat și confirmat în numele acesteia din urmă prin Decizia 64/732/CEE a Consiliului din 23 decembrie 1963 (JO 1964, 217, p. 3685, Ediție specială, 11/vol. 1, p. 10).

139/ Hotărârea Curții din 7 noiembrie 2013, **Demir** (C-225/12, [EU:C:2013:725](#)).

XX. POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE COMUNĂ

În materia măsurilor restrictive în domeniul politicii externe și de securitate comună (PESC) trebuie semnalate cinci hotărâri. Trei hotărâri privesc înghețarea fondurilor unor grupuri sau persoane considerate ca fiind legate de acte teroriste. A patra hotărâre privește competența Curții de a statua asupra legalității deciziilor Consiliului de aplicare a unor măsuri restrictive anumitor întreprinderi ruse ca urmare a acțiunilor Federației Ruse în Ucraina. În sfârșit, trebuie amintită Hotărârea *Safa Nicu Sepahan/Consiliul* (C-45/15 P), care privește despăgubirea pentru prejudiciul cauzat de o decizie de înghețare a fondurilor¹⁴⁰.

În Hotărârea din 14 martie 2017, *A și alții* (C-158/14, [EU:C:2017:202](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, a fost chemată să se pronunțe asupra validității *Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 610/2010*¹⁴¹ al Consiliului, care menține entitatea *Tigrii Eliberării din Tamil Eelam (LTTE) pe o listă a grupurilor implicate în acte de terorism și care fac obiectul unor măsuri restrictive*. Litigiul principal privea măsuri naționale de înghețare a resurselor financiare a mai multe persoane care au colectat fonduri pentru LTTE. Având în vedere că aceste decizii naționale țineau seama de Regulamentul de punere în aplicare nr. 610/2010, reclamanții din litigiul principal au contestat validitatea regulamentului de punere în aplicare menționat pentru motivul că acțiunile LTTE nu erau acte de terorism, ci mai degrabă activități ale forțelor armate în sensul dreptului internațional umanitar, în condițiile în care se înscriau într-un conflict armat. Astfel, instanța de trimitere a solicitat printre altele să se stabilească dacă, în temeiul examinării validității Regulamentului de punere în aplicare nr. 610/2010, activitățile forțelor armate pe durata unui conflict armat, în sensul dreptului internațional umanitar, pot constitui „acte de terorism”, în sensul dreptului Uniunii referitor la combaterea terorismului.

Într-o primă etapă, Curtea a confirmat că, chiar dacă nu s-ar fi îndreptat împotriva Regulamentului de punere în aplicare nr. 610/2010 și a actelor anterioare acestuia în cadrul unei acțiuni în anulare, reclamanții din litigiul principal erau totuși abilitați să conteste validitatea actelor respective în fața instanței de trimitere. În această privință, Curtea a amintit că o cerere de decizie preliminară privind validitatea unui act al Uniunii poate, desigur, să fie respinsă în ipoteza în care, deși acțiunea în anulare împotriva acestui act ar fi fost vădit admisibilă, persoana fizică sau juridică susceptibilă să introducă o asemenea acțiune s-a abținut să o facă în termenul acordat și invocă nelegalitatea actului respectiv în cadrul unei proceduri naționale în scopul de a incita instanța națională să sesizeze Curtea cu o cerere de decizie preliminară cu privire la validitatea acestuia, eludând astfel caracterul definitiv pe care îl are în privința sa actul amintit după expirarea termenului de introducere a acțiunii. Cu toate acestea, în cazul de față, o acțiune în anulare introdusă de reclamanții din litigiul principal nu ar fi fost cu siguranță admisibilă. În această privință, Curtea a subliniat mai întâi că respectivii reclamanți nu erau ei înșiși înscrși în lista privind înghețarea fondurilor. Înscrierea LTTE în lista privind înghețarea fondurilor are, în privința altor persoane decât respectiva entitate, o aplicabilitate generală, în măsura în care aceasta contribuie la impunerea respectării de către un număr nedeterminat de persoane a măsurilor restrictive specifice luate împotriva entității menționate. Prin urmare, nu era evident că reclamanții erau vizați „individual” de actele în cauză. Pe de altă parte, situația lor a fost afectată în mod direct nu prin actele Uniunii referitoare la această înscriere, ci prin impunerea unor sancțiuni întemeiate doar pe legea neerlandeză, care a luat în considerare, printre alte elemente, înscrierea menționată. În consecință, potrivit Curții, nu era evident că ar fi fost admisibile acțiuni în anulare formulate de reclamanți împotriva actelor Uniunii de înscriere și de menținere a LTTE pe lista privind înghețarea fondurilor.

^{140/} Această hotărâre este prezentată în rubrica III.4, „Răspunderea extracontractuală a Uniunii”.

^{141/} Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 610/2010 al Consiliului din 12 iulie 2010 de punere în aplicare a articolului 2 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 2580/2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului și de abrogare a Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 1285/2009 (JO 2010, L 178, p. 1).

Într-o a doua etapă, după ce a amintit că un regulament care prevede măsuri restrictive trebuie interpretat nu numai în lumina deciziei vizate la articolul 215 alineatul (2) TFUE, ci și în cea a contextului istoric în care se înscrie acest regulament, Curtea a subliniat că sunt pertinente pentru examinarea validității Regulamentului de punere în aplicare nr. 610/2010 Regulamentul nr. 2580/2001¹⁴² și Poziția comună 2001/931¹⁴³, care privesc în esență politica externă și de securitate comună și al căror obiect este punerea în aplicare a Rezoluției 1373 (2001) a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite.

Constatând că dreptul internațional umanitar interzice actele de terorism, Curtea a considerat, în continuare, că dreptul menționat urmărește scopuri diferite de cele ale Poziției comune 2001/931, precum și de cele ale Regulamentului nr. 2580/2001, fără a interzice totuși adoptarea de măsuri restrictive ca cele în discuție. Prin urmare, aplicarea acestor acte ale Uniunii nu depinde de calificări care decurg din dreptul umanitar, iar activitățile forțelor armate pe durata unui conflict armat pot constitui „acte de terorism” în sensul acestor acte ale Uniunii. În consecință, Curtea a constatat validitatea Regulamentului de punere în aplicare nr. 610/2010, precum și a actelor anterioare acestuia referitoare la înscrierea LTTE în lista privind înghețarea fondurilor.

În două hotărâri din 26 iulie 2017, **Consiliul/LTTE** (C-599/14 P, [EU:C:2017:583](#)) și **Consiliul/Hamas** (C-79/15 P, [EU:C:2017:584](#)), Curtea, reunită în Marea Cameră, a fost chemată să se pronunțe cu privire la două hotărâri ale Tribunalului¹⁴⁴ prin care au fost anulate actele Consiliului de reînnoire, între 2010 și 2014, a măsurilor de înghețare a fondurilor adoptate de această instituție împotriva Hamas și a Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), în temeiul Poziției comune 2001/931¹⁴⁵ și al Regulamentului nr. 2580/2001¹⁴⁶. Curtea a confirmat în aceste hotărâri că *Consiliul poate menține o entitate pe lista entităților despre care se bănuiește că sunt legate de acte de terorism dacă acesta constată persistența riscului de implicare a acesteia în activitățile de terorism care au justificat includerea sa inițială*. Curtea a precizat în această privință că, deși o înscriere inițială în această listă trebuie să fie întemeiată pe decizii naționale adoptate de autorități competente, această cerință nu se impune pentru menținerea ulterioară a unei înscrieri.

În speță, Consiliul a înscris, la 27 decembrie 2001¹⁴⁷, Hamas și, la 29 mai 2006¹⁴⁸, LTTE în lista prevăzută la articolul 2 alineatul (3) din Regulamentul nr. 2580/2001. Aceste înscrieri, reînnoite periodic de Consiliu, erau întemeiate pe decizii ale autorităților Regatului Unit și pe o decizie a autorităților indiene pentru LTTE, precum și pe două decizii ale autorităților Statelor Unite și pe o decizie britanică pentru Hamas. Hamas și LTTE nu au contestat actele

142/ Regulamentul (CE) nr. 2580/2001 al Consiliului din 27 decembrie 2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului (JO 2001, L 344, p. 70, rectificare în JO 2010, L 52, p. 58, Ediție specială, 18/vol. 1, p. 169).

143/ Poziția comună 2001/931/PESC a Consiliului din 27 decembrie 2001 privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului (JO 2001, L 344, p. 93, Ediție specială, 18/vol. 1, p. 179).

144/ Hotărârea din 16 octombrie 2014, **LTTE/Consiliul** (T-208/11 și T-508/11, [EU:T:2014:885](#)), și Hotărârea din 17 decembrie 2014, **Hamas/Consiliul** (T-400/10, [EU:T:2014:1095](#)).

145/ Citată anterior, la nota de subsol 142.

146/ Regulamentul (CE) nr. 2580/2001 al Consiliului din 27 decembrie 2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului (JO 2001, L 344, p. 14, Ediție specială, 18/vol. 1, p. 169).

147/ Decizia 2001/927/CE a Consiliului din 27 decembrie 2001 de stabilire a listei prevăzute la articolul 2 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 2580/2001 al Consiliului privind măsurile restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului (JO 2001, L 344, p. 83).

148/ Decizia 2006/379/CE a Consiliului din 29 mai 2006 de punere în aplicare a articolului 2 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 2580/2001 privind măsuri restrictive specifice îndreptate împotriva anumitor persoane și entități în vederea combaterii terorismului și de abrogare a Deciziei 2005/930/CE (JO 2006, L 144, p. 21).

Consiliului prin care au fost înscrise inițial în listă, însă au atacat menținerea lor ulterioară pe aceasta. Tribunalul a anulat aceste acte printre altele pentru motivul că măsurile în cauză erau întemeiate nu pe fapte examinate și reținute în decizii adoptate de autoritățile competente (astfel cum impunea, potrivit Tribunalului, Poziția comună 931/2001), ci pe informații deduse de Consiliu din presă și de pe internet.

Chemată să se pronunțe asupra condițiilor cărora Consiliul este ținut să li se conformeze cu ocazia reexaminării periodice a măsurilor restrictive în vigoare, Curtea a reafirmat jurisprudența sa *Al-Aqsa*¹⁴⁹, potrivit căreia Consiliul poate menține persoana sau entitatea în cauză pe listă în cazul în care constată persistența riscului de implicare a acesteia în activitățile de terorism. Curtea a precizat că, în speță, pentru a demonstra că acest risc persista în ceea ce privește LTTE și Hamas, Consiliul era ținut să se întemeieze pe elemente mai recente decât deciziile naționale care au justificat înscrierea lor inițială. Potrivit Curții, în temeiul articolului 1 alineatul (4) din Poziția comună 2001/931, doar înscrierea inițială în listă trebuie să se întemeieze pe o decizie națională emisă de o autoritate competentă. O astfel de condiție nu este prevăzută, în temeiul articolului 1 alineatul (6) din poziția comună, pentru menținerea ulterioară a acestor entități pe listă, care poate fi întemeiată pe alte surse. Curtea a amintit în această privință că entitățile în cauză erau, în orice caz, protejate de posibilitatea de a contesta în fața instanței Uniunii toate elementele pe care Consiliul se întemeiază în cadrul reexaminării periodice.

Curtea a anulat, în consecință, hotărârea Tribunalului privind Hamas și a trimis acestuia cauza spre rejudecare, confirmând, în schimb, hotărârea Tribunalului prin care s-au anulat măsurile de înghețare a fondurilor LTTE adoptate de Consiliu, în pofida erorii de drept săvârșite în aceeași hotărâre. Astfel, ținând seama de faptul că LTTE au suferit o înfrângere militară în Sri Lanka în anul 2009 și că aceasta constituia o schimbare importantă a circumstanțelor, care putea să repună în discuție persistența riscului de implicare a acestui grup în activitățile de terorism, Curtea a considerat că Consiliul ar fi trebuit să menționeze în expunerile de motive ale actelor atacate elementele care puteau fonda aprecierea sa, Consiliul neprocedând în acest mod. Pe de altă parte, Curtea a declarat că Consiliul poate să întemeieze includerea inițială a unei persoane sau a unei entități în listă pe o decizie adoptată de o autoritate competentă a unui stat terț doar după ce a verificat cu atenție că reglementarea acestui stat terț asigură protecția dreptului la apărare și a dreptului la protecție jurisdicțională efectivă echivalentă cu cea garantată la nivelul Uniunii și că această apreciere trebuie să fie motivată în expunerea de motive.

În sfârșit, în Hotărârea *Rosneft* (C-72/15, [EU:C:2017:236](#)), pronunțată la 28 martie 2017 de Marea Cameră, Curtea a confirmat *validitatea Deciziei 2014/512*¹⁵⁰ și a *Regulamentului nr. 833/2014*¹⁵¹ ale Consiliului privind măsuri restrictive având în vedere acțiunile Federației Ruse în Ucraina, care vizează anumite întreprinderi ruse, legate de statul rus. În fața instanței de trimitere, una dintre întreprinderile vizate a contestat validitatea măsurilor restrictive adoptate de Consiliu împotriva sa, precum și a măsurilor de executare naționale.

În primul rând, Curtea a confirmat competența sa de a se pronunța cu titlu preliminar cu privire la validitatea unui act adoptat în temeiul unor dispoziții referitoare la PESC, în măsura în care trimiterea preliminară privește fie controlul respectării procedurilor și a atribuțiilor instituțiilor prevăzute de tratate pentru exercitarea competențelor Uniunii, fie controlul legalității măsurilor restrictive adoptate împotriva persoanelor fizice sau juridice vizate. În ceea ce privește excluderea competenței Curții de a se pronunța în domeniul PESC, prevăzută la articolul 24

^{149/} Hotărârea Curții din 15 noiembrie 2012, *Al-Aqsa/Consiliul și Țările de Jos/Al-Aqsa* (C-539/10 P și C-550/10 P, [EU:C:2012:711](#)).

^{150/} Decizia 2014/512/PESC a Consiliului din 31 iulie 2014 privind măsuri restrictive având în vedere acțiunile Rusiei de destabilizare a situației în Ucraina (JO 2014, L 229, p. 13), astfel cum a fost modificată prin Decizia 2014/872/PESC a Consiliului din 4 decembrie 2014 (JO 2014, L 349, p. 58, rectificare în JO 2014, L 350, p. 15).

^{151/} Regulamentul (UE) nr. 833/2014 al Consiliului din 31 iulie 2014 privind măsuri restrictive având în vedere acțiunile Rusiei de destabilizare a situației în Ucraina (JO 2014, L 229, p. 1), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (UE) nr. 1290/2014 al Consiliului din 4 decembrie 2014 (JO 2014, L 349, p. 20, rectificare în JO 2014, L 369, p. 79).

alineatul (1) al doilea paragraf ultima teză TUE și la articolul 275 primul paragraf TFUE, precum și excepția instituită în această privință de aceeași dispoziție a Tratatului UE și la al doilea paragraf al articolului 275 TFUE, Curtea a subliniat printre altele că, deși, desigur, articolul 47 din cartă nu poate crea o competență pentru Curte atunci când tratatele o exclud, principiul protecției jurisdicționale efective implică totuși ca excluderea competenței Curții în domeniul PESC să fie interpretată în mod restrictiv. Din moment ce procedura care permite Curții să hotărască cu titlu preliminar urmărește să asigure respectarea dreptului în interpretarea și în aplicarea tratatelor, ar fi contrară obiectivelor acestei dispoziții, precum și principiului protecției jurisdicționale efective interpretarea restrictivă a competenței pe care articolul 275 al doilea paragraf TFUE, la care face trimitere articolul 24 alineatul (1) TUE, o conferă Curții.

În aceste condiții, în măsura în care Curtea dispune, în temeiul articolului 24 alineatul (1) TUE și al articolului 275 al doilea paragraf TFUE, de o competență materială pentru a se pronunța cu privire la validitatea unor acte ale Uniunii, și anume, printre altele, atunci când este vorba despre măsuri restrictive împotriva unor persoane fizice sau juridice, ar fi contrar economiei sistemului de protecție jurisdicțională efectivă instituit prin tratate să se interpreteze această din urmă dispoziție în sensul că exclude posibilitatea ca instanțele statelor membre să adreseze Curții întrebări cu privire la validitatea deciziilor Consiliului care prevăd adoptarea unor astfel de măsuri.

În al doilea rând, în ceea ce privește validitatea actelor în litigiu, Curtea a constatat printre altele că, ținând seama de funcțiile diferite ale actelor adoptate de Consiliu în temeiul articolului 29 TUE și ale celor adoptate în temeiul articolului 215 TFUE, nu se poate considera, în principiu, că faptul că Decizia 2014/512, adoptată de Consiliu în temeiul articolului 29 TUE, precizează obiectul măsurilor restrictive afectează procedura prevăzută la articolul 215 TFUE pentru punerea în aplicare a deciziei menționate. În cadrul adoptării Regulamentului nr. 833/2014, care vizează punerea în aplicare a acestei decizii, această împrejurare nu a adus, așadar, atingere exercitării competențelor atribuite prin articolul 215 TFUE Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate și Comisiei. În sfârșit, Curtea a arătat că importanța obiectivelor urmărite de actele în litigiu era de natură să justifice consecințele negative pe care le-au suportat anumiți operatori și că, în speță, ingerința în libertatea de a desfășura o activitate comercială și în dreptul de proprietate al acestora din urmă care a rezultat din respectivele acte nu era disproporționată. Pe de altă parte, principiile securității juridice și preciziei legii aplicabile nu se opun, potrivit Curții, ca un stat membru să impună sancțiuni penale aplicabile în cazul încălcării dispozițiilor regulamentului menționat, chiar dacă aceste dispoziții pot face obiectul unei clarificări graduale ulterioare furnizate de Curte.

C/ACTIVITATEA GREFEI CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2017

de domnul Marc-André GAUDISSERT, grefier adjunt

Astfel cum rezultă din principalele texte care reglementează organizarea și funcționarea sa, grefele Curții de Justiție îi sunt încredințate trei misiuni esențiale.

Fiind însărcinată de Regulamentul de procedură să asigure primirea, transmiterea și păstrarea tuturor documentelor, grefa asigură înainte de toate buna derulare a procedurilor și ținerea riguroasă a dosarelor cauzelor deduse judecării Curții, începând cu înscrierea cererii de sesizare a instanței sau a cererii de decizie preliminară în registrul grefei până la notificarea către părți a deciziei prin care se finalizează judecata în fața Curții și la arhivarea dosarului procedurii.

În cadrul îndeplinirii acestei prime misiuni – și în prelungirea acesteia –, grefa întreține apoi, în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene, contactele necesare cu reprezentanții părților și cu terții sau cu instanțele statelor membre care o sesizează cu cereri de decizie preliminară privind interpretarea sau validitatea dreptului Uniunii.

În sfârșit, grefa este în serviciul membrilor instanței, pe care îi asistă în exercițiul tuturor funcțiilor lor. Această asistență constă printre altele în tratarea numeroaselor chestiuni de ordin procedural care se ridică de-a lungul derulării unei cauze și în participarea administratorilor grefei la ședințele instanței și la reuniunile administrative ale camerelor sale, dar și într-o implicare a persoanelor responsabile din cadrul grefei în lucrările diferitor comitete, în special ale Comitetului statutului și al Regulamentului de procedură al Curții de Justiție.

Lucrările acestui din urmă comitet au fost intense în cursul anului trecut. Acestea au condus nu numai la pregătirea textului raportului care a fost transmis, la 14 decembrie 2017, Parlamentului European, Consiliului și Comisiei, privind eventualitatea unui transfer parțial al anumitor întrebări preliminare la Tribunal¹, ci și la reflecții aprofundate cu privire la consecințele reformei arhitecturii jurisdicționale a Uniunii Europene asupra repartizării competențelor între Curte și Tribunal în materia acțiunilor directe și la impactul pe care evoluția normelor și a practicilor europene și naționale referitoare la protecția datelor cu caracter personal l-ar putea avea asupra publicării jurisprudenței. Aceste reflecții însă erau încă în curs în momentul redactării acestui document.

Considerațiile următoare se vor concentra, prin urmare, asupra activității jurisdicționale propriu-zise și asupra marilor tendințe care se degajă din lectura tabelelor statistice, care indică faptul că anul 2017 a fost marcat de un ritm susținut atât pe planul cauzelor introduse, cât și pe cel al cauzelor soluționate.

Cauzele introduse

În anul 2017, 739 de cauze au fost deduse judecării Curții de Justiție. Dacă facem abstracție de anul 1979 – care a constituit un an excepțional, de vreme ce au fost introduse 1 324 de cauze noi, dintre care mai mult de o mie de acțiuni conexe ale unor funcționari –, este vorba în acest caz de cel mai mare număr înregistrat de Curte de la crearea sa, recordul precedent fiind atins în anul 2015, cu 713 cauze noi. Această creștere este generată

^{1/} Textul acestui raport este disponibil, în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene, pe situsul internet al instituției (<https://curia.europa.eu>, la rubrica Curtea de Justiție – Procedură).

În esență de creșterea numărului de cereri de decizie preliminară adresate Curții, care s-a ridicat la 533 în anul 2017, ceea ce reprezintă o creștere de aproximativ 13 % în raport cu anul precedent, în cursul căruia Curtea a fost sesizată cu 470 de cereri de decizie preliminară.

Desigur, acest nou record se explică în parte prin introducerea a circa 40 de cauze similare provenind din Germania, care privesc interpretarea Regulamentului (CE) nr. 261/2004 referitor la compensarea pasagerilor aerieni în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a unui zbor², dar evidențiază de asemenea încrederea pe care instanțele statelor membre o acordă Curții de Justiție. Astfel, cererile de decizie preliminară înregistrate în anul 2017 au provenit din cvasitotalitatea statelor membre și, în cadrul lor, de la ansamblul instanțelor acestora – inclusiv constituționale – și au privit domenii variate din dreptul Uniunii, precum transporturile și fiscalitatea, protecția consumatorilor, politica socială și mediul înconjurător, fără a uita, bineînțeles, chestiunile care intră sub incidența titlului V din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, legate de criza migrației și de măsurile luate în acest context de autoritățile naționale.

Mai ales în aceste domenii, Curtea a constatat o creștere a numărului de cereri de decizie preliminară provenind din Germania, din Austria și din Țările de Jos, dar și a numărului de cereri care au provenit din țări care au aderat la Uniune mai recent, precum Ungaria, Lituania sau Estonia (cu 22, 10 și, respectiv, 7 cereri de decizie preliminară introduse în anul 2017).

Întrucât Curtea s-a pronunțat în 2015 și în 2016 asupra mai multor chestiuni importante legate de domeniul sensibil al împrumuturilor ipotecare, numărul cererilor de decizii preliminare formulate de instanțele spaniole, confruntate direct cu această problemă, a scăzut la jumătate în anul 2017. Aceeași constatare poate fi formulată în ceea ce privește cererile provenind din Regatul Unit (al căror număr a ajuns, de la 23 în anul 2016, la 11 în anul 2017), în timp ce numărul cererilor care au provenit de la instanțele irlandeze a urmat direcția inversă, întrucât a ajuns, de la 6 în anul 2016, la 12 în anul 2017, la fel ca numărul cererilor care au provenit din Finlanda, ajuns de la 7 la 13 în aceeași perioadă.

Cititorul va găsi în tabelele care urmează o sinteză detaliată a trimiterilor preliminare efectuate în cursul anului trecut, defalcate pe stat membru și pe instanță.

În afară de partea preponderentă pe care o ocupă cererile de decizie preliminară, care reprezintă peste trei sferturi din cauzele introduse în anul 2017, vom observa de asemenea o tendință de creștere a numărului acțiunilor în constatarea neîndeplinirii obligațiilor (de la 31 în anul 2016 la 41 în anul 2017) și o diminuare a numărului recursurilor, de vreme ce acestea din urmă, luând în considerare toate categoriile la un loc, au înregistrat o scădere în aceeași perioadă, de la 175 la 147 de cauze. Pare totuși prematur să se tragă, în acest stadiu, concluzii definitive cu privire la aceste evoluții, în măsura în care numărul acțiunilor în neîndeplinirea obligațiilor se situa în anul 2016 la un nivel minim istoric, în timp ce numărul de recursuri formulate în fața Curții depinde de mai mulți parametri, legați printre altele de numărul de decizii date de Tribunal, dar și de evaluarea pe care o fac părțile în legătură cu șansele de succes ale căii lor de atac. Diminuarea numărului de recursuri observată în anii 2016 și 2017 poate fi

^{2/} Regulamentul (CE) nr. 261/2004 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 februarie 2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 295/91 (JO 2004, L 46, 17.2.2004, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 12, p. 218).

un indiciu al efectelor benefice ale reformei arhitecturii jurisdicționale, evocată anterior, combinată cu impactul măsurilor luate de Curte pentru a respinge rapid recursurile vădit inadmisibile sau nefondate, însă va trebui, în mod evident, să se aștepte câțiva ani pentru a observa dacă aceste tendințe se confirmă.

În sfârșit, vom semnala că, în anul 2017, Curtea a fost sesizată de Regatul Belgiei cu o cerere de emitere a unui aviz în temeiul articolului 218 alineatul (11) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, referitoare la compatibilitatea cu tratatele a Acordului economic și comercial cuprinzător dintre Canada, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele sale membre, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 30 octombrie 2016 („CETA”). Curtea este chemată să se pronunțe în special asupra compatibilității mecanismului de soluționare a diferendelor prevăzut de acest acord în materia investițiilor.

Cauzele soluționate

Dacă numărul de cauze introduse în anul 2017 a fost în creștere, numărul de cauze soluționate s-a situat aproape la același nivel ca în 2016. Astfel, în cursul anului trecut, Curtea a soluționat 699 de cauze, în timp ce în 2016 a soluționat 704. Dacă se face abstracție de cele circa 40 de cauze germane citate anterior – care privesc același subiect și constituie în realitate una și aceeași cauză, ceea ce a condus la conexarea lor –, aceste cifre traduc, așadar, un echilibru între cauzele introduse și cauzele soluționate în cursul anului trecut.

La fel ca în anul 2016, marea majoritate a cauzelor soluționate de Curte constau în trimeri preliminară și în recursuri, care formează împreună peste 90 % din cauzele soluționate de Curte în anul 2017. Această proporție se explică, foarte logic, prin ponderea destul de similară pe care o au cele două categorii de acțiuni în cauzele introduse.

Ceea ce va reține, în schimb, atenția cititorului este ponderea mai importantă a numărului de cauze soluționate prin hotărâre. În timp ce în anul 2016 Curtea a pronunțat 412 hotărâri, în 2017 a pronunțat 466, respectiv o creștere de 13 %. Această creștere se explică în parte prin factori de ordin conjunctural, Curtea fiind chemată în cursul anului trecut să se pronunțe asupra mai multor chestiuni de principiu (a se vedea în această privință dezvoltările jurisprudențiale evocate în a doua parte a acestui raport), dar și prin complexitatea și tehnicitatea crescute ale cauzelor deduse judecății Curții, care justifică o examinare aprofundată a chestiunilor supuse judecății instanței și, destul de des, recurgerea la concluziile avocatului general, inclusiv în unele cauze repartizate unei camere de trei judecători. În anul 2017, ponderea hotărârilor precedate de concluzii se ridică astfel la peste 67 % din totalul hotărârilor pronunțate în cursul anului trecut.

Consecința logică a creșterii numărului de cauze soluționate prin hotărâre este diminuarea numărului de cauze soluționate pe calea ordonanței și creșterea corelativă a duratei medii a procesului. Această creștere rămâne totuși foarte slabă în ceea ce privește cauzele preliminară, care constituie esențialul activității Curții. În timp ce în anul 2016 această durată atingea 15 luni – un nivel minim istoric –, durata medie a soluționării acestor cauze a ajuns la 15,7 luni în 2017. În ceea ce privește recursurile, creșterea este mai marcată, de vreme ce durata medie a soluționării lor era de 17,1 luni în anul 2017 (față de 12,9 luni în 2016), dar ea se explică mai ales prin soluționarea mai multor serii de cauze complexe în domeniul concurenței și al ajutoarelor de stat, printre care figurează între altele un dosar voluminos de înțelegeri pe piețele belgiană, germană, franceză, italiană, neerlandeză și austriacă ale instalațiilor sanitare pentru băi.

O altă caracteristică marcantă a anului trecut constă în numărul relativ mare de cereri de aplicare a procedurii accelerate sau a procedurii de urgență în domenii care țin de spațiul de libertate, securitate și justiție. În timp ce numărul acestor cereri se ridică la 21 și, respectiv, la 12 în anul 2016, acest număr se ridică la 31 și, respectiv, la 15 în 2017, ceea ce reflectă importanța pe care părțile sau instanțele naționale o acordă unei soluționări rapide a litigiului lor. Motivarea furnizată de acestea din urmă sau circumstanțele pe care le-au invocat în susținerea unor astfel de cereri par totuși să aibă un impact mai redus decât în anul 2016, întrucât în 2017 Curtea a aplicat

procedura accelerată doar în două cauze, iar procedura de urgență în patru cauze (față de trei și, respectiv, opt cauze în anul 2016). Respingerea cererilor de aplicare a procedurii accelerate sau a procedurii de urgență a fost însă compensată de o accelerare a soluționării mai multora dintre ele, care au făcut obiectul unei soluționări cu prioritate.

În sfârșit, o mențiune specială trebuie făcută în legătură cu cele trei avize emise de Curte în anul 2017 în temeiul articolului 218 alineatul (11) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Astfel, aceste avize au permis Curții să aducă precizări suplimentare cu privire la întinderea competențelor Uniunii Europene în materia relațiilor externe, precum și la domeniul de aplicare al mai multor acorduri importante pentru aceasta din urmă, în special Avizul 2/15 privind Acordul de liber-schimb între Uniunea Europeană și Republica Singapore, dat de Plenul Curții la 16 mai 2017.

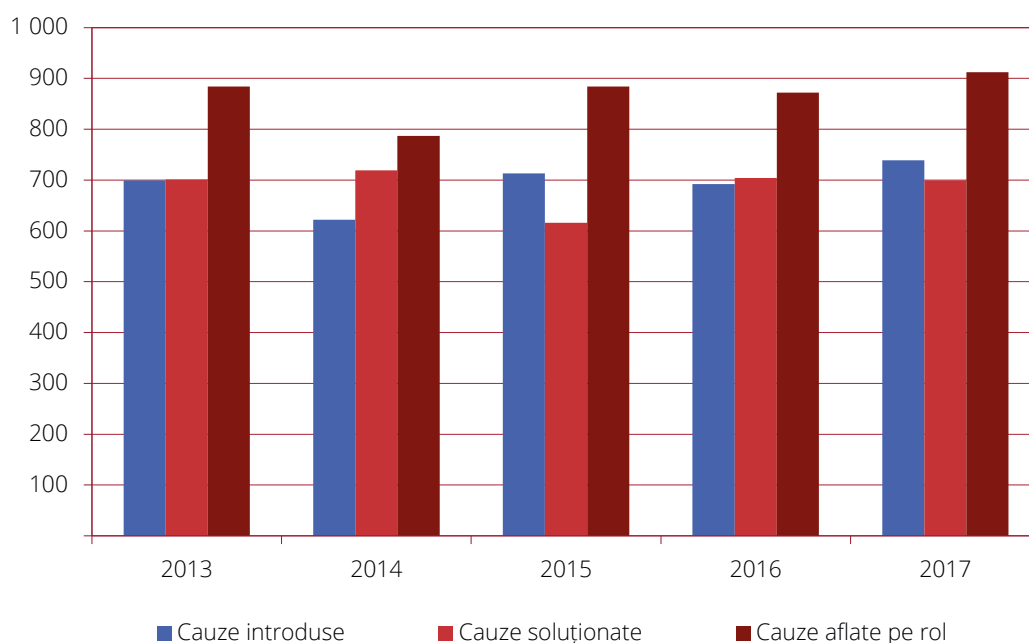
Cauzele pendinte

La 31 decembrie 2017, numărul de cauze pendinte în fața Curții se ridică la 912 (825 după conexare), respectiv un număr lejer superior numărului de cauze pendinte la sfârșitul anului 2016 (872 de cauze).

D/ STATISTICI JUDICIARE ALE CURȚII DE JUSTIȚIE

I. Activitatea generală a Curții de Justiție – Cauze introduse, cauze soluționate, cauze aflate pe rol (2013-2017)	103
II. Cauze introduse – Natura procedurilor (2013-2017)	104
III. Cauze introduse – Domeniul acțiunii (2017)	105
IV. Cauze introduse – Acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către un stat membru (2013-2017)	106
V. Cauze soluționate – Natura procedurilor (2013-2017)	107
VI. Cauze soluționate – Hotărâri, ordonanțe, avize (2017)	108
VII. Cauze soluționate – Completul de judecată (2013-2017)	109
VIII. Cauze soluționate prin hotărâre, aviz sau ordonanță cu caracter jurisdicțional (2013-2017)	110
IX. Cauze soluționate prin hotărâre, aviz sau ordonanță cu caracter jurisdicțional – Domeniul acțiunii (2013-2017)	111
X. Cauze soluționate prin hotărâre, aviz sau ordonanță cu caracter jurisdicțional – Domeniul acțiunii (2017)	113
XI. Cauze soluționate – Hotărâri privind neîndeplinirea obligațiilor de către un stat membru: soluția (2013-2017)	115
XII. Cauze soluționate – Durata procedurilor, în luni (2013-2017)	116
XIII. Cauze aflate pe rol la 31 decembrie – Natura procedurilor (2013-2017)	117
XIV. Cauze aflate pe rol la 31 decembrie – Completul de judecată (2013-2017)	118
XV. Diverse – Proceduri accelerate (2013-2017)	119
XVI. Diverse – Proceduri preliminare de urgență (2013-2017)	119
XVII. Diverse – Măsuri provizorii (2017)	120
XVIII. Evoluția generală a activității judiciare (1952-2017) – Cauze introduse și hotărâri	121
XIX. Evoluția generală a activității judiciare (1952-2017) – Trimiteri preliminare introduse din fiecare stat membru și în fiecare an	123
XX. Evoluția generală a activității judiciare (1952-2017) – Trimiteri preliminare introduse din fiecare stat membru și pentru fiecare instanță	125
XXI. Evoluția generală a activității judiciare (1952-2017) – Acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor introduse împotriva statelor membre	128
XXII. Activitatea grefei Curții de Justiție (2015-2017)	129

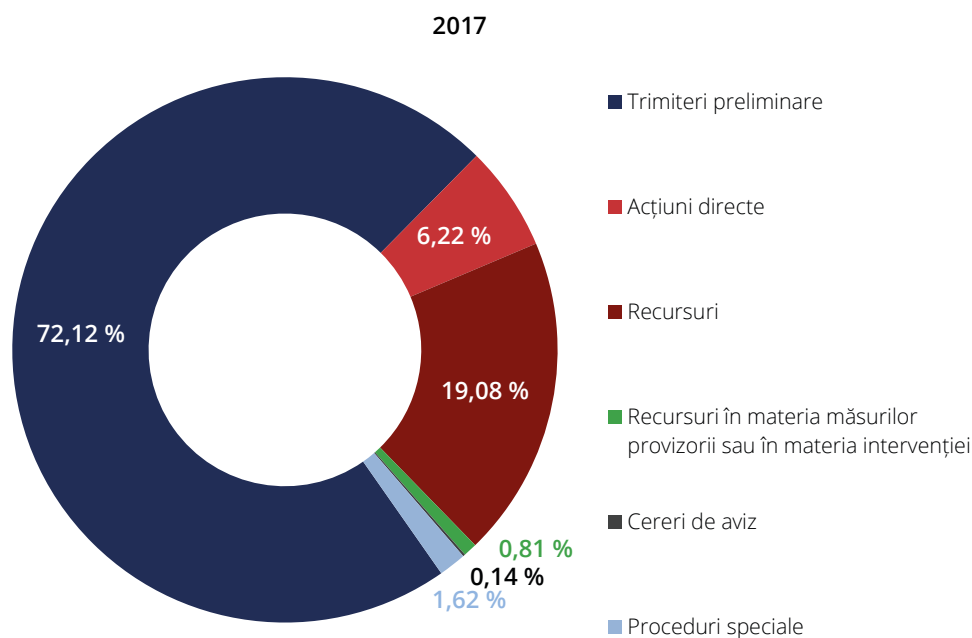
I. ACTIVITATEA GENERALĂ A CURȚII DE JUSTIȚIE – CAUZE INTRODUSE, CAUZE SOLUȚIONATE, CAUZE AFLATE PE ROL (2013-2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Cauze introduse	699	622	713	692	739
Cauze soluționate	701	719	616	704	699
Cauze aflate pe rol	884	787	884	872	912

^{1/} Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

II. CAUZE INTRODUSE – NATURA PROCEDURILOR (2013-2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Trimiteri preliminare	450	428	436	470	533
Acțiuni directe	72	74	48	35	46
Recursuri	161	111	206	168	141
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	5		9	7	6
Cereri de aviz	2	1	3		1
Proceduri speciale ²	9	8	11	12	12
Total	699	622	713	692	739
Cereri de măsuri provizorii	1	3	2	3	3

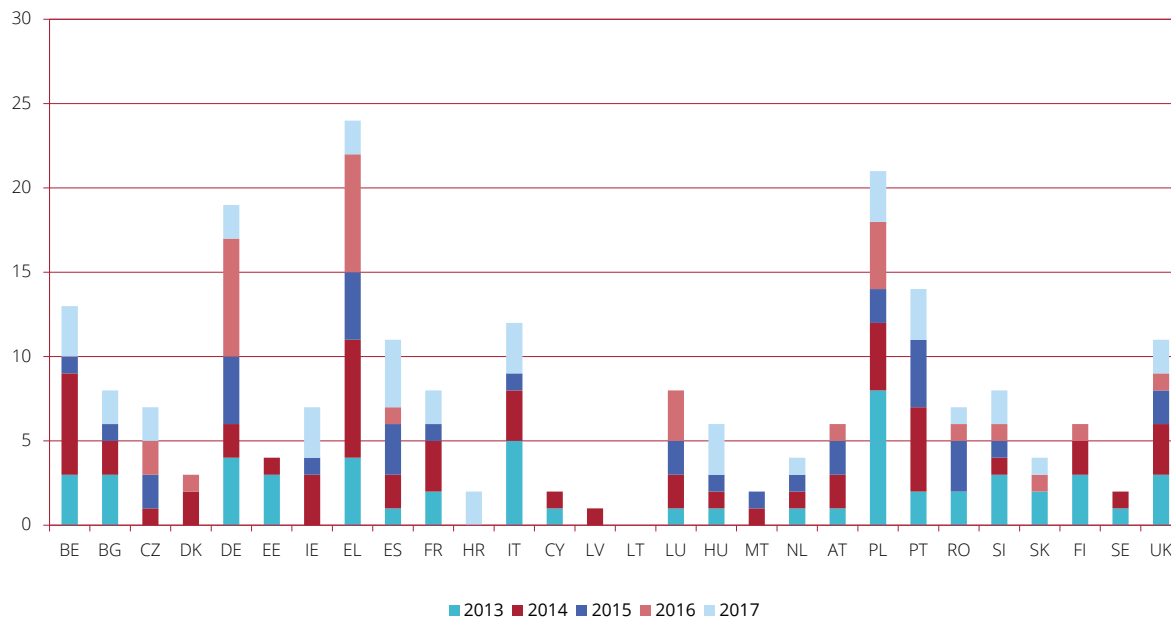
- 1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).
- 2/ Sunt considerate „proceduri speciale”: asistența judiciară, stabilirea cheltuielilor de judecată, îndreptarea hotărârii, opoziția la hotărârea pronunțată într-o cauză judecată în lipsă, terța opoziție, interpretarea hotărârii, revizuirea hotărârii, examinarea propunerii primului avocat general de reexaminare a unei decizii a Tribunalului, procedura de poprire, cauzele în materie de imunitate.

III. CAUZE INTRODUSE – DOMENIUL ACȚIUNII (2017)¹

	Acțiuni directe	Trimiteri preliminare	Recursuri	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Cereri de aviz	Total	Proceduri speciale
Accesul la documente			1			1	
Achiziții publice	1	21		1		23	
Acțiunea externă a Uniunii Europene		2	1			3	
Aderarea de noi state		1				1	
Agricultură		8	6			14	
Ajutoare de stat	2	10	8	1		21	
Apropierea legislațiilor	2	39	1			42	
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul			3			3	
Cetățenia Uniunii	1	7				8	
Clauză compromisorie			5			5	
Coeziunea economică, socială și teritorială		1	1			2	
Concurență		2	5			7	
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei etc.)	3	2	1			6	
Drept instituțional	2		20	2	1	25	1
Dreptul întreprinderilor		1				1	
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul							2
Energie		2				2	
Fiscalitate	2	53				55	
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)			1	1		2	
Libera circulație a capitalurilor	2	10				12	
Libera circulație a mărfurilor		6				6	
Libera circulație a persoanelor	3	13				16	
Libera prestare a serviciilor	2	16				18	
Libertatea de stabilire	1	7				8	
Mediu	11	28	1			40	
Politica comercială		2	6			8	
Politica comună în domeniul pescuitului	1					1	
Politica economică și monetară		2	5			7	
Politica externă și de securitate comună		1	5			6	
Politica industrială	2	5				7	
Politica socială		43				43	
Principiile dreptului Uniunii		10	2			12	
Proprietate intelectuală și industrială		19	54			73	
Protecția consumatorilor	1	34				35	
Sănătatea publică		1				1	
Securitatea socială a lucrătorilor migranți		7				7	
Spațiul de libertate, securitate și justiție	5	90	3			98	
Transporturi	5	78				83	
Uniunea vamală și Tariful vamal comun		12	2			14	
Tratatul CE/TFUE	46	533	131	5	1	716	3
Procedură			3			3	9
Statutul funcționarilor			7	1		8	
Diverse			10	1		11	9
TOTAL GENERAL	46	533	141	6	1	727	12

1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

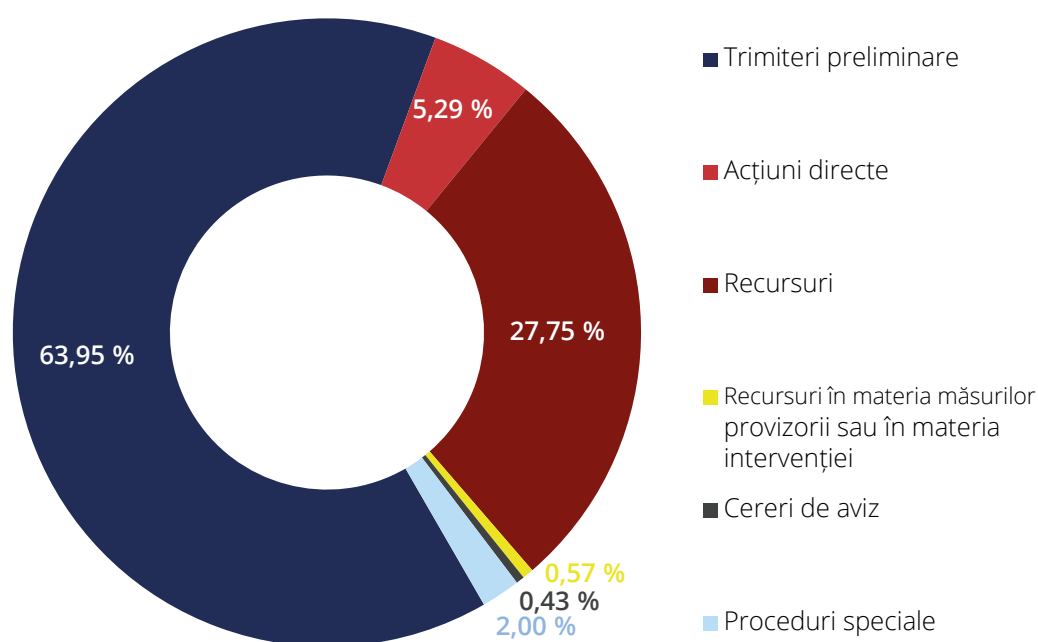
IV. CAUZE INTRODUSE – ACȚIUNI ÎN CONSTATAREA NEÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR DE CĂTRE UN STAT MEMBRU (2013-2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Belgia	3	6	1		3
Bulgaria	3	2	1		2
Republica Cehă		1	2	2	2
Danemarca		2		1	
Germania	4	2	4	7	2
Estonia	3	1			
Irlanda		3	1		3
Grecia	4	7	4	7	2
Spania	1	2	3	1	4
Franța	2	3	1		2
Croația					2
Italia	5	3	1		3
Cipru	1	1			
Letonia		1			
Lituania					
Luxemburg	1	2	2	3	
Ungaria	1	1	1		3
Malta		1	1		
Țările de Jos	1	1	1		1
Austria	1	2	2	1	
Polonia	8	4	2	4	3
Portugalia	2	5	4		3
România	2		3	1	1
Slovenia	3	1	1	1	2
Slovacia	2			1	1
Finlanda	3	2		1	
Suedia	1	1			
Regatul Unit	3	3	2	1	2
Total	54	57	37	31	41

1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

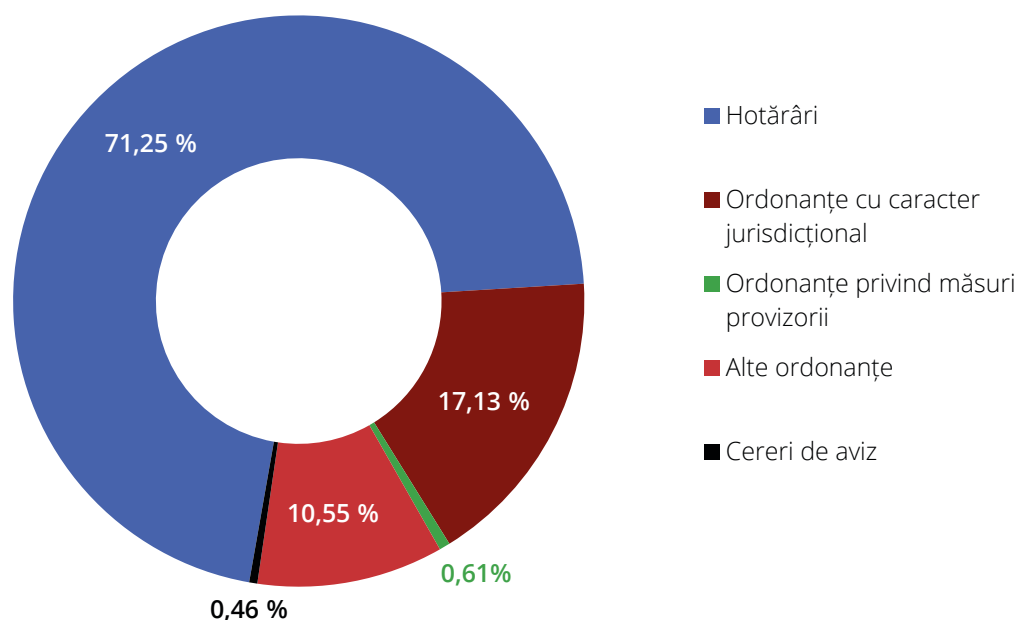
V. CAUZE SOLUȚIONATE – NATURA PROCEDURILOR (2013-2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Trimiteri preliminare	413	476	404	453	447
Acțiuni directe	110	76	70	49	37
Recursuri	155	157	127	182	194
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	5	1	7	7	4
Cereri de aviz	1	2	1		3
Proceduri speciale	17	7	7	13	14
Total	701	719	616	704	699

1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunitirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

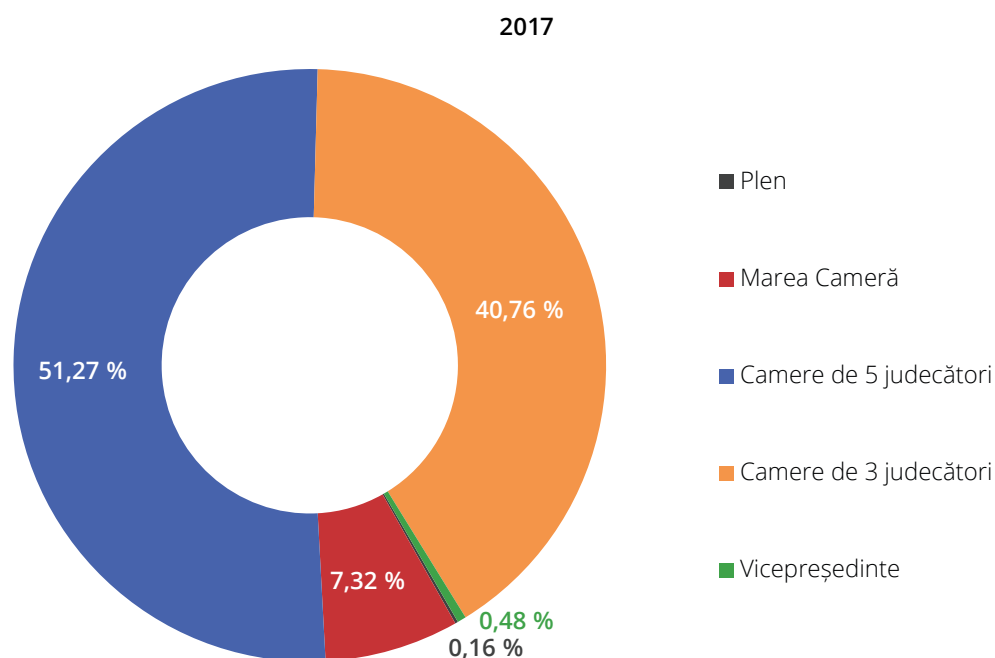
VI. CAUZE SOLUȚIONATE – HOTĂRÂRI, ORDONAȚE, AVIZE (2017)¹

	Hotărâri	Ordonanțe cu caracter juridictional ²	Ordonanțe privind măsuri provizorii ³	Alte ordonanțe ⁴	Cereri de aviz	Total
Trimiteri preliminare	325	42		58		425
Acțiuni directe	27		1	9		37
Recursuri	114	57				171
Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției			3	1		4
Cereri de aviz					3	3
Proceduri speciale		13		1		14
Total	466	112	4	69	3	654

- 1/ Cifrele menționate (cifre nete) indică numărul total de cauze, luând în considerare reunirile pentru motive de conexitate (o serie de cauze conexe = o cauză).
- 2/ Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.
- 3/ Ordonanțe date ca urmare a unei cereri întemeiate pe articolele 278 TFUE și 279 TFUE (fostele articole 242 CE și 243 CE), pe articolul 280 TFUE (fostul articol 244 CE) sau pe dispozițiile corespunzătoare din TCEEA ori ca urmare a unui recurs formulat împotriva unei ordonanțe privind măsurile provizorii sau intervenția.
- 4/ Ordonanțe prin care se finalizează judecata prin radiere, prin nepronunțare asupra fondului sau prin trimitere la Tribunal.

VII. CAUZE SOLUȚIONATE – COMPLETUL DE JUDECATĂ (2013-2017)¹

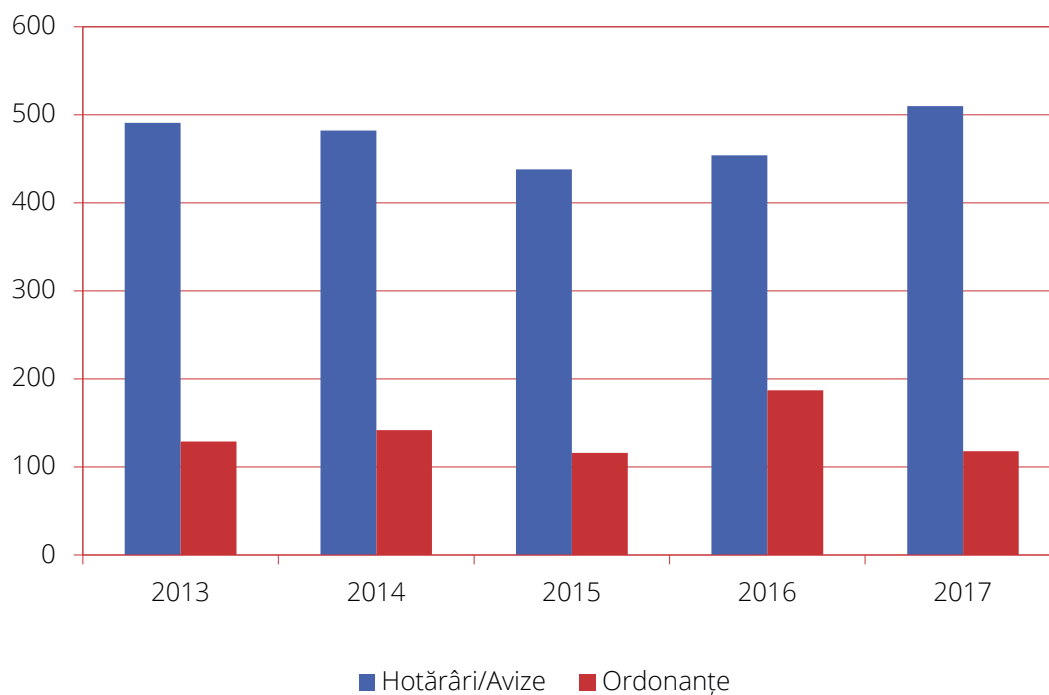

	2013			2014			2015			2016			2017		
	Hotărâri/AVize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/AVize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/AVize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/AVize	Ordonanțe ²	Total	Hotărâri/AVize	Ordonanțe ²	Total
Plen				1		1							1		1
Marea Cameră	52		52	51	3	54	47		47	54		54	46		46
Camere de 5 judecători	348	18	366	320	20	340	298	20	318	280	20	300	312	10	322
Camere de 3 judecători	91	106	197	110	118	228	93	89	182	120	162	282	151	105	256
Vicepreședinte		5	5		1	1		7	7		5	5		3	3
Total	491	129	620	482	142	624	438	116	554	454	187	641	510	118	628

1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunitile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2/ Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

VIII. CAUZE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRÂRE, AVIZ SAU ORDONAȚĂ CU CARACTER JURISDIȚIONAL (2013-2017)^{1,2}

	2013	2014	2015	2016	2017
Hotărâri/Avize	491	482	438	454	510
Ordonanțe	129	142	116	187	118
Total	620	624	554	641	628

1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

2/ Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

IX. CAUZE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRÂRE, AVIZ SAU ORDONANȚĂ CU CARACTER JURISDICȚIONAL – DOMENIUL ACȚIUNII (2013-2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Accesul la documente	6	4	3	4	9
Achiziții publice	12	13	14	31	15
Acțiunea externă a Uniunii Europene	4	6	1	5	1
Aderarea de noi state				1	
Agricultură	33	29	20	13	22
Ajutoare de stat	34	41	26	26	33
Apropierea legislațiilor	24	25	24	16	29
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	1		1	3	2
Cetățenia Uniunii	12	9	4	8	5
Coeziunea economică, socială și teritorială	6	8	4	2	
Concurență	42	28	23	30	53
Cooperarea judiciară în materie civilă				1	
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei etc.)	2	5	1	2	7
Drept instituțional	31	18	27	20	27
Dreptul întreprinderilor	4	3	1	1	4
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul		1	1		2
Energie	1	3	2		2
Fiscalitate	74	52	55	41	62
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)		5	1	1	7
Libera circulație a capitalurilor	8	6	8	7	1
Libera circulație a mărfurilor	1	10	9	5	2
Libera circulație a persoanelor	15	20	13	12	17
Libera prestare a serviciilor	16	11	17	14	13
Libertatea de stabilire	13	9	17	27	10
Mediu	35	30	27	53	27
Ocuparea forței de muncă			1		
Politica comercială	6	7	4	14	14
Politica comună în domeniul pescuitului		5	3	1	2
Politica economică și monetară		1	3	10	2
Politica externă și de securitate comună	12	3	6	11	10
Politica industrială	15	3	9	10	8

>>>

^{1/} Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

Politica socială	27	51	30	23	26
Principiile dreptului Uniunii	17	23	12	13	14
Proprietate intelectuală și industrială	43	69	51	80	60
Protecția consumatorilor	19	20	29	33	20
Rețele transeuropene				1	
Sănătatea publică	2	3	5	4	5
Securitatea socială a lucrătorilor migranți	12	6	14	5	6
Spațiul de libertate, securitate și justiție	46	51	49	51	61
Transporturi	17	18	9	20	17
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	11	21	20	27	19
Tratatul CE/TFUE	601	617	544	626	614
Tratatul EA			1		
Privilegii și imunități			2	1	
Procedură	14	6	4	14	13
Statutul funcționarilor	5	1	3		1
Diverse	19	7	9	15	14
TOTAL GENERAL	620	624	554	641	628

1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

X. CAUZE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRÂRE, AVIZ SAU ORDONANȚĂ CU CARACTER JURISDICȚIONAL – DOMENIUL ACȚIUNII (2017)¹

	Hotărâri/ Avize	Ordonanțe ²	Total
Accesul la documente	5	4	9
Achiziții publice	12	3	15
Acțiunea externă a Uniunii Europene	1		1
Agricultură	20	2	22
Ajutoare de stat	24	9	33
Apropierea legislațiilor	23	6	29
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul		2	2
Cetățenia Uniunii	4	1	5
Concurență	52	1	53
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei etc.)	5	2	7
Drept instituțional	12	15	27
Dreptul întreprinderilor	4		4
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul		2	2
Energie	2		2
Fiscalitate	57	5	62
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	5	2	7
Libera circulație a capitalurilor	1		1
Libera circulație a mărfurilor	2		2
Libera circulație a persoanelor	14	3	17
Libera prestare a serviciilor	12	1	13
Libertatea de stabilire	7	3	10
Mediu	26	1	27
Politica comercială	14		14
Politica comună în domeniul pescuitului	2		2
Politica economică și monetară	1	1	2
Politica externă și de securitate comună	8	2	10
Politica industrială	8		8
Politica socială	23	3	26
Principiile dreptului Uniunii	9	5	14

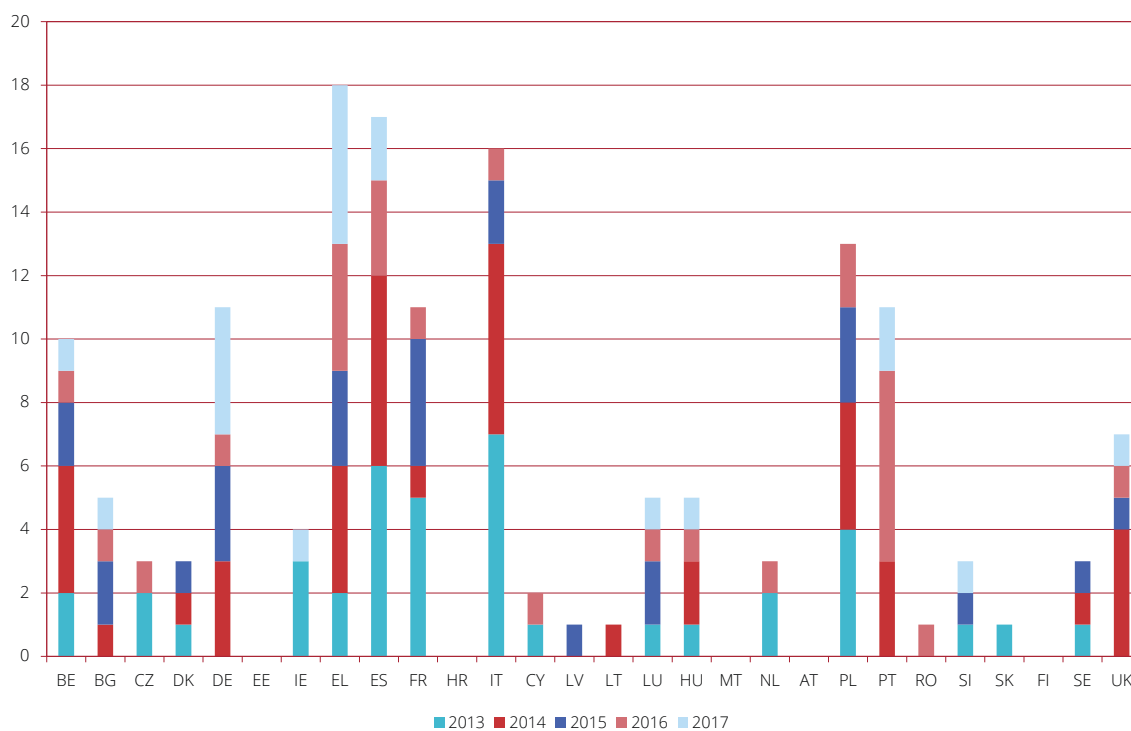
>>>

- 1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).
- 2/ Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

Proprietate intelectuală și industrială	38	22	60
Protecția consumatorilor	16	4	20
Sănătatea publică	5		5
Securitatea socială a lucrătorilor migranți	5	1	6
Spațiul de libertate, securitate și justiție	59	2	61
Transporturi	16	1	17
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	18	1	19
Traité CE/TFUE	510	104	614
Procedură		13	13
Statutul funcționarilor		1	1
Diverse		14	14
TOTAL GENERAL	510	118	628

- 1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).
- 2/ Ordonanțe prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal.

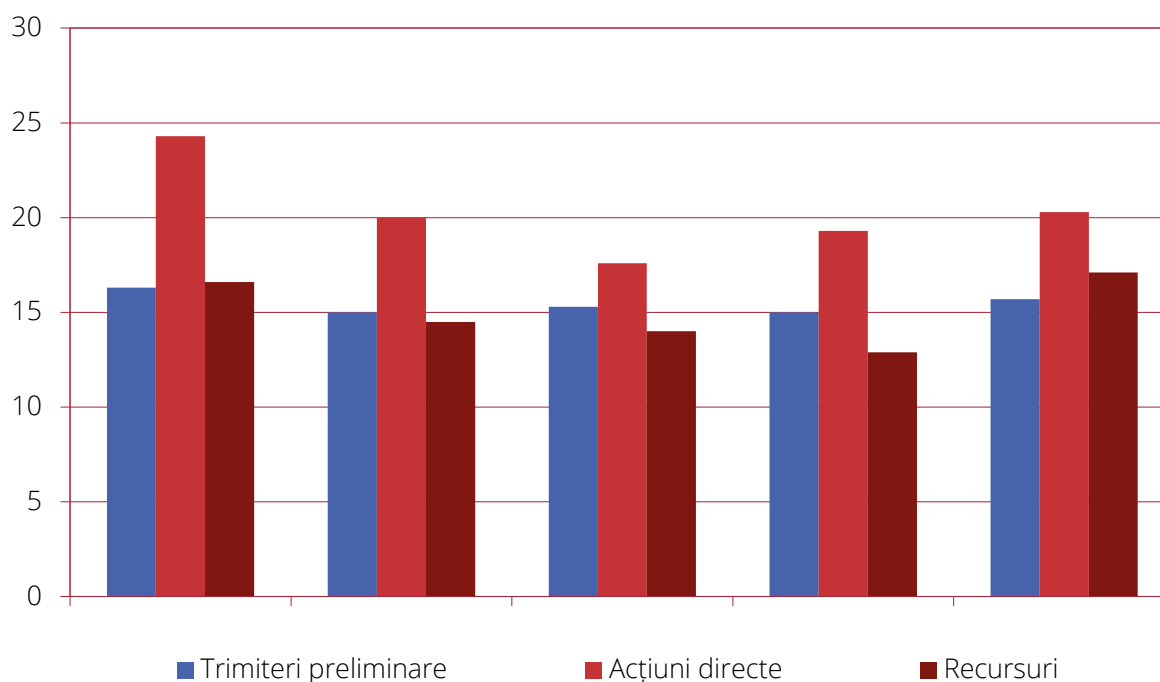
XI. CAUZE SOLUȚIONATE – HOTĂRÂRI PRIVIND NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR DE CĂTRE UN STAT MEMBRU: SOLUȚIA (2013-2017)¹

	2013		2014		2015		2016		2017	
	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere	Constatarea neîndeplinirii obligațiilor	Respingere
Belgia	2	1	4		2		1		1	
Bulgaria			1	1	2		1		1	
Republica Cehă	2	2					1			
Danemarca	1	1	1		1					
Germania		2	3	1	3		1		4	
Estonia										
Irlanda	3	1				1			1	
Grecia	2	1	4		3		4		5	
Spania	6		6				3		2	
Franța	5	3	1		4		1			
Croația										
Italia	7	1	6		2		1			
Cipru	1						1			
Letonia					1					
Lituania			1							
Luxemburg	1	1			2		1		1	
Ungaria	1		2				1		1	
Malta								1		
Tările de Jos	2	2		1			1	1		
Austria		1						1		
Polonia	4	2	4		3	1	2			
Portugalia		1	3				6		2	
România							1			
Slovenia	1				1				1	
Slovacia	1					2				
Finlanda		2								
Suedia	1	1	1		1					
Regatul Unit		1	4		1	1	1	1	1	
Total	40	23	41	3	26	5	27	4	20	

1/ Cifrele menționate (cifre nete) indică numărul total de cauze, luând în considerare reuniturile pentru motive de conexitate (o serie de cauze conexe = o cauză).

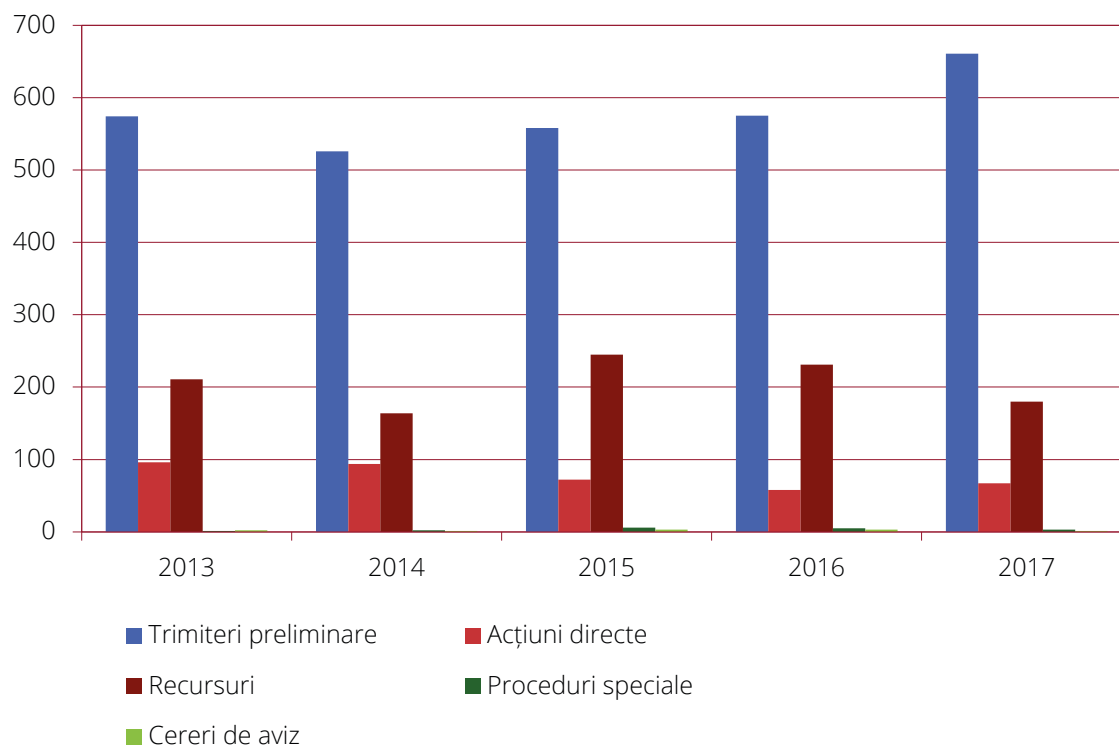
XII. CAUZE SOLUȚIONATE – DURATA PROCEDURILOR, ÎN LUNI (2013-2017)¹ (HOTĂRĂRI ȘI ORDONANȚE CU CARACTER JURISDICTIONAL)

	2013	2014	2015	2016	2017
Trimiteri preliminare	16,3	15	15,3	15	15,7
Proceduri preliminare de urgență	2,2	2,2	1,9	2,7	2,9
Acțiuni directe	24,3	20	17,6	19,3	20,3
Recursuri	16,6	14,5	14	12,9	17,1

^{1/} Sunt excluse din calculul privind durata procedurilor: cauzele ce presupun o hotărâre interlocutorie sau o activitate de cercetare judecătorească; avizele; procedurile speciale (respectiv: asistența judiciară, stabilirea cheltuielilor de judecată, îndreptarea, opoziția la hotărârea pronunțată într-o cauză judecată în lipsă, terța opoziție, interpretarea, revizuirea, examinarea propunerii primului avocat general de reexaminare a unei decizii a Tribunalului, procedura de poprire și cauzele în materie de imunitate); cauzele care se finalizează prin ordonanță de radiere, de nepronunțare asupra fondului sau de trimitere la Tribunal; procedurile privind măsuri provizorii, precum și recursurile în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției.

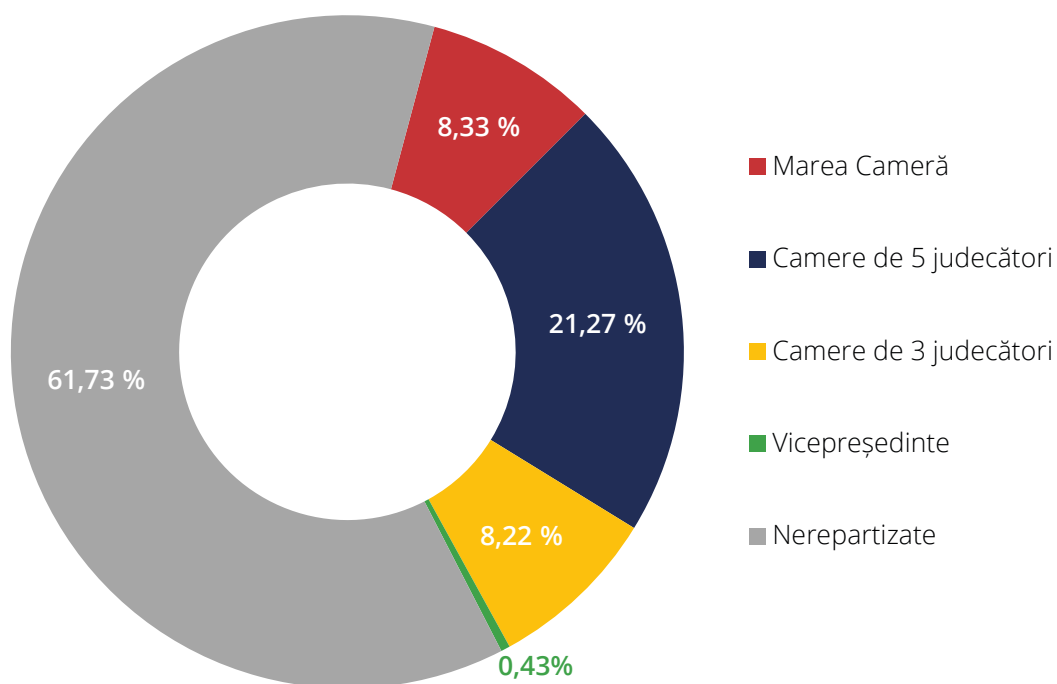
XIII. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE – NATURA PROCEDURILOR (2013-2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Trimiteri preliminare	574	526	558	575	661
Acțiuni directe	96	94	72	58	67
Recursuri	211	164	245	231	180
Proceduri speciale	1	2	6	5	3
Cereri de aviz	2	1	3	3	1
Total	884	787	884	872	912

1/ Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reuniturile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

XIV. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE – COMPLETUL DE JUDECATĂ (2013-2017)¹

	2013	2014	2015	2016	2017
Plen				1	
Marea Cameră	37	33	38	40	76
Camere de 5 judecători	190	176	203	215	194
Camere de 3 judecători	51	44	54	75	75
Vicepreședinte	1		2	2	4
Nerepartizate	605	534	587	539	563
Total	884	787	884	872	912

^{1/} Cifrele menționate (cifre brute) indică numărul total de cauze, independent de reunitirile pentru motive de conexitate (un număr de cauză = o cauză).

XV. DIVERSE – PROCEDURI ACCELERATE (2013-2017)¹

	2013		2014		2015		2016		2017	
	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere
Acțiuni directe				1					1	
Trimiteri preliminare		13	2	13	1	20	3	16	3	30
Recursuri						3	1			
Total		13	2	14	1	23	4	16	4	30

1/ Cauze în care o decizie sau o ordonanță de admitere sau de respingere a unei cereri de aplicare a procedurii accelerate a fost adoptată în cursul anului respectiv.

XVI. DIVERSE – PROCEDURI PRELIMINARE DE URGENȚĂ (2013-2017)¹

	2013		2014		2015		2016		2017	
	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere	Admitere	Respingere
Spațiul de libertate, securitate și justiție	2	3	4	1	5	5	9	4	4	11
Apropierea legislațiilor				1						
Total	2	3	4	2	5	5	9	4	4	11

1/ Cauze în care, în cursul anului respectiv, s-a luat decizia de admitere sau de respingere a unei cereri de aplicare a procedurii de urgență.

XVII. DIVERSE – MĂSURI PROVIZORII (2017)¹

	Cereri de măsuri provizorii introduse	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Soluția		
			Respingere	Admitere	Radieră sau nepronunțare asupra fondului
Accesul la documente			2		
Achiziții publice	1	1			
Ajutoare de stat		1			1
Drept instituțional		2	1		
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)		1			
Mediu	1			1	
Politica industrială	1				
Statutul funcționarilor		1			
TOTAL GENERAL	3	6	3	1	1

1/ Cifrele menționate (cifre nete) indică numărul total de cauze, luând în considerare reuniturile pentru motive de conexitate (o serie de cauze conexe = o cauză).

XVIII. EVOLUȚIA GENERALĂ A ACTIVITĂȚII JUDICIARE (1952-2017) - CAUZE INTRODUSE ȘI HOTĂRÂRI

Ani	Cauze introduse ¹							Hotărâri/Avize ²
	Trimiteri preliminare	Acțiuni directe	Recursuri	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Cereri de aviz	Total	Cereri de măsuri provizorii	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1 218				1 324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

>>>

1/ Cifre brute; sunt excluse procedurile speciale.

2/ Cifre nete.

Ani	Cauze introduse ¹							Hotărâri/Avize ²
	Trimiteri preliminare	Acțiuni directe	Recursuri	Recursuri în materia măsurilor provizorii sau în materia intervenției	Cereri de aviz	Total	Cereri de măsuri provizorii	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
2017	533	46	141	6	1	727	3	466
Total	10 149	9 030	2 204	128	27	21 538	367	11 490

1/ Cifre brute; sunt excluse procedurile speciale.

2/ Cifre nete.

XIX. EVOLUȚIA GENERALĂ A ACTIVITĂȚII JUDICIARE (1952-2017) – TRIMITERI PRELIMINARE INTRODUSE DIN FIECARE STAT MEMBRU ȘI ÎN FIECARE AN

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Altele ¹	Total	
1961																			1										1		
1962																				5										5	
1963																1				5										6	
1964												2							4											6	
1965					4					2									1											7	
1966																			1											1	
1967	5				11					3						1			3											23	
1968	1				4					1		1							2											9	
1969	4				11					1						1														17	
1970	4				21					2		2							3											32	
1971	1				18					6		5				1			6											37	
1972	5				20					1		4							10											40	
1973	8				37					4		5				1			6											61	
1974	5				15					6		5							7								1			39	
1975	7			1	26					15		14				1			4								1			69	
1976	11				28					8		12							14								1			75	
1977	16			1	30					14		7							9								5			84	
1978	7			3	46					12		11							38								5			123	
1979	13			1	33					18		19				1			11								8			106	
1980	14			2	24					14		19							17								6			99	
1981	12			1	41					17		11				4			17								5			108	
1982	10			1	36					39		18							21								4			129	
1983	9			4	36					15		7							19								6			98	
1984	13			2	38					34		10							22								9			129	
1985	13				40					45		11				6			14								8			139	
1986	13			4	18					19		5				1			16								8			91	
																															>>>

- 1/ Cauza C-265/00, *Campina Melkunie (Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof)*.
 Cauza C-196/09, *Miles și alții (Camera de recurs a școlilor europene)*.
 Cauza C-169/15, *Montis Design (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)*.

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Altele ¹	Total
1987	15			5	32		2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6			3	4	21			256
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2			6	7	18			239
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7			2	6	24			264
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7			4	5	22			255
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8			5	4	26	1		224
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4			3	4	21			237
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3			7	5	14			216
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1			4	4	22			210
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1			4	5	22			249
2005	21			1	4	51	2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2			4	11	12			221
2006	17			3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1		2	5	59	2	2	8	14	26	43			1	2		19	20	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24			1	6	71	2	1	9	17	12	39	1	3	3	4	6		34	25	4	1			4	7	14			288
2009	35	8		5	3	59	2		11	11	28	29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9		3	10	71		4	6	22	33	49	3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29			385
2011	34	22	5	6	83		1	7	9	27	31	44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68		5	6	1	16	15	65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013	26	10	7	6	97		3	4	5	26	24	62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014	23	13	6	10	87			5	4	41	20	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015	32	5	8	7	79		2	8	2	36	25	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016	26	18	5	12	84		1	6	6	47	23	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
2017	21	16	4	8	149		7	12	4	23	25	57		5	10	1	22		38	31	19	21	16	3	6	13	8	11		533
Total	841	117	57	192	2 449	25	103	182	460	979	11	1 445	7	60	55	92	158	3	1 013	521	127	174	139	20	44	115	134	623	3	10 149

1/ Cauza C-265/00, *Campina Melkunie* (Cour de Justice Benelux/Benelux Gerichtshof).

Cauza C-196/09, *Miles și alții* (Camera de recurs a școlilor europene).

Cauza C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerichtshof).

XX. EVOLUȚIA GENERALĂ A ACTIVITĂȚII JUDICIARE (1952-2017) – TRIMITERI PRELIMINARE INTRODUSE DIN FIECARE STAT MEMBRU ȘI PENTRU FIECARE INSTANȚĂ

			Total
Belgia	Cour constitutionnelle	34	
	Cour de cassation	94	
	Conseil d'État	82	
	Alte instanțe	631	841
Bulgaria	Върховен касационен съд	5	
	Върховен административен съд	19	
	Alte instanțe	93	117
Republica Cehă	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	9	
	Nejvyšší správní soud	28	
	Alte instanțe	20	57
Danemarca	Højesteret	36	
	Alte instanțe	156	192
Germania	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	229	
	Bundesverwaltungsgericht	131	
	Bundesfinanzhof	319	
	Bundesarbeitsgericht	38	
	Bundessozialgericht	76	
	Alte instanțe	1 654	2 449
Estonia	Riigikohus	10	
	Alte instanțe	15	25
Irlanda	Supreme Court	35	
	High Court	33	
	Alte instanțe	35	103
Grecia	Άρειος Πάγος	12	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	59	
	Alte instanțe	111	182
Spania	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	78	
	Alte instanțe	381	460
Franța	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	127	
	Conseil d'État	125	
	Alte instanțe	726	979

>>>

Croația	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Alte instanțe	11	11
Italia	Corte Costituzionale	3	
	Corte suprema di Cassazione	150	
	Consiglio di Stato	151	
	Alte instanțe	1 141	1 445
Cipru	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Alte instanțe	3	7
Letonia	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	1	
	Alte instanțe	38	60
Lituania	Konstitucinis Teismas	1	
	Aukščiausiasis Teismas	18	
	Vyriausiasis administracinis teismas	21	
	Alte instanțe	15	55
Luxemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	28	
	Alte instanțe	35	92
Ungaria	Kúria	27	
	Fővárosi Ítéltábla	7	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Alte instanțe	122	158
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l-Appel		
	Alte instanțe	3	3
Țările de Jos	Hoge Raad	285	
	Raad van State	122	
	Centrale Raad van Beroep	65	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	156	
	Tariefcommissie	35	
	Alte instanțe	350	1 013
Austria	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	124	
	Verwaltungsgerichtshof	107	
	Alte instanțe	285	521
Polonia	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	18	
	Naczelny Sąd Administracyjny	44	
	Alte instanțe	64	127

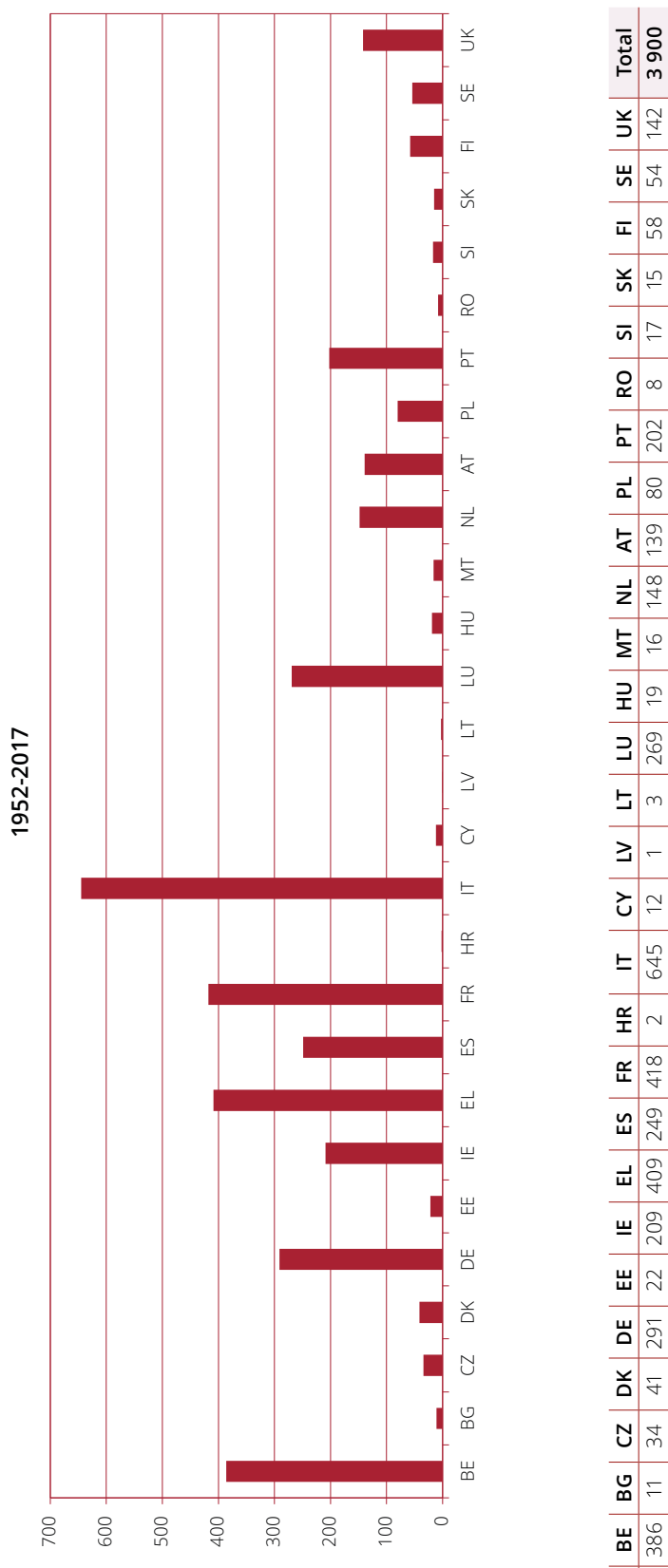
>>>

Portugalia	Supremo Tribunal de Justiça	15	
	Supremo Tribunal Administrativo	63	
	Alte instanțe	96	174
România	Înalta Curte de Casație și Justiție	12	
	Curtea de Apel	75	
	Alte instanțe	52	139
Slovenia	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	14	
	Alte instanțe	5	20
Slovacia	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	16	
	Alte instanțe	28	44
Finlanda	Korkein oikeus	23	
	Korkein hallinto-oikeus	56	
	Työtuomioistuin	5	
	Alte instanțe	31	115
Suedia	Högsta Domstolen	22	
	Högsta förvaltningsdomstolen	12	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Alte instanțe	91	134
Regatul Unit	House of Lords	40	
	Supreme Court	14	
	Court of Appeal	84	
	Alte instanțe	485	623
Altele	Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Camera de recurs a școlilor europene ²	1	3
Total			10 149

1/ Cauza C-265/00, *Campina Melkunie*.
Cauza C-169/15, *Montis Design*.

2/ Cauza C-196/09, *Miles și alții*.

XXI. EVOLUȚIA GENERALĂ A ACTIVITĂȚII JUDICIARE (1952-2017) – ACȚIUNI ÎN CONSTATAREA NEÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR INTRODUSE ÎMPOTRIVA STATELOR MEMBRE

XXII. ACTIVITATEA GREFEI CURȚII DE JUSTIȚIE (2015-2017)

Tip de intervenție	2015	2016	2017
Număr de înregistrări înregistrate în registrul grefei	89 328	93 215	99 266
Procentul actelor de procedură depuse prin e-Curia	69 %	75 %	73 %
Număr de ședințe de audiere a pledoariilor convocate și organizate	256	270	263
Număr de ședințe de audiere a concluziilor convocate și organizate	239	319	301
Număr de hotărâri, de avize și de ordonanțe prin care se finalizează judecata notificate părților	570	645	654
Număr de procese-verbale de ședință (pledoarii, concluzii și hotărâri)	894	1 001	1 033
Număr de comunicări la JO privind cauzele introduse	639	660	679
Număr de comunicări la JO privind cauzele soluționate	546	522	637

E/COMPUNEREA CURȚII DE JUSTIȚIE

(Ordinea protocolară la data de 31 decembrie 2017)

Primul rând, de la stânga la dreapta:

Domnul prim avocat general M. Wathelet, domnii președinți de cameră T. von Danwitz și M. Ilešič, domnul vicepreședinte al Curții A. Tizzano, domnul președinte al Curții K. Lenaerts, doamna președinte de cameră R. Silva de Lapuerta, domnii președinți de cameră L. Bay Larsen, J. L. da Cruz Vilaça și A. Rosas

Al doilea rând, de la stânga la dreapta:

Doamna avocat general E. Sharpston, domnul judecător E. Juhász, domnii președinți de cameră C. Vajda, E. Levits, J. Malenovský și C. G. Fernlund, doamna avocat general J. Kokott, domnul judecător A. Borg Barthet

Al treilea rând, de la stânga la dreapta:

Doamna judecător M. Berger, domnii judecători M. Safjan și A. Arabadjiev, domnii avocați generali Y. Bot și P. Mengozzi, domnul judecător J.-C. Bonichot, doamna judecător C. Toader, domnul judecător D. Šváby

Al patrulea rând, de la stânga la dreapta:

Domnul judecător C. Lycourgos, doamna judecător K. Jürimäe, domnii judecători S. Rodin și E. Jarašiūnas, doamna judecător A. Prechal, domnul avocat general N. Wahl, domnul judecător F. Biltgen, domnul avocat general M. Szpunar

Al cincilea rând, de la stânga la dreapta:

Domnii avocați generali E. Tanchev și H. Saugmandsgaard Øe, domnul judecător M. Vilaras, domnul avocat general M. Campos Sánchez-Bordona, domnul judecător E. Regan, domnul avocat general M. Bobek, domnul grefier A. Calot Escobar

1. MODIFICĂRI ÎN COMPUNEREA CURȚII DE JUSTIȚIE ÎN ANUL 2017

Nu au existat modificări în compunerea Curții în anul 2017.

2. ORDINI PROTOCOLARE

DE LA 1 IANUARIE 2017 LA 6 OCTOMBRIE 2017

Domnul K. LENAERTS, președinte
Domnul A. TIZZANO, vicepreședinte
Doamna R. SILVA de LAPUERTA, președintele Camerei întâi
Domnul M. ILEŠIČ, președintele Camerei a doua
Domnul L. BAY LARSEN, președintele Camerei a treia
Domnul T. von DANWITZ, președintele Camerei a patra
Domnul J. L. da CRUZ VILAÇA, președintele Camerei a cincea
Domnul M. WATHELET, prim avocat general
Domnul E. JUHÁSZ, președintele Camerei a noua
Doamna M. BERGER, președintele Camerei a zecea
Doamna A. PRECHAL, președintele Camerei a șaptea
Domnul M. VILARAS, președintele Camerei a opta
Domnul E. REGAN, președintele Camerei a șasea
Domnul A. ROSAS, judecător
Doamna J. KOKOTT, avocat general
Domnul A. BORG BARTHET, judecător
Domnul J. MALENOVSKÝ, judecător
Domnul E. LEVITS, judecător
Doamna E. SHARPSTON, avocat general
Domnul P. MENGOZZI, avocat general
Domnul Y. BOT, avocat general
Domnul J.-C. BONICHOT, judecător
Domnul A. ARABADJIEV, judecător
Doamna C. TOADER, judecător
Domnul M. SAFJAN, judecător
Domnul D. ŠVÁBY, judecător
Domnul E. JARAŠIŪNAS, judecător
Domnul C. G. FERNLUND, judecător
Domnul C. VAJDA, judecător
Domnul N. WAHL, avocat general
Domnul S. RODIN, judecător
Domnul F. BILTGEN, judecător
Doamna K. JÜRIMÄE, judecător
Domnul M. SZPUNAR, avocat general
Domnul C. LYCOURGOS, judecător
Domnul M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, avocat general
Domnul H. Saugmandsgaard ØE, avocat general
Domnul M. BOBEK, avocat general
Domnul E. TANCHEV, avocat general

Domnul A. CALOT ESCOBAR, grefier

DE LA 7 OCTOMBRIE 2017 PÂNĂ LA 31 DECEMBRIE 2017

Domnul K. LENAERTS, președinte
Domnul A. TIZZANO, vicepreședinte
Doamna R. SILVA de LAPUERTA, președintele Camerei întâi
Domnul M. ILEŠIČ, președintele Camerei a doua
Domnul L. BAY LARSEN, președintele Camerei a treia
Domnul T. von DANWITZ, președintele Camerei a patra
Domnul J. L. da CRUZ VILAÇA, președintele Camerei a cincea
Domnul M. WATHELET, prim avocat general
Domnul A. ROSAS, președintele Camerei a șaptea
Domnul J. MALENOVSKÝ, președintele Camerei a opta
Domnul E. LEVITS, președintele Camerei a zecea
Domnul C. G. FERNLUND, președintele Camerei a șasea
Domnul C. VAJDA, președintele Camerei a noua
Doamna J. KOKOTT, avocat general
Domnul E. JUHÁSZ, judecător
Domnul A. BORG BARTHET, judecător
Doamna E. SHARPSTON, avocat general
Domnul P. MENGOZZI, avocat general
Domnul Y. BOT, avocat general
Domnul J.-C. BONICHOT, judecător
Domnul A. ARABADJIEV, judecător
Doamna C. TOADER, judecător
Domnul M. SAFJAN, judecător
Domnul D. ŠVÁBY, judecător
Doamna M. BERGER, judecător
Doamna A. PRECHAL, judecător
Domnul E. JARAŠIŪNAS, judecător
Domnul N. WAHL, avocat general
Domnul S. RODIN, judecător
Domnul F. BILTGEN, judecător
Doamna K. JÜRIMÄE, judecător
Domnul M. SZPUNAR, avocat general
Domnul C. LYCOURGOS, judecător
Domnul M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, avocat general
Domnul M. VILARAS, judecător
Domnul E. REGAN, judecător
Domnul H. Saugmandsgaard ØE, avocat general
Domnul M. BOBEK, avocat general
Domnul E. TANCHEV, avocat general

Domnul A. CALOT ESCOBAR, grefier

3. FOȘTI MEMBRI AI CURȚII DE JUSTIȚIE

(în ordinea intrării în funcție)

JUDECĂTORI

Domnul Massimo PILOTTI, judecător (1952-1958), președinte din 1952 până în 1958 (†)

Domnul Petrus SERRARENS, judecător (1952-1958) (†)

Domnul Otto RIESE, judecător (1952-1963) (†)

Domnul Louis DELVAUX, judecător (1952-1967) (†)

Domnul Jacques RUEFF, judecător (1952-1959 și 1960-1962) (†)

Domnul Charles Léon HAMMES, judecător (1952-1967), președinte din 1964 până în 1967 (†)

Domnul Adrianus VAN KLEFFENS, judecător (1952-1958) (†)

Domnul Maurice LAGRANGE, avocat general (1952-1964) (†)

Domnul Karl ROEMER, avocat general (1953-1973) (†)

Domnul Rino ROSSI, judecător (1958-1964) (†)

Domnul Nicola CATALANO, judecător (1958-1962) (†)

Domnul Andreas Matthias DONNER, judecător (1958-1979), președinte din 1958 până în 1964 (†)

Domnul Alberto TRABUCCHI, judecător (1962-1972), ulterior avocat general (1973-1976) (†)

Domnul Robert LECOURT, judecător (1962-1976), președinte din 1967 până în 1976 (†)

Domnul Walter STRAUSS, judecător (1963-1970) (†)

Domnul Riccardo MONACO, judecător (1964-1976) (†)

Domnul Joseph GAND, avocat general (1964-1970) (†)

Domnul Josse J. MERTENS de WILMARS, judecător (1967-1984), președinte din 1980 până în 1984 (†)

Domnul Pierre PESCATORE, judecător (1967-1985) (†)

Domnul Hans KUTSCHER, judecător (1970-1980), președinte din 1976 până în 1980 (†)

Domnul Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, avocat general (1970-1972) (†)

Domnul Henri MAYRAS, avocat general (1972-1981) (†)

Domnul Cearbhall O'DALAIGH, judecător (1973-1974) (†)

Domnul Max SØRENSEN, judecător (1973-1979) (†)

Domnul Jean-Pierre WARNER, avocat general (1973-1981) (†)

Domnul Alexander J. MACKENZIE STUART, judecător (1973-1988), președinte din 1984 până în 1988 (†)

Domnul Gerhard REISCHL, avocat general (1973-1981) (†)

Domnul Aindrias O'KEEFFE, judecător (1974-1985) (†)

Domnul Francesco CAPOTORTI, judecător (1976), ulterior avocat general (1976-1982) (†)

Domnul Giacinto BOSCO, judecător (1976-1988) (†)

Domnul Adolphe TOUFFAIT, judecător (1976-1982) (†)

Domnul Thijmen KOOPMANS, judecător (1979-1990) (†)

Domnul Ole DUE, judecător (1979-1994), președinte din 1988 până în 1994 (†)

Domnul Ulrich EVERLING, judecător (1980-1988)

Domnul Alexandros CHLOROS, judecător (1981-1982) (†)

Sir Gordon SLYNN, avocat general (1981-1988), ulterior judecător (1988-1992) (†)

Domnul Pieter VERLOREN van THEMAAT, avocat general (1981-1986) (†)

Doamna Simone ROZÈS, avocat general (1981-1984)

Domnul Fernand GRÉVISSE, judecător (1981-1982 și 1988-1994) (†)

Domnul Kai BAHLMANN, judecător (1982-1988) (†)

Domnul G. Federico MANCINI, avocat general (1982-1988), ulterior judecător (1988-1999) (†)

Domnul Yves GALMOT, judecător (1982-1988) (†)
Domnul Constantinos KAKOURIS, judecător (1983-1997) (†)
Domnul Carl Otto LENZ, avocat general (1984-1997)
Domnul Marco DARMON, avocat general (1984-1994) (†)
Domnul René JOLIET, judecător (1984-1995) (†)
Domnul Thomas Francis O'HIGGINS, judecător (1985-1991) (†)
Domnul Fernand SCHOCKWEILER, judecător (1985-1996) (†)
Domnul Jean MISCHO, avocat general (1986-1991 și 1997-2003) (†)
Domnul José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, judecător (1986-2000)
Domnul José Luís da CRUZ VILAÇA, avocat general (1986-1988)
Domnul Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS, judecător (1986-2003), președinte din 1994 până în 2003
Domnul Manuel DIEZ de VELASCO, judecător (1988-1994) (†)
Domnul Manfred ZULEEG, judecător (1988-1994) (†)
Domnul Walter VAN GERVEN, avocat general (1988-1994) (†)
Domnul Francis Geoffrey JACOBS, avocat general (1988-2006)
Domnul Giuseppe TESAURO, avocat general (1988-1998)
Domnul Paul Joan George KAPTEYN, judecător (1990-2000)
Domnul Claus Christian GULMANN, avocat general (1991-1994), ulterior judecător (1994-2006)
Domnul John L. MURRAY, judecător (1991-1999)
Domnul David Alexander Ogilvy EDWARD, judecător (1992-2004)
Domnul Antonio Mario LA PERGOLA, judecător (1994 și 1999-2006), avocat general (1995-1999) (†)
Domnul Georges COSMAS, avocat general (1994-2000)
Domnul Jean-Pierre PUISSOCHET, judecător (1994-2006)
Domnul Philippe LÉGER, avocat general (1994-2006)
Domnul Günter HIRSCH, judecător (1994-2000)
Domnul Michael Bendik ELMER, avocat general (1994-1997)
Domnul Peter JANN, judecător (1995-2009)
Domnul Hans RAGNEMALM, judecător (1995-2000) (†)
Domnul Leif SEVÓN, judecător (1995-2002)
Domnul Nial FENNELLY, avocat general (1995-2000)
Domnul Melchior WATHELET, judecător (1995-2003)
Domnul Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, avocat general (1995-2009) (†)
Domnul Romain SCHINTGEN, judecător (1996-2008)
Domnul Krateros IOANNOU, judecător (1997-1999) (†)
Domnul Siegbert ALBER, avocat general (1997-2003)
Domnul Antonio SAGGIO, avocat general (1998-2000) (†)
Domnul Vassilios SKOURIS, judecător (1999-2015), președinte din 2003 până în 2015
Doamna Fidelma O'KELLY MACKEN, judecător (1999-2004)
Doamna Ninon COLNERIC, judecător (2000-2006)
Domnul Stig von BAHR, judecător (2000-2006)
Domnul José Narciso da CUNHA RODRIGUES, judecător (2000-2012)
Domnul Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, judecător (2000-2010)
Domnul Leendert A. GEELHOED, avocat general (2000-2006) (†)
Doamna Christine STIX-HACKL, avocat general (2000-2006)
Domnul Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, avocat general (2003-2009)
Domnul Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, judecător (2004-2012)
Domnul Jerzy MAKARCZYK, judecător (2004-2009)
Domnul Pranas KÜRIS, judecător (2004-2010)

Domnul Georges ARESTIS, judecător (2004-2014)
Domnul Ján KLUČKA, judecător (2004-2009)
Domnul Uno LÖHMUS, judecător (2004-2013)
Domnul Aindrias Ó CAOIMH, judecător (2004-2015)
Doamna Pernilla LINDH, judecător (2006-2011)
Domnul Ján MAZÁK, avocat general (2006-2012)
Doamna Verica TRSTENJAK, avocat general (2006-2012)
Domnul Jean-Jacques KASEL, judecător (2008-2013)
Domnul Niilo JÄÄSKINEN, avocat general (2009-2015)
Domnul Pedro CRUZ VILLALÓN, avocat general (2009-2015)

PREȘEDINȚI

Domnul Massimo PILOTTI (1952-1958) (†)
Domnul Andreas Matthias DONNER (1958-1964) (†)
Domnul Charles Léon HAMMES (1964-1967) (†)
Domnul Robert LECOURT (1967-1976) (†)
Domnul Hans KUTSCHER (1976-1980) (†)
Domnul Josse J. MERTENS de WILMARS (1980-1984) (†)
Domnul Alexander John MACKENZIE STUART (1984-1988) (†)
Domnul Ole DUE (1988-1994) (†)
Domnul Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS (1994-2003)
Domnul Vassilios SKOURIS (2003-2015)

GREFIERI

Domnul Albert VAN HOUTTE (1953-1982) (†)
Domnul Paul HEIM (1982-1988)
Domnul Jean-Guy GIRAUD (1988-1994)
Domnul Roger GRASS (1994-2010)

CAPITOLUL II

TRIBUNALUL

A/ ACTIVITATEA TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2017

de domnul Marc JAEGER, președintele Tribunalului

După numeroasele și profundele schimbări intervenite în 2016 odată cu primele două faze ale punerii în aplicare a reformei arhitecturii jurisdicționale a Uniunii Europene, anul 2017 a fost un an de relativă stabilitate.

Compunerea Tribunalului a cunoscut totuși două evoluții, prin intrarea în funcție a domnilor judecători C. Mac Eochaidh, la 8 iunie 2017, și G. De Baere, la 4 octombrie 2017, al șaselea și, respectiv, al șaptelea judecător numiți în cadrul celei de a doua faze a reformei (care prevedea că dizolvarea Tribunalului Funcției Publice și transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia vor fi însoțite de numirea a șapte noi judecători la Tribunal¹). În mod paradoxal, cea de a doua fază a reformei a fost finalizată, așadar, înainte de prima fază (care trebuia să includă numirea a 12 noi judecători începând de la 25 decembrie 2015), în cadrul căreia mai trebuie încă să fie numit un al doisprezecelea judecător.

Prin urmare, la 31 decembrie 2017, Tribunalul era compus din președinte, vicepreședinte și 44 alți judecători, repartizați fie uneia dintre cele 8 camere compuse din 5 judecători, fie singurei camere compuse din 4 judecători (toate aceste camere judecă, în mod obișnuit, în complete de judecată alcătuite din 3 judecători), în așteptarea numirii și a repartizării ultimului judecător, care ține de prima fază a reformei. Pe lângă aceste 9 camere, și-a continuat activitatea Camera de recursuri, competentă să se pronunțe cu privire la recursurile introduse împotriva deciziilor adoptate de Tribunalul Funcției Publice până la data dizolvării sale, la 31 august 2016. Aceasta ar trebui să dispară, după toate probabilitățile, în cursul anului 2018, odată cu soluționarea ultimelor cauze în recurs pendinte.

Pe de altă parte, anul 2017 poate fi considerat ca fiind primul exercițiu complet care a adus instanța în situația de a-și pune la încercare noua organizare, destinată să îi permită să își îndeplinească misiunea prin abordarea frontală a mai multe obiective ambițioase: celeritate, calitate, coerență și, în definitiv, autoritatea jurisprudenței sale.

Având în vedere provocarea pe care o reprezenta integrarea unui număr important de noi judecători, bilanțul acestui prim an de punere în aplicare efectivă a reformei poate fi considerat foarte satisfăcător.

Echilibrul dintre numărul cauzelor introduse și numărul cauzelor soluționate a fost aproape atins (917 cauze introduse, 895 de cauze soluționate²), în pofida introducerii unui grup excepțional de numeros de cauze conexe în materie bancară și financiară (de ordinul unei sute de cauze). În special, productivitatea instanței a marcat o creștere importantă (+ 140 de cauze soluționate în raport cu anul 2016, și anume + 18,5 %) după inevitabila scădere pe care aceasta a cunoscut-o în contextul reînnoirii sale triennale și al reorganizării sale interne legate de reformă. Această productivitate are vocația de a progresa în continuare în 2018, an în cursul căruia instanța ar trebui să se apropie de noul său ritm de croazieră.

1/ Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14) și Regulamentul (UE, Euratom) 2016/1192 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 iulie 2016 privind transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia (JO 2016, L 200, p. 137).

2/ Aceste cifre totale nu țin seama de cele 47 de cauze introduse la judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii și de cele 53 de cauze soluționate de acesta.

Cu precădere, durata procedurilor – indice de performanță major – a cunoscut o nouă scădere deosebit de sensibilă, cu o medie de 16,3 luni în ceea ce privește cauzele soluționate prin hotărâre sau ordonanță (și anume – 13 % în raport cu anul 2016). Tendința observată în ultimii 5 ani (– 40 % din 2013) s-a accentuat, așadar, în mod considerabil în toate materiile contenciosului.

În sfârșit, trebuie subliniat că numărul cauzelor trimise unei formule extinse de 5 judecători a cunoscut o foarte netă creștere (84 de cauze trimise, 29 în 2016), ceea ce constituie una dintre manifestările organizării și ale modului de funcționare alese de instanță pentru a continua obiectivul de menținere a calității pe care și l-a stabilit în cadrul punerii în aplicare a reformei. Astfel, în raport cu numărul de cauze introduse, proporția cauzelor trimise în formulă extinsă s-a apropiat de 10 % în anul 2017, ceea ce contrastează cu media trimiterilor efectuate în perioada anterioară reformei arhitecturii jurisdicționale a Uniunii (din 2010 până în 2015), care era de ordinul a 1 %.

Ar fi prematur ca din aceste câteva date statistice să se tragă concluzii definitive cu privire la efectele care vor fi percepute la finalizarea punerii în aplicare a reformei, a cărei ultimă fază va interveni la 1 septembrie 2019. Acestea demonstrează însă voința Tribunalului de a beneficia pe deplin, cât mai repede posibil, de toate roadele ei, permițând justițiabilului să utilizeze întregul potențial pe care aceasta îl oferă, în serviciul unei justiții a Uniunii eficiente, diligente și de calitate.

B/JURISPRUDENȚA TRIBUNALULUI ÎN 2017

TENDINȚE ÎN JURISPRUDENȚA TRIBUNALULUI ÎN 2017

de domnul vicepreședinte Marc van der WOUDE

Unul dintre marile evenimente care au marcat evoluția jurisprudenței Tribunalului în anul 2017 este reintegrarea contenciosului funcției publice europene în primă instanță în cadrul Tribunalului. Această competență regăsită a condus Tribunalul la pronunțarea mai multor decizii privind persoane fizice, și anume cele angajate de instituțiile Uniunii, în special în ceea ce privește respectarea metodelor de calcul al remunerației la care s-a angajat administrația (Hotărârea din 14 septembrie 2017, **Bodson și alții/BEI**, T-504/16 și T-505/16, [EU:T:2017:603](#)) sau obligațiile administrației în cazul în care este sesizată cu o cerere de asistență în materie de hărțuire morală (Hotărârea din 24 aprilie 2017, **HF/Parlamentul**, T-584/16, [EU:T:2017:282](#)).

Funcția publică nu este însă singurul contencios în care Tribunalul este chemat să garanteze o protecție jurisdicțională a intereselor persoanelor fizice. Această protecție se impune și în alte domenii, precum cel al măsurilor restrictive adoptate de Uniune. Tribunalul a continuat astfel să își exercite controlul asupra măsurilor impuse de Uniune, în special cele adoptate pe baza unor proceduri penale inițiate în state terțe, precum Tunisia sau Ucraina, împotriva unor persoane fizice acuzate de deturnări de fonduri publice (Hotărârea din 7 iulie 2017, **Azarov/Consiliul**, T-215/15, atacată cu recurs¹, [EU:T:2017:479](#)). Probleme referitoare la protecția jurisdicțională a unor persoane fizice se ridică și în cauze de natură să intereseze orice cetățean al Uniunii, cum ar fi cauzele privind dreptul de acces la documente întemeiat pe Regulamentul nr. 1049/2001² sau cele privind propunerile de inițiative cetățenești europene. Referitor la acestea din urmă, Tribunalul, pe de o parte, a precizat că ele se puteau extinde la acte legate de negocierea unor acorduri internaționale (Hotărârea din 10 mai 2017, **Efler și alții/Comisia**, T-754/14, [EU:T:2017:323](#)) și, pe de altă parte, a subliniat necesitatea unei motivări corecte de către Comisie a deciziilor sale de a nu da curs favorabil acestor propuneri de inițiative (Hotărârea din 3 februarie 2017, **Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe/Comisia**, T-646/13, [EU:T:2017:59](#)).

Se poate constata, în plus, continuarea diversificării contenciosului Tribunalului în materia dreptului economic. Departate de a se limita numai la dreptul concurenței, acesta evoluează în special în funcție de competențele conferite diverselor instituții și agenții ale Uniunii responsabile de aprofundarea pieței interne și a politicii monetare. În acest context, Tribunalul a putut astfel continua, de exemplu, dezvoltarea jurisprudenței sale în domeniul bancar prin precizarea conturilor supravegherii prudențiale exercitate de Banca Centrală Europeană (BCE), ținând seama de obiectivele reglementării în cauză, care vizează în special să confere BCE o viziune de ansamblu asupra riscurilor susceptibile să afecteze o instituție de credit, precum și să evite o fracționare a supravegherii prudențiale între BCE și autoritățile naționale (Hotărârea din 16 mai 2017, **Landeskreditbank Baden-Württemberg/BCE**, T-122/15, atacată cu recurs³, [EU:T:2017:337](#), și Hotărârea din 13 decembrie 2017, **Crédit mutuel Arkéa/BCE**, T-52/16, [EU:T:2017:902](#)). Se constată de asemenea o recrudescență a contenciosului în materia controlului concentrărilor economice, mai multe decizii fiind pronunțate cu privire la acest tip de operațiuni, care au tendința să urmeze cicluri economice (Hotărârea din 7 martie 2017, **United Parcel Service/Comisia**, T-194/13, atacată cu

1/ Cauza C-530/17 P, **Azarov/Consiliul**.

2/ Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO 2001, L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

3/ Cauza C-450/17 P, **Landeskreditbank Baden-Württemberg**.

recurs⁴, [EU:T:2017:144](#), Hotărârea din 26 octombrie 2017, **Marine Harvest/Comisia**, T-704/14, atacată cu recurs⁵, [EU:T:2017:753](#), și Hotărârea din 26 octombrie 2017, **KPN/Comisia**, T-394/15, nepublicată, [EU:T:2017:756](#)). Pe de altă parte, complexificarea cauzelor care implică aprecieri de natură economică pare să conducă spre o consolidare a controlului respectării dreptului la apărare. În special, s-a considerat că respectarea acestui drept impune ca părțile vizate de o operațiune de concentrare economică să își poată prezenta punctul de vedere cu privire la modelul econometric pe care Comisia l-a utilizat în vederea adoptării deciziei sale (Hotărârea din 7 martie 2017, **United Parcel Service/Comisia**, T-194/13, atacată cu recurs⁶, [EU:T:2017:144](#)).

În sfârșit, o problemă importantă de natură transversală, care a marcat în mod deosebit mai multe categorii de contencios al Tribunalului în anul 2017, este cea referitoare la respectarea unui termen rezonabil în procedurile administrative și judiciare.

În ceea ce privește respectarea acestui termen ca principiu al bunei administrări, Tribunalul a amintit jurisprudența potrivit căreia o cerere de asistență în caz de hărțuire trebuie să fie tratată cu celeritate (Hotărârea din 24 aprilie 2017, **HF/Parlamentul**, T-584/16, [EU:T:2017:282](#)). S-a precizat de asemenea că motivarea unei decizii de a nu promova un funcționar trebuie să intervină cel târziu la momentul respingerii reclamației sale și că nerespectarea acestei obligații de motivare poate ocaziona o stare de incertitudine și de frustrare care justifică acordarea unei despăgubiri (Hotărârea din 26 octombrie 2017, **Paraskevaïdis/Cedefop**, T-601/16, [EU:T:2017:757](#)). Pe de altă parte, potrivit Tribunalului, Comisia nu respectase principiul termenului rezonabil, întrucât a necesitat mai mult de nouă luni – perioadă prevăzută de vechea reglementare aplicabilă – pentru a reexamina o cerere de remitere a taxelor la import, după ce Tribunalul a anulat o decizie anterioară de respingere a acestei cereri (Hotărârea din 11 decembrie 2017, **Léon Van Parys/Comisia**, T-125/16, [EU:T:2017:884](#)). În sfârșit, Tribunalul a apreciat că încălcarea termenului rezonabil de către autoritățile tunisiene, în cadrul procedurii judiciare pe care se baza decizia Consiliului de a menține numele reclamantului pe lista persoanelor vizate de măsuri restrictive, nu afecta în mod necesar legalitatea acestei decizii, precizând însă în același timp că o asemenea încălcare poate eventual să constrângă Consiliul să procedeze la verificările necesare (Hotărârea din 5 octombrie 2017, **Mabrouk/Consiliul**, T-175/15, [EU:T:2017:694](#)).

În ceea ce privește respectarea principiului termenului rezonabil de către instanțele Uniunii, Tribunalul, într-o serie de 5 hotărâri (Hotărârea din 10 ianuarie 2017, **Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană**, T-577/14, atacată cu recurs⁷, [EU:T:2017:1](#), Hotărârea din 1 februarie 2017, **Aalberts Industries/Uniunea Europeană**, T-725/14, [EU:T:2017:47](#), Hotărârea din 1 februarie 2017, **Kendrion/Uniunea Europeană**, T-479/14, atacată cu recurs⁸, [EU:T:2017:48](#), Hotărârea din 17 februarie 2017, **ASPLA și Armando Álvarez/Uniunea Europeană**, T-40/15, atacată cu recurs⁹, [EU:T:2017:105](#), și Hotărârea din 7 iunie 2017, **Guardian Europe/Uniunea Europeană**, T-673/15, atacată cu recurs¹⁰, [EU:T:2017:377](#)), a clarificat noțiunea de durată excesivă a procedurii judiciare în domeniul dreptului înțelegerilor și a precizat împrejurările în care încălcarea acestui principiu este susceptibilă să angajeze răspunderea financiară a Uniunii. Acesta a apreciat între altele că o asemenea încălcare poate cauza un prejudiciu

4/ Cauza C-265/17 P, **Comisia/United Parcel Service**.

5/ Cauza C-10/18 P, **Marine Harvest/Comisia**.

6/ Cauza C-265/17 P, **Comisia/United Parcel Service**.

7/ Cauza C-138/17 P, **Uniunea Europeană/Gascogne Sack Deutschland și Gascogne**, și cauza C-146/17 P, **Uniunea Europeană/Gascogne Sack Deutschland și Gascogne**.

8/ Cauza C-150/17 P, **Uniunea Europeană/Kendrion**.

9/ Cauza C-174/17 P, **ASPLA și Armando Álvarez/Uniunea Europeană**, și cauza C-222/17 P, **ASPLA și Armando Álvarez/Uniunea Europeană**.

10/ Cauza C-447/17 P, **Guardian Europe/Uniunea Europeană**, și cauza C-479/17 P, **Guardian Europe/Uniunea Europeană**.

material care corespunde cheltuielilor de constituire a unei garanții bancare pentru perioada care depășește ceea ce poate fi considerat rezonabil, precum și un prejudiciu moral care rezultă dintr-o situație de incertitudine neobișnuit de lungă.

I. PROCEDURĂ JURISDICȚIONALĂ

În anul 2017, Tribunalul a avut ocazia de a se pronunța în special cu privire la întinderea competenței instanței Uniunii Europene și cu privire la noțiunea de act supus căilor de atac. Acesta a precizat de asemenea condițiile referitoare la reprezentarea unei părți printr-un avocat.

1. COMPETENȚA INSTANȚEI UNIUNII

În cauzele în care au fost pronunțate Ordonanța din 28 februarie 2017, **NF/Consiliul European** (T-192/16, atacată cu recurs¹¹, [EU:T:2017:128](#)), Ordonanța din 28 februarie 2017, **NG/Consiliul European** (T-193/16, atacată cu recurs¹², [EU:T:2017:129](#)), și Hotărârea din 28 februarie 2017, **NM/Consiliul European** (T-257/16, atacată cu recurs¹³, [EU:T:2017:130](#)), Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la acțiunile introduse de trei solicitanți de azil împotriva acordului care se pretindea că ar fi fost încheiat între Consiliul European și Republica Turcia, la 18 martie 2016, pentru a răspunde crizei migratorii rezultate din situația din Siria. Potrivit reclamanților, acest acord, materializat într-o „declarație UE-Turcia”¹⁴ care a fost adoptată la aceeași dată și a făcut obiectul unui comunicat de presă al Consiliului European, ar fi fost încheiat cu încălcarea normelor prevăzute de Tratatul FUE referitoare la încheierea de acorduri internaționale de către Uniune.

Statuând cu privire la excepția de necompetență ridicată de Consiliul European cu titlu principal în temeiul articolului 130 din Regulamentul de procedură și amintind totodată că excepția de necompetență menționată trebuie să fie examinată înainte de excepția de inadmisibilitate ridicată de pârât cu titlu subsidiar, Tribunalul constată că, în mod formal, reclamanții solicită anularea unui acord internațional. Tribunalul precizează însă că controlul de legalitate exercitat de instanța Uniunii cu privire la actele care țin de dreptul internațional convențional nu poate privi decât actul prin care o instituție a înțeles să încheie pretinsul acord internațional în cauză, iar nu acest acord în sine. În consecință, Tribunalul interpretează concluziile reclamanților în sensul că urmăresc în esență anularea unui act prin care Consiliul European ar fi înțeles să încheie, în numele Uniunii, un acord cu Republica Turcia, la 18 martie 2016.

Or, ca urmare a examinării conținutului „declarației UE-Turcia” și a ansamblului împrejurărilor în care a intervenit această declarație, Tribunalul apreciază că ea nu constituie un act al Consiliului European – nici un act al unei alte instituții a Uniunii – prin care acesta ar fi înțeles să încheie un acord cu Republica Turcia. În această privință, Tribunalul subliniază că, în pofida termenilor regretabil de ambigui ai „declarației UE-Turcia”, astfel cum a fost difuzată prin intermediul comunicatului de presă în litigiu, reprezentanții statelor membre l-au întâlnit pe prim-

11/ Cauza C-208/17 P, **NF/Consiliul European**.

12/ Cauza C-209/17 P, **NG/Consiliul European**.

13/ Cauza C-210/17 P, **NM/Consiliul European**.

14/ Declarație prin care se urmărea să se ofere informații cu privire la rezultatele „[cele] de a treia reuniuni din noiembrie 2015 până astăzi, dedicată aprofundării relațiilor dintre Turcia și UE, precum și abordării crizei migrației” între „[m]embrii Consiliului European” și „omologul lor turc”.

ministrul turc la 18 martie 2016 în localurile partajate de Consiliul European și de Consiliul Uniunii Europene, întâlnire care a condus la adoptarea „declarației UE-Turcia”. Prin urmare, Tribunalul consideră că este necesară admiterea excepției de necompetență ridicată de Consiliul European.

2. NOȚIUNEA DE ACT SUPUS CĂILOR DE ATAC

În cauza în care a fost pronunțată Ordonanța din 11 octombrie 2017, *Guardian Glass España, Central Vidriera/Comisia* (T-170/16, [EU:T:2017:722](#)), Tribunalul era chemat să se pronunțe asupra unei cereri prin care se urmărea anularea deciziei care ar fi fost cuprinsă într-un document adresat de Comisia Europeană autorităților spaniole. Documentul menționat viza evaluarea efectuată de Comisie cu privire la afirmațiile pe care reclamanta le formulase în fața autorităților menționate, referitoare la compatibilitatea cu piața internă a ajutorului de stat pe care îl primise sub formă de credite fiscale. Cauza se înscrie în contextul recuperării de către autoritățile spaniole a ajutoarelor de stat plătite sub formă de credite fiscale, în temeiul unei scheme de ajutoare declarate ilegală de Comisie. În decizia de constatare a acestei ilegalități, Comisia precizase că aprecierea sa viza schema de ajutoare și „nu aduce[a] atingere posibilității de a declara compatibile cu piața internă, cu titlu individual, ajutoare vizate de schemă și primite de anumite întreprinderi, pe baza caracteristicilor proprii, în cadrul unei decizii ulterioare sau în aplicarea regulamentelor de exceptare”. Un ordin de recuperare fusese adresat reclamantei de autoritățile spaniole ca urmare a deciziei Comisiei.

Tribunalul statuează că actul atacat nu produce efecte juridice obligatorii de natură să afecteze interesele reclamantei, modificând în mod semnificativ situația juridică a acesteia, și nu este, în consecință, susceptibil să facă obiectul unei acțiuni în anulare.

Pentru a ajunge la această concluzie, Tribunalul amintește mai întâi că, în prezența unei scheme de ajutoare, Comisia poate, astfel cum a procedat în speță, să se pronunțe asupra caracteristicilor generale ale schemei în cauză fără a fi obligată să examineze fiecare caz concret de aplicare. Revine statului membru respectiv obligația de a verifica situația individuală a fiecărei întreprinderi vizate de operațiunea de recuperare atunci când pune în aplicare decizia Comisiei. Dacă se confruntă cu dificultăți neprevăzute și imprevizibile cu această ocazie, statul membru trebuie să se adreseze Comisiei în temeiul obligației de cooperare loială. În ceea ce privește scrisorile Comisiei adresate autorităților naționale în cadrul unui astfel de schimb de corespondență, acestea sunt lipsite de orice caracter obligatoriu, deoarece nu fac decât să exprime opinia sa cu privire la caracterul acceptabil din punctul de vedere al dreptului Uniunii al măsurilor de punere în aplicare propuse de statul membru în cauză, ținând seama de dificultățile cu care acesta din urmă s-a confruntat.

Tribunalul constată în continuare că obiectul schimbului de corespondență dintre autoritățile spaniole și Comisie, astfel cum reiese acesta din actul atacat, se înscrie în punerea în aplicare a deciziei prin care ajutorul este declarat ilegal. Astfel, în stadiul recuperării ajutoarelor, autoritățile spaniole au examinat aspectul dacă cerința referitoare la efectul de stimulare a ajutoarelor menționate era îndeplinită în ceea ce privește ajutorul plătit reclamantei și, în acest cadru, au chestionat Comisia cu privire la modul în care trebuia interpretată această condiție enunțată în decizia menționată. Or, tocmai pentru a răspunde la această întrebare, furnizându-le informații cu privire la interpretarea care trebuie dată cerinței privind efectul de stimulare, emitentul actului atacat a întocmit acest act și l-a comunicat autorităților spaniole.

Tribunalul respinge, pe de altă parte, argumentul reclamantei potrivit căruia, întrucât Regatul Spaniei a procedat la o notificare a ajutorului, Comisia ar fi fost ținută să se pronunțe cu privire la compatibilitatea acestui ajutor prin adoptarea unei decizii. În această privință, potrivit Tribunalului, conținutul schimbului de corespondență intervenit între autoritățile spaniole și Comisie arată că aceste autorități doreau să obțină informații din partea Comisiei pentru a răspunde, în concluziile pe care trebuiau să le prezinte în fața instanțelor spaniole, la întrebările ridicate în privința anumitor beneficiari care au contestat ordinele de recuperare, fără ca demersul lor să poată fi analizat

pentru acest motiv ca reprezentând o notificare privind ajutoarele acordate reclamantei, notificare care ar fi impus Comisiei să adopte o decizie în temeiul Regulamentului (CE) nr. 659/1999¹⁵. În sfârșit, precizează Tribunalul, eventuala percepție pe care au avut-o autoritățile spaniole asupra efectelor juridice produse de actul atacat, presupunând că această percepție ar fi stabilită, nu poate fi utilizată pentru a se aprecia admisibilitatea acțiunii împotriva acestui act.

3. REPRESENTAREA DE CĂTRE UN AVOCAT CARE NU ARE CALITATE DE TERȚ

În cauza în care a fost pronunțată Ordonanța din 20 noiembrie 2017, *BikeWorld/Comisia* (T-702/15, [EU:T:2017:834](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la o acțiune prin care se urmărea anularea în parte a deciziei Comisiei prin care se constata existența unui ajutor ilegal și incompatibil cu piața internă pus în aplicare de Republica Federală Germania în favoarea circuitului de curse auto Nürburgring. Fără a ridica în mod formal o excepție de inadmisibilitate, Comisia opunea o cauză de inadmisibilitate pentru motivul că acțiunea nu îndeplinea cerințele prevăzute la articolele 19 și 21 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în măsura în care avocatul care reprezenta reclamanta era unul dintre cei doi asociați ai săi și, prin urmare, nu era independent de ea. Cu privire la acest aspect, reclamanta afirma că reprezentantul său era, în momentul introducerii acțiunii, implicat în privința sa numai în măsura în care deținea 10 % din capitalul său, însă nu avea niciun rol în gestiunea sa administrativă și financiară și o reprezenta doar în calitatea sa de avocat, iar nu de asociat.

În această privință, Tribunalul amintește că, pentru a-l sesiza cu o acțiune, părțile, altele decât statele membre, instituțiile Uniunii, statele părți la Acordul privind Spațiul Economic European (SEE)¹⁶, altele decât statele membre, și Autoritatea de supraveghere a Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS), vizată de acordul menționat, nu sunt autorizate să acționeze ele însele, ci trebuie să recurgă la serviciile unui terț, care trebuie să fie autorizat să practice în fața unei instanțe a unui stat membru sau a unui stat parte la Acordul privind SEE. Tribunalul amintește că, potrivit jurisprudenței Curții, esența acestei cerințe de reprezentare de către un terț este, pe de o parte, de a preveni ca părțile private să acționeze ele însele în justiție fără a recurge la un intermediar și, pe de altă parte, de a se asigura că persoanele juridice sunt apărate de un reprezentant care este suficient de detașat de persoana juridică pe care o reprezintă.

În raport cu aceste criterii, Tribunalul statuează că legăturile personale pe care avocatul reclamantei le întreținea, la momentul introducerii acțiunii, cu reclamanta și cu cauza, în special faptul că acesta achiziționase 10 % din capitalul reclamantei și că era, de atunci, unul dintre cei doi asociați ai acesteia din urmă, erau de așa natură încât riscau să îl pună în situația de a nu fi în măsură să își îndeplinească rolul esențial de auxiliar al justiției în modul cel mai adecvat. Potrivit Tribunalului, reclamanta și avocatul său nu au prezentat niciun element, în special ca răspuns la cauza de inadmisibilitate invocată de Comisie, care ar fi permis să se înlăture existența unui asemenea risc în circumstanțele speței.

Tribunalul constată că avocatul reclamantei avea, la momentul introducerii acțiunii, legături personale cu aceasta și cu cauza, implicând că nu era suficient de detașat de reclamantă pentru a o putea reprezenta în deplină independență, în sensul jurisprudenței Curții, și respinge acțiunea ca fiind inadmisibilă.

^{15/} Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [108 TFUE] (JO 1999, L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41).

^{16/} Acordul privind Spațiul Economic European din 2 mai 1992 (JO 1994, L 1, p. 3, Ediție specială, 11/vol. 53, p. 4).

II. DREPT INSTITUȚIONAL

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 3 februarie 2017, *Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe/Comisia* (T-646/13, [EU:T:2017:59](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea deciziei Comisiei prin care s-a respins cererea de înregistrare a unei propuneri de inițiativă cetățenească europeană (ICE), al cărei obiect era acela de a solicita Uniunii să îmbunătățească protecția persoanelor care aparțin minorităților naționale și lingvistice și să consolideze diversitatea culturală și lingvistică în Uniune. În anexă, propunerea menționa 11 domenii în care ar trebui elaborate propuneri de acte de către instituțiile Uniunii și, în acest scop, oferea indicații precise cu privire la tipurile de acte care trebuie adoptate, la cuprinsul actelor menționate și la temeiurile juridice corespunzătoare în Tratatul FUE. În decizia sa, Comisia a apreciat că unele dintre actele solicitate ar putea, considerate individual, să intre sub incidența atribuțiilor potrivit cărora aceasta poate să prezinte o propunere de act juridic al Uniunii, pentru a deduce în continuare că înregistrarea trebuia refuzată în întregime pentru motivul că înregistrarea parțială a unei propuneri de ICE nu era prevăzută de Regulamentul (UE) nr. 211/2011¹⁷.

În această privință, Tribunalul amintește că cetățeanului care a prezentat o propunere de ICE trebuie să i se dea posibilitatea să înțeleagă motivele pentru care aceasta nu este înregistrată de Comisie. Revine, așadar, Comisiei, sesizată cu o asemenea propunere, sarcina de a o aprecia, dar și de a motiva decizia de refuz ținând seama de efectul ei asupra exercitării efective a dreptului cetățenilor de a prezenta o propunere de ICE. Or, în decizia în litigiu, Comisia nu identificase în vreun fel care dintre cele 11 propuneri de acte juridice vizate în anexa la propunerea de ICE nu se încadra în mod vădit, în opinia ei, în atribuțiile potrivit cărora este abilitată să prezinte o propunere de act juridic al Uniunii și nu furnizase vreo motivare în susținerea acestei aprecieri, în pofida indicațiilor precise oferite de organizatori cu privire la tipul de act propus și la temeiurile juridice respective, precum și la conținutul acestor acte. În aceste condiții, Comisia nu oferise, în orice caz, organizatorilor posibilitatea să identifice acele propuneri formulate în anexa la propunerea de ICE care, în opinia sa, depășeau cadrul atribuțiilor sale și nici să cunoască motivele care au condus la această apreciere. Prin urmare, organizatorii fuseseră împiedicați să conteste temeinicia aprecierii Comisiei, la fel cum Tribunalul este împiedicat să își exercite controlul asupra legalității acesteia din urmă.

Tribunalul concluzionează că, fără a fi necesar să se determine dacă Comisia ar fi trebuit, în plus, să prezinte motivele în susținerea interpretării sale, conform căreia o propunere de ICE nu poate fi înregistrată dacă o parte din măsurile propuse nu intră în atribuțiile sale, decizia atacată este viciată de nemotivare și, în consecință, trebuie să fie anulată.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 10 mai 2017, *Efler și alții/Comisia* (T-754/14, [EU:T:2017:323](#)), Tribunalul era chemat să examineze legalitatea deciziei Comisiei de respingere a cererii de înregistrare a unei propuneri de ICE intitulată „Stop TTIP”, al cărei obiect era acela de a solicita Comisiei să recomande Consiliului să anuleze mandatul pe care acesta i-l conferise pentru negocierea „Parteneriatul transatlantic pentru comerț și investiții”¹⁸ și, în definitiv, să nu încheie „Acordul economic și comercial cuprinzător”¹⁹. Astfel, această cauză ridică problema inedită dacă o propunere de ICE poate viza un act prin care Consiliul decide să retragă Comisiei

^{17/} Regulamentul (UE) nr. 211/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 februarie 2011 privind inițiativa cetățenească (JO 2011, L 65, p. 1).

^{18/} Prin decizia din 14 iunie 2013, Consiliul a autorizat Comisia să deschidă negocierile cu Statele Unite ale Americii în vederea încheierii unui acord de liber schimb, denumit „Parteneriatul transatlantic pentru comerț și investiții” [Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)].

^{19/} Prin decizia din 27 aprilie 2009, Consiliul a autorizat Comisia să deschidă negocierile cu Canada în vederea încheierii unui acord de liber schimb, denumit „Acord economic și comercial cuprinzător” [Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)].

mandatul de negociere în vederea încheierii unui acord internațional cu o țară terță și un act prin care Consiliul decide să nu autorizeze semnarea unui asemenea acord sau să nu îl încheie. În decizia sa, Comisia arăta că o propunere de ICE nu putea viza astfel de acte. Aceasta invocă, pe de o parte, caracterul pregătitor și lipsa efectelor juridice externe instituțiilor ale actului de deschidere a negocierilor în vederea încheierii unui acord internațional și, pe de altă parte, împrejurarea că actele juridice a căror adoptare este propusă nu erau necesare „în vederea aplicării tratatelor”.

Respingând teza susținută de Comisie, în primul rând, Tribunalul consideră că noțiunea de act juridic, în sensul articolului 11 alineatul (4) TUE, al articolului 2 alineatul (1) din Regulamentul nr. 211/2011 și al articolului 4 alineatul (2) litera (b) din același regulament, nu poate, în lipsa vreunei indicații contrare, să fie interpretată ca limitându-se exclusiv la actele juridice definitive ale Uniunii și care produc efecte juridice față de terți. Astfel, potrivit Tribunalului, nici formularea dispozițiilor în cauză, nici obiectivele urmărite de acestea nu justifică în special ca o decizie care autorizează începerea negocierilor în vederea încheierii unui acord internațional, adoptată în aplicarea articolului 207 alineatele (3) și (4) TFUE și a articolului 218 TFUE și care constituie în mod vădit o decizie în sensul articolului 288 al patrulea paragraf TFUE, să fie exclusă din noțiunea de act juridic în scopul unei ICE. Dimpotrivă, Tribunalul observă că principiul democrației, precum și obiectivul specific urmărit de mecanismul ICE, care constă în îmbunătățirea funcționării democratice a Uniunii, impun reținerea unei interpretări a noțiunii de act juridic care include acte juridice precum o decizie de începere a negocierilor în vederea încheierii unui acord internațional, care urmărește în mod incontestabil să modifice ordinea juridică a Uniunii. Potrivit Tribunalului, teza potrivit căreia Consiliul și Comisia ar beneficia de o legitimitate democratică indirectă suficientă pentru a adopta acte juridice care nu produc efecte juridice față de terți ar avea drept consecință limitarea considerabilă a recurgerii la mecanismul ICE ca instrument de participare a cetățenilor Uniunii la activitatea normativă a acesteia prin intermediul încheierii de acorduri internaționale. În plus, potrivit Tribunalului, o decizie de retragere a autorizației de a deschide negocierile în vederea încheierii unui acord internațional, în măsura în care pune capăt acestora din urmă, nu poate fi calificată ca fiind un act pregătitor, ci prezintă un caracter definitiv.

În al doilea rând, Tribunalul apreciază că reglementarea referitoare la ICE nu conține nicio indicație conform căreia participarea cetățenească nu ar putea fi luată în considerare pentru a împiedica adoptarea unui act juridic. Desigur, dacă, în conformitate cu articolul 11 alineatul (4) TUE și cu articolul 2 alineatul (1) din Regulamentul nr. 211/2011, actul juridic avut în vedere trebuie să contribuie la aplicarea tratatelor, această situație se regăsește în cazul actelor având ca obiect împiedicarea încheierii unor acorduri internaționale, care urmăresc modificarea ordinii juridice a Uniunii.

În această privință, Tribunalul arată că obiectivul participării la viața democratică a Uniunii urmărit de mecanismul ICE include în mod vădit posibilitatea de a solicita modificarea actelor juridice în vigoare sau retragerea acestora, în tot sau în parte. În consecință, nimic nu justifică nici excluderea de la dezbateră democratică a actelor juridice care urmăresc retragerea unei decizii care autorizează deschiderea negocierilor în vederea încheierii unui acord internațional, precum și a actelor având ca obiect împiedicarea semnării și a încheierii unui astfel de acord. Contrar tezei susținute de Comisie, aceste acte produc incontestabil efecte juridice autonome, împiedicând, dacă este cazul, o modificare anunțată a dreptului Uniunii. Nimic nu justifică obligarea autorilor unei propuneri de ICE să aștepte încheierea unui acord pentru a putea constata, ulterior, numai oportunitatea acestuia.

Pe de altă parte, potrivit Tribunalului, departe de a reprezenta o ingerință în desfășurarea unei proceduri legislative în curs, o asemenea propunere de ICE constituie o expresie a participării efective a cetățenilor Uniunii la viața democratică a acesteia, fără a repune în discuție echilibrul instituțional urmărit de tratate.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 20 noiembrie 2017, **Voigt/Parlamentul** (T-618/15, [EU:T:2017:821](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune introdusă împotriva a două decizii prin care Parlamentul European refuzase, pe de o parte, punerea la dispoziția reclamantului a unei săli pentru a găzdui o conferință de presă și, pe de altă parte, accesul unor resortisanți ruși în localurile sale. Reclamantul, ales deputat în Parlamentul European pe lista unui partid german, participase la Sankt Petersburg (Rusia) la un forum politic. În continuarea acestui forum,

reclamantul dorește să organizeze o conferință de presă și o reuniune de lucru în localurile Parlamentului în prezența în special, în ceea ce privește reuniunea de lucru, a unor membri și a unui simpatizant al partidului rus Rodina. Între timp, Parlamentul adoptase Rezoluția 2015/2001(INI)²⁰.

Examinând, mai întâi, admisibilitatea motivului întemeiat pe încălcarea articolului 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în măsura în care refuzul de a lăsa invitații ruși să intre în Parlament ar fi viciat de o discriminare întemeiată pe originea lor etnică sau pe cetățenia lor, Tribunalul amintește că un reclamant nu este abilitat să acționeze în interesul legii sau al instituțiilor și că el nu poate invoca, în susținerea unei acțiuni în anulare, decât critici care îi sunt proprii. Această cerință nu poate fi însă înțeleasă în sensul că instanța Uniunii nu recunoaște admisibilitatea unei critici decât cu condiția ca aceasta să aibă legătură cu situația personală a reclamantului. În realitate, criticile reclamantului sunt admisibile dacă sunt susceptibile să întemeieze o anulare de care ar putea beneficia. Or, în speță, apreciază Tribunalul, pretinsa discriminare a invitaților ruși din cauza cetățeniei lor sau a originii lor etnice a putut, prin ipoteză, să dăuneze și reclamantului, întrucât el se afla la originea invitării lor și a fost împiedicat să țină cu aceștia, la Parlament, reuniunea de lucru pe care o organizase.

Examinând, în continuare, temeinicia acestui motiv, Tribunalul precizează că, în timp ce cetățenia este o legătură juridică și politică ce există între un individ și un stat suveran, noțiunea de origine etnică provine din ideea că grupurile sociale împărtășesc sentimentul de apartenență la aceeași națiune sau împărtășesc o comunitate de credință religioasă, de limbă, de origine culturală și tradițională și de mediu de viață. În ceea ce privește interdicția discriminării întemeiate pe originea etnică, Tribunalul observă că reclamantul se limitează să sublinieze cetățenia rusă a invitaților săi și că acesta nu demonstrează că decizia de a refuza accesul invitaților săi ruși în Parlament ar fi fost adoptată din cauza unei apartenențe etnice precise. În ceea ce privește interdicția discriminării întemeiate pe cetățenie, Tribunalul amintește că, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) al treilea paragraf TUE și cu articolul 52 alineatul (7) din Carta drepturilor fundamentale, explicațiile cu privire la aceasta²¹ trebuie să fie luate în considerare în vederea interpretării sale. Or, potrivit acestor explicații, articolul 21 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale „corespunde articolului 18 alineatul (1) [TFUE] și trebuie aplicat în conformitate cu acesta”.

În consecință, Tribunalul consideră, în lumina articolului 18 primul paragraf TFUE și a jurisprudenței aferente, că articolul 21 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale nu vizează decât situațiile care fac parte din domeniul de aplicare al dreptului Uniunii în care un resortisant al unui stat membru este supus unui tratament discriminatoriu față de resortisanții altui stat membru exclusiv pe motiv de cetățenie, astfel încât acest articol nu are vocația de a se aplica în cazul unei eventuale diferențe de tratament între resortisanții statelor membre și cei ai statelor terțe. Prin urmare, reclamantul nu se putea prevala de încălcarea, față de invitații săi ruși, a articolului 21 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale.

Examinând, în sfârșit, un motiv întemeiat pe un abuz de putere, Tribunalul statuează că Parlamentul nu este ținut să favorizeze în localurile sale activitățile politice ale unui partid dintr-o țară terță și că, prin urmare, acesta nu este obligat să primească membri sau simpatizanți ai unui astfel de partid pentru ca ei să se poată exprima în localurile sale. Astfel, economia tratatelor și a textelor adoptate pentru punerea în aplicare a acestora, precum și necesitatea garantării liberei exercitări a puterilor conferite Parlamentului au drept consecință că acesta nu este un loc în care orice public ar avea deplin drept posibilitatea de a se exprima.

^{20/} Rezoluția Parlamentului European din 10 iunie 2015 referitoare la stadiul actual al relațiilor UE-Rusia [2015/2001(INI)] (JO 2016, C 407, p. 35).

^{21/} Explicații cu privire la Carta drepturilor fundamentale (JO 2007, C 303, p. 17).

III. NORME DE CONCURENȚĂ APLICABILE ÎN ÎNTRINDERILOR

1. CONTRIBUȚII ÎN DOMENIUL ARTICOLELOR 101 TFUE ȘI 102 TFUE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 10 noiembrie 2017, *Icap și alții/Comisia* (T-180/15, [EU:T:2017:795](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune în anulare îndreptată împotriva deciziei prin care Comisia considerase că reclamantele participaseră la săvârșirea a șase încălcări ale articolului 101 TFUE privind manipularea ratelor de referință interbancare London Interbank Offered Rate (LIBOR, rată de referință interbancară practică la Londra) și Tokyo Interbank Offered Rate (TIBOR, rată de referință interbancară practică la Tokyo) pe piața instrumentelor financiare derivate pe rata dobânzii în yeni japonezi, încălcări care fuseseră deja constatate anterior printr-o decizie din 2013²². Comportamentele reproșate reclamantelor constau în „facilitarea” a șase încălcări, și anume „încălcarea UBS/RBS din 2007”, „încălcarea UBS/RBS din 2008”, „încălcarea UBS/DB”, „încălcarea Citi/RBS”, „încălcarea Citi/DB” și „încălcarea Citi/UBS”. În decizia din 2013, adoptată în aplicarea procedurii de tranzacționare prevăzute la articolul 10a din Regulamentul (CE) nr. 773/2004²³, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 622/2008²⁴, Citigroup Inc., Citigroup Global Markets Japan Inc. Deutsche Bank Aktiengesellschaft, UBS AG, UBS Securities Japan și The Royal Bank of Scotland (RBS) își recunoscuseră participarea la încălcările în cauză. Reclamantele optaseră să nu participe la procedura de tranzacționare. În consecință, le fusese aplicată procedura normală și li se impusese o amendă de 14 960 000 de euro.

Arătând că răspunderea reclamantelor fusese reținută pe baza participării lor la comportamentele anticoncurențiale indicate de Comisie, pe care aceasta din urmă o calificase drept „facilitare”, Tribunalul examinează mai întâi aspectul dacă reclamantele înțeleseseră să contribuie prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de ansamblul participanților și dacă acestea cunoșteau comportamentele materiale preconizate sau puse în aplicare de alte întreprinderi în urmărirea aceluiași obiective ori puteau în mod rezonabil să le prevadă și dacă erau pregătite să accepte riscul care decurgea din acestea. În această privință, Comisia nu ar fi demonstrat corespunzător cerințelor juridice existența cunoașterii de către reclamante a unei coluziuni între băncile vizate în cadrul „încălcării UBS/RBS din 2007”, al „încălcării UBS/RBS din 2008”, al „încălcării Citi/DB” și al „încălcării Citi/UBS”. Tribunalul confirmă această poziție, dar numai în ceea ce privește una dintre încălcările în cauză (și anume „încălcarea UBS/RBS din 2008”). Apreciind că Comisia nu prezentase elemente de probă susceptibile să demonstreze că reclamantele cunoscuseră sau ar fi putut în mod rezonabil să prevadă rolul RBS în încălcare, Tribunalul anulează decizia atacată în ceea ce privește participarea reclamantelor la această încălcare.

În ceea ce privește dovada încălcărilor și a duratei acestora care revine Comisiei, Tribunalul amintește că, în împrejurările în care continuarea unui acord sau a unor practici concertate impune măsuri pozitive specifice, Comisia nu poate prezuma continuarea înțelegerii în lipsa unor probe privind adoptarea măsurilor respective. De aici rezultă că demonstrarea participării reclamantelor la încălcări unice și continue și, prin urmare, a stabilirii

^{22/} Decizia C(2013) 8602 final a Comisiei din 4 decembrie 2013 privind o procedură inițiată în temeiul articolului 101 TFUE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul AT.39861 – Instrumente financiare derivate pe rata dobânzii în yeni japonezi).

^{23/} Regulamentul (CE) nr. 773/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor [101] și [102 TFUE] (JO 2004, L 123, p. 18, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 242).

^{24/} Regulamentul (CE) nr. 622/2008 al Comisiei din 30 iunie 2008 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 773/2004 în ceea ce privește desfășurarea procedurii de tranzacționare în cazurile privind cartelurile (JO 2008, L 171, p. 3).

răspunderii lor pentru toate perioadele încălcării implica din partea Comisiei evidențierea unor măsuri pozitive adoptate de reclamante pe o bază dacă nu zilnică, cel puțin suficient de limitată în timp. În caz contrar, Comisia avea obligația să rețină existența unor încălcări unice și repetate și să nu includă în perioadele încălcărilor reținute în sarcina reclamantelor intervalele pentru care nu dispunea de elemente de probă privind participarea lor. În această privință, Tribunalul consideră că elementele de probă prezentate de Comisie nu permit să se justifice întreaga perioadă de încălcare reținută pentru „încălcarea UBS/RBS din 2007”, pentru „încălcarea Citi/RBS” și pentru „încălcarea Citi/DB și Citi/UBS”.

În plus, Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la critica reclamantelor potrivit căreia decizia atacată, adoptată în anul 2015, trebuia anulată pentru încălcarea principiului prezumției de nevinovăție prin referințele la comportamentul lor efectuate începând cu decizia din 2013. Cu privire la acest aspect, Tribunalul subliniază că, deși acest principiu este înscris la articolul 48 din Carta drepturilor fundamentale, care, în temeiul articolului 6 TUE, are aceeași valoare ca tratatele, procedura de tranzacție, la rândul său, își are originea într-un regulament adoptat doar de Comisie în temeiul articolului 33 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003²⁵, și anume Regulamentul nr. 622/2008, și că aceasta are un caracter facultativ atât pentru Comisie, cât și pentru întreprinderile în cauză. Prin urmare, cerințele aferente respectării principiului prezumției de nevinovăție nu pot fi alterate prin considerații referitoare la prezervarea obiectivelor de rapiditate și de eficacitate ale procedurii de tranzacție, indiferent de cât de laudabile ar fi acestea. Dimpotrivă, Comisiei îi revine obligația să aplice procedura de tranzacție într-o modalitate care să fie compatibilă cu cerințele articolului 48 din Carta drepturilor fundamentale. Astfel, punerea în aplicare a unei asemenea proceduri de tranzacție „hibridă” trebuie efectuată cu respectarea prezumției de nevinovăție a întreprinderii care a decis să nu încheie o tranzacție. Prin urmare, în împrejurările în care Comisia apreciază că nu este în măsură să se pronunțe asupra răspunderii întreprinderilor care participă la tranzacție fără a se pronunța și asupra participării la încălcare a întreprinderii care a decis să nu încheie o tranzacție, aceasta are obligația să ia măsurile necesare – printre care adoptarea eventuală la aceeași dată a deciziilor privind toate întreprinderile vizate de cartel – care permit păstrarea acestei prezumții de nevinovăție. Tribunalul deduce din aceasta că Comisia a încălcat prezumția de nevinovăție a reclamantelor cu ocazia adoptării deciziei din 2013. Totuși, acesta precizează că încălcarea menționată nu poate avea un efect direct asupra legalității deciziei atacate, având în vedere caracterul distinct și autonom al procedurilor care s-au finalizat prin aceste două decizii.

În sfârșit, Tribunalul arată că Comisia nu a clarificat în decizia atacată metodologia aplicată pentru a determina cuantumul amenzilor aplicate. Tribunalul anulează, așadar, pentru nemotivare acea parte a deciziei atacate în care sunt stabilite amenzile.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 16 mai 2017, **Agria Polska și alții/Comisia** (T-480/15, atacată cu recurs²⁶, [EU:T:2017:339](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea deciziei Comisiei de respingere a plângerii formulate de reclamante, societăți active în domeniul comerțului paralel cu produse fitosanitare, referitoare la încălcări ale articolului 101 și/sau ale articolului 102 TFUE, despre care se pretindea că au fost săvârșite de 13 întreprinderi producătoare și distribuitoare de astfel de produse cu ajutorul sau prin intermediul a patru organizații profesionale și al unui cabinet de avocați. În fața Comisiei, reclamantele arătaseră că entitățile vizate în plângere folosiseră în privința lor practici care încălcau dreptul concurenței al Uniunii. Aceste practici ar fi îmbrăcat în principal forma unui acord și/sau a unor practici concertate între entitățile respective și ar fi constat în denunțuri abuzive formulate în mod coordonat în fața autorităților administrative și penale austriece și poloneze.

^{25/} Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101] și [102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167).

^{26/} Cauza C-373/17 P, **Agria Polska și alții/Comisia**.

În această privință, Tribunalul arată că articolul 101 TFUE se opune, desigur, cu rigurozitate oricărui contact direct sau indirect între operatorii economici care are ca obiect sau ca efect fie influențarea comportamentului pe piață al unui concurent actual sau potențial, fie divulgarea către un astfel de concurent a comportamentului pe care au decis să îl adopte sau pe care intenționează să îl adopte ei înșiși pe piață. Cu toate acestea, operatorii economici își păstrează dreptul de a se adapta în mod inteligent la comportamentul constatat sau preconizat al concurenților lor. Astfel, întreprinderile pot printre altele să acționeze în apărarea intereselor lor legitime în cazul unei eventuale încălcări de către concurenții lor a dispozițiilor aplicabile cum sunt, în speță, reglementările privind comerțul cu produse fitosanitare. Prin urmare, în decizia atacată, Comisia a considerat că entitățile menționate în plângere aveau dreptul de a informa autoritățile naționale cu privire la pretense încălcări ale reglementărilor aplicabile săvârșite de reclamante și, după caz, de a colabora cu autoritățile respective în cadrul controalelor efectuate de acestea.

În acest context, Tribunalul constată că deciziile de a efectua controale ale înscrisurilor sau controale la fața locului și de a începe urmărirea administrativă și penală împotriva reclamantelor erau imputabile autorităților naționale amintite, care acționează în interesul public și ale căror decizii sunt, în acest sens, rezultatul puterii lor de apreciere. Tribunalul consideră că comportamentul și deciziile autorităților statelor membre, în special înțelegerile lor în vederea îndeplinirii misiunilor lor de supraveghere, nu intră în domeniul de aplicare al articolelor 101 TFUE și 102 TFUE, din moment ce aceste articole nu urmăresc să reglementeze decât comportamentul întreprinderilor. El exclude, pe de altă parte, posibilitatea ca depunerea de plângeri de către concurenții reclamantelor să intre sub incidența noțiunii „abuz de proceduri de reglementare” sau a noțiunii „acțiune șicanatoare” în sensul Hotărârilor *ITT Promedia/Comisia*²⁷ și *AstraZeneca/Comisia*²⁸, în special având în vedere marja de apreciere a autorităților naționale în deciziile lor de a efectua controale și/sau de a aplica sancțiuni ca urmare a acestor denunțuri.

În sfârșit, Tribunalul precizează că admiterea punctului de vedere al reclamantelor – potrivit căruia Comisia ar trebui, în mod sistematic, să deschidă o anchetă atunci când o plângere similară celei prezentate în fața sa a fost deja respinsă anterior, eventual în mod eronat, de o autoritate națională de concurență pentru un motiv legat de prescripție – nu ar fi compatibilă cu obiectivul articolului 13 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, care era instituirea, în vederea asigurării eficacității, a unei alocări optime a resurselor în cadrul rețelei europene de concurență. În plus, Tribunalul amintește că nu au legătură cu procedura prevăzută la articolul 7 din Regulamentul nr. 1/2003 constatările unor eventuale încălcări ale autorităților, inclusiv ale celor judiciare, ale statelor membre, întrucât acestea intră sub incidența procedurii de constatare a neîndeplinirii obligațiilor prevăzute la articolul 258 TFUE.

2. CONTRIBUȚII ÎN DOMENIUL CONCENTRĂRILOR ECONOMICE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 7 martie 2017, *United Parcel Service/Comisia* (T-194/13, atacată cu recurs²⁹, [EU:T:2017:144](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune îndreptată împotriva deciziei prin care Comisia declarase incompatibilă cu piața internă și cu Acordul privind SEE, în temeiul articolului 8 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 139/2004³⁰, concentrarea economică dintre United Parcel Service, Inc. (UPS) și TNT Express NV (TNT), două societăți prezente pe piețele serviciilor internaționale de curierat expres pentru livrarea coletelor mici. Această decizie era întemeiată pe constatarea că răscumpărarea TNT de către UPS ar fi condus la o restrângere

27/ Hotărârea din 17 iulie 1998, T-111/96, [EU:T:1998:183](#).

28/ Hotărârea din 1 iulie 2010, T-321/05, [EU:T:2010:266](#).

29/ Cauza C-265/17 P, *Comisia/United Parcel Service*.

30/ Regulamentul (CE) nr. 139/2004 al Consiliului din 20 ianuarie 2004 privind controlul concentrărilor economice între întreprinderi („Regulamentul privind concentrările economice”) (JO 2004, L 24, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 201), astfel cum a fost pus în aplicare prin Regulamentul (CE) nr. 802/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 (JO 2004, L 133, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 2, p. 3).

a concurenței în 15 state membre ale SEE în ceea ce privește curieratul expres pentru livrarea coletelor mici către alte țări europene. În aceste state, achiziționarea ar fi redus la trei sau chiar la doi numărul actorilor importanți de pe această piață, lăsând uneori societatea DHL ca unică soluție de înlocuire a UPS. Potrivit Comisiei, concentrarea economică ar fi fost, așadar, prejudiciabilă pentru clienți din cauza creșterilor probabile de prețuri pe care le-ar fi antrenat.

Ca răspuns la motivul invocat de reclamantă, UPS, întemeiat pe o atingere adusă dreptului său la apărare, Tribunalul amintește că respectarea acestui drept și, mai precis, principiul contradictorialității impun ca întreprinderii în cauză să i se fi oferit posibilitatea, în cursul procedurii administrative, să își prezinte în mod util punctul de vedere asupra caracterului veridic și pertinent al faptelor și al circumstanțelor invocate, precum și asupra înscrisurilor reținute de Comisie în susținerea afirmațiilor sale. În această privință, Tribunalul arată că analiza econometrică utilizată de Comisie în decizia sa se baza pe un model diferit de cel care a făcut obiectul unei dezbateri în contradictoriu în cursul procedurii administrative. Astfel, Comisia a adus modificări care nu erau neglijabile analizelor discutate anterior cu reclamanta. Ținând seama de aceste modificări, potrivit Tribunalului, Comisia avea obligația de a-i comunica reclamantei modelul final al analizei econometrice înainte de adoptarea deciziei atacate. Neprocedând astfel, Comisia a încălcat dreptul la apărare al reclamantei. Considerând că, în lipsa acestei neregularități procedurale, reclamanta ar fi putut avea o șansă, chiar redusă, de a-și asigura mai bine apărarea dacă ar fi dispus, înainte de adoptarea deciziei atacate, de versiunea finală a analizei econometrice efectuate de Comisie, Tribunalul anulează decizia atacată în totalitate fără a examina celelalte motive invocate de reclamantă.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 26 octombrie 2017, **KPN/Comisia** (T-394/15, nepublicată, [EU:T:2017:756](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la o cerere de anulare a deciziei Comisiei prin care a fost declarată compatibilă cu piața internă operațiunea de concentrare economică ce viza achiziționarea de către operatorul de cablu internațional Liberty Global plc a controlului exclusiv asupra întreprinderii Ziggo NV. În susținerea acțiunii formulate, reclamanta invoca în special o încălcare a obligației de motivare, întrucât Comisia nu ar fi motivat lipsa unei analize a eventualelor efecte anticoncurențiale verticale ale concentrării economice pe piața canalelor de televiziune sportive premium cu plată.

Cu privire la acest aspect, Tribunalul arată că, în decizia atacată, Comisia nu analizează efectele operațiunii privind o eventuală piață a furnizării și a achiziționării angro de canale de televiziune sportive premium cu plată, în care singurele două canale prezente ar fi Sport1, deținută de Liberty Global, și Fox Sports, deținută de un terț. Deși decizia atacată menționează, desigur, în mai multe rânduri Sport1 și Fox Sports, aceasta nu conține totuși nicio analiză a efectelor verticale care rezultă din operațiunea de concentrare economică avută în vedere în ipoteza în care piața produsului în cauză ar fi definită ca fiind cea a furnizării și a achiziționării angro de canale de televiziune sportive premium cu plată. În această privință, observă Tribunalul, Comisia a recunoscut că piața furnizării și a achiziționării angro de canale de televiziune cu plată putea fi mai segmentată, după cum este vorba despre canale de cinema sau de sport. În plus, aceasta a arătat, în decizia atacată, că problema menționată putea „rămâne în suspans, dat fiind că aprecierea operațiunii preconizate ar rămâne aceeași”. Prin urmare, Comisia a lăsat în suspans problema definirii precise a pieței produsului în cauză, deoarece, chiar și în ipoteza unei segmentări suplimentare, concentrarea economică putea fi declarată compatibilă cu piața internă, întrucât nu exista o problemă de concurență.

Potrivit Tribunalului, această abordare care consta în a lăsa în suspans problema definirii precise a pieței relevante necesita explicarea de către Comisie, chiar și în mod succint, a motivelor pentru care operațiunea preconizată nu ridica probleme de concurență, inclusiv a efectelor verticale asupra unei eventuale piețe a furnizării și a achiziționării angro de canale de televiziune sportive premium cu plată, astfel încât să se permită persoanelor interesate să cunoască justificările acestei poziții, iar instanței Uniunii să își exercite controlul asupra aprecierii

Comisiei. Întrucât decizia atacată nu conținea un raționament explicit în această privință, Tribunalul concluzionează că ea nu îndeplinește cerințele de motivare care rezultă din cuprinsul articolului 296 TFUE.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 26 octombrie 2017, **Marine Harvest/Comisia** (T-704/14, atacată cu recurs³¹, [EU:T:2017:753](#)), Tribunalul era chemat să examineze legalitatea deciziei prin care Comisia îi aplicase reclamantei o amendă pentru realizarea unei concentrări economice cu încălcarea articolului 4 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 139/2004.

Era în cauză achiziționarea de către reclamantă a controlului asupra Morpol ASA, care a avut loc la 18 decembrie 2012. La 21 decembrie 2012, reclamanta trimisese Comisiei o cerere de alocare a unei echipe responsabile de dosarul său și a informat Comisia că nu își va exercita drepturile de vot înainte de adoptarea deciziei acesteia. La 15 ianuarie 2013, reclamanta depusese o ofertă publică obligatorie pentru restul acțiunilor Morpol. Ca urmare a notificării operațiunii la 9 august 2013, Comisia a autorizat, condiționat, operațiunea la 30 septembrie 2013. La 23 iulie 2014, Comisia a adoptat decizia atacată în care a constatat că reclamanta pusese în aplicare o concentrare economică de dimensiune comunitară în perioada 18 decembrie 2012-30 septembrie 2013, înainte ca aceasta să fi fost notificată și declarată compatibilă cu piața internă, cu încălcarea articolelor sus-menționate. Această cauză a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a aduce precizări privind interpretarea normelor referitoare la suspendarea unei concentrări economice în temeiul articolului 7 din Regulamentul nr. 139/2004, la noțiunea de concentrare economică unică, la principiul *ne bis in idem* și la normele care reglementează concursul de încălcări.

În ceea ce privește, mai întâi, interpretarea articolului 7 din Regulamentul nr. 139/2004, Tribunalul începe prin a observa că, în măsura în care reclamanta obținuse controlul asupra Morpol datorită achiziției din decembrie 2012, aceasta ar fi trebuit, în principiu, în temeiul articolului 4 alineatul (1) primul paragraf și al articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 139/2004, să notifice Comisiei respectiva concentrare economică înainte de punerea sa în aplicare, iar nu să o pună în aplicare înainte de a fi fost declarată compatibilă cu piața internă de către Comisie. Deși reclamanta arăta că era aplicabilă excepția prevăzută la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 139/2004, Tribunalul apreciază că nu era aplicabilă. Cu privire la acest aspect, Tribunalul observă că, deși prima ipoteză prevăzută la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 139/2004, referitor la o ofertă publică de cumpărare sau de preschimbare, permite, în anumite împrejurări, punerea în aplicare a unei oferte publice înainte de notificare și de autorizare, chiar dacă aceasta constituie o concentrare cu dimensiune comunitară, potrivit modului său de redactare, această dispoziție nu permite totuși punerea în aplicare a unei achiziții private. Or, în speță, Comisia nu a constatat că reclamanta încălcase articolul 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 139/2004 prin punerea în aplicare a ofertei publice de cumpărare. Aceasta a constatat că reclamanta încălcase articolul 7 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 139/2004 prin achiziția din decembrie 2012, care o precedase. În consecință, potrivit modului său de redactare, prima ipoteză prevăzută la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 139/2004 nu este aplicabilă în speță. În ceea ce privește a doua ipoteză prevăzută la articolul 7 alineatul (2) din acest regulament, și anume realizarea unei operațiuni prin care controlul este dobândit de la mai mulți vânzători prin intermediul unei serii de tranzacții cu valori mobiliare, Tribunalul constată că, în speță, reclamanta a dobândit controlul asupra Morpol de la un singur vânzător prin intermediul unei singure tranzacții cu valori mobiliare, și anume achiziția din decembrie 2012. Controlul nu a fost dobândit, așadar, nici de la mai mulți vânzători, nici prin intermediul unei serii de tranzacții. În consecință, potrivit modului său de redactare, nici a doua ipoteză prevăzută la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 139/2004 nu este aplicabilă.

În ceea ce privește, în continuare, noțiunea de concentrare economică unică, Tribunalul apreciază că aceasta nu este menită să se aplice într-un caz în care controlul exclusiv *de facto* asupra singurei societăți-țintă este dobândit de la un singur vânzător prin intermediul primei și singurei tranzacții private, chiar și atunci când aceasta este urmată de o ofertă publică obligatorie. Dacă s-ar admite raționamentul reclamantei, potrivit căruia o dobândire

31/ Cauza C-10/18 P, **Marine Harvest/Comisia**.

a controlului prin intermediul unei singure operațiuni private, urmată de o ofertă publică obligatorie, constituie o concentrare economică unică, aceasta ar avea drept consecință faptul că domeniul de aplicare al excepției prevăzute la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 139/2004 ar fi prea extins. Tribunalul subliniază în plus că simplul fapt că Comisia poate impune sancțiuni severe pentru încălcarea unei dispoziții din dreptul concurenței nu repune în discuție faptul că dispozițiile cu caracter derogatoriu trebuie să facă obiectul unei interpretări restrictive. Chiar presupunând că amenzi impuse în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 139/2004 ar avea caracter penal, în speță nu se poate considera că Comisia a aplicat legea penală în mod extensiv în detrimentul persoanei acuzate. Astfel, Comisia a refuzat doar să extindă domeniul de aplicare al excepției prevăzute la articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 139/2004 dincolo de modul de redactare a acestuia.

Referitor, în sfârșit, la principiul *ne bis in idem* și la normele care reglementează concursul de încălcări, Tribunalul precizează că, în cazul în care o întreprindere încalcă obligația, prevăzută la articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 139/2004, de a notifica o concentrare economică înainte de punerea sa în aplicare, aceasta are drept consecință faptul că ea încalcă interdicția de a pune în aplicare o concentrare economică înainte de notificarea și de autorizarea acesteia, care decurge din articolul 7 alineatul (1) din regulamentul menționat. Principiul *ne bis in idem* nu se aplică însă în speță, întrucât sancțiunile au fost impuse de aceeași autoritate printr-o singură decizie. În acest context, Tribunalul precizează că, atunci când același comportament încalcă mai multe dispoziții pasibile de amendă, aspectul dacă pot fi impuse mai multe amenzi printr-o singură decizie nu intră sub incidența principiului *ne bis in idem*, ci a principiilor care reglementează concursul de încălcări. În această privință, deși reclamanta arăta că, atunci când un act pare să intre sub incidența a două dispoziții legale, dispoziția „aplicabilă în principal” exclude toate celelalte dispoziții, Tribunalul observă că legiuitorul nu a stabilit că una dintre încălcările în cauză este mai gravă decât alta, ambele fiind supuse aceluiași plafon maxim, în conformitate cu articolul 14 alineatul (2) literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 139/2004. Prin urmare, nu este necesar ca una dintre aceste dispoziții să fie considerată „aplicabilă în principal”. Astfel, Tribunalul concluzionează că în mod întemeiat Comisia a sancționat reclamanta pentru încălcarea ambelor dispoziții.

IV. AJUTOARE DE STAT

1. ADMISIBILITATE

În cauzele în care au fost pronunțate Hotărârea din 6 aprilie 2017, **Regione autonoma della Sardegna/Comisia** (T-219/14, [EU:T:2017:266](#)), și Hotărârea din 6 aprilie 2017, **Saremar/Comisia** (T-220/14, [EU:T:2017:267](#)), Tribunalul era sesizat cu două acțiuni prin care se urmărea anularea deciziei prin care Comisia declarase incompatibile cu piața internă măsurile de ajutor puse în aplicare de regiunea autonomă Sardinia în favoarea unei societăți care asigura un serviciu public de cabotaj maritim și dispusese recuperarea acestora. Comisia susținea că, întrucât societatea menționată fusese lichidată, interesul acesteia din urmă de a exercita acțiunea și cel al regiunii autonome Sardinia dispăruse în cursul judecății.

În ceea ce privește, mai întâi, acțiunea introdusă de societatea respectivă în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 6 aprilie 2017, **Saremar/Comisia** (T-220/14, [EU:T:2017:267](#)), Tribunalul, având în vedere că o eventuală pierdere a capacității acesteia de a sta în justiție ar lăsa fără obiect problema interesului său de a exercita acțiunea, începe prin a verifica dacă aceasta nu și-a pierdut capacitatea menționată în cursul judecății. În această privință, Tribunalul consideră că, din moment ce, în temeiul dreptului național, reclamanta își păstrează dreptul de a exercita în nume propriu acțiuni în justiție și de a lua parte la litigii pentru a-și proteja patrimoniul, aceasta nu și-a pierdut în cursul judecății, în pofida lichidării sale, capacitatea de a sta în justiție. Pe de altă parte, Tribunalul constată că decizia atacată, în măsura în care a declarat incompatibile și ilegale ajutoarele acordate reclamantei

și a dispus recuperarea lor, îi aducea atingere la data introducerii acțiunii. Potrivit Tribunalului, decizia atacată nu a încetat să producă efecte în privința reclamantei prin lichidarea acesteia din urmă. Astfel, în primul rând, regiunea autonomă Sardinia rămâne în imposibilitatea de a proceda la plata în beneficiul său a părții din ajutoarele în litigiu care nu au fost încă puse în aplicare. În al doilea rând, în ceea ce privește partea din ajutoarele în litigiu deja plătite, lichidarea reclamantei nu repune în discuție principiul recuperării acestor ajutoare care poate, eventual, să ia forma unei înscrieri în pasivul întreprinderii. Tribunalul concluzionează astfel că interesul reclamantei de a exercita acțiunea nu a dispărut în cursul judecății.

Referitor, în continuare, la acțiunea introdusă de regiunea autonomă Sardinia în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 6 aprilie 2017, **Regione autonoma della Sardegna/Comisia** (T-219/14, [EU:T:2017:266](#)), Tribunalul statuează că aceasta are calitate de a exercita acțiunea în măsura în care, pe de o parte, decizia atacată este de natură să îi afecteze direct drepturile și obligațiile în ceea ce privește ajutoarele în litigiu și, pe de altă parte, aceste ajutoare au fost acordate din inițiativa sa și în cadrul propriilor competențe. În ceea ce privește interesul de a exercita acțiunea al regiunii autonome Sardinia, Tribunalul, după ce a arătat că nu îi revine sarcina de a se pronunța cu privire la repartizarea competențelor stabilită prin norme instituționale de drept intern între diferitele entități naționale și la obligațiile care revin fiecăreia dintre ele, constată că, la data introducerii acțiunii, reclamanta putea obține un beneficiu ca urmare a anulării deciziei atacate, anulare care ar fi modificat în mod necesar situația sa juridică. Potrivit Tribunalului, lichidarea societății în cauză în cursul judecății nu este de natură să repună în discuție această constatare și, în consecință, nu a făcut să dispară interesul reclamantei de a exercita acțiunea.

2. PROCEDURA ADMINISTRATIVĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 17 noiembrie 2017, **Gmina Miasto Gdynia și Port Lotniczy Gdynia Kosakowo/Comisia** (T-263/15, [EU:T:2017:820](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea unei serii de dispoziții ale unei decizii a Comisiei prin care se declara incompatibil cu piața internă ajutorul de stat pus în aplicare de Republica Polonă sub forma unei finanțări publice acordate de comunele Gdynia (Polonia) și Kosakowo (Polonia) în favoarea aeroportului Gdynia-Kosakowo. Finanțarea includea injecții de capital acordate de comunele Gdynia și Kosakowo, care trebuiau să acopere atât costurile de investiții (ajutor pentru investiții), cât și costurile de exploatare legate de funcționarea aeroportului la începutul exploatării sale (ajutor pentru funcționare). Decizia atacată a înlocuit o decizie anterioară în care Comisia ajunsese deja la aceeași constatare, în măsura în care, în cursul procedurilor privind măsuri provizorii angajate între timp în fața Tribunalului, reieșise că ajutorul de stat declarat incompatibil cu piața internă cuprindea anumite investiții care, potrivit deciziei de deschidere, nu constituiau ajutoare de stat, întrucât se încadrau în domeniul politicii publice. Comisia a considerat că nu era necesar să se inițieze o nouă procedură de investigare în măsura în care dosarul conținea toate elementele necesare în vederea aprecierii măsurii în cauză.

În această privință, Tribunalul începe prin a aminti că rezultă din articolul 108 alineatul (2) TFUE și din articolul 1 litera (h) din Regulamentul nr. 659/1999 că, în faza investigației, Comisia are obligația să solicite părților interesate, printre care întreprinderea sau întreprinderile în cauză și entitatea infrastatală care a acordat ajutorul, să își prezinte observațiile. Această normă are caracterul unei norme fundamentale de procedură. În plus, decizia de deschidere a procedurii oficiale de investigare trebuie să dea posibilitatea părților interesate să participe în mod eficient la procedura oficială de investigare în cadrul căreia vor putea să își susțină argumentele. În special, este necesară definirea în mod suficient de către Comisie a cadrului investigației sale, pentru a nu lipsi de conținut dreptul părților interesate de a-și prezenta observațiile. În speță, atât în decizia de deschidere, cât și în decizia

inițială, Comisia apreciasse compatibilitatea ajutorului pentru funcționare în raport cu Liniile directoare privind ajutoarele de stat regionale³² și în cadrul articolului 107 alineatul (3) litera (a) TFUE.

Or, Tribunalul observă că, în decizia atacată, Comisia a realizat o schimbare de regim juridic în ceea ce privește analiza compatibilității ajutorului pentru funcționare. Mai precis, Comisia nu s-a mai întemeiat, astfel cum procedase în decizia de deschidere și în decizia inițială, pe Liniile directoare privind ajutoarele de stat regionale pentru a analiza dacă ajutorul era compatibil cu piața internă, ci pe principiile enunțate în Orientările privind ajutoarele de stat destinate aeroporturilor și companiilor aeriene³³. În plus, Comisia a realizat o schimbare și în derogarea analizată în raport cu articolul 107 alineatul (3) TFUE, plasându-se, în decizia atacată, în cadrul articolului 107 alineatul (3) litera (c) TFUE, în condițiile în care, la început, se plasase în cadrul articolului 107 alineatul (3) litera (a) TFUE. În consecință, concluzionează Tribunalul, noul regim juridic aplicat de Comisie în decizia atacată cuprindea modificări substanțiale în raport cu cel anterior în vigoare și de care s-a ținut seama în decizia de deschidere și în decizia inițială.

Pe de altă parte, Tribunalul arată că, presupunând chiar că retragerea deciziei inițiale a avut ca efect menținerea deschisă a procedurii oficiale de investigare, părțile interesate nu au avut posibilitatea să își prezinte observațiile. Tribunalul subliniază că dreptul persoanelor interesate de a avea posibilitatea să își prezinte observațiile are caracterul unei norme fundamentale de procedură a cărei încălcare, constatată în speță, determină anularea actului viciat, fără a fi necesar să se stabilească existența unei consecințe asupra părții care invocă o asemenea încălcare și fără posibilitatea ca procedura administrativă să se finalizeze printr-un rezultat diferit. În acest context, Tribunalul precizează că nu se poate aprecia dinaintea sferei observațiilor pe care părțile interesate ar fi fost în măsură să le prezinte. În sfârșit, Tribunalul observă că, deși ajutorul în cauză este constituit, în fapt, din două tipuri de finanțare, respectiv un ajutor pentru investiții și un ajutor pentru funcționare, aceste diferite finanțări au fost analizate de Comisie în mod global, pentru a reține în special calificarea drept ajutor de stat. În aceste condiții, nu este posibil ca partea dispozitivă a deciziei atacate să fie interpretată în sensul că privește, în mod dissociabil, pe de o parte, ajutorul pentru investiții și, pe de altă parte, ajutorul pentru funcționare.

3. SERVICII DE INTERES ECONOMIC GENERAL

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 1 martie 2017, *SNCM/Comisia* (T-454/13, [EU:T:2017:134](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la legalitatea deciziei prin care Comisia calificase drept ajutoare de stat compensațiile financiare plătite de Republica Franceză în favoarea a două companii maritime franceze pentru serviciile de transport maritim furnizate între Marsilia (Franța) și Corsica (Franța) pentru anii 2007-2013 în cadrul unei convenții de serviciu public și declarase incompatibile cu piața internă compensațiile plătite uneia dintre aceste societăți pentru serviciile pe care le furnizase în perioadele de vârf de trafic.

^{32/} Liniile directoare privind ajutoarele de stat regionale pentru perioada 2007-2013 (JO 2006, C 54, p. 13).

^{33/} Orientări privind ajutoarele de stat destinate aeroporturilor și companiilor aeriene (JO 2014, C 99, p. 3).

Mai întâi, Tribunalul amintește că, pentru ca o compensație să nu fie calificată drept ajutor de stat, trebuie să fie îndeplinite mai multe criterii cumulative, în conformitate cu Hotărârea **Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg**³⁴, între care în special acela ca întreprinderii beneficiare să i se fi încredințat în mod efectiv executarea unei obligații de serviciu public. Referitor la acest criteriu, Tribunalul subliniază că statele membre dispun de o largă putere de apreciere în ceea ce privește definirea a ceea ce consideră drept un serviciu de interes economic general (SIEG) și că, în consecință, definiția acestor servicii dată de un stat membru nu poate fi contestată de Comisie decât în cazul unei erori vădite. Însă, în această privință, Tribunalul precizează că, totuși, competența statului membru de a defini SIEG nu este nelimitată și nu poate fi exercitată în mod arbitrar în scopul exclusiv de a sustrage un sector anume de la aplicarea normelor de concurență. În special, atunci când există norme specifice ale dreptului Uniunii care delimitează definiția conținutului și a perimetrului SIEG, acestea sunt obligatorii pentru statele membre. Or, în speță, existau astfel de norme, și anume dispozițiile Regulamentului (CEE) nr. 3577/92³⁵. Astfel, Tribunalul consideră că este necesar să se confirme concluzia Comisiei potrivit căreia puterea de apreciere a autorităților franceze era limitată de dispozițiile regulamentului menționat.

Pe de altă parte, potrivit Tribunalului, raționamentul adoptat de Curte în Hotărârea **Analir și alții**³⁶, care se întemeiază pe o interpretare a Regulamentului nr. 3577/92 în funcție de obiectivul său fundamental, și anume asigurarea liberei prestări a serviciilor de cabotaj maritim și, în consecință, acceptarea restricțiilor cu privire la această libertate numai în condiții foarte stricte, este aplicabil pe deplin în speță. Rezultă că, în împrejurări precum cele din cauză, autoritățile naționale nu pot fi scutite de obligația de a demonstra existența unei lipse a inițiativei private, deoarece, astfel cum reiese cu claritate din hotărârea menționată, pe baza unei asemenea constatări a lipsei inițiativei private, s-a determinat necesitatea reală a serviciului public.

V. PROPRIETATE INTELECTUALĂ

1. COMPUNEREA CAMERELOR DE RECURS ÎN URMA TRIMITERII

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 16 februarie 2017, **Antrax It/EUIPO – Vasco Group (Termosifoane pentru radiatoare)** (T-828/14 și T-829/14, [EU:T:2017:87](#)), Tribunalul a avut ocazia de a examina compatibilitatea articolului 1d din Regulamentul (CE) nr. 216/96³⁷ cu obligația de imparțialitate a administrației în sensul articolului 41 din Carta drepturilor fundamentale în măsura în care această dispoziție nu prevede obligația de a modifica compunerea camerei de recurs atunci când cauza îi este trimisă după anularea unei decizii a ei³⁸.

Tribunalul observă că articolul 1d din Regulamentul nr. 216/96 prevede că, în cazul în care măsurile necesare pentru a respecta o hotărâre a instanței Uniunii de anulare totală sau parțială a unei decizii a camerelor de recurs sau a camerei superioare includ reexaminarea de către camerele de recurs a cauzei care a făcut obiectul respectivei

34/ Hotărârea din 24 iulie 2003, C-280/00, [EU:C:2003:415](#).

35/ Regulamentul (CEE) nr. 3577/92 al Consiliului din 7 decembrie 1992 de aplicare a principiului liberei circulații a serviciilor la transporturile maritime în interiorul statelor membre (cabotaj maritim) (JO 1992, L 364, p. 7, Ediție specială, 06/vol. 2, p. 83).

36/ Hotărârea din 20 februarie 2001, C-205/99, [EU:C:2001:107](#).

37/ Regulamentul (CE) nr. 216/96 al Comisiei din 5 februarie 1996 de stabilire a regulamentului de procedură al camerelor de recurs ale Oficiului pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne (mărci, desene și modele industriale) (JO 1996, L 28, p. 11, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 221).

38/ A se vedea de asemenea, în continuare, dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „3. Desene sau modele industriale”.

decizii, prezidiul decide dacă respectiva cauză este prezentată camerei care a luat respectiva decizie sau altei camere ori camerei superioare. Atunci când o cauză este trimisă unei alte camere, aceasta este compusă astfel încât să nu includă niciunul dintre membrii care au participat la decizia inițială. Această din urmă dispoziție nu se aplică atunci când cauza este trimisă camerei superioare.

Potrivit Tribunalului, nu rezultă din această formulare că, atunci când cauza este trimisă camerei de recurs care a luat decizia anulată, există o obligație a prezidiului de a compune camera astfel încât să nu includă pe niciunul dintre membrii care au luat parte la decizia menționată. În această privință, procedura în fața camerelor de recurs ale Oficiului Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO) nu are o natură jurisdicțională, ci o natură administrativă. Or, Tribunalul amintește că s-a statuat deja că nicio normă de drept și niciun principiu nu se opun ca o administrație să încredințeze aceluiași agenți reexaminarea unei cauze întreprinsă în cadrul executării unei hotărâri de anulare a unei decizii și că nu se poate stabili un principiu general ce decurge din obligația de imparțialitate în sensul că un organism administrativ sau judiciar are obligația de a trimite cauza unei alte autorități sau unui organ constituit în mod diferit al acestei autorități.

În consecință, trimiterea de către prezidiu, în conformitate cu articolul 1d din Regulamentul nr. 216/96, a unei cauze după anulare aceleiași camere de recurs ca cea care s-a pronunțat inițial, fără obligația compunerii diferite a acestei camere de recurs, nu încalcă obligația de imparțialitate în sensul articolului 41 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale.

2. MARCA UNIUNII EUROPENE

a. Întinderea și natura controlului exercitat de camerele de recurs

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 6 aprilie 2017, *Nanu-Nana Joachim Hoepf/EUIPO – Fink (NANA FINK)* (T-39/16, [EU:T:2017:263](#)), Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la legalitatea deciziei Camerei întâi de recurs a EUIPO de respingere a căii de atac introduse de reclamantă împotriva deciziei prin care divizia de opoziție nu admisesse decât în parte cererea sa de opoziție. În susținerea acțiunii formulate, reclamanta arăta că respectiva cameră de recurs omisesese să statueze cu privire la unele dintre produsele pentru care opoziția fusese respinsă. Această împrejurare trebuia, în opinia acesteia, să determine anularea deciziei atacate. Cauza menționată a permis între altele Tribunalului să abordeze consecințele omiterii de către camera de recurs a pronunțării cu privire la totalitatea căii de atac cu care este sesizată.

Tribunalul observă că acțiunea formulată de reclamantă în fața camerei de recurs avea ca obiect decizia diviziei de opoziție în totalitate, având în vedere că opoziția fusese respinsă, și apreciază că, întrucât camera de recurs a omis să se pronunțe cu privire la acțiunea formulată în fața ei în măsura în care aceasta viza respingerea opoziției în ceea ce privește „metalele prețioase și aliajele acestora”, aceasta a încălcat obligația, care decurge din Regulamentul (CE) nr. 207/2009³⁹ [înlocuit prin Regulamentul (UE) 2017/1001⁴⁰], în special din articolul 64 alineatul (1) prima teză din Regulamentul nr. 207/2009 [devenit articolul 71 alineatul (1) prima teză din Regulamentul 2017/1001] de a se pronunța cu privire la acțiunea introdusă în fața ei. Tribunalul precizează că această obligație trebuie înțeleasă în sensul că revine camerei de recurs sarcina de a se pronunța asupra fiecăruia dintre capetele de cerere cu care este sesizată, în totalitatea sa, fie prin admiterea acestuia, fie prin respingerea sa ca inadmisibil,

^{39/} Regulamentul (CE) nr. 207/2009 al Consiliului din 26 februarie 2009 privind marca Uniunii Europene (JO 2009, L 78, p. 1).

^{40/} Regulamentul (UE) 2017/1001 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 iunie 2017 privind marca Uniunii Europene (JO 2017, L 154, p. 1).

fie prin respingerea sa pe fond. Având în vedere că nerespectarea acestei obligații poate avea efect asupra conținutului deciziei camerei de recurs, aceasta este o normă fundamentală de procedură a cărei încălcare poate fi invocată din oficiu de Tribunal.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 21 iunie 2017, **GP Joule PV/EUIPO – Green Power Technologies (GPTech)** (T-235/16, [EU:T:2017:413](#)), Tribunalul a avut ocazia de a aminti întinderea puterii de apreciere de care dispun camerele de recurs ale EUIPO pentru a lua în considerare probe în susținerea opoziției care nu au fost prezentate în termenul acordat în acest scop. Reclamanta reproșa camerei de recurs că nu a luat în considerare dovada, prezentată pentru prima dată în fața sa, că aceasta era titulara licenței asupra a două mărci anterioare pe care se întemeiase opoziția și că a confirmat astfel decizia diviziei de opoziție de a respinge opoziția ca nefondată în temeiul normei 20 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 2868/95⁴¹ [devenită articolul 8 alineatul (1) și articolul 7 din Regulamentul delegat (UE) 2017/1430⁴²], în lipsa dovedirii în timp util de către reclamantă a autorizării sale de a formula respectiva opoziție.

Tribunalul precizează că Regulamentul nr. 207/2009 prevede în mod expres că, la momentul examinării unei căi de atac îndreptate împotriva unei decizii a unei divizii de opoziție, camera de recurs dispune de puterea de apreciere care rezultă din norma 50 alineatul (1) al treilea paragraf din Regulamentul nr. 2868/95 și din articolul 76 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009 [devenit articolul 95 alineatul (2) din Regulamentul 2017/1001] pentru a decide dacă trebuie sau nu trebuie luate în considerare fapte și probe noi sau suplimentare care nu au fost prezentate în termenele stabilite sau specificate de divizia de opoziție. Totuși, precizează Tribunalul, norma 50 din Regulamentul nr. 2868/95 nu poate fi interpretată în sensul că extinde la probe noi puterile de apreciere ale camerelor de recurs, ci doar la dovezile așa-numite „complementare” sau „suplimentare”, care vin în completarea unor elemente de probă pertinente, depuse în termenul prevăzut.

În speță, având în vedere că niciun element de probă privind autorizarea reclamantei de a formula opoziție nu fusese prezentat în termenul acordat de EUIPO, o asemenea dovadă, prezentată pentru prima dată în fața camerei de recurs, nu putea fi calificată drept „complementară” sau „suplimentară” în sensul normei 50 alineatul (1) al treilea paragraf din Regulamentul nr. 2868/95 și al articolului 76 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009. Pe de altă parte, chiar dacă s-ar presupune că dovada adusă de reclamantă pentru prima dată în fața camerei de recurs ar putea fi calificată drept probă „complementară” sau „suplimentară”, camera de recurs și-a exercitat totuși în mod corect puterea de apreciere în temeiul articolului 76 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009. Astfel, aceasta putea în mod întemeiat să refuze luarea în considerare a unei asemenea probe, prezentată după expirarea termenelor acordate în acest scop de divizia de opoziție, pentru motivul că împrejurările care încadrau prezentarea tardivă a acestei probe de către reclamantă nu o justificau, fără a examina caracterul pertinent și suficient al acestei probe.

Problema puterii de apreciere a camerelor de recurs în vederea luării în considerare a probelor în susținerea opoziției care nu au fost prezentate în termenul acordat se afla și în centrul cauzei în care a fost pronunțată Hotărârea din 12 octombrie 2017, **Moravia Consulting/EUIPO – Citizen Systems Europe (SDC-554S)** (T-316/16, [EU:T:2017:717](#)). În speță, reclamanta, care formulase o opoziție împotriva unei cereri de înregistrare a unei mărci în temeiul unui pretins drept anterior, existent într-un stat membru și conferit de o marcă verbală neînregistrată, nu adusese nicio dovadă referitoare la legislația națională aplicabilă, motiv pentru care opoziția sa fusese respinsă de divizia de opoziție. Reclamanta furnizase în continuare informații privind legislația națională relevantă privind mărcile în stadiul procedurii în fața camerei de recurs.

^{41/} Regulamentul (CE) nr. 2868/95 al Comisiei din 13 decembrie 1995 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 40/94 al Consiliului privind marca comunitară (JO 1995, L 303, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 189).

^{42/} Regulamentul delegat (UE) 2017/1430 al Comisiei din 18 mai 2017 de completare a Regulamentului (CE) nr. 207/2009 și de abrogare a Regulamentelor (CE) nr. 2868/95 și nr. 216/96 (JO 2017, L 205, p. 1).

În această privință, Tribunalul amintește că, deși norma 50 alineatul (1) al treilea paragraf din Regulamentul nr. 2868/95 prevede că, atunci când calea de atac este îndreptată împotriva unei decizii a unei divizii de opoziție, camera de recurs limitează examinarea căii de atac la faptele și la probele prezentate în termenele stabilite sau specificate de divizia de opoziție, cu excepția cazului în care consideră că trebuie să se țină seama de fapte și de probe „noi” sau „suplimentare”, în temeiul articolului 76 alineatul (2) din Regulamentul nr. 207/2009, norma menționată nu poate fi interpretată astfel încât să extindă puterea de apreciere a camerelor de recurs la probe noi.

Or, în speță, în cadrul procedurii de opoziție, reclamanta nu a depus în termenul acordat niciun element de probă referitor la conținutul dreptului național și nici nu a invocat vreun motiv legitim care să justifice atitudinea sa. În plus, singurul element furnizat de reclamantă în vederea dovedirii existenței, a validității și a întinderii protecției mărcii anterioare neînregistrate nu furniza nicio informație cu privire la utilizarea mărcii anterioare invocate și nu conținea nici informații cu privire la condițiile impuse de legislația națională. În aceste condiții, Tribunalul statuează că referirile la dispozițiile din legislația națională evocate de reclamantă pentru prima dată în fața camerei de recurs nu constituie elemente „noi” sau „suplimentare” în raport cu cele depuse la divizia de opoziție. Prin urmare, în mod corect camera de recurs a apreciat că nu are putere de apreciere pentru a accepta probele furnizate pentru prima dată în fața sa, întrucât aceste probe au fost depuse tardiv.

b. Răspundere extracontractuală

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 17 februarie 2017, **Novar/EUIPO** (T-726/14, [EU:T:2017:99](#)), Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la cererea reclamantei prin care se urmărea obținerea reparării prejudiciului material pe care aceasta l-ar fi suferit ca urmare a onorariului de avocat pe care îl suportase în cadrul unei acțiuni împotriva unei decizii a diviziei de opoziție a EUIPO, despre care se pretindea că a fost adoptată cu încălcarea în special a normei 19 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 2868/95 [devenită articolul 7 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul delegat 2017/1430].

După ce a amintit că angajarea răspunderii extracontractuale a Uniunii pentru comportamentul ilicit al instituțiilor sau al organelor sale este supusă întrunirii mai multor condiții, și anume nelegalitatea comportamentului reproșat, caracterul real al prejudiciului și existența unei legături de cauzalitate între comportamentul pretins și prejudiciul invocat, Tribunalul a examinat de la bun început existența unei legături de cauzalitate între comportamentul pretins ilegal al EUIPO și prejudiciul invocat în speță.

În această privință, Tribunalul amintește că dintr-o jurisprudență constantă reiese că, atunci când reprezentarea de către un avocat sau de către un consilier în cadrul unei proceduri precontencioase nu este obligatorie, nu există o legătură de cauzalitate între prejudiciul pretins, și anume cheltuielile aferente unei astfel de reprezentări, și comportamentul eventual reproșabil al instituției sau al organismului. Astfel, cu toate că persoanei interesate nu îi este interzis să își asigure, chiar din această fază, consiliere din partea unui avocat, este vorba despre propria alegere, care nu poate fi imputată, în consecință, instituției sau organismului vizat. În speță, arată Tribunalul, din articolul 92 din Regulamentul nr. 207/2009 (devenit articolul 119 din Regulamentul 2017/1001) reiese că reprezentarea de către un avocat în fața organelor EUIPO nu este obligatorie pentru o parte, cum ar fi reclamanta. Tribunalul concluzionează că onorariul de avocat suportat în speță de reclamantă este rezultatul propriei alegeri și nu poate fi imputat direct EUIPO. Lipssește, așadar, legătura de cauzalitate dintre comportamentul pretins nelegal al EUIPO și cheltuielile de reprezentare de către un avocat efectuate de reclamantă în cadrul procedurii căii de atac.

c. Motive absolute de refuz

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 21 iunie 2017, *M/S. Indeutsch Internațional/EUIPO – Crafts Americana Group (Reprezentare de șevroane între două linii paralele)* (T-20/16, [EU:T:2017:410](#)), era în discuție cererea de declarare a nulității unei mărci care consta într-un desen geometric repetitiv a cărui înregistrare fusese solicitată pentru „andrele de tricotaț” și pentru „croșete”. Camera de recurs admisesese calea de atac formulată împotriva deciziei diviziei de anulare care respinsese această cerere. Potrivit camerei de recurs, marca contestată era lipsită de caracter distinctiv în sensul articolului 7 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 207/2009 [devenit articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul 2017/1001]. În centrul cauzei se afla problema dacă, în cadrul aprecierii caracterului distinctiv al mărcii, camera de recurs putea în mod valabil să se întemeieze nu pe marca contestată astfel cum a fost înregistrată, ci pe formele în care camera de recurs aprecia că se manifesta utilizarea efectivă a acestei mărci.

În această privință, Tribunalul amintește că, în raport cu necesitățile imperative de securitate juridică protejate prin existența registrului mărcilor Uniunii Europene, examinarea caracterului distinctiv al unei mărci trebuie să se efectueze ținând seama de marcă astfel cum a fost înregistrată sau astfel cum figurează în cererea de înregistrare, indiferent de modalitățile în care este utilizată. Așadar, subliniază Tribunalul, aplicarea articolelor 7 și 8 din Regulamentul nr. 207/2009 (articolul 8 a devenit articolul 8 din Regulamentul 2017/1001) ținând seama de mărcile Uniunii nu astfel cum au fost solicitate sau înregistrate, ci astfel cum au fost utilizate ar anihila funcția respectivului registru de garant al certitudinii care trebuie să însoțească natura exactă a drepturilor pe care se consideră că le protejează. Având în vedere aceste considerații, în cazul în care marca solicitată sau înregistrată constă într-o reprezentare bidimensională sau tridimensională a produsului pe care îl desemnează, caracterul său distinctiv depinde de aspectul dacă aceasta se diferențiază în mod semnificativ de normele sau de uzanțele din sector și, prin aceasta, își poate îndeplini funcția esențială de identificare a originii produsului. În acest context, în ceea ce privește mărcile constituite din forma unui produs concret, iar nu dintr-o formă abstractă, pe care îl desemnează, autoritatea competentă are posibilitatea să le identifice caracteristicile esențiale prin examinarea produsului însuși. Or, în speță, marca contestată astfel cum a fost înregistrată avea caracteristicile unei forme geometrice abstracte constituite dintr-un desen repetitiv constând în două linii paralele care încorporau șevroane clar delimitate, integral în negru și alb. Tribunalul deduce că folosirea ca temei, în împrejurările speței, a faptului că produsele reclamantei prezintă la suprafață motive în formă de șevroane multicolore, în vederea examinării caracterului distinctiv al aspectului acestor produse în sensul articolului 7 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 207/2009, în loc ca această analiză să fie întemeiată pe marca contestată astfel cum a fost înregistrată, nu se înscrie într-un proces de identificare a caracteristicilor esențiale ale acesteia, ci constituie o denaturare importantă a caracteristicilor menționate. Acesta concluzionează, în consecință, în sensul existenței unei încălcări a articolului 7 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 207/2009.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 14 decembrie 2017, *bet365 Group/EUIPO – Hansen (BET365)* (T-304/16, [EU:T:2017:912](#)), Tribunalul era chemat să examineze legalitatea deciziei Camerei a cincea de recurs a EUIPO prin care s-a negat că semnul verbal BET365, a cărui înregistrare fusese solicitată de reclamantă, ar fi dobândit, prin utilizare, un caracter distinctiv pe o parte substanțială a teritoriului relevant în care era în mod intrinsec lipsită de caracter distinctiv.

Amintind că, în temeiul articolului 7 alineatele (2) și (3) din Regulamentul nr. 207/2009 [devenit articolul 7 alineatele (2) și (3) din Regulamentul 2017/1001], extrapolarea dobândirii caracterului distinctiv prin utilizare în anumite state membre la alte state membre nu poate fi exclusă, în măsura în care elemente obiective și credibile permit să se concluzioneze că aceste piețe sunt comparabile în ceea ce privește percepția publicului relevant asupra mărcii contestate, mai întâi, Tribunalul statuează că respectiva cameră de recurs nu a săvârșit nicio eroare atunci când a considerat că examinarea dobândirii de marca contestată a unui caracter distinctiv prin utilizare trebuia să se limiteze doar la statele membre ale Uniunii în care o mare parte a consumatorilor foloseau sau înțelegeau limba engleză și, în consecință, erau capabili să sesizeze sensul expresiei „bet365”. Acesta consideră însă că în

mod greșit camera de recurs a înlăturat Cipru și Malta din teritoriul relevant, dat fiind că limba engleză este folosită pe scară largă sau înțeleasă în aceste două țări și că acestea erau deja membre ale Comunității Europene la data cererii de înregistrare a mărcii contestate.

În continuare, Tribunalul observă că dobândirea de o marcă a unui caracter distinctiv prin utilizare nu implică în mod necesar ca aceasta să fi făcut obiectul unei utilizări independente, ci poate rezulta din utilizarea ei ca parte a unei alte mărci înregistrate sau din utilizarea sa împreună cu o altă marcă înregistrată, cu condiția ca, în ambele cazuri, utilizarea efectuată să determine mediile interesate să perceapă că produsele sau serviciile care ar fi desemnate numai prin marca în curs de examinare provin de la întreprinderea determinată care o utilizează ca parte a unei alte mărci sau împreună cu o altă marcă. Astfel, nu este necesar ca diferitele utilizări ale elementului „bet365” să fie considerate inapte prin natura lor să participe la dovedirea dobândirii de marca contestată a unui caracter distinctiv prin utilizare, cu atât mai mult cu cât aceasta din urmă este o marcă verbală a cărei întreașă paletă de reprezentări sau utilizări nu poate fi anticipată în esență, în măsura în care acestea din urmă rezultă din utilizarea semnului contestat ca marcă.

În plus, Tribunalul apreciază că, afirmând în general că utilizarea mărcii contestate ca nume de site internet nu putea constitui o utilizare cu titlu de marcă, camera de recurs a săvârșit o eroare de drept. Potrivit Tribunalului, este rezonabil să se considere că, cu excepția unor jucători sau pariuri novici, care sunt la primele lor experiențe, un client care se conectează pe site-ul internet al reclamantei la adresa „www.bet365.com” nu procedează la întâmplare și utilizează marca contestată sau mărcile derivate ca identificator al serviciilor propuse de reclamantă, în contrast cu serviciile care sunt propuse de concurenții acesteia, în același mod ca un client care ar intra într-un magazin care poartă firma corespunzătoare mărcii produselor sau serviciilor pe care le caută și care sunt vândute acolo. Informații precum numărul de conectări la site-ul internet al reclamantei, clasamentul acestuia în termeni de accesare în diferite țări sau numărul situațiilor în care marca contestată sau mărcile derivate au făcut obiectul unei căutări prin intermediul motoarelor de căutare de pe internet sunt date de natură să participe la dovedirea dobândirii de marca contestată a unui caracter distinctiv prin utilizare. În aceeași situație pot fi extrasele de pe paginile de internet ale reclamantei sau de pe alte pagini de internet, în diferite limbi, în care apar marca contestată sau mărcile derivate, în măsura în care sfera elementelor prezentate poate ilustra o utilizare semnificativă a mărcii contestate ca marcă. Pe de altă parte, Tribunalul subliniază că apariția elementului „bet365” în presa sportivă sau în presa specializată în jocuri și pariuri, asociat, de exemplu, cu cote de pariuri, cu o comparație a serviciilor propuse de diferiți prestatori sau în cadrul sponsorizării unor evenimente sportive ce constituie suportul unor pariuri, ilustrează în mod clar utilizarea sa ca marcă pentru a desemna originea serviciilor propuse sau menționate, pentru a le distinge de serviciile concurenților reclamantei și, dacă este cazul, pentru a le promova. În consecință, camera de recurs a săvârșit o eroare în calificarea juridică a faptelor ce i-au fost prezentate excluzând aspectul că extrasele de presă prezentate de reclamantă sau cel puțin o parte dintre acestea pot ilustra o utilizare a mărcii contestate ca marcă.

În sfârșit, Tribunalul arată că, având în vedere că marca contestată și mărcile derivate sunt singurele care sunt utilizate de reclamantă ca mărci care permit identificarea în mod general a jocurilor și a pariurilor sale dacă sumele prezentate de reclamantă, și anume cifrele de afaceri și sumele reprezentând mize sau investiții publicitare, pot fi repartizate în mod rezonabil în principal jocurilor de noroc și pariurilor, atunci ele trebuie luate în considerare pentru aceste servicii. Prin urmare, camera de recurs a săvârșit de asemenea o eroare în cadrul calificării juridice a faptelor excluzând aceste informații dintre elementele aprecierii sale. În aceste condiții, ținând seama de criteriile de apreciere privind dobândirea de o marcă a unui caracter distinctiv prin utilizare și având în vedere, pe de o parte, diferitele erori de drept sau de calificare juridică a faptelor arătate și, pe de altă parte, numeroasele elemente prezentate de reclamantă în fața camerei de recurs care pot contribui în mod util la eventuala dovedire a dobândirii de marca contestată a unui caracter distinctiv prin utilizare pe teritoriul relevant, însă pe care camera de recurs nu le-a luat în considerare cu acest titlu, Tribunalul concluzionează că decizia atacată nu este susținută suficient prin motive valabile care să permită justificarea dispozitivului său în ceea ce privește serviciile de jocuri de noroc și de pariuri.

d. Motive relative de refuz

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 7 decembrie 2017, **Coca-Cola/EUIPO – Mitico (Master)** (T-61/16, [EU:T:2017:877](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune îndreptată împotriva deciziei Camerei a patra de recurs a EUIPO prin care s-a respins calea de atac formulată împotriva deciziei diviziei de opoziție prin care s-a respins opoziția formulată împotriva cererii de înregistrare ca marcă a semnului figurativ Master. Această decizie a fost pronunțată ca urmare a Hotărârii **Coca-Cola/OAPI – Mitico (Master)**⁴³, prin care Tribunalul anulasă o primă decizie a camerei de recurs prin care aceasta respinsese calea de atac formulată împotriva deciziei diviziei de opoziție prin care se respinsese opoziția. Tribunalul a avut în special ocazia, la aprecierea „riscului de parazitism” al mărcii anterioare, de a se pronunța, pe de o parte, asupra luării în considerare a utilizării mărcii solicitate în afara Uniunii din perspectiva principiului teritorialității și, pe de altă parte, asupra posibilității de a aduce dovada unui asemenea risc pe baza unor deduceri logice.

În ceea ce privește, în primul rând, luarea în considerare a utilizării mărcii solicitate în afara Uniunii, Tribunalul amintește că principiul teritorialității, în dreptul mărcilor, presupune că dreptul statului – sau al uniunii de state – în care este solicitată protecția unei mărci este cel care stabilește condițiile acestei protecții. Întrucât intervenienta a depus o cerere de înregistrare a unei mărci a Uniunii Europene, în temeiul principiului teritorialității, dreptul Uniunii, în special Regulamentul nr. 207/2009, este cel care stabilește condițiile acestei protecții. Potrivit Tribunalului, principiul teritorialității în dreptul mărcilor nu exclude în niciun caz luarea în considerare a unor acte de utilizare a mărcii solicitate în afara Uniunii pentru a întemeia o deducție logică referitoare la utilizarea comercială probabilă a mărcii solicitate în Uniune, în scopul stabilirii existenței unui risc de a se genera în cadrul Uniunii un profit necuvenit din renumele unei mărci a Uniunii Europene anterioare în sensul articolului 8 alineatul (5) din Regulamentul nr. 207/2009 [devenit articolul 8 alineatul (5) din Regulamentul 2017/1001]. Rezultă în speță că principiul teritorialității nu se opune luării în considerare a unor elemente de probă referitoare la utilizarea comercială efectivă a mărcii solicitate Master (în combinație cu termenul „cola”) în Siria și în Orientul Mijlociu, precum extrase de pe site-ul „www.mastercola.com”, care este redactat în principal în arabă, pentru a stabili un risc ca utilizarea mărcii menționate în cadrul Uniunii să genereze pe acest teritoriu un profit necuvenit din renumele celor patru mărci ale Uniunii Europene anterioare Coca-Cola.

În ceea ce privește, în al doilea rând, aprecierea unor deducții logice referitoare la un risc de parazitism în cadrul Uniunii, Tribunalul consideră că se poate deduce în mod logic dintr-o cerere de înregistrare a unei mărci a Uniunii Europene că titularul său are intenția de a comercializa produsele sau serviciile sale în cadrul Uniunii. În speță, subliniază acesta, este, prin urmare, previzibil din punct de vedere logic ca, în cazul în care intervenienta obține înregistrarea mărcii solicitate, aceasta să își modifice website-ul în conformitate cu o astfel de intenție de a-și comercializa produsele sub această marcă în Uniune. Astfel, website-ul „www.mastercola.com” nu este imuabil și ar putea fi modificat pentru a viza consumatori ai Uniunii, în special prin adăugarea de conținut în una sau în mai multe limbi oficiale ale Uniunii. În lipsa unor elemente specifice referitoare la intențiile comerciale ale intervenientei în Uniune, Tribunalul apreciază că extrasele de pe website-ul „www.mastercola.com” prezentate de reclamantă și referitoare la utilizarea efectivă a mărcii solicitate de intervenientă în afara Uniunii sunt susceptibile să permită să se concluzioneze *prima facie* în sensul unui risc viitor neipotetic de profit necuvenit în Uniune. Tribunalul arată de asemenea că faptul că intervenienta nu a prezentat niciun element specific referitor la eventuale intenții comerciale în Uniune diferite de cele care priveau țările terțe nu este lipsit de relevanță. În consecință, Tribunalul concluzionează că utilizarea efectivă a mărcii solicitate de intervenientă sub o prezentare specială și aleasă în mod deliberat în afara Uniunii poate să conducă la o deducție logică potrivit căreia există un risc serios ca marca solicitată să fie utilizată în cadrul Uniunii în același mod ca în țările terțe, cu atât mai mult cu cât intervenienta a solicitat în mod expres înregistrarea mărcii solicitate pentru o utilizare în Uniune.

43/ Hotărârea din 11 decembrie 2014, T-480/12, [EU:T:2014:1062](#).

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 11 decembrie 2017, *JT/EUIPO – Carrasco Pirard* (QUILAPAYÚN) (T-249/15, [EU:T:2017:885](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune în anulare îndreptată împotriva deciziei camerei de recurs a EUIPO prin care se anulasă decizia diviziei de opoziție și se respinsese opoziția, pentru motivul că reclamantul nu dovedise că era titularul „real” al mărcii anterioare pe care se întemeia opoziția. Această cauză are la origine o procedură de opoziție întemeiată pe o marcă figurativă anterioară neînregistrată (QUILAPAYÚN) și formulată împotriva cererii de înregistrare a unei mărci identice cu marca figurativă anterioară neînregistrată. Cauza menționată a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a examina problema inedită dacă, pentru a formula opoziție, calitatea de cotitular al unei mărci este suficientă.

Potrivit Tribunalului, din cuprinsul articolului 8 alineatul (1) literele (a) și (b) și alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 207/2009 [devenit articolul 8 alineatul (1) literele (a) și (b) și alineatul (2) litera (c) din Regulamentul 2017/1001], al articolului 41 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 207/2009 [devenit articolul 46 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul 2017/1001], al normei 19 alineatul (2) și al normei 20 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2868/95 rezultă că, pentru a formula opoziție, în sensul articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 207/2009, în temeiul unei mărci de notorietate, în sensul articolului 8 alineatul (2) litera (c) din regulamentul menționat, autorul opoziției trebuie să demonstreze că marca este de notorietate într-un stat membru, în sensul articolului 6a din Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale⁴⁴, și că el este titularul mărcii. În această privință, Tribunalul amintește că dovada calității de titular al unei mărci neînregistrate se supune unor condiții specifice. Reclamantul nu poate, prin ipoteză, să depună un certificat de depunere sau de înregistrare a mărcii pe care se întemeiază opoziția pentru a dovedi că este titularul acestei mărci. El trebuie să facă dovada că, prin utilizarea mărcii anterioare neînregistrate, a dobândit drepturi asupra acesteia.

Pe de altă parte, potrivit Tribunalului, nu rezultă din niciuna dintre dispozițiile sus-menționate că persoana care formulează opoziție, în temeiul articolului 8 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 207/2009, trebuie să facă dovada că este titularul „exclusiv” al mărcii anterioare neînregistrate de notorietate pe care își întemeiază opoziția. Din dispozițiile articolului 41 din Regulamentul nr. 207/2009, ale normei 19 alineatul (2) și ale normei 20 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2868/95 se deduce că persoana care a formulat opoziția este obligată să facă dovada că a dobândit drepturi suficiente asupra mărcii anterioare neînregistrate de notorietate, în sensul articolului 8 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 207/2009, pentru a fi considerat titularul acestei mărci, ceea ce nu înseamnă că trebuie să demonstreze că este titularul exclusiv al acesteia. Norma 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2868/95 [devenit articolul 2 alineatul (1) din Regulamentul delegat 2017/1430] prevede de altfel că, „[î]n cazul în care o marcă anterioară și/sau un drept anterior au mai mult de un proprietar (coproprietate), opoziția poate fi depusă de oricare sau de toți aceștia”, ceea ce ar permite fiecăruia dintre coproprietarii unei mărci anterioare să se opună înregistrării unei mărci care a fost solicitată.

În speță, arată Tribunalul, dacă s-ar cere calitatea de titular exclusiv al mărcii anterioare, nici reclamantul, nici solicitantul mărcii nu s-ar putea opune înregistrării semnului în cauză de către un terț, cu excepția cazului în care s-ar opune toți, împreună, la această înregistrare, deoarece toți invocă calitatea de titular al semnului. Or, dobândirea unor drepturi de către reclamant asupra mărcii anterioare neînregistrate i-ar permite să se opună înregistrării mărcii solicitate, independent de aspectul dacă și alții, printre care solicitantul, au dobândit drepturi asupra acestei mărci prin utilizarea pe care i-au dat-o la rândul lor. În aceste condiții, Tribunalul consideră că, impunându-i reclamantului să demonstreze că era titularul exclusiv al mărcii anterioare, fără a examina dacă nu era suficient ca acesta să fie coproprietarul mărcii, camera de recurs a săvârșit o eroare de drept.

^{44/} Convenția de la Paris din 20 martie 1883 pentru protecția proprietății industriale, cu modificările și revizuirile ulterioare.

3. DESENELE SAU MODELELE INDUSTRIALE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 16 februarie 2017, **Termosifoane pentru radiatoare** (T-828/14 și T-829/14, [EU:T:2017:87](#))⁴⁵, Tribunalul a avut în plus ocazia de a aduce precizări privind data la care este necesar să se examineze caracterul individual al unui desen sau model industrial și să se stabilească eventuala existență a unei saturări a stadiului tehnicii în sensul articolului 6 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 6/2002⁴⁶. Potrivit reclamantei, camera de recurs săvârșise o eroare în ceea ce privește momentul aprecierii saturării stadiului tehnicii poziționându-se la data pronunțării deciziilor atacate, în condițiile în care trebuia să o aprecieze la momentul cererii de înregistrare a desenelor sau modelelor industriale contestate.

În această privință, Tribunalul precizează că, astfel, data de depunere a cererii de înregistrare a desenului sau modelului industrial contestat este cea la care trebuie, conform articolului 6 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002, să se examineze caracterul individual al desenului sau modelului industrial contestat și să se stabilească eventuala existență a unei saturări a stadiului tehnicii. Acesta constată că, în consecință, camera de recurs a săvârșit o eroare de drept în privința datei de apreciere a eventualei existențe a unei saturări a stadiului tehnicii.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 13 iunie 2017, **Ball Beverage Packaging Europe/EUIPO – Crown Hellas Can (Cutii)** (T-9/15, [EU:T:2017:386](#)), Tribunalul a avut ocazia de a aduce precizări utile privind natura procedurii de înregistrare a desenelor sau modelelor industriale comunitare, noțiunea „produs” în sensul articolului 3 litera (a) din Regulamentul nr. 6/2002 și sfera descrierii desenului sau modelului industrial contestat conținută în cererea de înregistrare în temeiul articolului 36 alineatul (3) litera (a) din regulamentul menționat.

Mai întâi, Tribunalul arată că, în măsura în care definirea obiectului protecției desenului sau modelului industrial contestat face parte din examinarea pe fond a înregistrării desenului sau modelului industrial respectiv, o eventuală poziție a EUIPO asupra acestei chestiuni în procedura de înregistrare nu poate fi obligatorie pentru camera de recurs având în vedere natura în esență formală și expeditivă a controlului efectuat de EUIPO în cadrul procedurii de înregistrare.

În continuare, Tribunalul respinge obiecția potrivit căreia camera de recurs ar fi considerat în mod eronat că desenul sau modelul industrial contestat, și anume reprezentarea a trei cutii de dimensiuni diferite, nu constituia un produs, în sensul articolului 3 litera (a) din Regulamentul nr. 6/2002. În această privință, Tribunalul observă că obiectul unui desen sau model industrial nu poate fi decât un obiect unitar, întrucât articolul menționat evocă în mod expres aspectul „unui produs”. Pe de altă parte, precizează Tribunalul, un ansamblu de articole poate constitui „un produs” în sensul dispoziției menționate mai sus dacă sunt asortate din punct de vedere estetic, prezintă un raport funcțional și sunt comercializate în mod obișnuit ca un produs unitar. Astfel, Tribunalul statuează în speță că este evident că cele trei cutii redată în desenul sau modelul industrial contestat nu îndeplinesc o funcție comună, în sensul că acestea nu îndeplinesc o funcție care nu poate fi îndeplinită de fiecare dintre ele în mod individual, ca în cazul, de exemplu, al setului de masă sau al tablei cu piesele de șah.

În sfârșit, Tribunalul observă că descrierea eventual cuprinsă în cererea de înregistrare nu poate influența aprecierile de fond referitoare la noutatea sau la caracterul individual al desenului sau modelului industrial în cauză. Potrivit Tribunalului, această descriere nu poate influența nici problema determinării obiectului protecției desenului sau modelului în cauză, care este incontestabil legată de aprecierile referitoare la noutate sau la caracterul individual.

^{45/} A se vedea de asemenea mai sus dezvoltările consacrate acestei hotărâri în cadrul secțiunii „V. Proprietate intelectuală – 1. Compunerea camerelor de recurs în urma trimiterii”.

^{46/} Regulamentul (CE) nr. 6/2002 al Consiliului din 12 decembrie 2001 privind desenele sau modelele industriale comunitare (JO 2002, L 3, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 33, p. 70).

4. SOIURI DE PLANTE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 23 noiembrie 2017, **Aurora/OCSP – SESVanderhave (M 02205)** (T-140/15, [EU:T:2017:830](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea deciziei camerei de recurs a Oficiului Comunitar pentru Soiuri de Plante (OCSP) de respingere a cererii de declarare a nulității protecției comunitare a soiurilor de plante acordate soiului M 02205, un soi de sfeclă de zahăr. Cererea menționată de declarare a nulității era întemeiată pe împrejurarea că soiul M 02205 nu îndeplinea condiția „distingției”, în sensul articolului 7 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 2100/94⁴⁷.

În primul rând, Tribunalul amintește că OCSP dispune de o largă putere de apreciere în ceea ce privește declararea nulității unei protecții a plantelor. Prin urmare, doar îndoieli serioase cu privire la faptul că erau îndeplinite condițiile relevante la data examinării prevăzute de Regulamentul nr. 2100/94 pot justifica o reexaminare a soiului protejat pe calea procedurii de declarare a nulității, în temeiul articolului 20 din regulamentul menționat. Potrivit Tribunalului, din normele relevante reiese că notele de manifestare care figurează în raportul comparativ privind distincția, pe baza cărora se stabilește caracterul distinct al unui soi candidat, trebuie să corespundă notelor obținute în urma probelor comparative de cultură efectuate în cursul a două cicluri de vegetație anuale ulterioare cererii de protecție comunitară a soiurilor de plante a soiului candidat. În acest context, Tribunalul arată că, în speță, reclamanta putea, în mod întemeiat, să se prevaleze de multiplele erori săvârșite în raportul comparativ privind distincția, care fusese modificat în mai multe rânduri. În consecință, acesta consideră că reclamanta a prezentat în fața camerei de recurs elemente de fapt substanțiale suficiente pentru a naște îndoieli serioase legate de aspectul dacă informațiile utilizate pentru unul dintre cele două soiuri de referință fuseseră preluate din descrierea oficială a acestui soi.

În al doilea rând, Tribunalul amintește că principiul instrumentării din oficiu a cauzei se impune și într-o procedură în fața camerei de recurs și că aceasta din urmă este supusă respectării principiului bunei administrări, în temeiul căruia îi revine sarcina de a examina cu atenție și cu imparțialitate toate elementele de fapt și de drept relevante ale cauzei prezentate în fața sa. În această privință, Tribunalul arată că revenea camerei de recurs sarcina să se asigure că dispunea, la momentul adoptării deciziei atacate, de toate elementele relevante – și anume, mai precis, de rezultatele probelor comparative de cultură efectuate – pentru a putea stabili dacă aprecierea caracterului distinct al soiului M 02205 fusese efectuată în conformitate cu normele tehnice aplicabile. Or, OCSP a admis că, la momentul adoptării deciziei atacate, camera de recurs nu dispunea de aceste rezultate. În consecință, Tribunalul concluzionează că, prin faptul că nu a efectuat o examinare adecvată pentru a se asigura că, în speță, caracterul distinct al soiului M 02205 fusese stabilit pe baza datelor rezultate din probele comparative de cultură efectuate, camera de recurs nu și-a îndeplinit în mod corect obligațiile.

⁴⁷ Regulamentul (CE) nr. 2100/94 al Consiliului din 27 iulie 1994 de instituire a unui sistem de protecție comunitară a soiurilor de plante (JO 1994, L 227, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 15, p. 197).

VI. POLITICA EXTERNĂ ȘI DE SECURITATE COMUNĂ – MĂSURI RESTRICTIVE

Ca și în anii precedenți, contenciosul referitor la măsurile restrictive în domeniul politicii externe și de securitate comună (PESC) s-a îmbogățit în anul 2017. Mai multe decizii merită o atenție deosebită.

1. UCRAINA

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 15 iunie 2017, *Kiselev/Consiliul* (T-262/15, [EU:T:2017:392](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la includerea numelui directorului agenției de presă naționale a Federației Ruse, numit prin decret prezidențial, în listele persoanelor vizate de măsurile restrictive în raport cu acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei, pentru motivul că acesta constituia o figură centrală a propagandei guvernamentale în sprijinul desfășurării forțelor armate ruse în Ucraina.

După ce a constatat că măsurile restrictive în cauză erau compatibile cu excepțiile privind securitatea prevăzute la articolul 99 punctul 1 litera (d) din Acordul de parteneriat și cooperare dintre Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Federația Rusă, pe de altă parte⁴⁸, Tribunalul a abordat în mod deosebit aspectul dacă aplicarea în situația reclamantului a criteriului de desemnare enunțat de dispozițiile aplicabile ale dreptului Uniunii⁴⁹ – și anume criteriul care vizează persoanele care sprijină în mod activ acțiunile sau politicile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei ori stabilitatea sau securitatea acestui stat – constituia o încălcare a dreptului său la libertatea de exprimare.

În primul rând, subliniind că orice restrângere a libertății de exprimare trebuie să fie prevăzută de lege, Tribunalul arată că măsurile restrictive în cauză sunt enunțate în acte având printre altele o aplicabilitate generală și au, în primul rând, temeuri juridice clare în dreptul Uniunii, și anume articolul 29 TUE și articolul 215 TFUE, și, în al doilea rând, o motivare suficientă în ceea ce privește atât conținutul lor, cât și motivele care justifică aplicarea lor în privința reclamantului. Astfel, potrivit Tribunalului, având în vedere importanța rolului pe care mass-media, în special cea din domeniul audiovizual, o are în societatea contemporană, era previzibil ca un sprijin mediatic de anvergură al acțiunilor și al politicilor guvernului rus de destabilizare a Ucrainei, exprimat, în special cu ocazia unor emisiuni foarte populare, de o persoană numită prin decret prezidențial în calitate de director al agenției de presă naționale a Federației Ruse, să poată fi vizat de criteriul întemeiat pe conceptul „sprijin activ”, în măsura în care restrângerile libertății de exprimare care decurg din acesta respectă celelalte condiții impuse pentru ca respectiva libertate să poată fi restrânsă în mod legitim.

^{48/} Acordul de parteneriat și cooperare dintre Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Federația Rusă, pe de altă parte (JO 1997, L 327, p. 3). Trebuie observat că dispoziția vizată prevede o excepție care poate fi invocată unilateral de o parte pentru a lua măsurile pe care le consideră necesare pentru protecția intereselor esențiale privind securitatea, în special „în caz de război sau de grave tensiuni internaționale care amenință să se transforme într-un conflict armat sau pentru a-și îndeplini obligațiile pe care le-a acceptat pentru a menține pacea și securitatea internațională”.

^{49/} Articolul 1 alineatul (1) litera (a) și articolul 2 alineatul (1) litera (a) din Decizia 2014/145/PESC a Consiliului din 17 martie 2014 privind măsuri restrictive în raport cu acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei (JO 2014, L 78, p. 16), cu modificările ulterioare, articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul (UE) nr. 269/2014 al Consiliului din 17 martie 2014 privind măsuri restrictive în raport cu acțiunile care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei (JO 2014, L 78, p. 6), cu modificările ulterioare.

În al doilea rând, în ceea ce privește aspectul dacă măsurile restrictive adoptate urmăresc un obiectiv de interes general, recunoscut ca atare de Uniune, Tribunalul observă că, prin aceste măsuri, adoptate în special în aplicarea criteriului în cauză, referitor la sprijinul activ, Consiliul vizează să exercite o presiune asupra autorităților ruse pentru ca acestea să pună capăt acțiunilor și politicilor lor de destabilizare a Ucrainei, ceea ce corespunde unuia dintre obiectivele PESC.

În al treilea și ultimul rând, în ceea ce privește caracterul necesar și proporțional al măsurilor restrictive, Tribunalul amintește jurisprudența sa și pe cea a Curții referitoare la principiul proporționalității și la restrângerile libertății de exprimare și în special principiile identificate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în această privință. În acest context, acesta arată că, în exercitarea atribuțiilor de jurnalist, care nu pot fi separate de cele de director al agenției de presă ruse, reclamantul s-a pronunțat de mai multe ori asupra situației pe care guvernul rus o crease în Ucraina. Potrivit Tribunalului, este de notorietate că acțiunile și politicile guvernului rus care destabilizează Ucraina beneficiază în Rusia de o acoperire mediatică foarte largă și sunt prezentate foarte frecvent poporului rus, pe cale de propagandă, ca fiind pe deplin justificate. În aceste împrejurări și având în vedere probele de care dispunea Consiliul cu privire la afirmațiile reclamantului, adoptarea de măsuri restrictive în privința acestuia ca urmare a propagandei sale în favoarea acțiunilor și a politicilor guvernului rus de destabilizare a Ucrainei nu poate fi considerată ca fiind o restricție disproporționată a dreptului său la libertatea de exprimare. Pe de altă parte, observând că reclamantul este resortisantul unui stat terț, Federația Rusă, și are reședința în acest stat, unde își exercită activitatea profesională, Tribunalul statuează că măsurile restrictive în cauză – care prevăd restricții privind intrarea reclamantului pe teritoriul statelor membre sau tranzitarea acestuia, precum înghețarea fondurilor sale plasate în Uniune – nu aduc atingere substanței dreptului reclamantului de a-și exercita libertatea de exprimare în special în cadrul activității sale profesionale din sectorul mass-mediei, în țara în care are reședința și în care lucrează.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 7 iulie 2017, **Azarov/Consiliul** (T-215/15, atacată cu recurs⁵⁰, [EU:T:2017:479](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune formulată de fostul prim-ministru ucrainean împotriva actelor prin care Consiliul decisese să mențină numele său pe lista persoanelor vizate de măsurile restrictive privind persoanele care au fost identificate ca fiind responsabile pentru deturnarea de fonduri ale statului ucrainean⁵¹. Reclamantul pretindea în special că Consiliul săvârșise o eroare vădită de apreciere prin faptul că a decis să proroge măsurile restrictive în cauză, deoarece actele atacate nu ar cuprinde decât motivări foarte vagi și succinte. Astfel, Consiliul ar fi trebuit să prezinte informații suplimentare mai concrete.

În această privință, Tribunalul amintește că Consiliul nu are obligația de a întreprinde, din oficiu și în mod sistematic, propriile investigații sau de a opera verificări în scopul de a obține precizări suplimentare, atunci când dispune deja de elemente furnizate de autoritățile dintr-o țară terță pentru a adopta măsuri restrictive față de persoane care provin din acea țară și care fac acolo obiectul unor proceduri judiciare. În speță, precizează Tribunalul, ceea ce trebuie să verifice Consiliul este, pe de o parte, în ce măsură documentele pe care intenționează să se întemeieze permit să se stabilească faptul că, astfel cum indică motivele includerii numelui reclamantului în lista în cauză, acesta face obiectul unor proceduri penale declanșate de autoritățile ucrainene pentru fapte susceptibile să constituie deturnare de fonduri publice și, pe de altă parte, că aceste proceduri permit ca acțiunile reclamantului să fie calificate în conformitate cu criteriul pertinent menționat mai sus. Numai dacă aceste verificări nu duc la niciun rezultat ar reveni Consiliului sarcina de a opera verificări suplimentare. Cu toate acestea, revine Consiliului obligația de a aprecia, în funcție de împrejurările speței, necesitatea de a desfășura verificări suplimentare, în

50/ Cauza C-530/17 P, **Azarov/Consiliul**.

51/ Decizia (PESC) 2015/364 a Consiliului din 5 martie 2015 de modificare a Deciziei 2014/119/PESC privind măsuri restrictive împotriva anumitor persoane, entități și organisme având în vedere situația din Ucraina (JO 2015, L 62, p. 25) și Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2015/357 al Consiliului din 5 martie 2015 privind punerea în aplicare a Regulamentului (UE) nr. 208/2014 privind măsuri restrictive împotriva anumitor persoane, entități și organisme având în vedere situația din Ucraina (JO 2015, L 62, p. 1).

special de a solicita autorităților ucrainene comunicarea unor elemente de probă suplimentare dacă cele furnizate deja se dovedesc insuficiente sau incoerente. Pe de altă parte, în cadrul posibilității care trebuie conferită persoanelor vizate de a prezenta observații cu privire la motivele pe care Consiliul intenționează să le rețină pentru a le menține numele pe lista în cauză, aceste persoane pot prezenta asemenea elemente, chiar elemente în apărare, care ar impune ca Consiliul să desfășoare verificări suplimentare.

În ceea ce privește argumentul întemeiat pe Hotărârea *LTTE/Consiliul*⁵², potrivit căruia revine Consiliului obligația ca, înainte de a se întemeia pe decizia unei autorități dintr-un stat terț, să verifice cu grijă că reglementarea pertinentă din acest stat asigură protecția dreptului la apărare și a dreptului la o protecție jurisdicțională efectivă echivalentă cu cea garantată la nivelul Uniunii, în primul rând, Tribunalul observă că, în cauza în care a fost pronunțată hotărârea menționată, măsurile restrictive fuseseră adoptate în temeiul Poziției comune 2001/931/PESC⁵³, adoptată în cadrul combaterii terorismului, care instituie un mecanism al cărui efect este de a permite Consiliului să includă o persoană într-o listă privind înghețarea fondurilor în temeiul unei decizii adoptate de o autoritate națională, dacă este cazul, dintr-un stat terț.

Or, în speță, existența unei decizii prealabile a autorităților ucrainene nu constituia unul dintre criteriile care condiționau adoptarea măsurilor restrictive în cauză, întrucât procedurile judiciare deschise de autoritățile menționate nu constituiau decât temeiul de fapt pe care se întemeiază aceste măsuri.

În al doilea rând, Tribunalul subliniază că există în orice caz o diferență majoră între măsurile restrictive care privesc combaterea terorismului și cele care se situează în cadrul unei cooperări între Uniune, pe de o parte, și noile autorități ale unui stat terț, în speță Ucraina, pe de altă parte. Astfel, combaterea terorismului, la care Consiliul contribuie prin adoptarea de măsuri restrictive care vizează anumite persoane sau entități, nu se situează în mod necesar în cadrul cooperării cu autoritățile unui stat terț care a cunoscut o schimbare de regim și pe care Consiliul a decis să îl susțină, cum era situația în speță.

Astfel, dacă alegerea eminentă politică a Consiliului, care constă în a coopera cu noile autorități ucrainene pentru a le permite în special să recupereze fonduri publice posibil deturnate „în scopul consolidării și sprijinirii statului de drept” în Ucraina, ar fi condiționată de cerința ca statul ucrainean să garanteze, imediat după schimbarea regimului, un nivel de protecție a drepturilor fundamentale echivalent cu cel oferit de Uniune și de statele sale membre, s-ar aduce atingere în esență marjei largi de apreciere de care beneficiază Consiliul în ceea ce privește definirea criteriilor generale care delimitează cercul persoanelor care pot face obiectul unor măsuri restrictive menite să sprijine aceste noi autorități.

În exercitarea acestei marje largi de apreciere, Consiliul trebuie să fie, așadar, liber să considere că, în urma schimbării regimului, autoritățile ucrainene merită să fie sprijinite în măsura în care îmbunătățesc viața democratică și respectarea statului de drept în Ucraina în raport cu situația care prelua anterior în acest stat și că una dintre posibilitățile de a consolida și de a sprijini statul de drept constă în înghețarea activelor persoanelor care au fost identificate ca fiind responsabile de deturnări de fonduri aparținând statului ucrainean. Prin urmare, numai dacă alegerea politică a Consiliului de a sprijini noul regim ucrainean, inclusiv prin cooperarea care rezultă din măsurile restrictive în cauză, s-ar dovedi vădit eronată, în special ca urmare a faptului că drepturile fundamentale sunt încălcate în mod sistematic în această țară după schimbarea de regim, eventuala lipsă a unei corespondențe între protecția drepturilor fundamentale în Ucraina și cea existentă în Uniune ar putea avea o incidență asupra legalității menținerii acestor măsuri față de reclamant.

52/ Hotărârea din 16 octombrie 2014, T-208/11 și T-508/11, [EU:T:2014:885](#).

53/ Poziția comună 2001/931/PESC a Consiliului din 27 decembrie 2001 privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului (JO 2001, L 344, p. 93, Ediție specială, 18/vol. 1, p. 179).

2. REPUBLICA TUNISIANĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 5 octombrie 2017, *Mabrouk/Consiliul* (T-175/15, [EU:T:2017:694](#)), Tribunalul era chemat să statueze cu privire la cererea de anulare a deciziilor prin care Consiliul decisese menținerea înscrierii numelui reclamantului în lista persoanelor vizate de măsurile restrictive adoptate împotriva anumitor persoane și entități având în vedere situația din Tunisia⁵⁴. În susținerea acțiunii formulate, reclamantul invoca în special nerespectarea unui termen rezonabil de soluționare de către autoritățile tunisiene în cadrul procedurii judiciare pe care se baza decizia Consiliului de a menține numele său pe lista menționată, precum și încălcarea de către Consiliul însuși a dreptului său de a fi judecat într-un termen rezonabil.

Cu privire la acest aspect, pe de o parte, Tribunalul arată că autorităților tunisiene le revine sarcina de a se pronunța cu privire la o eventuală încălcare a principiului termenului rezonabil de soluționare în cadrul procedurii judiciare care îl vizează pe reclamant. Acesta observă totuși că respectarea principiilor statului de drept și a drepturilor omului, precum și a demnității umane se impune în cazul oricărei acțiuni a Uniunii, inclusiv în domeniul PESC. Or, principiul termenului rezonabil de soluționare este o componentă a dreptului la un proces echitabil care este protejată prin dispozițiile mai multor instrumente de drept internațional obligatorii din punct de vedere juridic. În plus, deciziile atacate se înscriu în cadrul unei politici de sprijinire a Tunisiei bazate pe obiectivele de promovare a respectării drepturilor omului și a statului de drept. Tribunalul deduce din aceasta că nu se poate exclude ca, în prezența unor elemente obiective, fiabile, precise și concordante de natură să suscite întrebări legitime cu privire la respectarea dreptului reclamantului de a fi judecat într-un termen rezonabil de către autoritățile tunisiene, Consiliul să procedeze la verificările necesare. Tribunalul consideră însă că această condiție nu este îndeplinită în speță.

Pe de altă parte, Tribunalul respinge argumentația reclamantului întemeiată pe încălcarea de către Consiliu a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale, pentru motivul că acesta ar fi adus atingere dreptului său la un termen rezonabil de soluționare, întrucât nu a luat măsurile necesare pentru ca durata procedurii judiciare căreia îi era supus în Tunisia să nu depășească o durată rezonabilă. Potrivit Tribunalului, articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale nu este aplicabil decât controlului jurisdicțional exercitat de instanțele Uniunii asupra înghețării de fonduri în litigiu. În schimb, acesta nu este aplicabil nici procedurii judiciare din Tunisia, care nu ține de dreptul Uniunii, nici deciziei atacate, care nu emană de la o instanță și care nu prezintă, prin obiectul său, un caracter jurisdicțional. Tribunalul precizează că, chiar dacă s-ar presupune că această argumentație poate fi interpretată ca fiind întemeiată pe încălcarea principiului bunei administrări, în orice caz, întrucât reclamantul nu a stabilit că procedura judiciară în Tunisia depășise o durată rezonabilă, acesta nu a putut demonstra că durata înghețării fondurilor sale în Uniune ar fi fost ea însăși excesivă.

În ceea ce privește argumentul reclamantului potrivit căruia Consiliul a săvârșit erori vădite de apreciere în ceea ce privește evoluția procesului de democratizare în Tunisia și necesitatea unor măsuri restrictive împotriva unor resortisanți tunisieni răspunzători de însușirea ilegală de fonduri ale statului tunisian, Tribunalul amintește că Consiliul dispune de o largă putere de apreciere în acest domeniu, astfel încât numai caracterul vădit inadecvat al unei măsuri adoptate într-un astfel de domeniu poate afecta legalitatea acesteia. Or, diferitele evoluții de ordin judiciar, constituțional și electoral prezentate de reclamant nu demonstrează că Consiliul ar fi săvârșit o eroare vădită în aprecierea pe care a efectuat-o cu privire la procesul de tranziție democratică în Tunisia. Astfel, deși aceste evoluții confirmă un progres, ele nu permiteau să se concluzioneze, în mod evident, în sensul desăvârșirii acestui proces, acesta din urmă fiind printre altele supus consolidării statului de drept

^{54/} Decizia 2011/72/PESC a Consiliului din 31 ianuarie 2011 privind măsuri restrictive îndreptate împotriva anumitor persoane și entități având în vedere situația din Tunisia (JO 2011, L 28, p. 62), Decizia (PESC) 2015/157 a Consiliului din 30 ianuarie 2015 de modificare a Deciziei 2011/72 (JO 2015, L 26, p. 29) și Decizia (PESC) 2016/119 a Consiliului din 28 ianuarie 2016 de modificare a Deciziei 2011/72 (JO 2016, L 23, p. 65).

și realizărilor democratice ale noii Constituții tunisiene. În orice caz, subliniază Tribunalul, eventuala abrogare a măsurilor restrictive în litigiu nu poate depinde decât de finalizarea procedurilor judiciare pe care se bazează, iar nu pe desăvârșirea procesului de tranziție democratică în Tunisia, sprijinirea acestui proces nereprezentând decât un obiectiv final al politicii în cadrul căreia se înscrie înghețarea de fonduri menționată, iar nu o condiție suplimentară pentru menținerea acesteia.

VII. COEZIUNEA ECONOMICĂ, SOCIALĂ ȘI TERITORIALĂ

Cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 4 mai 2017, **Green Source Poland/Comisia** (T-512/14, [EU:T:2017:299](#)), a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a examina problema inedită a admisibilității unei acțiuni formulate de o întreprindere responsabilă de realizarea unui proiect major împotriva unei decizii a Comisiei prin care se refuza să se confirme unui stat membru o contribuție financiară din partea Fondului european de dezvoltare regională (FEDER) pentru proiectul major menționat.

În primul rând, în ceea ce privește primul criteriu al afectării directe, și anume ca măsura contestată a Uniunii să producă în mod direct efecte asupra situației juridice a particularului, Tribunalul arată că din dispozițiile relevante ale Regulamentului (CE) nr. 1083/2006⁵⁵ reiese că numai în cadrul relațiilor dintre Comisie și statul membru se desfășoară operațiunile care urmăresc ca Comisia să evalueze și să confirme sau să infirme acordarea unei contribuții financiare a FEDER unui stat membru pentru un proiect major. Această concluzie este conformă cu faptul că, potrivit jurisprudenței, contribuția FEDER este concepută ca un sistem între Comisie și statul membru. În plus, reiese din dispozițiile amintite că statele membre sunt responsabile de selectarea operațiunilor, inclusiv a proiectelor majore. Comisia nu efectuează nicio selecție a proiectelor majore care sunt propuse autorităților naționale de solicitanți, ci procedează, numai cu privire la statele membre, la verificarea printre altele a coerenței și a contribuției proiectelor majore pe care autoritățile naționale le-au selectat deja și în privința cărora i-au solicitat confirmarea sau infirmarea contribuției financiare din partea FEDER. În această privință, precizează Tribunalul, raționamentul dezvoltat în Hotărârea **Consorzio gruppo di azione locale „Murgia Messapica”/Comisia**⁵⁶ nu poate fi transpus în speță, având în vedere că selecția proiectelor nu este realizată de Comisie, ci revine exclusiv autorităților naționale.

Pe de altă parte, potrivit unei jurisprudențe constante, desemnarea, într-o decizie de acordare a unei contribuții financiare a Uniunii în temeiul FEDER, a unei entități în calitate de autoritate responsabilă de realizarea unui proiect nu implică faptul că această entitate este ea însăși titularul dreptului la contribuția respectivă. Statul membru, în calitate de destinatar al deciziei de acordare a contribuției financiare a FEDER, este cel care trebuie să fie considerat titular al dreptului la contribuția respectivă, *a fortiori* în cazul în care contribuția FEDER nu a fost încă acordată statului membru și, prin urmare, când raportul dintre entitatea desemnată ca responsabilă de realizarea proiectului, responsabilă a cererii sau beneficiară a contribuției, și contribuția FEDER este și mai indirect.

^{55/} Regulamentul (CE) nr. 1083/2006 al Consiliului din 11 iulie 2006 de stabilire a anumitor dispoziții generale privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european și Fondul de coeziune și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1260/1999 (JO 2006, L 210, p. 25, Ediție specială, 14/vol. 2, p. 64).

^{56/} Hotărârea din 19 mai 1994, T-465/93, [EU:T:1994:56](#).

În ceea ce privește privarea de resursele necesare pentru punerea în aplicare a proiectului, imposibilitatea continuării proiectului și obligația de a suporta pierderile rezultate din cheltuielile deja efectuate, evocate de reclamantă, Tribunalul consideră că, presupunând că sunt dovedite, nu decurg nici din însăși decizia atacată, nici din dispozițiile dreptului Uniunii care sunt destinate să îi reglementeze efectele, ci din consecințele pe care, în cadrul contractului referitor la acordarea unei subvenții pentru punerea în aplicare a proiectului respectiv, autoritățile naționale și reclamanta le-au atribuit deciziei menționate. Prin urmare, consecințele și obligațiile care decurg din acest contract se interpun între situația juridică a reclamantei și decizia atacată. Astfel, în conformitate cu dreptul național aplicabil, reclamanta ar fi putut între altele să se opună, în fața instanței naționale competente, rezilierii contractului sau rambursării solicitate de autoritățile naționale în temeiul contractului menționat, invocând nevaliditatea deciziei atacate.

În al doilea rând, în ceea ce privește cel de al doilea criteriu al afectării directe, și anume ca măsura contestată a Uniunii să nu lase nicio putere de apreciere destinatarilor care sunt însărcinați cu punerea sa în aplicare, Tribunalul constată că executarea deciziei atacate de statul membru vizat nu implică, în temeiul deciziei atacate înseși sau al dispozițiilor dreptului Uniunii care sunt destinate să îi reglementeze efectele, nicio consecință pentru reclamantă, efectele sale fiind limitate exclusiv la relațiile dintre Uniune, în special FEDER, și statul membru menționat. În aceste împrejurări, Tribunalul concluzionează că reclamanta nu este afectată în mod direct de decizia atacată, aceasta producând efecte numai cu privire la raporturile juridice dintre Comisie și statul membru în cauză.

VIII. PROTECȚIA SĂNĂTĂȚII

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 26 ianuarie 2017, *GGP Italy/Comisia* (T-474/15, [EU:T:2017:36](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea unei decizii a Comisiei prin care a fost considerată justificată măsura luată de autoritățile letone în conformitate cu Directiva 2006/42/CE⁵⁷, referitoare la introducerea pe piață a unei mașini de tuns iarba fabricate de reclamantă. Înscriindu-se în contextul directivelor denumite „noua abordare” care vizează facilitarea liberei circulații a mărfurilor prin armonizarea cerințelor esențiale în materia protecției sănătății și a securității lucrătorilor, această cauză a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a preciza în special întinderea controlului Comisiei la declanșarea clauzei de salvagardare prevăzute la articolul 11 din Directiva 2006/42 și natura măsurilor susceptibile să fie adoptate cu acest titlu. Autoritățile letone au apreciat că mașina de tuns în cauză nu respecta cerințele esențiale enunțate în Directiva 2006/42, deoarece nu era conformă cu versiunea din 2010 a standardului armonizat aplicabil. În schimb, reclamanta arăta că aceasta era conformă cu versiunea din 2006 a acestui standard, la care era, în opinia sa, posibil să se raporteze până la 31 august 2013, și că, în consecință, modelul comercializat până la această dată beneficia de o prezumție de conformitate cu cerințele esențiale enunțate în Directiva 2006/42.

În ceea ce privește, în primul rând, întinderea controlului Comisiei, Tribunalul amintește că, în cadrul adoptării unei decizii luate în temeiul articolului 11 alineatul (3) din Directiva 2006/42, nu revine Comisiei sarcina de a controla sub toate aspectele sale legalitatea măsurilor naționale care conduc la declanșarea clauzei de salvagardare prevăzute la articolul menționat. În această privință, articolul 20 din Directiva 2006/42 menționează în mod explicit „căile de atac pe care le are la dispoziție în conformitate cu legislația în vigoare în statul membru în cauză”, ceea ce indică, pe de o parte, că el vizează măsurile naționale adoptate în temeiul directivei și, pe de altă parte, că controlul acestora revine instanțelor naționale. Acest articol nu creează, așadar, obligații pentru Comisie. În cadrul punerii în aplicare a articolului 11 alineatul (3) din Directiva 2006/42, rolul Comisiei este, în primul rând, de a

⁵⁷ Directiva 2006/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006 privind echipamentele tehnice și de modificare a Directivei 95/16/CE (reformare) (JO 2006, L 157, p. 24, Ediție specială, 13/vol. 53, p. 120).

verifica dacă măsurile corespunzătoare care îi sunt notificate de un stat membru sunt justificate, din punct de vedere juridic și factual, pentru a evita ca un echipament tehnic să pună în pericol, astfel cum se prevede la articolul 11 alineatul (1) din Directiva 2006/42, sănătatea sau securitatea persoanelor ori, după caz, a animalelor domestice, a bunurilor sau a mediului. Pe de altă parte, subliniază Tribunalul, nimic nu se opune ca „măsurile corespunzătoare” pe care un stat membru trebuie să le adopte și să le comunice Comisiei în temeiul clauzei de salvagardare prevăzute la articolul 11 din această directivă să aibă forma unor măsuri neunilaterale sau a unor măsuri indirect obligatorii. Astfel, comunicarea, precum în speță, a faptului că, în urma unui demers al autorităților naționale, distribuitorul a luat măsuri voluntare de retragere de pe piață și de neintroducere pe piață constituie într-adevăr comunicarea unei măsuri corespunzătoare susceptibile să conducă la o decizie a Comisiei adoptată în temeiul articolului 11 alineatul (3) din Directiva 2006/42.

În ceea ce privește, în al doilea rând, valoarea juridică a versiunii din 2006 a standardului armonizat relevant, Tribunalul precizează că, în temeiul articolului 7 din Directiva 2006/42, publicarea de către Comisie a referinței unui standard armonizat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* este cea care conferă acestuia o valoare juridică ce permite producătorilor de echipamente tehnice sau reprezentanților lor autorizați să beneficieze, pentru echipamentele tehnice pe care le comercializează și care sunt conforme cu acesta, de o prezumție de conformitate cu cerințele esențiale prevăzute de aceeași directivă și la care face trimitere respectivul standard armonizat publicat. Regimul unor astfel de publicări este cel al actelor cu aplicabilitate generală ale instituțiilor Uniunii. Potrivit Tribunalului, articolul 7 din Directiva 2006/42 vizează fără restricție standardele armonizate ale căror referințe au făcut obiectul unei publicări în Jurnalul Oficial, fără a-și limita domeniul de aplicare și conținutul la standardele armonizate ale căror referințe ar fi fost publicate în temeiul acestei directive. Respectiva dispoziție împiedică astfel să se considere că publicările referințelor standardelor armonizate efectuate în temeiul Directivei 98/37/CE⁵⁸ au fost abrogate implicit în același timp cu aceasta din urmă. În consecință, standardele armonizate ale căror referințe au fost publicate în temeiul Directivei 98/37 intră în domeniul de aplicare al articolului 7 din Directiva 2006/42 atât timp cât decizia care le acordă o valoare juridică pentru a conferi o prezumție de conformitate cu cerințele esențiale de sănătate și securitate prevăzute în directiva aplicabilă la momentul introducerii pe piață sau al punerii în funcțiune a echipamentului tehnic respectiv, și anume publicarea referinței lor în Jurnalul Oficial, nu este abrogată în mod explicit. Prin urmare, concluzionează Tribunalul, în mod întemeiat reclamanta a susținut că mașina de tuns iarba în discuție beneficia de o prezumție de conformitate cu cerințele esențiale de sănătate și securitate prevăzute în Directiva 2006/42.

^{58/} Directiva 98/37/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 privind apropierea legislațiilor statelor membre în domeniul echipamentelor tehnice (JO 1998, L 207, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 220).

IX. UNIUNEA VAMALĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 11 decembrie 2017, **Léon Van Parys/Comisia** (T-125/16, [EU:T:2017:884](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune îndreptată împotriva unei decizii a Comisiei de respingere a cererii de remitere a taxelor la import formulate de o societate importatoare de banane originare din Ecuador. Această decizie intervenea după anularea în parte în Hotărârea **Firma Van Parys/Comisia**⁵⁹ a unei decizii anterioare a Comisiei, prin care aceasta din urmă apreciase că remiterea taxelor la import, în temeiul articolului 239 din Regulamentul (CEE) nr. 2913/92⁶⁰, nu era justificată în privința reclamantei. Tribunalul considerase astfel că Comisia nu stabilise că reclamanta dovedise o lipsă de diligență. Ca urmare a acestei hotărâri, Comisia a apreciat drept necesară obținerea unor informații suplimentare de la autoritățile vamale și a informat reclamanta că termenul de nouă luni prevăzut la articolul 907 din Regulamentul (CEE) nr. 2454/93⁶¹ în scopul analizării cererii de remitere a taxelor se prelungea, prin urmare, cu perioada scursă până la primirea informațiilor menționate. În continuare, Comisia a adoptat decizia atacată de respingere a cererii de remitere a taxelor reclamantei. În cadrul acțiunii sale, reclamanta contesta modul în care Comisia executase Hotărârea **Firma Van Parys/Comisia**⁶². Aceasta susținea, mai precis, că, presupunând că Comisia a avut la dispoziție un termen rezonabil pentru executarea acestei hotărâri, acest termen nu putea în niciun caz să depășească un nou termen de decădere de nouă luni prevăzut la articolul 907 din Regulamentul nr. 2454/93.

În ceea ce privește motivul întemeiat pe încălcarea principiului bunei administrări, Tribunalul, cu titlu introductiv, constată că, în urma Hotărârii **Firma Van Parys/Comisia**⁶³, articolul 907 din Regulamentul nr. 2454/93 nu mai era aplicabil în cadrul procedurii redeschise în vederea adoptării deciziei atacate, care era destinată să înlocuiască prima decizie, potrivit jurisprudenței fiind aplicabil doar termenul rezonabil. Or, având în vedere natura măsurilor care trebuiau luate, precum și împrejurările specifice cauzei, Comisia nu a respectat un termen rezonabil în desfășurarea procedurii care a precedat adoptarea deciziei atacate. În această privință, este suficient să se constate că, chiar presupunând că cererile de informații adresate de Comisie autorităților vamale naționale ar fi fost de natură să suspende termenul de nouă luni, ipoteză care nu poate exista deoarece mecanismul prevăzut la articolul 907 din Regulamentul nr. 2454/93 nu ar putea fi din nou aplicabil, au trecut mai mult de zece luni între răspunsul dat de aceste autorități și adoptarea deciziei atacate. Potrivit Tribunalului, nicio măsură care trebuie să fie luată sau care a fost luată de Comisie nu poate să justifice curgerea unui asemenea termen. Deși este, desigur, adevărat că, prin Hotărârea **Firma Van Parys/Comisia**⁶⁴, Comisia a fost obligată să reexamineze elementele dosarului, Tribunalul consideră totuși că nu reiese nicidecum că, în urma acestei hotărâri, Comisia a întocmit un nou dosar, nici a *fortiori* că a prezentat sau că a descoperit noi elemente de fapt.

În ceea ce privește chestiunea dacă depășirea termenului rezonabil putea determina anularea deciziei atacate, Tribunalul observă că Regulamentul nr. 2454/93 are ca vocație în special să precizeze anumite reguli în vederea unei mai mari securități juridice în cadrul aplicării acestora, astfel cum reiese din considerentele sale, și că a prevăzut termene stricte care trebuie să fie respectate atât de solicitant, cât și de Comisie, în scopul analizării

59/ Hotărârea din 19 martie 2013, T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

60/ Regulamentul (CEE) nr. 2913/92 al Consiliului din 12 octombrie 1992 de instituire a Codului vamal comunitar (JO 1992, L 302, p. 1).

61/ Regulamentul (CEE) nr. 2454/93 al Comisiei din 2 iulie 1993 de stabilire a unor dispoziții de aplicare a Regulamentului nr. 2913/92 (JO 1993, L 253, p. 1, Ediție specială, 02/vol. 7, p. 3).

62/ Hotărârea din 19 martie 2013, T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

63/ Hotărârea din 19 martie 2013, T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

64/ Hotărârea din 19 martie 2013, T-324/10, [EU:T:2013:136](#).

unei cereri de remitere a taxelor la import. În acest context, pe de o parte, Tribunalul arată că din articolul 907 din Regulamentul nr. 2454/93 reiese că, deși termenul de nouă luni de care dispune Comisia pentru a adopta decizia poate fi suspendat în anumite condiții, decizia privind cererea de remitere a taxelor trebuie să fie adoptată în termenul stabilit la articolul 907 al doilea paragraf din Regulamentul nr. 2454/93, cu precizarea că lipsa unui răspuns în acest termen echivalează în mod obligatoriu cu acceptarea cererii de către autoritatea vamală competentă, în temeiul articolului 909 din același regulament. Pe de altă parte, acesta subliniază că, dacă în speță Comisia ar fi acționat în cadrul Regulamentului nr. 2454/93, decizia sa adoptată după curgerea termenului de decădere de nouă luni, care include și suspendările, prevăzute la articolul 907 din același regulament, ar fi echivalat cu acceptarea cererii reclamantei de către autoritatea vamală. Tribunalul concluzionează că este adevărat că sistemul instituit, în special termenul de nouă luni prevăzute la articolul 907 din Regulamentul nr. 2454/93, nu mai era obligatoriu pentru Comisie în cadrul procedurii deschise în temeiul articolului 266 TFUE. Acesta observă însă că totuși, prin adoptarea deciziei atacate fără respectarea unui termen rezonabil, Comisia s-a eliberat de garanțiile prevăzute de Regulamentul nr. 2454/93 și a lipsit reclamanta de efectul util al acestui regulament, de posibilitatea de a obține o decizie în termenele prevăzute, precum și de garanția de a beneficia de o decizie favorabilă în lipsa unui răspuns în aceste termene. Prin urmare, a încălcat principiul termenului rezonabil, ceea ce constituie, în împrejurările specifice prezentei cauze, un motiv de anulare a deciziei atacate.

X. DUMPING

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 1 iunie 2017, *Changmao Biochemical Engineering/Consiliul* (T-442/12, [EU:T:2017:372](#)), Tribunalul era sesizat cu o cerere de anulare a Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 626/2012⁶⁵, în măsura în care acesta i se aplica reclamantei, o societate producătoare și exportatoare de acid tartric cu sediul în China. Instituțiile Uniunii acordaseră inițial reclamantei statutul de societate care funcționează în condiții de economie de piață în cadrul anchetei inițiale, dar îi refuzaseră acest statut în cadrul anchetei de reexaminare intermediară prin regulamentul atacat. Reclamanta susținea că regulamentul atacat încălca articolul 11 alineatul (3) din regulamentul de bază⁶⁶, în măsura în care împrejurările nu s-ar fi schimbat în mod semnificativ și durabil între ancheta inițială și reexaminarea intermediară. În acest context, Tribunalul a trebuit să se pronunțe în special cu privire la aspectul dacă, în cadrul unei reexaminări intermediare, instituțiile trebuie să constate o schimbare obiectivă a circumstanțelor de fapt sau dacă acestea pot efectua o apreciere diferită pe baza unor circumstanțe preexistente în lumina unor noi argumente și elemente de probă prezentate de părți.

Tribunalul amintește că, potrivit articolului 11 alineatul (3) din regulamentul de bază, cu ocazia anchetelor efectuate în cadrul unei reexaminări intermediare, Comisia poate examina printre altele dacă circumstanțele referitoare la dumping și la prejudiciu s-au schimbat semnificativ sau dacă măsurile existente au produs efectele scontate și au eliminat prejudiciul stabilit anterior în conformitate cu articolul 3 din regulamentul menționat. În acest sens, se ține seama, în cadrul determinării finale, de toate elementele de probă pertinente și documentate corespunzător.

În speță, Tribunalul arată că Consiliul pare să își fi schimbat aprecierea, fără totuși ca circumstanțele care stau la baza acesteia să se fi schimbat în mod necesar, concluzionând că cerințele prevăzute la articolul 2 alineatul (7) litera (c) din regulamentul de bază pentru acordarea statutului de societate care funcționează în condiții de economie de piață nu erau îndeplinite. În această privință, precizează Tribunalul, în cadrul analizei retrospective

^{65/} Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 626/2012 al Consiliului din 26 iunie 2012 de modificare a Regulamentului de punere în aplicare (UE) nr. 349/2012 al Consiliului de instituire a unei taxe antidumping definitive la importurile de acid tartric originar din Republica Populară Chineză (JO 2012, L 182, p. 1).

^{66/} Regulamentul (CE) nr. 1225/2009 al Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind protecția împotriva importurilor care fac obiectul unui dumping din partea țărilor care nu sunt membre ale Comunității Europene (JO 2009, L 343, p. 51).

și perspective pe care trebuie să o efectueze în scopul reexaminării, instituțiile își pot modifica aprecierea cu privire la circumstanțe. Astfel, ar fi illogic ca instituțiile să fie obligate să aplice articolul 2 alineatul (7) litera (c) din regulamentul de bază într-un mod care s-a dovedit eronat în lumina elementelor de probă furnizate în cadrul reexaminării intermediare pentru simplul motiv că o asemenea aplicare a fost făcută în cadrul anchetei inițiale. Având în vedere că, în speță, aprecierea efectuată de regulamentul atacat s-a întemeiat pe împrejurări de fapt de natură durabilă, iar nu temporare, în special pe denaturarea prețului benzenului și pe absența rambursării celor 17 % reprezentând taxa pe valoarea adăugată (TVA) la exporturile de benzen, Tribunalul statuează că regulamentul atacat nu este contrar articolului 11 alineatul (3) din regulamentul de bază.

Cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 10 octombrie 2017, **Kolachi Raj Industrial/Comisia** (T-435/15, atacată cu recurs⁶⁷, [EU:T:2017:712](#)), a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a aduce precizări privind jurisprudența sa în materia antidumpingului, în ceea ce privește condițiile de aplicare a articolului 13 alineatul (2) din regulamentul de bază, dispoziție care stabilește condițiile în care o operațiune de asamblare este considerată ca eludând măsurile în vigoare. Reclamanta declarase că achiziționează piese de bicicletă provenite din Sri Lanka și din China în scopul de a asambla biciclete în Pakistan. Comisia înlăturase ca având o forță probantă insuficientă certificatele de origine „formular A” emise de autoritățile din Sri Lanka furnizate de reclamantă și aplicase prin analogie criteriile prevăzute la articolul 13 alineatul (2) litera (b) din regulamentul de bază pentru a verifica, bazându-se pe costurile de fabricație, originea pieselor menționate.

În primul rând, pentru a aduce precizări privind rolul noțiunilor „proveniență” și „origine” în interpretarea articolului 13 alineatul (2) din regulamentul de bază, Tribunalul se raportează la Hotărârea **Starway/Consiliul**⁶⁸, din care deduce că, deși, ca regulă generală, este suficient să se facă trimitere la simpla „proveniență” a pieselor utilizate pentru asamblarea produsului final în vederea aplicării articolului 13 alineatul (2) litera (b) din regulamentul menționat, se poate dovedi necesar, în caz de dubiu, să se verifice dacă piesele „provenite” dintr-o țară terță sunt de fapt originare dintr-o altă țară. Pe de altă parte, referindu-se la diferitele versiuni lingvistice ale regulamentului de bază, Tribunalul precizează că expresia „provin din”, în sensul articolului 13 alineatul (2) litera (a) din regulamentul de bază, trebuie înțeleasă ca făcând trimitere la importurile vizate și, prin urmare, la țara de export.

În al doilea rând, Tribunalul precizează că, deși certificatele de origine „formular A” au o forță probantă în ceea ce privește originea mărfurilor la care se raportează, aceasta nu este absolută. Astfel, un asemenea certificat întocmit de o țară terță nu poate fi obligatoriu pentru autoritățile Uniunii în ceea ce privește originea acestor mărfuri, împiedicându-le să verifice aceasta prin alte mijloace atunci când există indicii obiective, serioase și concordante care creează un dubiu în ceea ce privește originea reală a mărfurilor care fac obiectul acestor certificate. În această privință, reiese din jurisprudență că controalele *a posteriori* ar fi în mare parte lipsite de utilitate dacă utilizarea unor astfel de certificate ar putea prin ea însăși să justifice acordarea unei reduceri a taxelor vamale. În plus, subliniază acesta, rezultă din articolul 6 alineatul (8) din regulamentul de bază că, mai puțin în cazul lipsei cooperării, exactitatea informațiilor furnizate de părțile interesate și pe care Comisia intenționează să își întemeieze concluziile trebuie verificată în măsura posibilului. În consecință, această dispoziție legitimează, la rândul ei, nu numai posibilitatea, ci și obligația care revine Comisiei de a verifica documentele care îi sunt prezentate. Firește, această obligație se îndeplinește în materie de antidumping fără a aduce atingere procedurilor specifice destinate în acest scop autorităților vamale.

În al treilea și ultimul rând, Tribunalul statuează că, aplicând „prin analogie” articolul 13 alineatul (2) litera (b) din regulamentul de bază, Comisia a examinat în realitate dacă producerea pieselor de bicicletă în Sri Lanka eluda măsurile antidumping aplicabile bicicletelor originare din China, ceea ce nu făcea însă obiectul anchetei. Astfel, reiese chiar din modul de redactare a articolului 13 alineatul (2) litera (b) din regulamentul de bază că acesta se

67/ Cauza C-709/17 P, **Comisia/Kolachi Raj Industrial**.

68/ Hotărârea din 26 septembrie 2000, T-80/97, [EU:T:2000:216](#).

aplică în cazul „operațiunilor de asamblare”, regula privind valoarea de 60 % enunțată în cadrul acestuia aplicându-se prin urmare valorii totale a pieselor „produsului asamblat”. Or, nu se contestă că, în speță, ancheta nu avea drept obiect „operațiunile de asamblare” a bicicletelor în Sri Lanka și nici nu viza nicidecum bicicletele „asamblate” în țara menționată. În plus, întrucât articolul 13 alineatul (2) litera (b) din regulamentul de bază nu constituie o regulă de origine, acesta nu poate fi aplicat „prin analogie” în scopul de a determina originea unei mărfi, cu atât mai mult cu cât criteriile prevăzute de dispoziția menționată sunt diferite în esență de cele referitoare la regulile de origine. În consecință, în speță, Comisia a aplicat prin analogie articolul 13 alineatul (2) din regulamentul de bază cu prețul unei erori de drept.

XI. SUPRAVEGHEREA SECTORULUI FINANCIAR

În Hotărârea din 16 mai 2017, *Landeskreditbank Baden-Württemberg/BCE* (T-122/15, atacată cu recurs⁶⁹, [EU:T:2017:337](#)), Tribunalul a confirmat legalitatea deciziei prin care, în temeiul dispozițiilor articolului 6 alineatul (4) din regulamentul de bază⁷⁰, Banca Centrală Europeană (BCE) calificase reclamanta, o bancă de investiții și dezvoltare a landului Baden-Württemberg (Germania), drept „entitate semnificativă”. Această calificare a determinat supunerea băncii menționate doar supravegherii directe a BCE, iar nu supravegherii partajate a mecanismului unic de supraveghere (MUS), ceea ce reclamanta contesta.

În primul rând, Tribunalul arată că din economia regulamentului de bază reiese că Consiliul a atribuit BCE o competență exclusivă în ceea ce privește misiunile prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din regulamentul menționat. Potrivit Tribunalului, articolul 6 din regulamentul de bază are drept obiectiv unic să permită punerea în aplicare descentralizată în cadrul MUS a acestei competențe de către autoritățile naționale, sub controlul BCE, în privința entităților mai puțin semnificative și referitor la atribuțiile avute în vedere la articolul 4 alineatul (1) literele (b) și (d)-(i) din regulamentul menționat.

În al doilea rând, Tribunalul subliniază că rezultă din articolul 6 alineatul (4) al doilea paragraf din regulamentul de bază că poate fi înlăturată calificarea ca instituție „semnificativă” în „circumstanțe specifice”, această noțiune trebuind, potrivit articolului 70 alineatul (2) din Regulamentul-cadru privind MUS⁷¹, să facă obiectul unei interpretări stricte. În această privință, în măsura în care articolul 70 alineatul (1) din regulamentul menționat se referă la „circumstanțe specifice și de fapt [care] fac să fie nepotrivită clasificarea ca semnificativă a entității supravegheate, având în vedere obiectivele și principiile [r]egulamentului [de bază]”, rezultă în mod necesar că este avută în vedere doar ipoteza în care exercitarea unei supravegheri prudențiale directe de către BCE, implicată de calificarea unei entități ca „semnificativă”, ar fi mai puțin aptă să atingă obiectivele regulamentului de bază decât exercitarea unei supravegheri prudențiale directe a acestei entități de către autoritățile naționale. În schimb, nu reiese dintr-o interpretarea literală a articolului 70 alineatul (1) din Regulamentul-cadru privind MUS ipoteza reclasării unei „entități semnificative” în „mai puțin semnificativă” pentru motivul că o supraveghere directă din partea autorităților naționale în cadrul MUS ar fi la fel de aptă să atingă obiectivele regulamentului de bază ca o supraveghere exercitată doar de BCE.

69/ Cauza C-450/17 P, *Landeskreditbank Baden-Württemberg*.

70/ Regulamentul (UE) nr. 1024/2013 al Consiliului din 15 octombrie 2013 de conferire a unor atribuții specifice Băncii Centrale Europene în ceea ce privește politicile legate de supravegherea prudențială a instituțiilor de credit (JO 2013, L 287, p. 63).

71/ Regulamentul (UE) nr. 468/2014 al BCE din 16 aprilie 2014 de instituire a cadrului de cooperare la nivelul MUS între BCE și autoritățile naționale competente și cu autoritățile naționale desemnate („Regulamentul-cadru privind MUS”) (JO 2014, L 141, p. 1).

În al treilea și ultimul rând, Tribunalul precizează că nici interpretarea articolului 70 alineatul (1) din Regulamentul-cadru privind MUS în lumina cerințelor principiilor subsidiarității și proporționalității nu poate conduce la o asemenea ipoteză. În măsura în care autoritățile naționale, în temeiul MUS, acționează în cadrul punerii în aplicare descentralizate a unei competențe exclusive a Uniunii, singura competență susceptibilă să fie afectată de exercitarea unei supravegheri prudențiale directe din partea BCE este competența de principiu a statelor membre în ceea ce privește punerea în aplicare a dreptului Uniunii în ordinea lor juridică, subliniată la articolul 291 alineatul (1) TFUE. Cu toate acestea, păstrarea acestei competențe nu poate implica o interpretare a articolului 70 alineatul (1) din Regulamentul-cadru privind MUS ca impunând să se verifice de la caz la caz, în ceea ce privește o instituție care se încadrează în calificarea ca semnificativă din perspectiva criteriilor stabilite la articolul 6 alineatul (4) din regulamentul de bază, dacă obiectivele acestuia se pot realiza la fel de bine prin intermediul unei supravegheri directe din partea autorităților naționale. O astfel de examinare ar fi în contradicție directă cu două elemente care joacă un rol fundamental în logica articolului 6 alineatul (4) din regulamentul de bază, și anume, pe de o parte, principiul conform căruia instituțiile semnificative intră sub supravegherea exclusivă a BCE și, pe de altă parte, existența unor criterii alternative precise care să permită calificarea caracterului semnificativ al unei instituții financiare. Astfel, Tribunalul concluzionează că BCE a calificat reclamanta în mod întemeiat drept „entitate semnificativă” și respinge acțiunea.

În cauzele în care au fost pronunțate Hotărârea din 13 decembrie 2017, *Crédit mutuel Arkéa/BCE* (T-712/15, [EU:T:2017:900](#)), și Hotărârea din 13 decembrie 2017, *Crédit mutuel Arkéa/BCE* (T-52/16, [EU:T:2017:902](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la acțiunile îndreptate împotriva deciziilor BCE, pe de o parte, din 5 octombrie 2015 de stabilire a cerințelor prudențiale aplicabile grupului Crédit mutuel, și, pe de altă parte, din 4 decembrie 2015 de stabilire a unor noi cerințe prudențiale care sunt aplicabile grupului menționat, precum și entităților care îl compun. Reclamantul contesta recurgerea la supravegherea prudențială consolidată a Grup Crédit mutuel, instituită de BCE, prin intermediul Confédération nationale du Crédit mutuel (CNCM) pentru motivul că acesta nu ar fi o instituție de credit, că nu ar exista un „grup Crédit mutuel” și că BCE nu îi putea impune cerințe privind fonduri proprii suplimentare.

În ceea ce privește acțiunea formulată împotriva deciziei din 5 octombrie 2015, Tribunalul apreciază că reclamantul păstrează un interes de a exercita o acțiune împotriva acestei decizii, pentru a evita ca o eventuală anulare a deciziei care a abrogat-o să aibă drept consecință faptul că aceasta ar produce din nou efecte. Astfel, în cazul în care decizia din 4 decembrie 2015 ar fi anulată, părțile ar fi repuse în situația anterioară intrării sale în vigoare, care ar fi în acest caz reglementată din nou de decizia atacată.

În ceea ce privește cele două acțiuni formulate împotriva deciziei din 5 octombrie 2015 și împotriva deciziei din 4 decembrie 2015, Tribunalul precizează că, în vederea respectării scopurilor regulamentului de bază, articolul 2 punctul 21 litera (c) din Regulamentul-cadru privind MUS și condițiile prevăzute la articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul (UE) nr. 575/2013⁷², la care acesta face trimitere, trebuie interpretate ținând seama de intenția legiuitorului de a permite BCE să dispună de o vedere de ansamblu asupra riscurilor care pot afecta o instituție de credit, precum și de a evita o fracționare a supravegherii prudențiale între BCE și autoritățile naționale. În ceea ce privește scopul specific al articolului 10 alineatul (1) din Regulamentul nr. 575/2013, Tribunalul observă că acest regulament privește cerințele prudențiale aplicabile instituțiilor de credit. În acest cadru, obiectivul urmărit de articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul nr. 575/2013 reiese cu claritate din modul său de redactare. Acesta constă în posibilitatea conferită autorității competente de a acorda derogări parțiale sau integrale de la aplicarea unora dintre cerințele prevăzute de regulament în cazul uneia sau mai multor instituții de credit situate în același stat membru și afiliate în mod permanent unei case centrale care le supraveghează și care are sediul

^{72/} Regulamentul (UE) nr. 575/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 648/2012 (JO 2013, L 176, p. 1, rectificări în JO 2013, L 208, p. 68, și în JO 2013, L 321, p. 6).

în același stat membru. De asemenea, articolul 10 alineatul (2) din Regulamentul nr. 575/2013 permite acordarea unei derogări pentru casa centrală, pe bază individuală, în aplicarea aceluiași cerințe prudențiale. În speță însă, condițiile care figurează la articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul nr. 575/2013 nu se aplică în temeiul acestui din urmă regulament pentru a aprecia posibilitatea acordării unei derogări pe bază individuală de la respectarea cerințelor, ci se aplică în urma trimiterii efectuate la articolul 2 punctul 21 litera (c) din Regulamentul-cadru privind MUS pentru a verifica existența unui grup supravegheat. În consecință, în speță, numai scopurile articolului 2 punctul 21 litera (c) din Regulamentul-cadru privind MUS sunt pertinente în ceea ce privește interpretarea acestuia, în pofida trimiterii pe care o efectuează la articolul 10 alineatul (1) din Regulamentul nr. 575/2013.

Mai întâi, în ceea ce privește lipsa calității de instituție de credit a CNCM, Tribunalul apreciază că din reglementarea Uniunii în materia supravegherii prudențiale nu reiese că noțiunea „organism central” trebuie înțeleasă ca implicând calitatea de instituție de credit. În continuare, Tribunalul consideră că Crédit mutuel, prin intermediul CNCM, îndeplinește toate condițiile prevăzute de reglementarea Uniunii în materie prudențială pentru a putea fi calificat drept „grup” în sensul acestei reglementări. În sfârșit, Tribunalul apreciază că BCE nu a săvârșit nicio eroare bazându-se pe eventualitatea unei ieșiri a reclamantului din grupul Crédit mutuel pentru a-i impune fonduri proprii suplimentare.

Înlăturând astfel argumentele reclamantului întemeiate pe lipsa calității de instituție de credit a CNCM, pe inexistența unui grup supravegheat în sensul articolului 2 alineatul (21) litera (c) din Regulamentul-cadru privind MUS și al articolului 10 din Regulamentul nr. 575/2013 și pe imposibilitatea de a impune fonduri proprii suplimentare, Tribunalul respinge cele două acțiuni în totalitate.

XII. CONTRACTELE DE ACHIZIȚII PUBLICE ALE INSTITUȚIILOR UNIUNII

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 4 iulie 2017, *European Dynamics Luxemburg și alții/Agencia Uniunii Europene pentru Căile Ferate* (T-392/15, [EU:T:2017:462](#)), Tribunalul a avut ocazia să precizeze întinderea, pe de o parte, a principiilor libertății de probațiune și liberei administrări a probelor în dreptul Uniunii și, pe de altă parte, a obligației de motivare a autorității contractante atunci când aceasta apreciază că oferta depusă de ofertantul reținut nu este anormal de mică.

În primul rând, Tribunalul amintește că principiul care prevalează în dreptul Uniunii în materie de probe este cel al liberei administrări a probelor și că acest principiu are drept corolar principiul libertății de probațiune, care conferă părților posibilitatea de a prezenta în fața instanței Uniunii orice element de probă obținut în mod legal pe care îl consideră pertinent în susținerea pozițiilor lor. Principiile liberei administrări a probelor și libertății de probațiune trebuie să se concilieze însă cu principiile fundamentale ale dreptului Uniunii, cum sunt principiile dreptului la un proces echitabil și egalității armelor. Astfel, libera administrare a probelor trebuie să se concilieze cu dreptul fiecărei părți de a-și apăra interesele independent de orice influență externă, în special din partea publicului, și de a fi protejată împotriva utilizării inadecvate a actelor sale de procedură. Tribunalul deduce că din principiul libertății de probațiune decurge că o parte în fața Tribunalului are, în principiu, dreptul de a invoca drept probă acte depuse în cursul unei alte proceduri judiciare la care a fost ea însăși parte. În plus, acordul părții de la care provine actul de procedură nu poate constitui condiția prealabilă a admisibilității unui act care provine dintr-o altă cauză în fața Tribunalului. Astfel, deși acordul părții de la care provine actul poate fi un element pertinent pentru aprecierea caracterului adecvat al utilizării sale, impunerea obligației ca acest acord să fie obținut înaintea prezentării sale în fața Tribunalului, sub sancțiunea inadmisibilității, ar conferi părții de la care provine puterea de a-l exclude, lipsind Tribunalul de posibilitatea de a se pronunța cu privire la caracterul adecvat al utilizării sale și, prin urmare, de a-și îndeplini obligația de a oferi fiecărei părți o posibilitate rezonabilă de a-și

susține cauza, inclusiv probele, în condiții care nu o plasează într-o situație de dezavantaj net în raport cu adversarul acesteia, care stă la baza principiului egalității armelor. Prin urmare, Tribunalului îi revine sarcina, în fiecare caz, de a evalua comparativ, pe de o parte, libertatea de probațiune și, pe de altă parte, protecția împotriva utilizării inadecvate a actelor de procedură ale părților la proceduri judiciare.

În speță, în condițiile în care pârâta contesta prezentarea de către reclamante a unei copii a raportului comitetului de evaluare al Agenției Europene pentru Medicamente (EMA), Tribunalul constată că reclamantele dețineau acest raport datorită faptului că depuseseră o ofertă în urma unei cereri de oferte privind un contract de achiziții publice organizate de EMA și că, în calitate de ofertanți necâștigători, solicitaseră prezentarea motivelor respingerii ofertei lor. Prin urmare, reclamantele obținuseră acest raport în mod legal. Faptul că raportul menționat constituise ulterior un act de procedură în cauza în care fusese pronunțată o hotărâre a Tribunalului și că reclamantele nu obținuseră acordul EMA pentru a-l utiliza în speță nu permitea calificarea utilizării sale ca inadecvată. Pe de altă parte, având în vedere conținutul acestui document și libertatea de probațiune a reclamantelor, EMA nu putea refuza în mod întemeiat divulgarea sa pârâtei. În consecință, respingerea ca inadmisibilă a acestui document ar fi contrară bunei administrări a justiției, întrucât o asemenea respingere ar limita fără un motiv întemeiat libertatea de probațiune a reclamantelor.

În al doilea rând, Tribunalul subliniază că aprecierea de către autoritatea contractantă a existenței unor oferte anormal de mici are loc în două etape. Într-o primă etapă, autoritatea contractantă trebuie să aprecieze dacă ofertele depuse „par” anormal de mici, cu alte cuvinte dacă acestea conțin vreun indiciu de natură să trezească suspiciunea că ar putea fi astfel. Aceasta este, de exemplu, situația atunci când prețul propus într-o ofertă depusă este considerabil inferior celui din alte oferte depuse sau prețului obișnuit al pieței. Dacă ofertele depuse nu conțin un asemenea indiciu și, prin urmare, nu par anormal de mici, autoritatea contractantă poate continua evaluarea acestei oferte și procedura de atribuire a contractului. În schimb, dacă există o asemenea suspiciune, autoritatea contractantă trebuie să procedeze, într-o a doua etapă, la verificarea conținutului ofertei pentru a se asigura că aceasta nu este anormal de mică. Întrucât cerința motivării trebuie să fie apreciată în special în raport cu normele juridice aplicabile, existența acestei examinări în două etape influențează conținutul obligației de motivare a autorității contractante. Astfel, atunci când o autoritate contractantă selectează o ofertă, nu este obligată să indice în mod explicit, ca răspuns la orice cerere de motivare care îi este adresată în temeiul articolului 113 alineatul (2) din Regulamentul financiar⁷³, motivele pentru care oferta pe care a selectat-o nu i s-a părut anormal de mică. Astfel, dacă oferta menționată este selectată de autoritatea contractantă, rezultă în mod implicit, dar necesar că aceasta a considerat că nu existau indicii în sensul că oferta respectivă era anormal de mică. În schimb, asemenea motive trebuie să fie aduse la cunoștința ofertantului necâștigător care face o cerere expresă în acest sens.

^{73/} Regulamentul (UE, Euratom) nr. 966/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2012 privind normele financiare aplicabile bugetului general al Uniunii și de abrogare a Regulamentului (CE, Euratom) nr. 1605/2002 al Consiliului (JO 2012, L 298, p. 1).

XIII. CLAUZA COMPROMISORIE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 4 iulie 2017, **Systema Teknolotzis/Comisia** (T-234/15, [EU:T:2017:461](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune îndreptată de beneficiarul unui proiect finanțat de Uniune împotriva unei decizii a Comisiei care constituia titlu executoriu pentru recuperarea sumelor plătite în mod nedatorat. Comisia susținea că acțiunea reclamantei era inadmisibilă pentru motivul că decizia atacată constituia o decizie confirmativă în raport cu refuzurile sale anterioare de a acorda facilități de plată reclamantei.

Tribunalul amintește că, în cazul unui contract între un reclamant și una dintre instituțiile Uniunii, instanțele Uniunii nu pot fi sesizate cu o acțiune în temeiul articolului 263 TFUE decât dacă actul atacat urmărește să producă efecte juridice obligatorii care se situează în afara raportului contractual dintre părți și care implică exercitarea prerogativelor de putere publică conferite instituției contractante în calitatea sa de autoritate administrativă. Dacă instanța Uniunii s-ar considera competentă să se pronunțe cu privire la anularea actelor care se înscriu într-un cadru pur contractual, aceasta ar risca nu numai să lipsească de sens articolul 272 TFUE, care permite să se atribuie instanțelor Uniunii competența jurisdicțională în temeiul unei clauze compromisorii, dar și, în cazurile în care contractul nu ar cuprinde o astfel de clauză, să se extindă competența jurisdicțională a acestora dincolo de limitele stabilite de articolul 274 TFUE, care încredințează instanțelor naționale competența de drept comun pentru soluționarea litigiilor în care Uniunea este parte.

O decizie care constituie titlu executoriu în sensul articolului 299 TFUE precum cea în discuție în speță este un act atacabil în sensul articolului 263 TFUE, astfel încât temeinicia unei asemenea decizii nu poate fi contestată decât la instanța care se pronunță asupra acțiunii în anulare. Tribunalul consideră că această situație se regăsește în special în situația în care o decizie care constituie titlu executoriu este adoptată în scopul recuperării unei creanțe născute dintr-un contract încheiat de o instituție. Astfel, adoptarea unei decizii care constituie titlu executoriu reprezintă manifestarea exercitării de către Comisie a prerogativelor sale de putere publică și fixează în mod definitiv voința sa de a continua recuperarea creanțelor sale.

Mai întâi, Tribunalul observă că, pentru a putea califica decizia atacată drept decizie pur confirmativă, actele anterioare adoptate de Comisie trebuie în special să poată fi calificate drept decizii împotriva cărora se poate exercita o acțiune în anulare. Or, refuzurile Comisiei de a acorda facilități de plată care constituiau actele anterioare în speță nu produc efecte juridice obligatorii care se situează în afara raporturilor contractuale dintre Comisie și reclamantă. În continuare, aceste refuzuri nu presupun exercitarea unor prerogative de putere publică conferite Comisiei. Refuzurile menționate nu pot fi calificate, așadar, drept decizii anterioare în sensul jurisprudenței privind actul pur confirmativ. În sfârșit, nu poate fi vorba despre o evitare a termenului de introducere a unei acțiuni în anulare, întrucât refuzurile în discuție fac parte din raporturile contractuale dintre Comisie și reclamantă și întrucât contestarea drepturilor și a obligațiilor contractuale în fața instanței Uniunii, în temeiul articolului 272 TFUE, nu este supusă aceluiași termen de introducere a acțiunii. În consecință, Comisia susținea în mod greșit că acțiunea reclamantei era inadmisibilă.

XIV. ACCESUL LA DOCUMENTELE INSTITUȚIILOR

În anul 2017, Tribunalul a avut ocazia să pronunțe mai multe hotărâri importante în materie de acces la documente. Acesta s-a pronunțat în special asupra condițiilor de acces la documente care figurează în dosarul administrativ al unei proceduri referitoare la un abuz de poziție dominantă, precum și la cele întocmite de un stat membru în cadrul unei proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor. Tribunalul a adus de asemenea precizări privind cererile de acces la documente deținute de Agenția Europeană pentru Produse Chimice (ECHA), în cadrul unei proceduri referitoare la o cerere de autorizare a utilizării unei substanțe chimice și la documente privind cererile de cotație aferente ansamblului loturilor vizate de o cerere de oferte.

1. DOCUMENTE CARE FIGUREAZĂ ÎN DOSARUL ADMINISTRATIV AL UNEI PROCEDURI REFERITOARE LA UN ABUZ DE POZIȚIE DOMINANTĂ

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 28 martie 2017, *Deutsche Telekom/Comisia* (T-210/15, [EU:T:2017:224](#)), Tribunalul era chemat să examineze legalitatea deciziei prin care Comisia respinsese cererea formulată de reclamantă prin care se urmărea obținerea accesului la ansamblul documentelor care figurează în dosarul anchetei pentru abuz de poziție dominantă deschise în privința sa. Comisia respinsese cererea menționată prevalându-se de o prezumție generală potrivit căreia divulgarea de astfel de documente ar aduce, în principiu, atingere protecției intereselor comerciale ale întreprinderilor în cauză și protecției obiectivelor activităților de anchetă.

Tribunalul consideră că jurisprudența referitoare la prezumția generală recunoscută în materie de acces la documentele care figurează în dosarul administrativ întocmit în cadrul unei proceduri referitoare la o înțelegere trebuie să se aplice prin analogie și pentru motive identice în materie de acces la documentele care figurează în dosarul administrativ întocmit în cadrul unei proceduri referitoare la un abuz de poziție dominantă. În temeiul acestei jurisprudențe, Comisia este în drept să prezume, fără a realiza o examinare concretă și individuală a fiecăruia dintre aceste documente, că divulgarea lor ar aduce, în principiu, atingere atât protecției obiectivelor activităților de inspecție și de anchetă, cât și protecției intereselor comerciale ale întreprinderilor părți la procedură, iar acest lucru este valabil atât în ceea ce privește documentele pe care Comisia le-a schimbat cu părțile din procedură sau cu terți, cât și documentele interne pe care Comisia le-a întocmit pentru a instrumenta procedura în cauză.

Potrivit Tribunalului, în ceea ce privește procedurile de aplicare a articolului 102 TFUE, această prezumție generală poate rezulta din dispozițiile Regulamentelor nr. 1/2003 și nr. 773/2004, care reglementează în mod specific dreptul de acces la documentele care figurează în dosarele Comisiei care le vizează. Astfel, un acces generalizat, în temeiul Regulamentului (CE) nr. 1049/2001⁷⁴, la documentele schimbate, în cadrul unei proceduri de aplicare a articolului 102 TFUE, între Comisie și părțile vizate de această procedură sau terți ar fi de natură să pericliteze echilibrul pe care legiuitorul Uniunii a dorit să îl asigure, prin Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004, între obligația întreprinderilor în cauză de a comunica Comisiei informații comerciale eventual sensibile și garanția protecției consolidate aferente, în temeiul secretului profesional și al secretului de afaceri, informațiilor comunicate astfel Comisiei. Observând în plus că, ținând seama de natura intereselor protejate, trebuie să se considere că existența unei prezumții generale se impune independent de aspectul dacă cererea de acces privește o procedură de anchetă deja încheiată sau o procedură în curs, Tribunalul respinge în speță acțiunea.

^{74/} Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO 2001, L 145, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 73).

2. DOCUMENTE ÎNTOCMITE DE UN STAT MEMBRU ÎN CADRUL UNEI PROCEDURI ÎN CONSTATAREA NÊNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR

Cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 28 aprilie 2017, **Gameart/Comisia** (T-264/15, [EU:T:2017:290](#)), a fost ocazia pentru Tribunal să examineze problema inedită referitoare la aspectul dacă documentele întocmite de un stat membru, în cadrul unei proceduri în constatarea nêndeplinirii obligațiilor, pot fi considerate documente care emană de la o instituție în sensul articolului 5 din Regulamentul nr. 1049/2001, astfel încât instituția menționată ar fi competentă să se pronunțe asupra unei cereri de acces la aceste documente, care i-a fost transferată de un stat membru în temeiul celui de al doilea paragraf al respectivei dispoziții. Cauza își are originea într-o cerere formulată de reclamantă la Ministerul Afacerilor Externe polonez prin care solicită să i se dea accesul la documente referitoare la procedurile desfășurate de Comisie cu privire la încălcarea dreptului Uniunii de reglementarea poloneză privind jocurile de noroc. Cererea avea în special ca obiect copii, aflate în posesia ministerului menționat, ale scrisorilor adresate de Republica Polonă Comisiei privind aceste proceduri. După ce ministerul i-a transmis această cerere, Comisia a refuzat accesul la documentele în cauză, bazându-se în special pe excepția prevăzută la articolul 4 alineatul (2) a treia liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001, întemeiată pe protecția obiectivelor activităților de inspecție, de anchetă și de audit. În contestarea acestui refuz, reclamanta arăta că Comisia nu era competentă să ia o decizie privind cererea sa de acces la documentele în litigiu, care nu ar intra în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 1049/2001. În opinia acesteia, articolul 5 al doilea paragraf din acest regulament nu se poate aplica acestor documente, întrucât această dispoziție nu privește decât documentele care emană de la instituții ale Uniunii.

În această privință, Tribunalul arată că, cu excepția cazurilor prevăzute în mod expres la articolul 5 din Regulamentul nr. 1049/2001 și atunci când cerințele obligației de cooperare loială prevăzute la articolul 4 alineatul (3) TUE o impun, cererile de acces la documente deținute de autoritățile naționale, inclusiv în cazul în care astfel de documente emană de la instituțiile Uniunii, rămân reglementate de normele naționale aplicabile respectivelor autorități, fără ca dispozițiile Regulamentului nr. 1049/2001 să se substituie acestora. Tribunalul observă că articolul 5 din Regulamentul nr. 1049/2001 nu prevede posibilitatea de a transmite Comisiei o cerere de acces la documente care emană de la un stat membru. Astfel, rezultă în mod expres din modul de redactare a acestei dispoziții că domeniul de aplicare material al acesteia se limitează la documentele care „emană” de la instituțiile Uniunii. Așadar, Comisia nu era competentă să se pronunțe asupra cererii de acces la documentele în litigiu.

Această constatare nu poate fi repusă în discuție de argumentul invocat de Comisie și de interveniente potrivit căruia Comisia era competentă să examineze cererea de acces la documentele care emană de la Republica Polonă, din moment ce aceste documente erau deținute de Comisie în sensul articolului 2 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1049/2001. Pentru ca Comisia să fie competentă să adopte o decizie de acordare sau de refuz al accesului la un document pe care aceasta îl deține, este necesar ca aceasta să primească o cerere de acces la documentul respectiv formulată în mod valabil în condițiile prevăzute la articolul 2 alineatul (4) și la articolul 6 din Regulamentul nr. 1049/2001 de orice persoană fizică sau juridică vizată la articolul 2 alineatele (1) și (2) din regulamentul menționat sau transferată în mod valabil de un stat membru în condițiile prevăzute la articolul 5 din regulamentul menționat. Or, trebuie să se constate că, în speță, Comisia nu a fost sesizată în mod valabil cu o astfel de cerere nici de reclamantă, nici de Republica Polonă.

3. DOCUMENTE DEȚINUTE DE ECHA ÎN CADRUL UNEI PROCEDURI REFERITOARE LA O CERERE DE AUTORIZARE A UTILIZĂRII UNEI SUBSTANȚE CHIMICE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 13 ianuarie 2017, *Deza/ECHA* (T-189/14, [EU:T:2017:4](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune prin care se urmărea anularea deciziilor prin care ECHA autorizase accesul unor terți la anumite informații conținute în dosarul prezentat de reclamantă în cadrul procedurii prevăzute de Regulamentul (CE) nr. 1907/2006⁷⁵, referitoare la o cerere de autorizare a utilizării unei substanțe chimice. În susținerea acțiunii formulate, reclamanta se preva în special de existența unei prezumții generale de confidențialitate a informațiilor prezentate în cadrul procedurii de autorizare prevăzute de regulamentul menționat.

Cu privire la acest aspect, Tribunalul observă că, spre deosebire de situațiile în care Curtea și Tribunalul au admis că se aplică prezumțiile generale de refuz al accesului la documente, Regulamentul nr. 1907/2006 guvernează în mod expres raportul dintre acest regulament și Regulamentul nr. 1049/2001. Astfel, articolul 118 din Regulamentul nr. 1907/2006 prevede că Regulamentul nr. 1049/2001 se aplică documentelor deținute de ECHA. Acesta nu reglementează restrictiv utilizarea documentelor care figurează în dosarul privind o procedură de autorizare pentru utilizarea unei substanțe chimice. O prezumție generală de refuz al accesului la documente în cauză nu rezultă, așadar, din dispozițiile Regulamentului nr. 1907/2006. Astfel, nu se poate admite că, în cadrul unei proceduri de autorizare prevăzute de Regulamentul nr. 1907/2006, documentele comunicate ECHA sunt considerate ca intrând, în întregime, în mod evident sub incidența excepției privind protecția intereselor comerciale ale solicitanților de autorizații. Deși această excepție este eventual aplicabilă unora dintre documentele comunicate ECHA, ea nu se aplică în mod necesar pentru toate documentele sau pentru ansamblul conținutului acestor documente. În orice caz, revine ECHA sarcina să se asigure de acest lucru printr-o analiză concretă și efectivă a fiecărui document, astfel cum impune articolul 4 alineatul (2) prima liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001.

Tribunalul amintește în plus că, deși principiul accesului cât mai larg posibil al publicului la documente trebuie în principiu respectat în ceea ce privește documentele pe care le deține ECHA, acesta este supus totuși anumitor limite, întemeiate pe motive de interes public sau privat. Tribunalul consideră însă că, în speță, nu rezultă că divulgarea informațiilor în litigiu reprezentând o simplă combinație a unor date descriptive, care sunt accesibile publicului, poate fi suficientă pentru a aduce atingere protecției intereselor comerciale ale reclamantei. Potrivit Tribunalului, numai în cazul în care aprecierile făcute de reclamantă în cursul acestei munci de compilare ar fi prezentat o valoare adăugată – mai precis, ar fi constat, de exemplu, în concluzii științifice noi sau în considerații referitoare la o strategie inventivă de natură să asigure întreprinderii un avantaj comercial asupra concurenților săi – ele ar fi reprezentat interese comerciale a căror protecție o asigură articolul 4 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1049/2001.

^{75/} Regulamentul (CE) nr. 1907/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 18 decembrie 2006 privind înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (REACH), de înființare a Agenției Europene pentru Produse Chimice, de modificare a Directivei 1999/45/CE și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 793/93 al Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 1488/94 al Comisiei, precum și a Directivei 76/769/CEE a Consiliului și a Directivelor 91/155/CEE, 93/67/CEE, 93/105/CE și 2000/21/CE ale Comisiei (JO 2006, L 396, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 60, p. 3, rectificare în JO 2007, L 136, p. 3).

4. DOCUMENTE REFERITOARE LA CERERILE DE COTAȚIE AFERENTE ANSAMBLULUI LOTURILOR VIZATE DE O CERERE DE OFERTE

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 14 decembrie 2017, *Evropaiki Dynamiki/Parlamentul* (T-136/15, [EU:T:2017:915](#)), Tribunalul era chemat să examineze legalitatea deciziei prin care Parlamentul respinsese cererea reclamantei prin care se urmărea obținerea accesului la documentele Parlamentului referitoare la cererile de cotație aferente ansamblului loturilor vizate de o cerere de oferte lansată de această instituție. Parlamentul respinsese cererea menționată prevalându-se în special pe excepția la dreptul de acces referitoare la protecția intereselor comerciale.

În ceea ce privește această excepție, în primul rând, Tribunalul arată că, deși este adevărat că Curtea a recunoscut existența unor prezumții generale de confidențialitate aplicabile unor categorii de documente în temeiul naturii lor în mai multe cauze, inclusiv în ceea ce privește ofertele depuse de ofertanți în cadrul executării unor contracte de achiziții publice⁷⁶, în ceea ce privește cererile de cotație, o prezumție generală de atingere adusă intereselor comerciale nu se poate întemeia nici pe jurisprudența referitoare la accesul la ofertele depuse de ofertanți, nici, mai general, pe un raționament analog cu cel urmat în Hotărârea *Comisia/Technische Glaswerke Ilmenau*⁷⁷, privind procedura de control al ajutoarelor de stat, și în Hotărârea *Comisia/Éditions Odile Jacob*⁷⁸, privind o operațiune de concentrare economică. Astfel, cauzele în care s-au pronunțat aceste două hotărâri prezentau o caracteristică comună, și anume existența într-o reglementare specifică, distinctă de Regulamentul nr. 1049/2001, a unor norme care delimitau în mod precis accesul la dosar sau la documentele solicitate, atât în ceea ce privește persoanele, cât și informația însăși. Or, contrar unui anunț de participare și unui anunț de atribuire a unui contract de achiziții, o cerere de cotație formulată de autoritatea contractantă în executarea unui contract-cadru nu face obiectul niciunei dispoziții particulare din Regulamentul financiar sau din Regulamentul delegat (UE) nr. 1268/2012⁷⁹ care ar defini sau ar limita tocmai informațiile conținute în aceasta care trebuie sau pot fi comunicate de autoritatea contractantă ofertanților sau celorlalți candidați. Nu trebuie să se considere, prin urmare, că Regulamentul financiar și regulamentul delegat conțin reguli precise de comunicare a informațiilor cuprinse în cereri de cotație formulate de autoritatea contractantă în executarea unui contract-cadru.

În al doilea rând, Tribunalul subliniază că, având în vedere natura și obiectul unei cereri de cotație formulate de autoritatea contractantă în executarea unui contract-cadru, nu se poate prezuma că un astfel de document cuprinde elemente economice și tehnice proprii cocontractantului sau detaliază know-how-ul specific al acestuia. Dimpotrivă, o cerere de cotație, care emană de la autoritatea contractantă, iar nu de la cocontractanții săi, cuprinde în general o descriere a sarcinilor a căror executare autoritatea contractantă dorește să o obțină în temeiul contractului-cadru pe care l-a semnat cu cocontractantul. În principiu, numai ca răspuns la această cerere de cotație, acesta va furniza detalii privind prestațiile pe care apreciază că le poate furniza autorității contractante, profilul experților pe care i-ar putea pune la dispoziție și costul prestațiilor sale. Pe de altă parte, Parlamentul nu poate susține că divulgarea cererilor de cotație ar aduce atingere propriilor interese, în măsura în care ar putea dezvălui „profilul său de cumpărător” pe piață. În consecință, Parlamentul nu se putea prevala de excepția de la

^{76/} A se vedea, în acest sens Hotărârea din 29 ianuarie 2013, *Cosepuri/EFSA*, T-339/10 și T-532/10, [EU:T:2013:38](#), punctul 101, și Hotărârea din 21 septembrie 2016, *Secolux/Comisia*, T-363/14, [EU:T:2016:521](#), punctul 59.

^{77/} Hotărârea din 29 iunie 2010, C-139/07 P, [EU:C:2010:376](#).

^{78/} Hotărârea din 28 iunie 2012, C-404/10 P, [EU:C:2012:393](#).

^{79/} Regulamentul delegat (UE) nr. 1268/2012 al Comisiei din 29 octombrie 2012 privind normele de aplicare a Regulamentului financiar (JO 2012, L 362, p. 1).

dreptul de acces prevăzută la articolul 4 alineatul (2) prima liniuță din Regulamentul nr. 1049/2001, privind protecția intereselor comerciale, pentru a refuza să efectueze o examinare concretă și individuală a documentelor solicitate.

În plus, în ceea ce privește chestiunea dacă putea fi admisă o derogare de la obligația de a efectua o examinare concretă și individuală a documentelor vizate din cauza existenței unei sarcini de lucru nerezonabile, Tribunalul verifică dacă, în speță, sunt îndeplinite cele trei condiții cumulative impuse de jurisprudență, și anume, în primul rând, dacă sarcina de lucru pe care o reprezintă examinarea concretă și individuală a documentelor solicitate se dovedește nerezonabilă, în al doilea rând, dacă Parlamentul a încercat să se pună de acord cu reclamanta și, în al treilea rând, dacă acesta a avut în mod concret în vedere soluții alternative la o examinare concretă și individuală a documentelor solicitate. Tribunalul consideră că, în împrejurările cu totul deosebite ale speței, având în vedere sarcina de lucru care se impunea, propunerea formulată de Parlament și atitudinea reclamantei, Parlamentul putea invoca o sarcină de lucru nerezonabilă pentru a refuza să examineze în mod concret și individual ansamblul documentelor solicitate, fără a avea obligația, în lipsa altor opțiuni avute în vedere, să indice în mod detaliat în decizia sa motivele pentru care aceste alte opțiuni implicau, și ele, o sarcină de lucru nerezonabilă. Parlamentul putea, în consecință, să refuze în mod global accesul la aceste documente, fără a fi necesar să i se solicite să prezinte o copie a documentelor pe care le examinase în mod efectiv.

XV. FUNCȚIE PUBLICĂ

Anul 2017 a fost bogat în dezvoltări jurisprudențiale în materia funcției publice.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 24 aprilie 2017, **HF/Parlamentul** (T-584/16, [EU:T:2017:282](#)), Tribunalul era chemat să se pronunțe cu privire la o cerere prin care se urmărea anularea deciziei Parlamentului de a nu reînnoi contractul de agent contractual auxiliar al reclamantei.

În această privință, Tribunalul statuează că, pentru a se putea considera că a intervenit o decizie a autorității abilitate să încheie contracte de muncă a Parlamentului European (denumită în continuare „AAIC”) privind reînnoirea unui contract, este necesar ca aceasta să fie rezultatul unei reexaminări de către AAIC a interesului serviciului și a celui al persoanei interesate și ca AAIC să fi formulat o apreciere nouă în raport cu termenii contractului inițial care prevede deja data încetării contractului. Astfel, o decizie în această privință nu poate fi imputată administrației decât în cazul în care este adoptată fie în urma unei proceduri prevăzute în mod specific în acest scop, fie ca răspuns la cererea persoanei interesate, formulată în temeiul articolului 90 alineatul (1) din Statutul funcționarilor Uniunii Europene (denumit în continuare „statutul”) ca persoană vizată de statut.

Tribunalul observă, pe de altă parte, că, într-o situație în care AAIC decide, în măsura în care o asemenea facultate este prevăzută în Regimul aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii Europene (denumit în continuare „RAA”), să nu exercite posibilitatea pe care o deține în temeiul RAA de a prelungi contractul de muncă al unui agent, o asemenea decizie de nereînnoire poate fi adoptată numai după ce persoana interesată a avut posibilitatea de a-și face cunoscut în mod util punctul de vedere, eventual printr-o simplă informare a AAIC cu privire la intenția sa și la motivele de a nu exercita posibilitatea respectivă, în cadrul unui schimb scris sau oral, chiar de durată scurtă. Acest schimb trebuie inițiat de AAIC, căreia îi revine sarcina probei. În speță, Tribunalul constată că AAIC a încălcat dreptul reclamantei de a fi ascultată. Acesta consideră însă că, chiar dacă reclamanta a fost ascultată în mod formal înaintea adoptării deciziei inițiale atacate, având în vedere elementele invocate de ea în stadiul contencios, aceasta nu ar fi permis să se ajungă la un rezultat diferit în ceea ce privește reînnoirea contractului său.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 24 aprilie 2017, **HF/Parlamentul** (T-570/16, [EU:T:2017:283](#)), Tribunalul era sesizat cu o acțiune introdusă împotriva unei pretinse decizii implicite a administrației (în speță, din nou AAIC a Parlamentului) de respingere a unei cereri de asistență în sensul articolului 24 din statut în materie de hărțuire morală. Această cauză a reprezentat pentru Tribunal ocazia de a clarifica sfera unei decizii a administrației de a deschide o anchetă administrativă ca răspuns la o asemenea cerere introdusă în temeiul articolului 90 alineatul (1) din statut, care acordă un termen de răspuns de patru luni administrației.

După ce a amintit jurisprudența potrivit căreia administrația trebuie să acționeze cu celeritate în prezența unui început de dovadă a unei hărțuiri morale pentru a clarifica faptele invocate⁸⁰, Tribunalul precizează că, atunci când AAIC nu furnizează niciun răspuns la o cerere de asistență în termenul statutar de patru luni prevăzut la articolul 90 alineatul (1) din statut, se poate considera că a intervenit o decizie implicită a acestei autorități privind respingerea cererii de asistență respective. În această ipoteză, trebuie să se prezume că autoritatea amintită nu a considerat că elementele aduse în sprijinul cererii de asistență constituiau un început de dovadă suficient cu privire la realitatea faptelor invocate care să declanșeze obligația de asistență, elemente care, în speță, priveau o pretinsă încălcare a articolului 12a din statut.

Tribunalul arată totuși că o asemenea situație se distinge de cea în discuție în speță, în care, ca răspuns la o cerere de asistență, AAIC a considerat că se află în prezența unui început de dovadă suficient care face necesară deschiderea unei anchete administrative pentru a stabili dacă faptele invocate constituiau efectiv o hărțuire morală sau sexuală în sensul articolului 12a din statut. Astfel, în această situație, trebuie neapărat ca respectiva anchetă să fie desfășurată până la finalul acesteia pentru ca administrația, lămurită de concluziile raportului de anchetă, să poată lua o poziție definitivă în această privință, permițându-i astfel fie clasarea definitivă a cererii de asistență, fie, atunci când faptele invocate sunt certe și intră în domeniul de aplicare al articolului 12a din statut, să inițieze în special o procedură disciplinară pentru a stabili, dacă este cazul, sancțiuni disciplinare împotriva autorului prezumat al hărțuirii. Or, potrivit Tribunalului, însuși obiectul anchetei administrative este reprezentat de confirmarea sau de infirmarea existenței unei hărțuiri morale în sensul articolului 12a din statut. Prin urmare, AAIC nu se poate antepronunța în legătură cu rezultatul anchetei și chiar nu are obligația de a lua poziție, nici implicit, cu privire la realitatea hărțuirii pretinse înainte de a fi obținut rezultatele anchetei administrative. În această privință, precizează Tribunalul, administrația rămâne obligată să desfășoare ancheta administrativă până la finalizarea ei, independent de aspectul dacă pretinsa hărțuire a încetat între timp și chiar și atunci când autorul cererii de asistență sau pretinsul autor al hărțuirii a părăsit instituția. Cu toate acestea, dat fiind că, contrar situației din materia disciplinară, statutul nu prevede o dispoziție specifică în ceea ce privește termenul în care administrația trebuie să desfășoare o anchetă administrativă, în special în materie de hărțuire morală, circumstanța că o anchetă administrativă, deschisă ca răspuns la cererea de asistență în termen de patru luni de la prezentarea acestei cereri, este încă în curs de desfășurare după expirarea acestui termen nu permite să se impute administrației o decizie implicită prin care AAIC ar fi negat realitatea faptelor invocate în cererea de asistență sau prin care aceasta ar fi considerat că faptele respective nu constituiau o hărțuire morală în sensul articolului 12a din statut.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 14 septembrie 2017, **Bodson și alții/BEI** (T-504/16 și T-505/16, [EU:T:2017:603](#)), Tribunalul era chemat să examineze cererea reclamantilor, agenți ai Băncii Europene de Investiții (BEI), prin care se urmărea anularea deciziilor conținute în fișele lor de salariu din februarie 2013 și din lunile următoare, care pun în aplicare față de reclamantii decizia Consiliului de administrație al BEI din 18 decembrie 2012 și pe cea a Comitetului de direcție al BEI din 29 ianuarie 2013. Mai precis, reclamantii susțineau, pe cale de excepție, că deciziile menționate, puse în aplicare prin fișele de salariu în litigiu, erau nelegale. Această nelegalitate s-ar întemeia pe faptul că ele nu ar permite aplicarea metodei instituite prin decizia Consiliului de administrație

^{80/} Hotărârea din 26 ianuarie 1989, **Koutchoumoff/Comisia**, 224/87, [EU:C:1989:38](#), punctele 15 și 16, Hotărârea din 25 octombrie 2007, **Lo Giudice/Comisia**, T-154/05, [EU:T:2007:322](#), punctul 136, și Hotărârea din 6 octombrie 2015, **CH/Parlamentul**, F-132/14, [EU:F:2015:115](#), punctul 87.

al BEI din 22 septembrie 2009, a cărei aplicare era prevăzută pentru o durată de șapte ani, potrivit căreia adaptarea anuală a baremului salariilor de bază era rezultatul unui calcul întemeiat pe rata inflației în Luxemburg.

În această privință, Tribunalul începe prin a nota că, deși BEI nu contesta că aplicarea metodei din 2009 ar fi trebuit să ducă la o creștere a baremului salariilor de bază superioară celei de care au beneficiat efectiv reclamanții, aceasta arăta în special că respectiva metodă nu era obligatorie și că, în orice caz, fusese modificată prin deciziile contestate pe cale de excepție.

Tribunalul respinge însă aceste două argumente. În ceea ce privește, în primul rând, caracterul obligatoriu al metodei din 2009, Tribunalul amintește că BEI dispune de o putere de apreciere pentru stabilirea și pentru modificarea unilaterală a elementelor de remunerație a personalului său și, prin urmare, pentru adoptarea și pentru actualizarea baremului salariilor de bază ale acestui personal. Acesta subliniază totuși că BEI, în cadrul respectivei puteri de apreciere, poate decide să determine, în avans, într-o primă etapă și pentru o anumită perioadă, criteriile care să încadreze stabilirea, într-o a doua etapă, a unor actualizări regulate ale baremului salariilor de bază ale personalului său și, astfel, să se oblige să respecte criteriile menționate în cadrul adaptărilor anuale ale baremului respectiv în această perioadă. Având în vedere aceste criterii, Tribunalul apreciază că, prin adoptarea deciziei din 22 septembrie 2009, BEI s-a angajat, printr-o decizie autonomă, pentru durata validității acesteia, și anume șapte ani, în exercitarea puterii sale de apreciere, să respecte metoda din 2009. În consecință, aceasta nu poate să se prevaleze, în cadrul adaptării anuale a baremului salariilor de bază ale personalului său, de o marjă de apreciere care să depășească criteriile stabilite în această metodă.

În ceea ce privește, în al doilea rând, modificarea metodei din 2009 prin deciziile contestate pe cale de excepție, Tribunalul observă că decizia din 18 decembrie 2012 nu numai că nu conține nicio dispoziție care să abroge, să suspende sau să modifice decizia de instituire a metodei din 2009, dar nu conține nicio referire la această decizie. În plus, subliniază aceasta, deciziile respective, deși ambele sunt adoptate de același organ și potrivit aceleiași proceduri, sunt de natură diferită și au obiecte distincte. Astfel, decizia din 22 septembrie 2009, chiar dacă a fost adoptată în cadrul elaborării bugetului anului 2010, prezintă un caracter normativ și plurianual, întrucât prevede o metodă care încadrează, pentru mai mulți ani, adaptarea anuală a unuia dintre elementele remunerației personalului, și anume baremul salariilor de bază. În schimb, decizia din 18 decembrie 2012 este un act de natură esențial bugetară care adoptă planul de activitate al BEI pentru anii 2013-2015, stabilind, în acest cadru, rata majorării bugetului cheltuielilor cu personalul pentru personalul aflat în funcție pentru un an determinat, în speță anul 2013, și despre care nu se susține că conține dispoziții normative privind remunerația personalului BEI. În aceste condiții, Tribunalul statuează că nu se poate considera că decizia din 18 decembrie 2012 a modificat metoda din 2009. Situația este aceeași, pentru aceleași motive și *a fortiori* având în vedere că emană de la Comitetul de direcție, iar nu de la Consiliul de administrație, în ceea ce privește decizia din 29 ianuarie 2013.

În consecință, concluzionează Tribunalul, deciziile din 18 decembrie 2012 și din 29 ianuarie 2013 au încălcat decizia din 22 septembrie 2009 și sunt, prin urmare, nelegale. Situația este aceeași și în privința deciziilor, conținute în fișele de salariu ale reclamanților din luna februarie a anului 2013 și din lunile ulterioare, adoptate în temeiul deciziilor menționate.

În Hotărârea din 26 octombrie 2017, **Paraskevaidis/Cedefop** (T-601/16, [EU:T:2017:757](#)), Tribunalul s-a pronunțat cu privire la acțiunea având ca obiect, pe de o parte, anularea deciziei directorului Centrului European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale (Cedefop) din 4 noiembrie 2015 de a nu îl promova pe reclamant la gradul AD 12 în temeiul exercițiului de promovare 2015 și, pe de altă parte, repararea prejudiciului pe care reclamantul l-ar fi suferit ca urmare a acestei decizii. Reclamantul susținea în special că decizia atacată era viciată de o lipsă a motivării. În această privință, el arăta, pe de o parte, că decizia menționată se rezuma la o listă de nume ale funcționarilor promovați și, pe de altă parte, că, întrucât decizia de respingere a reclamației sale era implicită, ea nu cuprindea niciun element de motivare.

Tribunalul amintește că, deși autoritatea împuternicită să facă numiri (denumită în continuare „AIPN”) nu are obligația de a motiva o decizie de promovare nici în raport cu destinatarul acesteia, nici în raport cu candidații nepromovați, aceasta are, în schimb, obligația de motivare a deciziei de respingere a unei reclamații formulate în temeiul articolului 90 alineatul (2) din statut de un candidat nepromovat, considerându-se că motivarea deciziei de respingere a reclamației coincide cu motivarea deciziei împotriva căreia a fost îndreptată reclamația. Astfel, motivarea trebuie să intervină cel târziu la momentul respingerii reclamației. Tribunalul precizează, pe de altă parte, că o decizie trebuie considerată suficient motivată în cazul în care a intervenit într-un context cunoscut de funcționarul vizat, care îi permite să înțeleagă semnificația măsurii adoptate cu privire la el. Având în vedere totuși importanța obligației de motivare din perspectiva dreptului la apărare, contextul în care a intervenit o decizie de nepromovare poate constitui numai cu titlu excepțional un început de motivare a deciziei menționate. Astfel, un început de motivare nu poate exista în lipsa oricărei indicații a AIPN privind situația specifică a reclamantului și compararea meritelor sale cu cele ale celorlalți funcționari care au vocație la promovare, din perspectiva criteriilor de la articolul 45 din statut.

În speță, Tribunalul consideră că simpla prezență a unor elemente critice în rapoartele de evaluare ale reclamantului și în anumite e-mailuri și scrisori, uneori foarte vechi, referitoare la reclamant nu îi permiteau să înțeleagă modul în care criteriile prevăzute la articolul 45 din statut au fost aplicate în situația lui, justificând, în urma unei comparații a meritelor funcționarilor promovabili pentru exercițiul de promovare 2015, decizia de a nu îl promova pe reclamant. Dimpotrivă, doar prin introducerea unei acțiuni jurisdicționale reclamantul a putut să înțeleagă, prin lectura explicațiilor conținute în memoriul în apărare al Cedefop, modul în care criticile care i s-au adus fuseseră luate în considerare în cadrul aplicării în situația sa a criteriilor de evaluare a meritelor în materie de promovare prevăzute la articolul 45 din statut. În consecință, contextul în care a intervenit decizia atacată nu poate fi privit ca o motivare, chiar și insuficientă, a deciziei menționate. Prin urmare, Tribunalul anulează decizia atacată pentru lipsa totală a motivării, o asemenea nelegalitate neputând fi îndreptată în stadiul procedurii jurisdicționale.

În ceea ce privește cererea de despăgubire pentru prejudiciile pe care reclamantul pretinde că le-a suferit ca urmare a adoptării deciziei atacate, Tribunalul apreciază că, din moment ce aceasta este viciată de lipsa motivării și trebuie anulată pentru acest motiv, nu este în măsură să aprecieze temeinicia acesteia în urma unei examinări a motivelor privind nelegalitatea internă a deciziei menționate și nu poate stabili existența unui anumit prejudiciu care rezultă din refuzul promovării reclamantului. În ceea ce privește partea din prejudiciul moral care rezultă din lipsa motivării deciziei atacate, Tribunalul consideră că reclamantul a fost pus într-o situație de incertitudine cu privire la motivele nepromovării sale mult după termenul în care trebuia să primească răspunsul la reclamație, ceea ce l-a constrâns să introducă o procedură jurisdicțională pentru a obține explicații cu privire la acest aspect. Sentimentele de injustiție, de neînțelegere și chiar de frustrare produse în acest mod reclamantului i-au produs un prejudiciu moral particular, care nu poate fi reparat în mod adecvat prin simpla anulare a deciziei atacate. În aceste împrejurări, Tribunalul, evaluând prejudiciul suferit *ex aequo et bono*, consideră că acordarea unei sume de 2 000 de euro constituie o despăgubire adecvată pentru partea din prejudiciul moral care rezultă din lipsa motivării deciziei atacate reproșată de reclamant.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 5 decembrie 2017, **Tuerck/Comisia** (T-728/16, [EU:T:2017:865](#)), Tribunalul a fost chemat să se pronunțe cu privire la o cerere prin care se urmărea anularea deciziei Comisiei privind confirmarea transferului către sistemul de pensii al Uniunii Europene al drepturilor de pensie dobândite de reclamantă anterior intrării sale în serviciul Uniunii. Această cauză a permis Tribunalului să aducă precizări cu privire la modalitățile de calcul al capitalului care trebuie luat în considerare pentru recunoașterea, în sistemul de pensii al Uniunii, a drepturilor de pensie dobândite anterior de un funcționar în cadrul unui sistem național.

Reclamanta susținea în principal că Oficiul pentru administrarea și plata drepturilor individuale (PMO) al Comisiei nu era îndreptățit să deducă, astfel cum a procedat, din capitalul transferat de Deutsche Rentenversicherung Bund (organism federal de asigurări de pensii, Germania) o dobândă simplă de 3,1 % pentru fiecare an care s-a scurs între data introducerii cererii de transfer și data realizării efective a transferului. În această privință, reclamanta susținea că, potrivit articolului 7 alineatul (1) din dispozițiile generale de punere în aplicare a

articolelor 11 și 12 din anexa VIII la statut⁸¹, deducerea sumei care reprezintă aprecierea capitalului între data la care a fost depusă cererea de transfer și data realizării efective a transferului se poate realiza pe bază „forfetară” numai în ipoteza în care organismul de la care au fost dobândite drepturile de pensie anterioare se află în imposibilitatea de a comunica valoarea drepturilor respective la data înregistrării cererii de transfer. Or, potrivit reclamantei, organismul național comunicase către PMO valoarea drepturilor sale de pensie la data înregistrării cererii sale de transfer.

Tribunalul apreciază că din textul clar și precis al dispozițiilor aplicabile, și anume articolul 11 alineatul (2) din anexa VIII la statut și articolul 7 alineatul (1) din dispozițiile generale de punere în aplicare a articolelor 11 și 12 din anexa VIII la statut, reiese că deciziile privind recunoașterea sporului de ani de plată a contribuțiilor se întemeiază pe valoarea capitalului transferabil la data la care a fost înregistrată cererea, astfel cum se comunică de autoritățile naționale sau internaționale competente către AIPN, din care se deduce, dacă este cazul, suma care reprezintă aprecierea capitalului între data la care a fost înregistrată cererea și data realizării efective a transferului. În plus, reiese din respectivele dispoziții că numai în cazul imposibilității organismului național sau internațional competent de a comunica valoarea drepturilor de pensie la data la care a fost înregistrată cererea se deduce o dobândă simplă la rata de 3,1 % din capitalul actualizat efectiv transferat. Astfel, Tribunalul concluzionează că, în ipoteza în care autoritățile naționale sau internaționale competente au comunicat către AIPN valoarea drepturilor de pensie la data înregistrării cererii, aceasta nu poate efectua nicio deducere cu privire la această sumă și, prin urmare, calculul anilor de plată a contribuțiilor la sistemul statutar de pensii trebuie efectuat pe baza totalității sumei respective. Potrivit Tribunalului, singura deducere impusă de statut este cea a sumei care reprezintă aprecierea capitalului între data la care a fost depusă cererea de transfer și data realizării efective a transferului capitalului actualizat la această dată. În orice caz, nu este de competența Comisiei să stabilească sau să „actualizeze” cuantumul capitalului care reprezintă din punct de vedere material drepturile de pensie dobândite, la data înregistrării cererii de transfer, pentru activitățile anterioare ale funcționarului în cauză. În consecință, prin aplicarea la capitalul actualizat transferat efectiv a deducerii unei dobânzi simple de 3,1 % pentru fiecare an care s-a scurs între data introducerii cererii de transfer și data realizării efective a transferului, chiar dacă, în circumstanțele specifice prezentei cauze, organismul național de asigurare în cauză nu s-a aflat în imposibilitatea de a-i comunica valoarea drepturilor de pensie dobândite de reclamantă la data înregistrării cererii sale, Comisia săvârșise o eroare de drept.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 13 decembrie 2017, *Arango Jaramillo și alții/BEI* (T-482/16 RENV, [EU:T:2017:901](#)), Tribunalul era chemat să examineze cererea reclamantilor având ca obiect în special anularea deciziilor BEI, conținute în fișele lor de salariu din luna februarie 2010, de creștere a contribuțiilor lor la sistemul de pensii. Această cauză, care se referă la noțiunea „termen rezonabil” pentru introducerea unei acțiuni aplicabil litigiilor dintre BEI și agenții acesteia, urmează cauzei în care a fost pronunțată Hotărârea *Reexaminare Arango Jaramillo și alții/BEI*⁸², prin care Curtea anulasă Hotărârea *Arango Jaramillo și alții/BEI*⁸³. Potrivit Curții, aceasta din urmă aducea atingere coerenței dreptului Uniunii, întrucât a interpretat noțiunea „termen rezonabil” ca pe un termen cu durata de trei luni a cărui depășire atrage automat caracterul tardiv al acțiunii și, prin urmare, inadmisibilitatea acesteia, fără ca instanța Uniunii să fie obligată să ia în considerare împrejurările cauzei.

În această privință, Tribunalul începe prin a aminti că, deși niciun text al dreptului Uniunii nu conține indicații privind termenul de introducere a acțiunii aplicabil litigiilor dintre BEI și agenții acesteia, concilierea între, pe de o parte, dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă și, pe de altă parte, cerința securității juridice impune ca

^{81/} Dispozițiile generale de punere în aplicare a articolelor 11 și 12 din anexa VIII la statut, adoptate prin Decizia C(2011) 1278 a Comisiei din 3 martie 2011, publicată în *Informations administratives* nr. 17-2011 din 28 martie 2011.

^{82/} Hotărârea din 28 februarie 2013, C-334/12 RX-II, [EU:C:2013:134](#).

^{83/} Hotărârea din 19 iunie 2012, T-234/11 P, [EU:T:2012:311](#).

aceste litigii să fie deduse judecății la instanța Uniunii într-un termen rezonabil. Examinând în continuare dacă acțiunea putea fi considerată ca fiind introdusă într-un termen rezonabil, Tribunalul apreciază că, luând în considerare, pe de o parte, circumstanțele speciale ale cauzei și, pe de altă parte, jurisprudența care stabilește în favoarea reclamantilor o prezumție puternică a caracterului rezonabil al termenului indicativ de introducere a acțiunii de trei luni, majorat cu termenul invariabil pentru considerente de distanță de 10 zile, trebuie să se considere că acțiunea reclamantilor introdusă în speță într-un termen de 3 luni și 11 zile a fost introdusă într-un termen rezonabil. Tribunalul precizează în plus că termenul de introducere a acțiunii de trei luni, astfel cum reiese din jurisprudență, majorat cu termenul invariabil pentru considerente de distanță de 10 zile, nu se poate aplica în speță drept termen de decădere, ci poate servi doar ca element de comparație pertinent. În acest context, Tribunalul constată că BEI nu prezintă niciun argument care tinde să demonstreze că depășirea termenului menționat cu o zi (sau chiar cu câteva secunde în noaptea dintre 25 și 26 mai 2010) ar fi suficientă pentru a înlătura caracterul „rezonabil” al termenului în cauză, în sensul în care această diferență ar putea să compromită efectiv cerința securității juridice care impune ca, după scurgerea unui anumit termen, actele adoptate de instanțele Uniunii să devină definitive.

XVI. CONTENCIOSUL ÎN DESPĂGUBIRE

În cauzele în care au fost pronunțate Hotărârea din 10 ianuarie 2017, *Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană* (T-577/14, atacată cu recurs⁸⁴, [EU:T:2017:1](#)), Hotărârea din 1 februarie 2017, *Aalberts Industries/Uniunea Europeană* (T-725/14, [EU:T:2017:47](#)), Hotărârea din 1 februarie 2017, *Kendrion/Uniunea Europeană* (T-479/14, atacată cu recurs⁸⁵, [EU:T:2017:48](#)), și Hotărârea din 17 februarie 2017, *ASPLA și Armando Álvarez/Uniunea Europeană* (T-40/15, atacată cu recurs⁸⁶, [EU:T:2017:105](#)), Tribunalul s-a pronunțat asupra unor cereri întemeiate pe articolul 268 TFUE prin care se urmărește obținerea reparării prejudiciului pe care reclamantele l-ar fi suferit din cauza unei durate excesive a procedurii, în fața Tribunalului, în cadrul diferitor cauze referitoare la aplicarea articolului 101 TFUE.

Tribunalul amintește mai întâi că răspunderea extracontractuală a Uniunii poate fi angajată atunci când sunt îndeplinite trei condiții cumulative, și anume nelegalitatea comportamentului reproșat instituției în cauză, caracterul real al prejudiciului și existența unei legături de cauzalitate între acest comportament și prejudiciul invocat.

În ceea ce privește prima condiție, Tribunalul apreciază, în Hotărârea din 10 ianuarie 2017, *Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană* (T-577/14, atacată cu recurs⁸⁷, [EU:T:2017:1](#)), că dreptul la un termen rezonabil de soluționare a cauzei a fost încălcat ca urmare a duratei excesive a procedurii în cauzele în care au fost pronunțate Hotărârile *Grup Gascogne/Comisia* și *Sachsa Verpackung/Comisia*⁸⁸. Astfel, în aceste cauze, durata procedurii s-a ridicat la aproape 5 ani și 9 luni și nu poate fi justificată de niciuna dintre împrejurările specifice respectivelor cauze. În special, Tribunalul arată că, în materia concurenței, un domeniu care prezintă un grad de complexitate superior altor tipuri de cauze, o durată de 15 luni între, pe de o parte, finalizarea fazei

84/ Cauza C-138/17 P, *Uniunea Europeană/Gascogne Sack Deutschland și Gascogne*, și cauza C-146/17 P, *Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană*.

85/ Cauza C-150/17 P, *Uniunea Europeană/Kendrion*.

86/ Cauza C-174/17 P, *Uniunea Europeană/ASPLA și Armando Álvarez*, și cauza C-222/17 P, *ASPLA și Armando Álvarez/Uniunea Europeană*.

87/ Cauza C-138/17 P, *Uniunea Europeană/Gascogne Sack Deutschland și Gascogne*, și cauza C-146/17 P, *Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană*.

88/ Hotărârea din 16 noiembrie 2011, T-72/06, nepublicată, [EU:T:2011:671](#), și Hotărârea din 16 noiembrie 2011, T-79/06, nepublicată, [EU:T:2011:674](#).

scrise a procedurii și, pe de altă parte, deschiderea fazei orale a procedurii constituie în principiu o durată adecvată. Or, în cauzele menționate, o durată de aproximativ 3 ani și 10 luni, cu alte cuvinte 46 de luni, a despărțit aceste două faze. Cu toate acestea, Tribunalul consideră că examinarea paralelă a unor cauze conexe poate justifica o prelungire a procedurii, cu o durată de o lună pentru fiecare cauză conexă suplimentară. Astfel, în speță, examinarea paralelă a 12 acțiuni îndreptate împotriva aceleiași decizii a Comisiei a justificat o prelungire a procedurii cu 11 luni în cauzele în discuție. Tribunalul concluzionează că o durată de 26 de luni (15 luni plus 11 luni) între finalizarea fazei scrise a procedurii și deschiderea fazei orale a procedurii era adecvată pentru examinarea cauzelor respective, înțelegându-se că gradul de complexitate factuală, juridică și procedurală a acestor cauze nu justifică reținerea unei durate mai lungi. Potrivit Tribunalului, rezultă că durata de 46 de luni care a separat finalizarea fazei scrise a procedurii și deschiderea fazei orale a procedurii indică o perioadă de inactivitate nejustificată de 20 de luni în fiecare dintre cele două cauze în discuție. În consecință, procedura care a fost urmată în cauzele în care au fost pronunțate Hotărârile Grup Gascogne/Comisia și Sachsa Verpackung/Comisia⁸⁹ a încălcat articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale prin aceea că a depășit cu 20 de luni termenul rezonabil de soluționare, ceea ce constituie o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept al Uniunii care are ca obiect conferirea unor drepturi particularilor.

În urma unui raționament analog, în ceea ce privește în special durata cuprinsă între finalizarea fazei scrise a procedurii și deschiderea fazei orale a acesteia, Tribunalul ajunge, în Hotărârea din 1 februarie 2017, **Kendrion/Uniunea Europeană** (T-479/14, atacată cu recurs⁹⁰, [EU:T:2017:48](#)), și în Hotărârea din 17 februarie 2017, **ASPLA și Armando Álvarez/Uniunea Europeană** (T-40/15, atacată cu recurs⁹¹, [EU:T:2017:105](#)), la aceeași constatare în ceea ce privește procedura care a fost urmată în cauzele în care au fost pronunțate Hotărârile **Kendrion/Comisia**⁹², pe de o parte, și, respectiv, Hotărârile **ASPLA/Comisia** și **Álvarez/Comisia**⁹³, pe de altă parte.

În Hotărârea din 1 februarie 2017, **Aalberts Industries/Uniunea Europeană** (T-725/14, [EU:T:2017:47](#)), Tribunalul înlătură, în schimb, existența unei încălcări a termenului rezonabil de soluționare în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea **Aalberts Industries și alții/Comisia**⁹⁴. Recunoscând totodată că durata procedurii în această cauză, care a depășit 4 ani și 3 luni, este, la prima vedere, foarte lungă, Tribunalul subliniază totuși că natura rezonabilă a termenului de soluționare trebuie să fie apreciată în funcție de împrejurări proprii fiecărei cauze și în special de miza litigiului pentru partea interesată, de complexitatea cauzei, de comportamentul părților și de survenirea unor incidente procedurale, precum și de comportamentul autorităților competente. Acesta consideră că durata totală a procedurii în cauza în discuție este justificată în considerarea împrejurărilor proprii cauzei menționate și în special a complexității factuale și juridice a acesteia, a comportamentului părților și a lipsei unei perioade de inactivitate neexplicate în cursul fiecărei faze a procedurii în respectiva cauză.

^{89/} Hotărârea din 16 noiembrie 2011, T-72/06, nepublicată, [EU:T:2011:671](#), și Hotărârea din 16 noiembrie 2011, T-79/06, nepublicată, [EU:T:2011:674](#).

^{90/} Cauza C-150/17 P, **Uniunea Europeană/Kendrion**.

^{91/} Cauza C-174/17 P, **Uniunea Europeană/ASPLA și Armando Álvarez**, și cauza C-222/17 P, **ASPLA și Armando Álvarez/Uniunea Europeană**.

^{92/} Hotărârea din 16 noiembrie 2011, T-54/06, nepublicată, [EU:T:2011:667](#).

^{93/} Hotărârea din 16 noiembrie 2011, T-76/06, nepublicată, [EU:T:2011:672](#), și Hotărârea din 16 noiembrie 2011, T-78/06, nepublicată, [EU:T:2011:673](#).

^{94/} Hotărârea din 24 martie 2011, T-385/06, [EU:T:2011:114](#).

În ceea ce privește a doua condiție pentru angajarea răspunderii Uniunii, Tribunalul statuează, în Hotărârea din 10 ianuarie 2017, **Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană** (T-577/14, atacată cu recurs⁹⁵, [EU:T:2017:1](#)), și în Hotărârea din 1 februarie 2017, **Kendrion/Uniunea Europeană** (T-479/14, atacată cu recurs⁹⁶, [EU:T:2017:48](#)), că reclamantele au demonstrat că suferiseră un prejudiciu material real și cert ca urmare a plății comisioanelor de constituire a garanției bancare în perioada care corespunde depășirii termenului rezonabil de soluționare. În plus, Tribunalul consideră că reclamantele au suferit un prejudiciu moral.

În sfârșit, în ceea ce privește a treia condiție, Tribunalul statuează că aceasta este de asemenea îndeplinită, întrucât există o legătură de cauzalitate suficient de directă între încălcarea termenului rezonabil de soluționare și plata de către reclamante a comisioanelor de constituire a garanției bancare în perioada care corespunde depășirii termenului respectiv. Tribunalul precizează în plus că nerespectarea termenului rezonabil de soluționare este de natură să pună reclamantele într-o situație de incertitudine care depășește incertitudinea provocată în mod obișnuit de o procedură jurisdicțională. Această stare de incertitudine prelungită a exercitat în mod necesar o influență asupra planificării deciziilor care trebuiau adoptate și asupra administrării acestor societăți și, prin urmare, a cauzat un prejudiciu moral care trebuie de asemenea reparat. Tribunalul a acordat, așadar, reclamantelor o despăgubire corespunzătoare cuantumului comisioanelor de constituire a garanției bancare pe care acestea le plățiseră și o despăgubire pentru repararea prejudiciului moral suferit ca urmare a stării de incertitudine prelungite în care au fost plasate.

Problema reparării prejudiciului pretins suferit ca urmare a unei durate excesive a procedurii a fost de asemenea la originea Hotărârii din 7 iunie 2017, **Guardian Europe/Uniunea Europeană** (T-673/15, atacată cu recurs⁹⁷, [EU:T:2017:377](#)). În discuție era durata procedurii în fața Tribunalului în cadrul cauzei privind aplicarea articolului 101 TFUE în care a fost pronunțată Hotărârea **Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia**⁹⁸.

Adoptând un raționament analog celui reținut în Hotărârea din 10 ianuarie 2017, **Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană** (T-577/14, atacată cu recurs⁹⁹, [EU:T:2017:1](#)), Tribunalul constată că procedura, care a fost urmată în cauza Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia, a încălcat articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale prin aceea că a depășit cu 26 de luni termenul rezonabil de soluționare, ceea ce constituie o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept al Uniunii având ca obiect conferirea de drepturi particularilor. Potrivit Tribunalului, există o legătură de cauzalitate suficient de directă între încălcarea termenului rezonabil de soluționare în cauza în discuție și prejudiciul suferit de reclamantă înainte de pronunțarea hotărârii în această cauză și care constă în plata de comisioane de constituire a garanției bancare în perioada care corespunde depășirii acestui termen rezonabil. Astfel, o despăgubire în cuantum de 654 523,43 euro a fost acordată reclamantei cu titlu de reparare a prejudiciului material pe care i l-a cauzat încălcarea unui termen rezonabil de soluționare în cauza menționată.

95/ Cauza C-138/17 P, **Uniunea Europeană/Gascogne Sack Deutschland și Gascogne**, și cauza C-146/17 P, **Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană**.

96/ Cauza C-150/17 P, **Uniunea Europeană/Kendrion**.

97/ Cauza C-447/17 P, **Uniunea Europeană/Guardian Europe**, și cauza C-479/17 P, **Guardian Europe/Uniunea Europeană**.

98/ Hotărârea din 27 septembrie 2012, **Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia**, T-82/08, [EU:T:2012:494](#).

99/ Cauza C-138/17 P, **Uniunea Europeană/Gascogne Sack Deutschland și Gascogne**, și cauza C-146/17 P, **Gascogne Sack Deutschland și Gascogne/Uniunea Europeană**.

În cauza în care a fost pronunțată Hotărârea din 7 iunie 2017, **Guardian Europe/Uniunea Europeană** (T-673/15, atacată cu recurs¹⁰⁰, [EU:T:2017:377](#)), Tribunalul era în plus chemat să se pronunțe cu privire la cererea reclamantei având ca obiect repararea prejudiciului pretins suferit ca urmare a încălcării principiului egalității de tratament săvârșite în decizia prin care Comisia îi aplicase o amendă pentru încălcarea normelor de concurență¹⁰¹ și în Hotărârea **Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia**¹⁰².

În ceea ce privește, în primul rând, existența unei încălcări suficient de grave a principiului egalității de tratament săvârșite în decizia prin care Comisia îi aplicase reclamantei o amendă pentru încălcarea normelor de concurență, Tribunalul apreciază că reclamanta nu poate susține în mod valabil că comisioanele de constituire a garanției bancare pe care aceasta le-a plătit rezultă în mod direct din nelegalitatea acestei decizii. Astfel, prejudiciul pe care aceasta îl invocă rezultă în mod direct și determinant din propria alegere, ulterioră adoptării deciziei, de a nu își executa obligația de a plăti integral amenda. În consecință, existența unei legături de cauzalitate suficient de directe între pretinsa încălcare suficient de gravă a principiului egalității de tratament săvârșită în decizie și plata de comisioane de constituire a garanției bancare este înlăturată. Pe de altă parte, precizează Tribunalul, din documentele furnizate rezultă că reclamanta nu a suportat personal sarcina legată de plata amenzii aplicate în decizia în cauză. Reclamanta nu putea, așadar, în mod vădit să pretindă că suportase un prejudiciu real și cert care ar consta în diferența dintre, pe de o parte, dobânzile rambursate de Comisie aferente părții din cuantumul amenzii considerate în cele din urmă de Curte ca fiind nejustificată, în Hotărârea **Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia**¹⁰³, și, pe de altă parte, veniturile pe care aceasta le-ar fi putut realiza dacă, în loc să plătească Comisiei suma respectivă, reclamanta ar fi investit-o în activitățile sale. În ceea ce privește prejudiciul moral pretins suferit, Tribunalul statuează că, presupunând că pretinsa încălcare suficient de gravă a principiului egalității de tratament săvârșită în decizia Comisiei a adus atingere reputației reclamantei, ceea ce nu a fost demonstrat, ar fi necesar să se constate că, având în vedere natura și gravitatea acestei încălcări, prejudiciul moral suferit de aceasta ar fi fost reparat în mod suficient prin anularea deciziei menționate și prin reducerea cuantumului amenzii stabilite de Curte prin Hotărârea **Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia**¹⁰⁴.

În ceea ce privește, în al doilea rând, pretinsa încălcare a principiului egalității de tratament în Hotărârea din 27 septembrie 2012, **Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia** (T-82/08, [EU:T:2012:494](#)), Tribunalul arată că răspunderea Uniunii nu poate fi angajată din cauza conținutului unei decizii jurisdicționale care nu a fost pronunțată de o instanță a Uniunii de ultim grad de jurisdicție și care, prin urmare, putea face obiectul unui recurs. Acesta subliniază, pe de altă parte, că, în speță, eroarea săvârșită în Hotărârea Tribunalului a fost rectificată de Curte ca urmare a exercitării căii de atac de către reclamantă. Tribunalul precizează însă că această apreciere nu afectează posibilitatea unui reclamant de a angaja, în cazuri excepționale, răspunderea Uniunii ca urmare a unor disfuncționalități jurisdicționale grave, în special de natură procedurală sau administrativă, care afectează activitatea unei instanțe a Uniunii. Astfel de disfuncționalități nu erau însă invocate de reclamantă în cauza în discuție, care se referea la conținutul unei decizii jurisdicționale. În consecință, cererea de reparare a pretinselor prejudicii care ar fi fost cauzate de o presupusă încălcare gravă a principiului egalității de tratament a fost respinsă.

100/ Cauza C-447/17 P, **Uniunea Europeană/Guardian Europe**, și cauza C-479/17 P, **Guardian Europe/Uniunea Europeană**.

101/ Decizia C(2007) 5791 final a Comisiei din 28 noiembrie 2007 privind o procedură de aplicare a articolului [101 TFUE] și a articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/39165 – Sticlă plată).

102/ Hotărârea din 27 septembrie 2012, T-82/08, [EU:T:2012:494](#).

103/ Hotărârea din 12 noiembrie 2014, C-580/12 P, [EU:C:2014:2363](#).

104/ Hotărârea din 12 noiembrie 2014, C-580/12 P, [EU:C:2014:2363](#).

XVII. RECURS

Dintre deciziile pronunțate de Camera de recursuri a Tribunalului în cursul anului 2017, două hotărâri merită o mențiune particulară.

În primul rând, în Hotărârea din 27 iunie 2017, **Ruiz Molina/EUIPO** (T-233/16 P, [EU:T:2017:435](#)), Tribunalul a statuat că nimic nu împiedică posibilitatea ca revocarea unui act administrativ nelegal sau legal care constituie, în ceea ce îl privește pe destinatarul său, un act care îl lezează și care îi conferă în subsidiar drepturi să opereze în măsura în care nu aduce atingere încrederii legitime a destinatarului menționat și în care nu se încalcă principiul securității juridice. În speță, după ce a constatat că decizia de reziliere a contractului de agent temporar al reclamantului constituia în principal un act administrativ care lezează un agent și că aceasta îi conferă în subsidiar drepturi, Tribunalul a apreciat de asemenea că prin semnarea unui protocol de reîncadrare agentul și-a dat acordul în ceea ce privește revocarea deciziei de reziliere. În consecință, revocarea în cauză a operat cu respectarea principiului încrederii legitime a agentului respectiv și în conformitate cu principiul securității juridice. Prin urmare, Tribunalul Funcției Publice a considerat în mod întemeiat că decizia de reziliere făcuse obiectul unei revocări. Pe de altă parte, în ceea ce privește consecințele juridice ale respectivei revocări, în măsura în care decizia de reziliere este considerată că nu a existat niciodată, Tribunalul Funcției Publice a apreciat în mod întemeiat că reîncadrarea agentului a avut ca efect să îl repună pe acesta în mod retroactiv în poziția pe care o deținea la data la care contractul său de agent temporar pe durată determinată fusese reziliat, iar nu să opereze o a doua reînnoire a acestui contract.

În al doilea rând, în Hotărârea din 7 decembrie 2017, **Missir Mamachi di Lusignano și alții/Comisia** (T-401/11 P-RENV-RX, [EU:T:2017:874](#)), *primo*, Tribunalul a considerat că, în ipoteza în care o instituție este răspunzătoare pentru neîndeplinirea unei obligații de protecție care a contribuit la cauzarea prejudiciului specific pe care obligația respectivă trebuia să îl prevină, este necesar să se considere că această neîndeplinire, chiar dacă nu poate fi considerată singura cauză a prejudiciului, poate contribui suficient de direct la producerea sa. Astfel, fapta unui terț, previzibilă sau imprevizibilă, poate fi considerată de instanță ca nefiind susceptibilă nici să conducă la o întrerupere a legăturii de cauzalitate, nici să constituie o circumstanță care exonerează în totalitate instituția de răspundere sa, cele două cauze, și anume neîndeplinirea culpabilă a obligației de către instituție și fapta unui terț, contribuind la producerea aceluiași prejudiciu. În lumina acestor considerații, în rolul său de instanță de recurs, Tribunalul a constatat că, în speță, pe de o parte, Tribunalul Funcției Publice, fără să fi săvârșit o eroare de drept, aplicase în esență teoria echivalenței condițiilor și, pe de altă parte, legătura de cauzalitate stabilită de Tribunalul Funcției Publice în hotărârea de primă instanță între eroarea Comisiei și prejudiciul suferit nu fusese repusă în discuție de aceasta din urmă. Astfel, Tribunalul a considerat că, fără a săvârși o eroare de drept, Tribunalul Funcției Publice a statuat că, în ipoteza unei fapte culpabile care constă într-o neîndeplinire a obligației de protecție care a contribuit la cauzarea prejudiciului specific pe care obligația respectivă trebuia să îl prevină, chiar dacă instituția nu putea fi considerată ca principala responsabilă de prejudiciu, ea trebuia considerată coautor al prejudiciului. *Secundo*, Tribunalul a considerat că decurge din ordinile juridice ale statelor membre un principiu general comun potrivit căruia, în circumstanțe asemănătoare celor din speță, instanța națională recunoaște răspunderea *in solidum* a coautorilor aceluiași prejudiciu, considerând echitabil faptul ca persoana vătămată să nu fie nevoită, pe de o parte, să stabilească cota-parte din prejudiciul de care fiecare dintre coautori este responsabil și, pe de altă parte, să suporte riscul ca acela dintre ei pe care îl urmărește să fie insolubil. În lumina aceste considerații, Tribunalul a constatat că Tribunalul Funcției Publice săvârșise o eroare de drept prin faptul că a limitat la 40 % participarea Comisiei la despăgubirea pentru prejudiciul material suferit de cei patru copii ai funcționarului decedat, victimă a unei neîndepliniri a unei obligații de protecție. Prin urmare, Tribunalul a obligat Comisia *in solidum* la plata unei sume de 3 milioane de euro, cu deducerea prestațiilor statutare considerate ca făcând parte din această sumă plătite sau care urmează a fi plătite celor patru copii ai funcționarului decedat. *Tertio*, Tribunalul a statuat că din ordinile juridice ale statelor membre nu decurge un principiu general comun potrivit căruia, în circumstanțe asemănătoare celor din speță, o instanță națională ar fi despăgubit pretinsul

prejudiciu moral suferit de funcționarul decedat. *Quarto*, Tribunalul a declarat că din ordinile juridice ale statelor membre decurge un principiu general comun potrivit căruia, în circumstanțe asemănătoare celor din speță, prezența unui sistem care garantează plata automată a prestațiilor către succesorii în drepturi (descendenți) ai unui funcționar decedat nu este un obstacol ca succesorii în drepturi respectivi, în cazul în care consideră că prejudiciile suferite nu sunt acoperite sau nu sunt acoperite complet de sistemul amintit, să obțină de asemenea o despăgubire pentru prejudiciul lor moral prin intermediul unei acțiuni în fața unei instanțe naționale. În această privință, decurge de asemenea din ordinile juridice ale statelor membre un principiu general comun potrivit căruia prejudiciul moral suferit nu poate face obiectul unei duble despăgubiri. Prin urmare, este de competența instanței să verifice măsura în care un sistem care garantează plata automată a prestațiilor acoperă integral, în parte sau nu acoperă prejudiciul moral suferit de succesorii în drepturi înainte de a determina cuantumul despăgubirii pentru prejudiciul respectiv. În sfârșit, decurge din ordinile juridice ale statelor membre că principiul răspunderii *in solidum* aplicabil prejudiciului material în circumstanțe asemănătoare celor din speță se aplică de asemenea prejudiciului moral. Tribunalul a statuat că acest raționament era de asemenea valabil pentru ascendenții funcționarului decedat.

XVIII. CERERI DE MĂSURI PROVIZORII

Tribunalul a fost sesizat în anul 2017 cu 47 de cereri de măsuri provizorii, ceea ce reprezintă o majorare semnificativă în raport cu număr de cereri introduse în anul 2016 (34). De asemenea, numărul ordonanțelor date și al cauzelor soluționate a cunoscut o creștere semnificativă. În anul 2017, 56 de ordonanțe au fost adoptate¹⁰⁵, față de 25 în anul 2016, și 53 de cauze au fost soluționate, față de 20 în anul 2016. În 8 cauze, Tribunalul a adoptat o ordonanță de suspendare în temeiul articolului 157 alineatul (2) din Regulamentul de procedură.

Ordonanțele date acoperă un larg evantai de materii, printre care figurează în principal dreptul concurenței și al ajutoarelor de stat (4 cauze), măsurile restrictive (8 cauze), contractele de achiziții publice (6 cauze) și dreptul instituțional (11 cauze). În ceea ce privește contenciosului în materia dreptului instituțional, este necesar să se arate că un număr relativ important de cauze a privit statutul membrilor Parlamentului European¹⁰⁶ și finanțarea fundațiilor sau a partidelor europene¹⁰⁷.

105/ Această cifră corespunde tuturor ordonanțelor adoptate de judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii, ceea ce exclude ordonanțele de nepronunțare asupra fondului/de radiere, incluzând totodată ordonanțele în temeiul articolului 157 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, precum și ordonanțele adoptate de vicepreședintele Tribunalului, înlocuindu-l pe președintele Tribunalului în conformitate cu dispozițiile articolului 157 alineatul (4) coroborate cu dispozițiile articolului 11 din Regulamentul de procedură, și anume Ordonanța din 10 aprilie 2017, *Exaa Abwicklungsstelle für Energieprodukte/ACER*, T-123/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:277](#), Ordonanța din 21 aprilie 2017, *Post Telecom/BEI*, T-158/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:281](#), și Ordonanța din 26 septembrie 2017, *Wall Street Systems UK/BCE*, T-579/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:668](#) – atacată cu recurs, cauza C-576/17 P(R), *Wall Street Systems UK/BCE*.

106/ Ordonanța din 16 februarie 2017, *Troszczynski/Parlamentul*, T-626/16 R, nepublicată, [EU:T:2017:92](#), Ordonanța din 16 februarie 2017, *Le Pen/Parlamentul*, T-140/16 R II, nepublicată, [EU:T:2017:93](#), Ordonanța din 16 februarie 2017, *Gollnisch/Parlamentul*, T-624/16 R, nepublicată, [EU:T:2017:94](#), Ordonanța din 6 aprilie 2017, *Le Pen/Parlamentul*, T-86/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:270](#), Ordonanța din 26 iunie 2017, *Jalkh/Parlamentul*, T-27/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:431](#), și Ordonanța din 26 iunie 2017, *Jalkh/Parlamentul*, T-26/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:432](#).

107/ Ordonanța din 14 martie 2017, *ADDE/Parlamentul*, T-48/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:170](#), și Ordonanța din 4 iulie 2017, *Institute for Direct Democracy in Europe/Parlamentul*, T-118/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:465](#).

Președintele Tribunalului a admis două cereri de suspendare a executării, prin Ordonanța din 18 mai 2017, **RW/Comisia** (T-170/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:351](#))¹⁰⁸, și Ordonanța din 25 august 2017, **Malta/Comisia** (T-653/16 R, nepublicată, [EU:T:2017:583](#)).

Prin Ordonanța din 18 mai 2017, **RW/Comisia** (T-170/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:351](#))¹⁰⁹, președintele Tribunalului a dispus suspendarea executării deciziei Comisiei prin care reclamantul, un funcționar în vârstă de 63 de ani, fusese trimis, în aplicarea articolului 42c din statut, în concediu în interesul serviciului și, simultan, la pensie din oficiu.

Articolul 42c a fost inserat în statut cu ocazia celei din urmă reforme a acestuia prin Regulamentul (UE, Euratom) nr. 1023/2013¹¹⁰. În urma examinării condiției privind „*fumus boni iuris*”, președintele Tribunalului concluzionează că reclamantul a dovedit existența unui diferend juridic important a cărui soluție nu este evidentă de la bun început și care necesită o examinare aprofundată care trebuie să facă obiectul procedurii pe fond. Astfel, la prima vedere, atât modul de redactare a articolului 42c din statut, cât și economia generală a dispozițiilor care guvernează pensionarea și încetarea definitivă a funcțiilor pledează pentru o interpretare a articolului 42c din statut potrivit căreia un funcționar care a împlinit deja vârsta minimă de pensionare, în conformitate cu articolul 23 din anexa XIII la statut, nu poate fi trimis în concediu în interesul serviciului și, simultan, la pensie din oficiu.

Prin Ordonanța din 25 august 2017, **Malta/Comisia** (T-653/16 R, nepublicată, [EU:T:2017:583](#)), președintele Tribunalului a dispus suspendarea executării deciziei Comisiei prin care aceasta din urmă acordase, în temeiul Regulamentului nr. 1049/2001 și ca urmare a cererii de confirmare a Greenpeace, accesul la documente emanând de la Republica Malta privind pescuitul de ton roșu.

În urma examinării condiției privind „*fumus boni iuris*”, președintele Tribunalului concluzionează că Republica Malta a dovedit existența unui diferend juridic și factual important a cărui soluție nu este evidentă de la bun început și care necesită o examinare aprofundată care trebuie să facă obiectul procedurii pe fond.

În cadrul analizei sale, președintele Tribunalului a înlăturat, de la bun început, argumentul Comisiei potrivit căruia motivele Republicii Malta ar fi inadmisibile, întrucât nu s-ar raporta la excepțiile materiale de la accesul la documente, enunțate la articolul 4 alineatele (1)-(3) din Regulamentul nr. 1049/2001. În această privință, președintele Tribunalului amintește că teza Comisiei ar conduce la situația ca deciziile acestuia în materie de acces la documente să eludeze într-o mare măsură controlul jurisdicțional și că un astfel de rezultat pare, la prima vedere, puțin conciliabil cu jurisprudența constantă a Curții potrivit căreia Uniunea este o uniune de drept în care orice act al instituțiilor sale este supus controlului conformității în special cu tratatele, cu principiile generale ale dreptului, precum și cu drepturile fundamentale.

În ceea ce privește motivul întemeiat pe o încălcare a articolului 113 din Regulamentul (CE) nr. 1224/2009¹¹¹ privind o parte a documentelor vizate de decizia atacată, președintele Tribunalului constată că articolul 113 din Regulamentul nr. 1224/2009 nu conține nicio referință la Regulamentul nr. 1049/2001 și prevede, la alineatele (2) și (3), că datele schimbate între statele membre și Comisie se transmit exclusiv persoanelor din instituțiile statelor membre și ale Uniunii ale căror funcții le permit accesul la astfel de date și nu pot fi utilizate în alte scopuri decât cele prevăzute

108/ Recursul a fost respins prin Ordonanța din 10 ianuarie 2018, **Comisia/RW**, [C-442/17 P(R), nepublicată, [EU:C:2018:6](#)].

109/ *Ibidem*.

110/ Regulamentul (UE, Euratom) nr. 1023/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 octombrie 2013 de modificare a Statutului funcționarilor Uniunii Europene și a Regimului aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii Europene (JO 2013, L 287, p. 15).

111/ Regulamentul (CE) nr. 1224/2009 al Consiliului din 20 noiembrie 2009 de stabilire a unui sistem comunitar de control pentru asigurarea respectării normelor politicii comune în domeniul pescuitului, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 847/96, (CE) nr. 2371/2002, (CE) nr. 811/2004, (CE) nr. 768/2005, (CE) nr. 2115/2005, (CE) nr. 2166/2005, (CE) nr. 388/2006, (CE) nr. 509/2007, (CE) nr. 676/2007, (CE) nr. 1098/2007, (CE) nr. 1300/2008, (CE) nr. 1342/2008 și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 2847/93, (CE) nr. 1627/94 și (CE) nr. 1966/2006 (JO 2009, L 343, p. 1).

de acest regulament. Președintele Tribunalului concluzionează că modul în care ar trebui conciliate Regulamentele nr. 1224/2009 și nr. 1049/2001 nu este evident de la bun început, cu atât mai mult cu cât articolul 113 din Regulamentul nr. 1224/2009 constituie o normă sectorială care a fost adoptată după mai mulți ani de la intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 1049/2001.

În ceea ce privește argumentul întemeiat pe faptul că Comisia nu ar fi examinat cu diligența necesară sfera cererii de acces la documente și că aceasta a identificat 121 de documente în etapa de confirmare ca ținând de această cerere, președintele Tribunalului concluzionează că nu poate fi exclus ca trimiterea tuturor documentelor emanând de la Republica Malta și care au legătură cu tonul roșu să depășească sfera cererii de acces la documente și arată, așadar, existența unui diferend factual important a cărui soluție nu este evidentă de la bun început și care necesită o examinare aprofundată, care nu poate fi efectuată de judecătorul delegat cu luarea măsurilor provizorii, ci trebuie să facă obiectul procedurii pe fond.

Printre cauzele în care cererea de măsuri provizorii a fost respinsă, trebuie în special menționată seria de cauze referitoare la angajarea asistenților membrilor Parlamentului și cauzele referitoare la licitarea capacității de transport a gazoductului OPAL.

În cauzele în care au fost pronunțate Ordonanța din 16 februarie 2017, *Troszczyński/Parlamentul* (T-626/16 R, nepublicată, [EU:T:2017:92](#)), Ordonanța din 16 februarie 2017, *Le Pen/Parlamentul* (T-140/16 R II, nepublicată, [EU:T:2017:93](#)), Ordonanța din 16 februarie 2017, *Gollnisch/Parlamentul* (T-624/16 R, nepublicată, [EU:T:2017:94](#))¹¹², și Ordonanța din 6 aprilie 2017, *Le Pen/Parlamentul* (T-86/17 R, nepublicată, [EU:T:2017:270](#)), unii membri ai Parlamentului solicitaseră suspendarea executării deciziilor secretarului general al Parlamentului prin care acesta dispusese recuperarea de la ei a sumelor plătite în mod nejustificat cu titlu de cheltuieli de asistență parlamentară prin compensare: prelevare lunară de 50 % din indemnizația parlamentară, prelevare lunară de 100 % din indemnizația de cheltuieli generale și prelevare de 50 % din indemnizația de ședere.

Pentru a demonstra că este îndeplinită condiția referitoare la urgență, reclamantii au susținut în special că recuperarea prin compensare nu le permitea să își exercite în mod efectiv și independent mandatul parlamentar.

Președintele Tribunalului a respins cele patru cereri de măsuri provizorii constatând că nu fusese demonstrat că prelevările aduceau atingere exercitării efective a mandatului de deputat european astfel încât să se dovedească urgența. În această privință, el a arătat că rezulta atât din normele aplicabile deputaților, cât și din practica Parlamentului că recuperarea prin compensare trebuie să fie efectuată prin evaluarea comparativă, pe de o parte, a obligației instituției de a recupera sumele primite în mod necuvenit și, pe de altă parte, a obligației de a asigura posibilitatea deputatului în cauză de a-și exercita mandatul în mod efectiv. În aceste condiții, faptul că Parlamentul a efectuat o recuperare prin compensare nu putea fi considerat, în sine, un act de natură să aducă atingere exercitării efective și în deplină independență de către reclamantii a mandatului lor de deputat.

Președintele Tribunalului arată în continuare că, în ceea ce privește prelevarea lunară de 50 % din indemnizația parlamentară, reclamantii nu explicaseră cum această reducere ar fi avut ca efect să îi împiedice să își exercite plenitudinea funcției lor parlamentare. În ceea ce privește prelevarea lunară de 100 % din indemnizația de cheltuieli generale, președintele Tribunalului constată că deputații în cauză (domnii Jean-Marie Le Pen și Bruno Gollnisch și doamna Marine Le Pen) nu susținuseră că quantumul forfetar ar fi în realitate în parte o remunerație deghizată. Astfel, întrucât deputații pot solicita rambursarea cheltuielilor realizate efectiv, garantând inexistența unui obstacol în exercitarea efectivă a mandatului lor, nu se poate concluziona că prelevarea lunară de 100 % din indemnizația de cheltuieli generale aduce atingere exercitării efective a mandatului de deputat. De asemenea, întrucât deputații pot solicita rambursarea cheltuielilor realizate efectiv, președintele Tribunalului constată că nici prelevarea de 50 % din indemnizația de ședere nu aduce atingere exercitării efective a mandatului de deputat european.

^{112/} Recursul a fost respins prin Ordonanța din 6 iulie 2017, *Gollnisch/Parlamentul European* [C-189/17 P(R), nepublicată, [EU:C:2017:528](#)].

În cauzele în care au fost pronunțate Ordonanța din 21 iulie 2017, ***Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo/Comisia*** (T-130/17 R, [EU:T:2017:541](#)), Ordonanța din 21 iulie 2017, ***Polonia/Comisia*** (T-883/16 R, [EU:T:2017:542](#)), și Ordonanța din 21 iulie 2017, ***PGNiG Supply & Trading/Comisia*** (T-849/16 R, [EU:T:2017:544](#)), președintele Tribunalului a examinat cererile de suspendare a executării deciziei Comisiei de a deschide concurenței cele 50 % neutilizate din capacitatea gazoductului OPAL, constituind, la est, secțiunea terestră a gazoductului Nord Stream 1 care transportă gaz natural din Rusia către Europa Occidentală prin Marea Baltică.

După ce a constatat că două contracte încheiate de Gazprom, și anume un contract de tranzit pentru transportul gazului natural prin tronsonul polonez al gazoductului Yamal-Europe în vederea aprovizionării piețelor din Europa Occidentală (inclusiv piața poloneză) și un contract încheiat cu PGNiG Supply & Trading GmbH pentru livrări de gaz natural, se aplicau până în anul 2020 și, respectiv, până la finele anului 2022, președintele Tribunalului a concluzionat că exploatarea capacității de transport a tronsonului polonez al gazoductului Yamal-Europe și livrările Gazprom către piața poloneză erau, la prima vedere, asigurate până la anii respectivi. În consecință, chiar în ipoteza în care caracterul cert al prejudiciilor pretinse de Republica Polonă și de cele două societăți reclamante ar fi suficient demonstrat, aceste prejudicii nu s-ar putea realiza decât cel mai devreme la expirarea contractelor sus-menționate. Or, în raport cu durata medie a procedurilor în fața Tribunalului, hotărârile pe fond în aceste cauze vor fi probabil pronunțate în cursul anului 2019.

În ceea ce privește argumentul potrivit căruia decizia atacată permitea încheierea de contracte de drept privat a căror anulare nu ar mai fi fost posibilă chiar în caz de anulare ulterioară a deciziei, președintele Tribunalului a arătat că, într-o asemenea ipoteză, ar fi deschise căi de atac împotriva punerii în aplicare eventuale a acestor acte.

În consecință, președintele Tribunalului a respins cererile de suspendare a executării, întrucât reclamantele nu au reușit să aducă dovada serioasă că nu puteau aștepta finalizarea procedurilor referitoare la acțiunile în cauzele principale fără a se expune la un prejudiciu grav și ireparabil.

PROCESSION

Affiliés affiliés

Nombre affiliés/Pensionnés

2008

Jour de l'U

Jour officiel

CS

1989-19
Le Travail et le
des Comptes

C/ ACTIVITATEA GREFEI TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2017

de domnul Emmanuel COULON, grefierul Tribunalului

În centrul administrării justiției, grefa Tribunalului a fost și în acest an în serviciul unei instanțe în plină schimbare. Tribunalul se mărește și se transformă în ritmul punerii în aplicare a reformei arhitecturii jurisdicționale a Curții de Justiție a Uniunii Europene, care urmărește dublarea, în trei etape succesive, a numărului de judecători ai instanței până în anul 2019¹. Contenciosul în fața Tribunalului se diversifică și, în anumite privințe, devine tot mai complex. În acest context, grefa a întreprins transformările de natură să îi permită îndeplinirea în continuare a misiunilor care îi sunt încredințate și realizarea cu succes a primelor două etape ale reformei.

Bilanțul anului 2017 este pozitiv pentru instanță. Provocările reprezentate de primele două faze ale reformei au fost depășite cu succes. Chiar dacă numărul cauzelor introduse (917) a rămas mai mare cu câteva unități față de cel al cauzelor soluționate (895), ceea ce explică faptul că numărul cauzelor pendinte a fost în ușoară creștere (1 508), durata procedurii de judecată a continuat să scadă și, după cum demonstrează procentajul anularilor, în tot sau în parte, de către Curtea de Justiție, calitatea deciziilor a fost menținută.

În calitate de actor al vieții jurisdicționale preocupat să utilizeze în mod optim cele 72 de posturi bugetare cu care este dotată de la 1 ianuarie 2016, grefa a contribuit la acest succes și se constată cu satisfacție, la sfârșitul anului 2017, că misiunile care îi sunt încredințate de texte și de instanță au fost pe deplin onorate, cu respectarea cerințelor unui proces echitabil.

Astfel, grefa a acordat din nou Tribunalului o asistență jurisdicțională și administrativă decisivă:

- prin asigurarea bunei desfășurări a procedurilor și a bunei gestionări a dosarelor;
- prin asigurarea comunicării dintre reprezentanții părților și judecători;
- prin asistarea activă a judecătorilor și a colaboratorilor acestora;
- prin administrarea Tribunalului sub autoritatea președintelui Tribunalului și cu concursul serviciilor Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Acest rezultat este, incontestabil, rodul angajamentului, care trebuie salutat, al femeilor și bărbaților din care este constituită grefa. Ferm în implicarea sa cotidiană, personalul grefei și-a mobilizat astfel întreaga energie pentru a colabora în mod util cu toți actorii implicați.

Activitățile grefei au fost realizate cu exigență, cu un cert simț al interesului general, cu ambiția de a oferi un serviciu judiciar exemplar și cu preocuparea permanentă de a optimiza timpul judiciar. Între altele, grefa s-a străduit întotdeauna să trateze actele de procedură într-un termen adecvat și a urmărit instituirea unui sistem care să permită identificarea duratelor procedurale excesive și alertarea persoanelor vizate în vederea remedierii acestora.

^{1/} Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2422 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 decembrie 2015 de modificare a Protocolului nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene (JO 2015, L 341, p. 14) și Regulamentul (UE, Euratom) 2016/1192 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 iulie 2016 privind transferul către Tribunal al competenței de a se pronunța în primă instanță asupra litigiilor dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia (JO 2016, L 200, p. 137).

I. INCIDENȚE ORGANIZATORICE ALE INTRĂRII ÎN FUNCȚIE A DOI JUDECĂTORI NOI

Numirea și intrarea în funcție a doi judecători noi a intervenit la Tribunal în anul 2017 în cadrul celei de a doua etape a reformei. Această a doua etapă, care implica numirea a 7 judecători suplimentari ai Tribunalului și transferul către Tribunal al competenței de a statua în primă instanță cu privire la litigiile dintre Uniunea Europeană și agenții acesteia, este, așadar, finalizată. În ceea ce privește numirea judecătorului care încă lipsește pentru a avea un colegiu compus din 47 de judecători, astfel cum se prevede la articolul 48 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, aceasta va interveni la momentul potrivit în cadrul primei etape².

Judecătorii irlandez și belgian au fost numiți la 29 martie și, respectiv, la 6 septembrie 2017 și au depus jurământul la 8 iunie și, respectiv, la 4 octombrie 2017. De la 44 de judecători, numărul de judecători ai Tribunalului a ajuns, ca urmare a acestor numiri, la 46.

Deși sosirea acestor doi noi judecători nu a fost comparabilă cu cea a celor 22 de noi judecători care a avut loc în cursul anului 2016, au fost totuși necesare anumite măsuri pentru ca integrarea acestora, precum și a colaboratorilor lor să fie realizată cu succes.

După fiecare intrare în funcție, Tribunalul a repartizat fiecare nou judecător unei camere și a procedat la constituirea unor noi portofolii de cauze, precum și la reatribuirea cauzelor între judecători. În conformitate cu Regulamentul de procedură al Tribunalului, grefa a informat părțile din cauzele respective și a publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* deciziile luate de instanță privind repartizarea judecătorilor pe camere³. Grefa a actualizat, în consecință, toate bazele de date interne cu ocazia fiecărei reatribuiri a cauzelor.

Intrarea în funcție și instalarea noilor judecători, precum și a personalului cabinetelor acestora în localuri amenajate în acest scop au necesitat de asemenea asistență administrativă din partea grefei. Aceasta s-a reflectat în același timp în muncă de pregătire împreună cu serviciile comune ale Curții de Justiție a Uniunii Europene, în primirea și acompanierea dedicate persoanelor în cauză, precum și în supravegherea strictă a repartizării personalului.

II. MISIUNEA DE ASISTENȚĂ JURISDICȚIONALĂ

Elemente ale contextului

În anul 2017, îndeplinirea de către grefă a misiunii sale de asistență jurisdicțională s-a reflectat în tratarea a 917 cereri de sesizare. Cu 98 de cauze, dintre care majoritatea fac parte dintr-o serie de cauze în care este pusă în discuție legalitatea deciziilor referitoare la dispozitivul rezoluției adoptate de o bancă spaniolă, Banco Popular Español, SA, contenciosul în domeniul bancar și financiar a devenit în acest an cel de al doilea cel mai important contencios după cel al proprietății intelectuale (298 de cauze). La rândul său, cu 86 de cauze, numărul cauzelor noi în domeniul funcției publice a scăzut în raport cu cel din anii precedenți (167 de cauze noi în anul 2015 și

2/ La 31 decembrie 2017, trebuia încă să fie numit un judecător dintre cei 12 judecători suplimentari a căror numire era prevăzută în cadrul primei etape a reformei.

3/ Deciziile Tribunalului din 8 iunie 2017 (JO 2017, C 213, p. 2) și din 4 octombrie 2017 (JO 2017, C 382, p. 2) privind repartizarea judecătorilor pe camere.

117 cauze noi în anul 2016⁴). Fiecare dintre aceste trei domenii ale contenciosului (dintre cele 45 de domenii de care țin în prezent cauzele pendinte) prezintă particularități care au necesitat tratamente specifice din partea grefei în cursul anului trecut.

În plus, grefa a înscris 55 071 de acte de procedură în registru, în 22 de limbi de procedură (dintre cele 24 de limbi de procedură prevăzute de Regulamentul de procedură), a tratat 4 449 de memorii (altele decât cererile) prezentate în cadrul cauzelor pendinte, a executat deciziile luate de completele de judecată, sub formă de măsuri de organizare a procedurii sau de măsuri de cercetare judecătorească, și a efectuat 1 485 de comunicări în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*.

Deși este evident imposibil să se prezinte aici toate datele care permit să se cuantifice munca depusă de grefa Tribunalului, identificarea unora dintre acestea, în special statistici, este totuși suficientă pentru a evidenția importanța volumului său de muncă:

- cele 9 756 de acte de procedură depuse includ 565 de cereri de intervenție (număr fără precedent în istoria instanței) și 212 cereri de aplicare a regimului de confidențialitate față de părți sau față de public;
- arhivele cauzelor în curs de examinare reprezintă 652 de metri liniari de dosare în format tipărit;
- au fost depuse mai multe acțiuni colective, care cuprind uneori 1 000 de reclamanți sau mai mult, ceea ce a impus grefei o muncă de verificare în consecință;
- desfășurarea procedurilor aferente grupurilor sau seriilor de cauze a necesitat o coordonare atât în cadrul grefei înseși, ținând seama de pluralitatea limbilor de procedură, cât și cu completele de judecată, pentru tratarea cererilor de prelungire a termenelor, de conexare, de intervenție și, eventual, de aplicare a regimului de confidențialitate în fiecare dintre aceste cauze;
- serviciul grefei a fost asigurat cu ocazia ședințelor de audiere a pledoariilor în cadrul a 390 de cauze, dintre care unele s-au desfășurat pe parcursul unei zile complete sau a mai multe zile;
- serviciul grefei a fost asigurat cu ocazia a 405 conferințe de cameră;
- au fost decise sau dispuse sute de măsuri de organizare a procedurii și zeci de măsuri de cercetare judecătorească în ceea ce privește în special prezentarea unor documente a căror confidențialitate fusese invocată.

Pe de altă parte, asistența logistică furnizată de grea sub diverse alte forme (ajutor în coordonare, documentare, sesizarea unor referințe de jurisprudență procedurală, gestiunea sistemelor de informare, prezentare de statistici) a permis și în acest an instanței să lucreze în cele mai bune condiții posibile, contribuind în special la calitatea deciziilor luate de președintele Tribunalului și de completele de judecată sau prin asistarea vicepreședintelui în îndeplinirea misiunii de sprijinire a coerenței jurisprudenței, cu care instanța l-a învestit în luna septembrie 2016.

^{4/} În anul 2015, acțiunile în materia funcției publice au fost introduse la Tribunalul Funcției Publice. În anul 2016, acțiunile menționate au fost formulate la Tribunalul Funcției Publice până la desființarea acestei instanțe și, începând de la 1 septembrie 2016, la Tribunal.

Dematerializarea etapelor procedurii jurisdicționale

În îndeplinirea misiunii sale de asistență jurisdicțională, grefa a putut beneficia în continuare, în cursul anului trecut, de dematerializarea cvasitotalității etapelor procedurii jurisdicționale, inclusiv, pe plan intern, de cea a schimburilor cu cabinetele judecătorilor și, pe plan extern, de cea a schimburilor cu reprezentanții părților. În plus, această dematerializare s-a extins în anul 2017 la transmiterea de către Oficiul Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO) a dosarului procedurii în fața camerei de recurs. Punerea la dispoziție a informațiilor a fost, pe de altă parte, îmbunătățită în cursul anului trecut datorită punerii la dispoziție a unei versiuni modernizate a aplicației informatice „Dosar electronic” al cauzei.

O asemenea dematerializare a permis în mod cert debarasarea grefei, în interesul tuturor, de sarcini repetitive, conferindu-i mijloace nu numai de a personaliza în mai mare măsură răspunsurile așteptate de la acest serviciu, ci și de a-și mobiliza resursele în direcția subiectelor care merită efectiv.

În ceea ce privește schimburile interne dintre greafă și cabinetele judecătorilor Tribunalului, trebuie subliniat încă o dată, la sfârșitul celui de al treilea an complet de utilizare, succesul fișelor de transmisiune digitală⁵. Au fost simplificate procedurile interne, au fost raționalizate metodele de lucru, s-au economisit resurse și timp ca rezultat al caracterului imediat al schimburilor dintre greafă și cabinetele judecătorilor. Suportul digital permite, în plus, asigurarea unei perfecte trasabilități a schimburilor și cuantificarea activității. În anul 2017, grefa a adresat 12 930 de fișe cabinetelor în cadrul cauzelor în curs. Această informație arată în sine o puternică intensificare a schimburilor dintre greafă și cabinete, creșterea fiind de 19 % în raport cu anul 2016.

Schimburile cu reprezentanții părților sunt de acum asigurate în foarte mare măsură prin intermediul aplicației informatice e-Curia⁶, comună celor două instanțe care compun instituția. Procentajul de depuneri efectuate prin intermediul acestei aplicații nu a încetat să crească de la lansarea sa în producție, în noiembrie 2011, ca și numărul de avocați și de agenți care dispun de un cont de acces. În anul 2017, 83 % din depunerile la Tribunal au fost efectuate pe această cale electronică (față de 76 % în anul 2016), ceea ce corespunde unui număr de 805 768 de pagini⁷.

Toate statele membre și 3 707 avocați și agenți sunt de acum titulari ai unui cont e-Curia.

Deși succesul repurtat de aplicația informatică e-Curia este indubitabil, totuși 17 % din actele de procedură depuse încă în format hârtie nu permit să se obțină toate beneficiile practice ale acestei aplicații, în special prin evitarea gestionării în paralel a formatelor hârtie și electronic. Trebuie remarcat că în cursul anului 2017, în urma unui demers pedagogic al grefei, Comitetul unic de rezoluție (SRB) a acceptat să solicite deschiderea unui cont de acces e-Curia și a făcut astfel posibilă comunicarea electronică a mai multe sute de acte de procedură.

Extinderea aplicației e-Curia continuă, dar progresul rămâne lent. Prin urmare, în anul 2018 vor fi cu siguranță întreprinse de către Tribunal acțiuni pentru atingerea obiectivului de 100 % depuneri de acte de procedură efectuate prin intermediul acestei aplicații.

^{5/} Schimburile dintre greafă și cabinetele judecătorilor Tribunalului se efectuează sub forma unor fișe de transmisiune care urmăresc să informeze sau să obțină o decizie a autorității competente cu privire la o chestiune de procedură. Aceste fișe sunt dematerializate din luna noiembrie 2014.

^{6/} Decizia Tribunalului din 14 septembrie 2011 referitoare la depunerea și la comunicarea de acte de procedură prin intermediul aplicației e-Curia (JO 2011, C 289, p. 9).

^{7/} Prin extrapolare, numărul de pagini ale actelor de procedură depuse la Tribunal în anul 2017 se apropie de un milion.

Punerea în aplicare a arsenalului procedural din 2015

Anul 2017 a fost cel de al doilea an complet de punere în aplicare a normelor de procedură intrate în vigoare la 1 iulie 2015.

Obiectivele de simplificare și de raționalizare urmărite pot fi considerate în mod obiectiv ca fiind realizate. Instrumentele procedurale cu care s-a dotat instanța în anul 2015 au fost pe deplin utilizate și se dovedesc perfect adaptate particularităților contenciosului în fața Tribunalului.

Printre concluziile demne de a fi menționate figurează:

- confirmarea diminuării semnificative a numărului de ordonanțe pregătite de grefă (317, față de 521 în anul 2015)⁸, în pofida numărului ridicat de cauze în curs de cercetare judecătorească;
- dezvoltarea soluționării acțiunilor directe prin hotărâre fără organizarea unei ședințe de audiere a pledoariilor⁹, această posibilitate fiind pusă în aplicare de 54 de ori (și de 152 de ori pentru cauzele în materia proprietății intelectuale);
- confirmarea că noul regim lingvistic aplicabil cauzelor în materia proprietății intelectuale a evitat un număr considerabil de intervenții ale grefei, precum și de decizii ale președinților de cameră și a condus la cvasidispariția observațiilor în ceea ce privește limba de procedură (22, față de 279 în anul 2015);
- constatarea că lipsa unui al doilea schimb de memorii în cauzele de proprietate intelectuală nu a provocat o creștere a numărului de cereri de organizare a unei ședințe de audiere a pledoariilor și a contribuit la reducerea duratei medii a judecării acestor cauze soluționate prin hotărâre.

În plus, norma care dispensează de obligația de a statua cu privire la o cerere de intervenție atât timp cât Tribunalul nu a luat poziție cu privire la o excepție de inadmisibilitate sau de incompetență invocată de pârât a dispensat instanța de obligația de a se pronunța asupra unui număr semnificativ de cereri de această natură în cazul în care excepția a fost admisă. În sfârșit, în cu totul alt domeniu, și anume cel al funcției publice, Tribunalul a declanșat mai multe proceduri de soluționare amiabilă a litigiilor, unele dintre acestea fiind finalizate cu succes.

În schimb, trebuie arătat că proporția regularizării cererilor care nu respectă cerințele de formă, în privința căreia se înregistrase o diminuare în anul 2016, a rănceput să crească pentru toate categoriile de cauze.

Asistență constantă imposibil de cuantificat

Grefa a asistat în activitatea lor cotidiană toate completele de judecată, precum și personalul cabinetelor judecătorilor care le compun. Astfel, acestea au putut conta și în acest an pe disponibilitatea constantă a persoanelor care alcătuiesc acest serviciu și au putut beneficia de expertiza lor în domeniul tehnicii procedurale. Se observă că creșterea numărului judecătorilor, precum și al colaboratorilor acestora, care rezultă din punerea în aplicare a reformei, a avut drept efect creșterea foarte semnificativă a numărului de solicitări interne ale grefei. În același timp, dovedind flexibilitate, grefa a urmărit găsirea sinergiilor și eficacitatea, continuând să se adapteze în funcție de circumstanțe și să își perfecționeze metodele de lucru.

^{8/} De la 1 iulie 2015, anumite decizii care erau luate anterior sub formă de ordonanțe (suspendarea și reluarea, conexarea unor cauze, intervenție fără confidențialitate a unui stat membru sau a unei instituții) sunt luate sub formă de simplă decizie depusă la dosarul cauzei.

^{9/} Înainte de 1 iulie 2015, posibilitatea de se pronunța prin hotărâre fără organizarea unei ședințe nu era prevăzută decât pentru cauzele în materia proprietății intelectuale și pentru recursurile formulate împotriva deciziilor Tribunalului Funcției Publice.

În sfârșit, grefa, prin intermediul reprezentanților săi, continuă să furnizeze asistență comitetului Tribunalului responsabil cu chestiunile de procedură, precum și altor comitete și organisme, în funcție de necesități sau de natura activităților.

III. MISIUNEA DE ASISTENȚĂ ADMINISTRATIVĂ

În calitate de serviciu administrativ, grefa a răspuns și în acest an diverselor solicitări externe care i-au fost adresate. Au fost de asemenea luate măsuri, în coordonare cu diferiți alți actori din cadrul administrației instituției, în vederea:

- conformării la noile cerințe normative care vizează protecția mediului (sistemul „EMAS” – Eco-Management and Audit Scheme) prin acțiuni de sensibilizare de diverse tipuri și o serie de acțiuni foarte concrete, în special abandonarea distribuirii în format hârtie a unor documente produse de grefă (diferite statistici și calendarul judiciar) în favoarea unei distribuiri electronice;
- conferirii unui efect util dispozitivului instituit pentru asigurarea protecției datelor de o sensibilitate extremă prezentate în cadrul cauzelor introduse la Tribunal (date a căror comunicare ar aduce atingere siguranței Uniunii sau a unuia sau mai multor state membre sau desfășurării relațiilor lor internaționale);
- asigurării conformității cu reglementarea privind protecția datelor cu caracter personal.

În plus, funcționarea grefei și urmărirea cauzelor asigurate de grefă au reținut atenția Curții de Conturi Europene în cadrul unei proceduri de examinare a performanței în ceea ce privește gestionarea cauzelor la Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Auditorii au verificat în special dacă procedurile aplicabile permiteau o tratare eficientă a cauzelor și dacă termenele de soluționare a acestora puteau fi încă îmbunătățite. Raportul special a fost adoptat de Curtea de Conturi în luna septembrie 2017 și a fost ulterior expus și discutat în fața Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene.

Cu titlu de propunere de îmbunătățire, Curtea de Conturi a avansat posibilitatea de a pune în aplicare un sistem informatic integrat în vederea susținerii gestionării cauzelor. În această privință, astfel cum a arătat Curtea de Justiție a Uniunii Europene în observațiile sale, această invitație de a studia, respectiv de a institui, în funcție de specificitățile activității jurisdicționale și de caracteristicile fiecărei instanțe, un sistem informatic integrat a fost primită favorabil. La rândul său, grefa Tribunalului este un serviciu de sprijin dornic să ducă la îndeplinire digitalizarea procedurii jurisdicționale pentru a putea să obțină toate beneficiile preconizate. Ea va continua, așadar, în anul 2018 să colaboreze în această direcție cu serviciile Curții de Justiție a Uniunii Europene și își va menține eforturile de integrare în gestionarea cauzelor și de modernizare a sistemului de schimburi cu părțile.

Pe de altă parte, grefa a întreprins diverse acțiuni de cooperare, într-un spirit de dialog și de colaborare. Astfel, în luna octombrie 2017, în continuarea schimburilor dintre grefă și camerele de recurs ale EUIPO inițiate în luna iunie 2014, s-a organizat o întâlnire între reprezentanții celor două grefe, precum și între reprezentanții serviciilor responsabile cu noile tehnologii. Această întâlnire a permis serviciilor în cauză nu numai să întrețină schimburi consistente și benefice, ci și să finalizeze proiecte convenite cu ocazia întâlnirilor precedente și identificarea unor direcții de reflecție pentru viitor.

În același spirit, grefa s-a inspirat și de la actorii ai altor instanțe. Cu acest titlu, vizita unei delegații a grefei Tribunalului la grefa Curții Europene a Drepturilor Omului a permis o mai bună înțelegere a funcționării acesteia din urmă, în special în ceea ce privește instrumentele informatice de care dispune.

În sfârșit, grefa este în mod natural un serviciu la dispoziția reprezentanților părților, avocați și agenți ai statelor membre și ai instituțiilor, cu care întreține un dialog direct și cotidian.

Se poate anticipa o creștere a volumului de muncă al grefei ca rezultat al creșterii numărului de judecături realizate în anii 2016 și 2017, precum și al evoluției contenciosului și a numărului de cauze în curs de cercetare judecătorească, fără a aduce atingere implicațiilor unui transfer de competențe ale Curții de Justiție către Tribunal, pe care raportul comunicat la 14 decembrie 2017 Parlamentului European, Consiliului și Comisiei¹⁰ pare să nu îl excludă. În consecință, grefa va continua să se organizeze și să se adapteze pentru a aborda obligațiile viitoare cu serenitate.

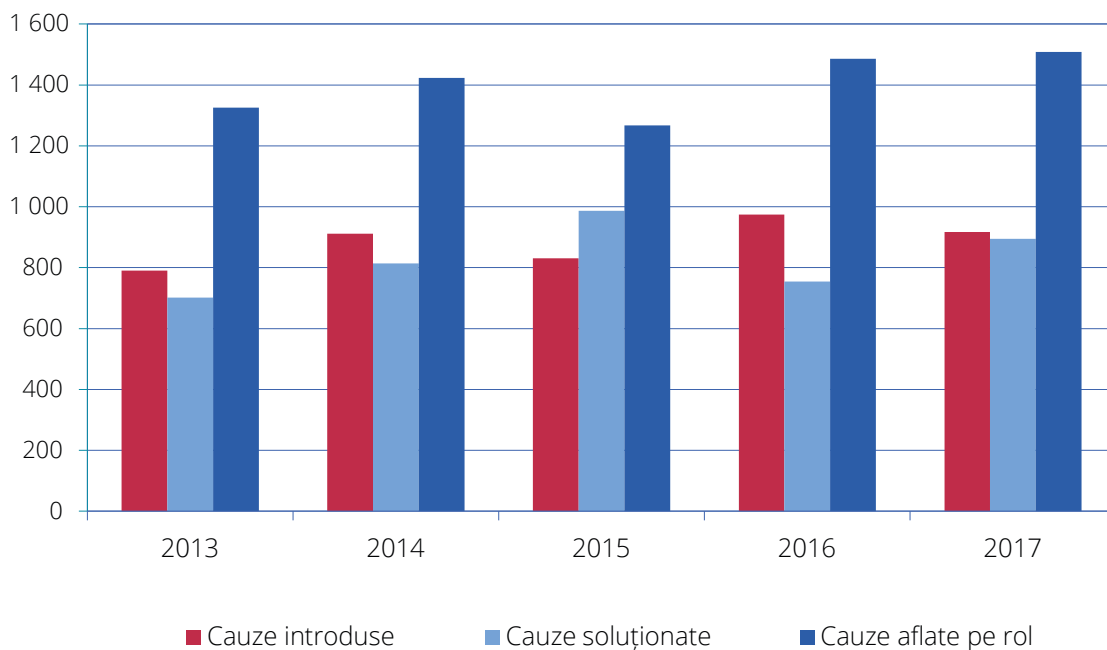
10/ Raport privind modificările posibile în repartizarea competențelor în materie de decizii preliminare în temeiul articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, prezentat conform articolului 3 alineatul (2) din Regulamentul 2015/2422.

D/ STATISTICI JUDICIARE ALE TRIBUNALULUI

I. Activitatea generală a Tribunalului – Cauze introduse, cauze soluționate, cauze aflate pe rol (2013-2017)	211
II. Cauze introduse – Natura procedurilor (2013-2017)	212
III. Cauze introduse – Natura acțiunii (2013-2017)	213
IV. Cauze introduse – Domeniul acțiunii (2013-2017)	214
V. Cauze soluționate – Natura procedurilor (2013-2017)	215
VI. Cauze soluționate – Domeniul acțiunii (2017)	216
VII. Cauze soluționate – Domeniul acțiunii (2013-2017)	217
VIII. Cauze soluționate – Completul de judecată (2013-2017)	218
IX. Cauze soluționate – Durata procedurilor, exprimată în luni (2013-2017)	219
X. Durata procedurilor, în luni (2013-2017)	220
XI. Cauze aflate pe rol la 31 decembrie – Natura procedurilor (2013-2017)	221
XII. Cauze aflate pe rol la 31 decembrie – Domeniul acțiunii (2013-2017)	222
XIII. Cauze aflate pe rol la 31 decembrie – Completul de judecată (2013-2017)	223
XIV. Diverse – Măsuri provizorii (2013-2017)	224
XV. Diverse – Proceduri accelerate (2013-2017)	225
XVI. Diverse – Decizii ale Tribunalului care au făcut obiectul unui recurs la Curtea de Justiție (1990-2017)	226
XVII. Diverse – Repartizarea recursurilor la Curtea de Justiție în funcție de natura procedurii (2013-2017)	227
XVIII. Diverse – Soluționarea recursurilor la Curtea de Justiție (2017)	228
XIX. Diverse – Soluționarea recursurilor la Curtea de Justiție (2013-2017)	229
XX. Diverse – Evoluție generală (1989-2017)	230
XXI. Activitatea grefei Tribunalului (2015-2017)	231
XXII. Modalități de depunere a actelor de procedură în fața Tribunalului	232
XXIII. Numărul de pagini depuse prin e-Curia (2013-2017)	233
XXIV. Comunicări în <i>Jurnalul Oficial al Uniunii Europene</i> (2013-2017)	234
XXV. Numărul de cauze pledate (2013-2017)	235

I. ACTIVITATEA GENERALĂ A TRIBUNALULUI – CAUZE INTRODUSE, CAUZE SOLUȚIONATE, CAUZE AFLATE PE ROL (2013-2017)^{1 2}

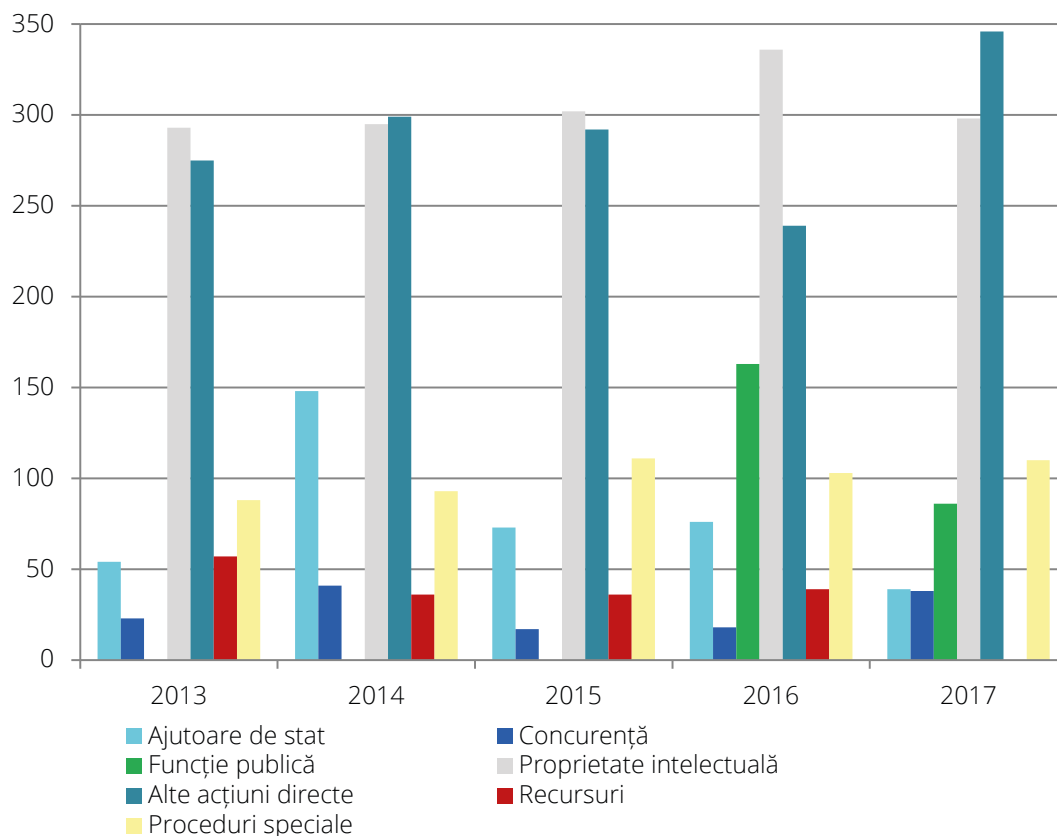
	2013	2014	2015	2016	2017
Cauze introduse	790	912	831	974	917
Cauze soluționate	702	814	987	755	895
Cauze aflate pe rol	1 325	1 423	1 267	1 486	1 508

1/ Cu excepția unor indicații contrare, prezentul tabel și tabelele din paginile următoare iau în considerare procedurile speciale.

Sunt considerate „proceduri speciale”: opoziția la o hotărâre pronunțată într-o cauză judecată în lipsă (articolul 41 din Statutul Curții; articolul 166 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); terța opoziție (articolul 42 din Statutul Curții; articolul 167 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); interpretarea (articolul 43 din Statutul Curții; articolul 168 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); revizuirea (articolul 44 din Statutul Curții; articolul 169 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); asistența judiciară (articolul 148 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); îndreptarea (articolul 164 din Regulamentul de procedură al Tribunalului); omisiunea de pronunțare (articolul 165 din Regulamentul de procedură al Tribunalului) și contestația privind cheltuielile de judecată recuperabile (articolul 170 din Regulamentul de procedură al Tribunalului).

2/ În lipsa unei mențiuni contrare, prezentul tabel și tabelele din paginile următoare nu iau în considerare procedurile măsurilor provizorii.

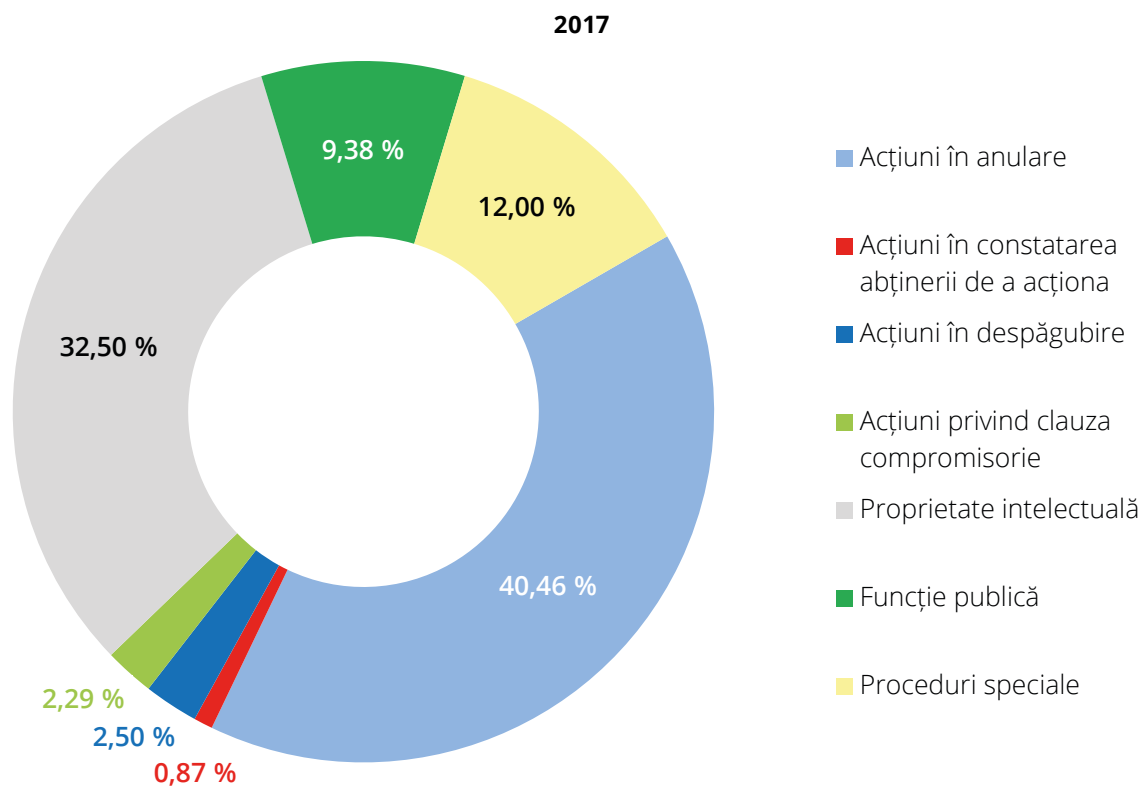
II. CAUZE INTRODUSE – NATURA PROCEDURILOR (2013-2017)

	2013	2014	2015	2016 ¹	2017
Ajutoare de stat	54	148	73	76	39
Alte acțiuni directe	275	299	292	239	346
Concurență	23	41	17	18	38
Funcție publică				163	86
Proceduri speciale	88	93	111	103	110
Proprietate intelectuală	293	295	302	336	298
Recursuri	57	36	36	39	
Total	790	912	831	974	917

1/ La 1 septembrie 2016, 123 de cauze în materia funcției publice și 16 proceduri speciale în acest domeniu au fost transferate Tribunalului.

III. CAUZE INTRODUSE – NATURA ACȚIUNII (2013-2017)

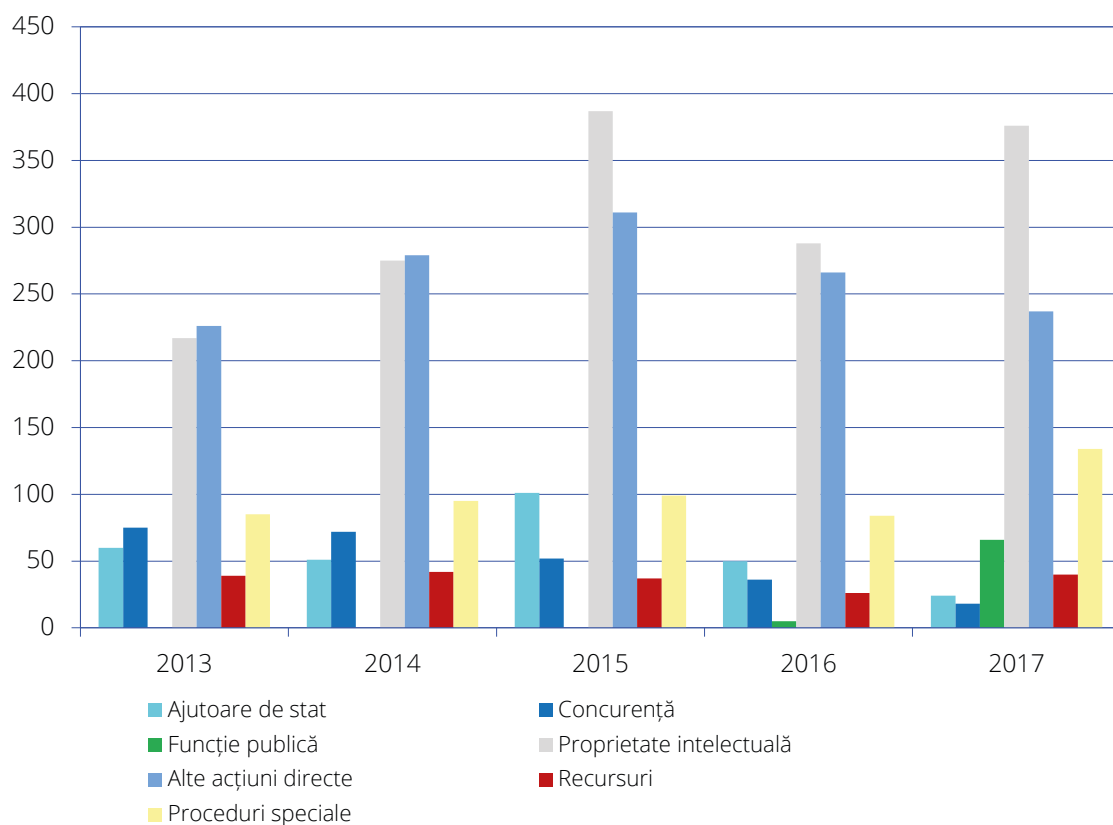

	2013	2014	2015	2016	2017
Acțiuni în anulare	319	423	332	297	371
Acțiuni în constatarea abținerii de a acționa	12	12	5	7	8
Acțiuni în despăgubire	15	39	30	19	23
Acțiuni privind clauza compromisorie	6	14	15	10	21
Proprietate intelectuală	293	295	302	336	298
Funcție publică				163	86
Recursuri	57	36	36	39	
Proceduri speciale	88	93	111	103	110
Total	790	912	831	974	917

IV. CAUZE INTRODUSE – DOMENIUL ACȚIUNII (2013-2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Accesul la documente	20	17	48	19	25
Achiziții publice	15	16	23	9	19
Acțiunea externă a Uniunii Europene		2	1	2	2
Aderarea de noi state	1				
Agricultură	27	15	37	20	22
Ajutoare de stat	54	148	73	76	39
Apropierea legislațiilor	13		1	1	5
Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări	1				
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	5	2	10	8	2
Cetățenia Uniunii		1			
Clauză compromisorie	6	14	15	10	21
Coeziunea economică, socială și teritorială	3	3	5	2	3
Concurență	23	41	17	18	38
Cultură	1			1	
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)		4	7	4	5
Drept instituțional	44	67	53	52	65
Dreptul întreprinderilor		1	1		
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul	2		3	1	
Energie	1	3	3	4	8
Fiscalitate	1	1	1	2	1
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	12	3	5	6	10
Libera circulație a capitalurilor			2	1	
Libera circulație a mărfurilor	1		2	1	
Libera circulație a persoanelor			1	1	1
Libera prestare a serviciilor		1		1	
Libertatea de stabilire		1			
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	41	69	55	28	27
Mediu	11	10	5	6	8
Ocuparea forței de muncă	2				
Politica comercială	23	31	6	17	14
Politica economică și monetară	15	4	3	23	98
Politica externă și de securitate comună	2			1	
Politica în domeniul pescuitului	3	3		1	2
Politica industrială		2			
Politica socială		1		1	
Proprietatea intelectuală și industrială	294	295	303	336	298
Protecția consumatorilor	1	1	2	1	
Rețele transeuropene	3				2
Sănătatea publică	5	11	2	6	5
Securitatea socială a lucrătorilor migranți	1				
Spațiul de libertate, securitate și justiție	6	1		7	
Transporturi	5	1			
Turism	2				
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	1	8		3	1
Total Tratatul CE/TFUE	645	777	684	669	721
Proceduri speciale	88	93	111	103	110
Statutul funcționarilor	57	42	36	202	86
TOTAL GENERAL	790	912	831	974	917

V. CAUZE SOLUȚIONATE – NATURA PROCEDURILOR (2013-2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Ajutoare de stat	60	51	101	50	24
Alte acțiuni directe	226	279	311	266	237
Concurență	75	72	52	36	18
Funcție publică				5	66
Proceduri speciale	85	95	99	84	134
Proprietate intelectuală	217	275	387	288	376
Recursuri	39	42	37	26	40
Total	702	814	987	755	895

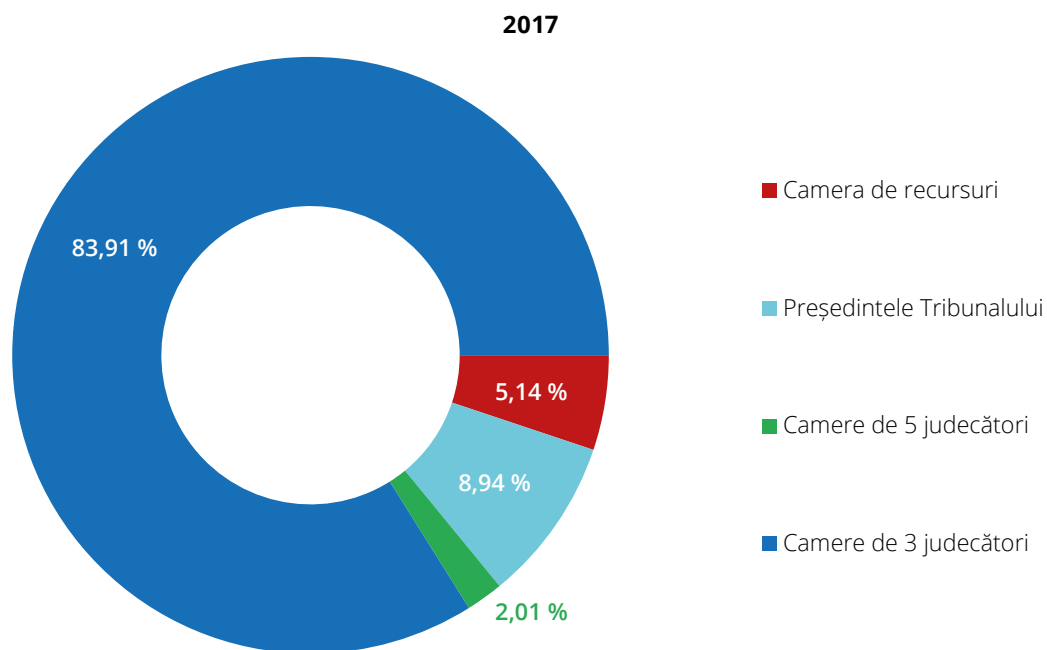
VI. CAUZE SOLUȚIONATE – DOMENIUL ACȚIUNII (2017)

	Hotărâri	Ordonanțe	Total
Accesul la documente	7	7	14
Achiziții publice	12	4	16
Acțiunea externă a Uniunii Europene	1	3	4
Agricultură	14	7	21
Ajutoare de stat	13	11	24
Apropierea legislațiilor		2	2
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	5	7	12
Clauză compromisorie	11	6	17
Coeziunea economică, socială și teritorială	2	10	12
Concurență	11	7	18
Cultură		1	1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	2	3	5
Drept instituțional	25	29	54
Energie	1	2	3
Fiscalitate		3	3
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	3	1	4
Libera circulație a persoanelor		2	2
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	22	4	26
Mediu		3	3
Politica comercială	13	2	15
Politica economică și monetară	3	3	6
Politica în domeniul pescuitului		2	2
Proprietatea intelectuală și industrială	272	104	376
Protecția consumatorilor	1		1
Sănătatea publică		3	3
Spațiul de libertate, securitate și justiție		5	5
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	3	2	5
Total Tratatul CE/TFUE	421	233	654
Proceduri speciale	1	133	134
Statutul funcționarilor	70	37	107
TOTAL GENERAL	492	403	895

VII. CAUZE SOLUȚIONATE – DOMENIUL ACȚIUNII (2013-2017) (HOTĂRÂRI ȘI ORDONANȚE)

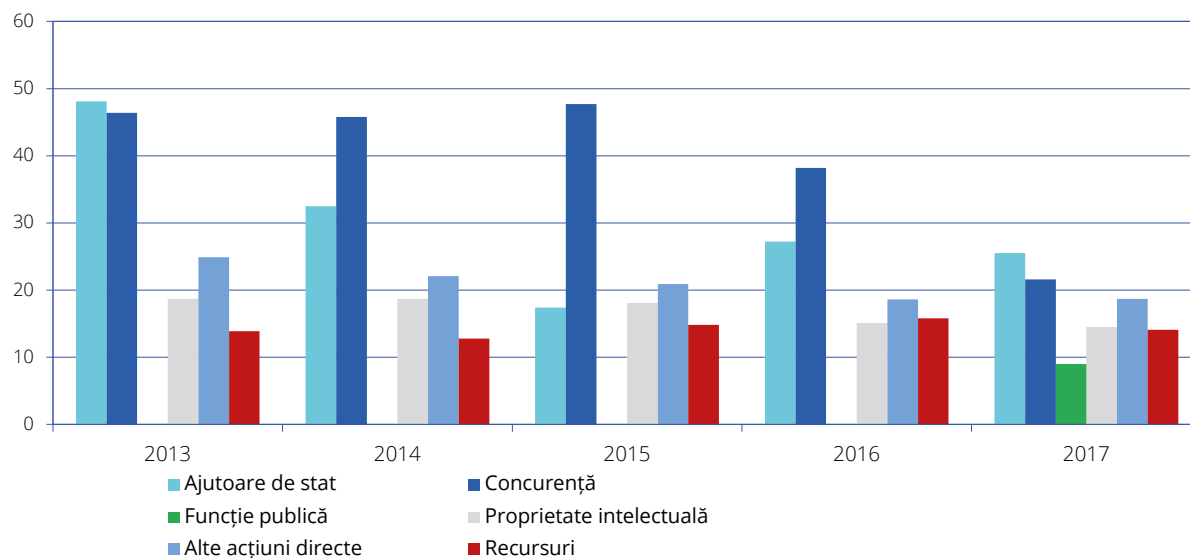
	2013	2014	2015	2016	2017
Accesul la documente	19	23	21	13	14
Achiziții publice	21	18	22	20	16
Acțiunea externă a Uniunii Europene	2		2		4
Aderarea de noi state			1		
Agricultură	16	15	32	34	21
Ajutoare de stat	59	51	101	50	24
Apropierea legislațiilor		13		1	2
Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări		1			
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	4	1	2	6	12
Cetățenia Uniunii		1			
Clauză compromisorie	8	10	2	17	17
Coeziunea economică, socială și teritorială	14	1	6	1	12
Concurență	75	72	52	36	18
Cultură				1	1
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)			5	1	5
Drept instituțional	35	33	58	46	54
Dreptul întreprinderilor			1		
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul	1	2		1	
Energie	1	3	1	3	3
Fiscalitate		2	1		3
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	6	3	9	8	4
Libera circulație a capitalurilor			2	1	
Libera circulație a mărfurilor	1		2	1	
Libera circulație a persoanelor			1		2
Libera prestare a serviciilor		1		1	
Libertatea de stabilire			1		
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	40	68	60	70	26
Mediu	6	10	18	4	3
Ocuparea forței de muncă	2				
Politica comercială	19	18	24	21	15
Politica economică și monetară	1	13	9	2	6
Politica externă și de securitate comună		2	1		
Politica în domeniul pescuitului	2	15	3	2	2
Politica industrială			2		
Politica socială	4			1	
Proprietatea intelectuală și industrială	218	275	388	288	376
Protecția consumatorilor			2	1	1
Rețele transeuropene		1		2	
Sănătatea publică	4	10	15	3	3
Securitatea socială a lucrătorilor migranți	1				
Spațiul de libertate, securitate și justiție	7	1			5
Transporturi		3	3		
Turism	1	1			
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	9	6	4	3	5
Total Tratatul CE/TFUE	576	673	851	638	654
Total Tratatul CO	1				
Proceduri speciale	85	95	99	84	134
Statutul funcționarilor	40	46	37	33	107
TOTAL GENERAL	702	814	987	755	895

VIII. CAUZE SOLUȚIONATE – COMPLETUL DE JUDECATĂ (2013-2017)

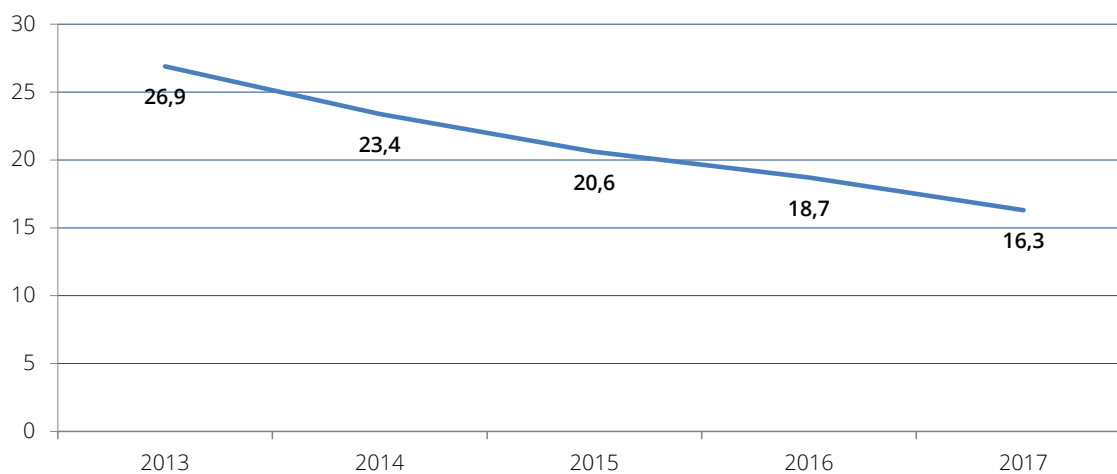
	2013			2014			2015			2016			2017		
	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total	Hotărâri	Ordonanțe	Total
Camera de recursuri	13	47	60	21	32	53	23	14	37	25	13	38	29	17	46
Președintele Tribunalului		38	38		46	46		44	44		46	46		80	80
Camere de 5 judecători	7	1	8	9	7	16	8	3	11	10	2	12	13	5	18
Camere de 3 judecători	378	218	596	398	301	699	538	348	886	408	246	654	450	301	751
Judecător unic							1	8	9	5		5			
Total	398	304	702	428	386	814	570	417	987	448	307	755	492	403	895

IX. CAUZE SOLUȚIONATE – DURATA PROCEDURILOR, EXPRIMATĂ ÎN LUNI (2013-2017)¹ (HOTĂRĂRI ȘI ORDONAȚE)

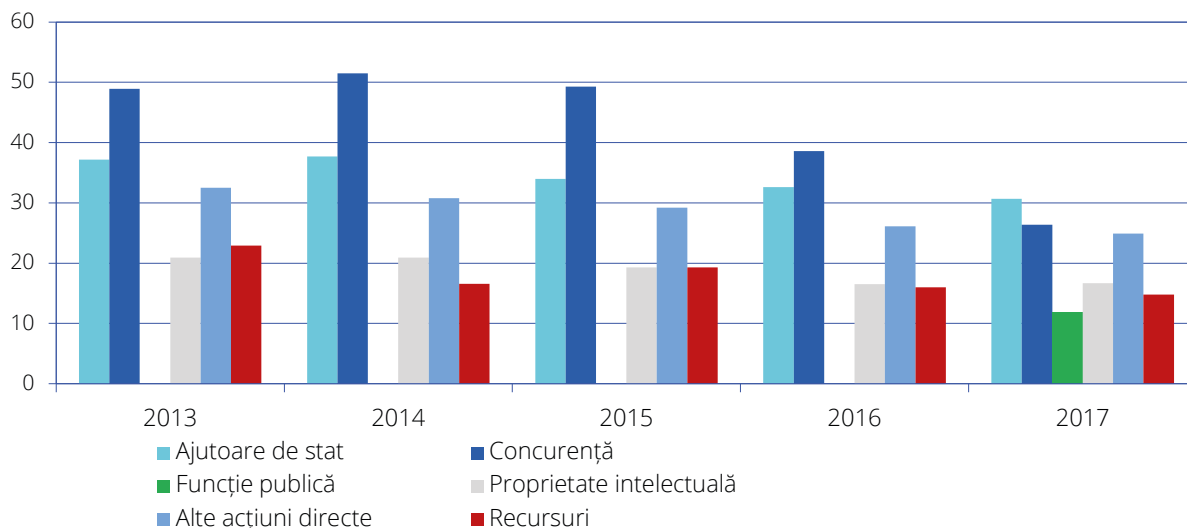
	2013	2014	2015	2016	2017
Ajutoare de stat	48,1	32,5	17,4	27,2	25,5
Alte acțiuni directe	24,9	22,1	20,9	18,6	18,7
Concurență	46,4	45,8	47,7	38,2	21,6
Funcție publică					8,9
Proprietate intelectuală	18,7	18,7	18,1	15,1	14,5
Recursuri	13,9	12,8	14,8	15,8	14,1
Toate cauzele	26,9	23,4	20,6	18,7	16,3

DURATA PROCEDURILOR (ÎN LUNI) TOATE CAUZELE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRĂRE SAU ORDONAȚĂ

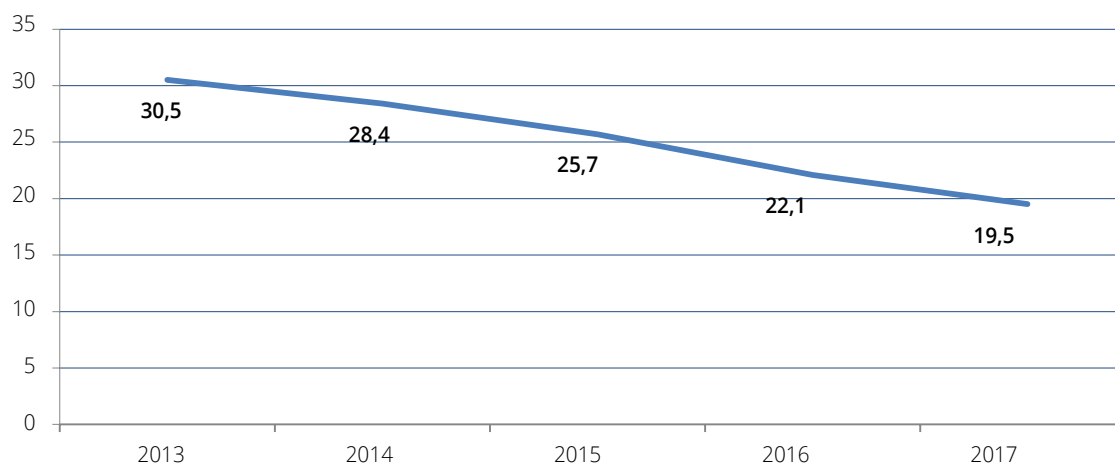
1/ Duratele sunt exprimate în luni și în zecimi de luni. Calculul duratei medii a procedurilor nu ia în considerare: cauzele în care se statuează prin hotărâre interlocutorie, procedurile speciale, recursurile în proceduri de măsuri provizorii sau în proceduri de intervenție; cauzele de funcție publică transferate la Tribunal la 1 septembrie 2016. Durata medie de soluționare a cauzelor de funcție publică transferate la Tribunal la 1 septembrie 2016 și soluționate de Tribunal prin hotărâre sau ordonanță este de 19,7 luni (luând în considerare perioada în fața Tribunalului Funcției Publice și perioada în fața Tribunalului).

X. DURATA PROCEDURILOR, ÎN LUNI (2013-2017)¹ (HOTĂRÂRI)

	2013	2014	2015	2016	2017
Ajutoare de stat	37,2	37,7	34	32,6	30,7
Alte acțiuni directe	32,5	30,8	29,2	26,1	24,9
Concurență	48,9	51,5	49,3	38,6	26,4
Funcție publică					11,9
Proprietate intelectuală	20,9	20,9	19,3	16,5	16,7
Recursuri	22,9	16,6	19,3	16	14,8
Toate cauzele	30,5	28,4	25,7	22,1	19,5

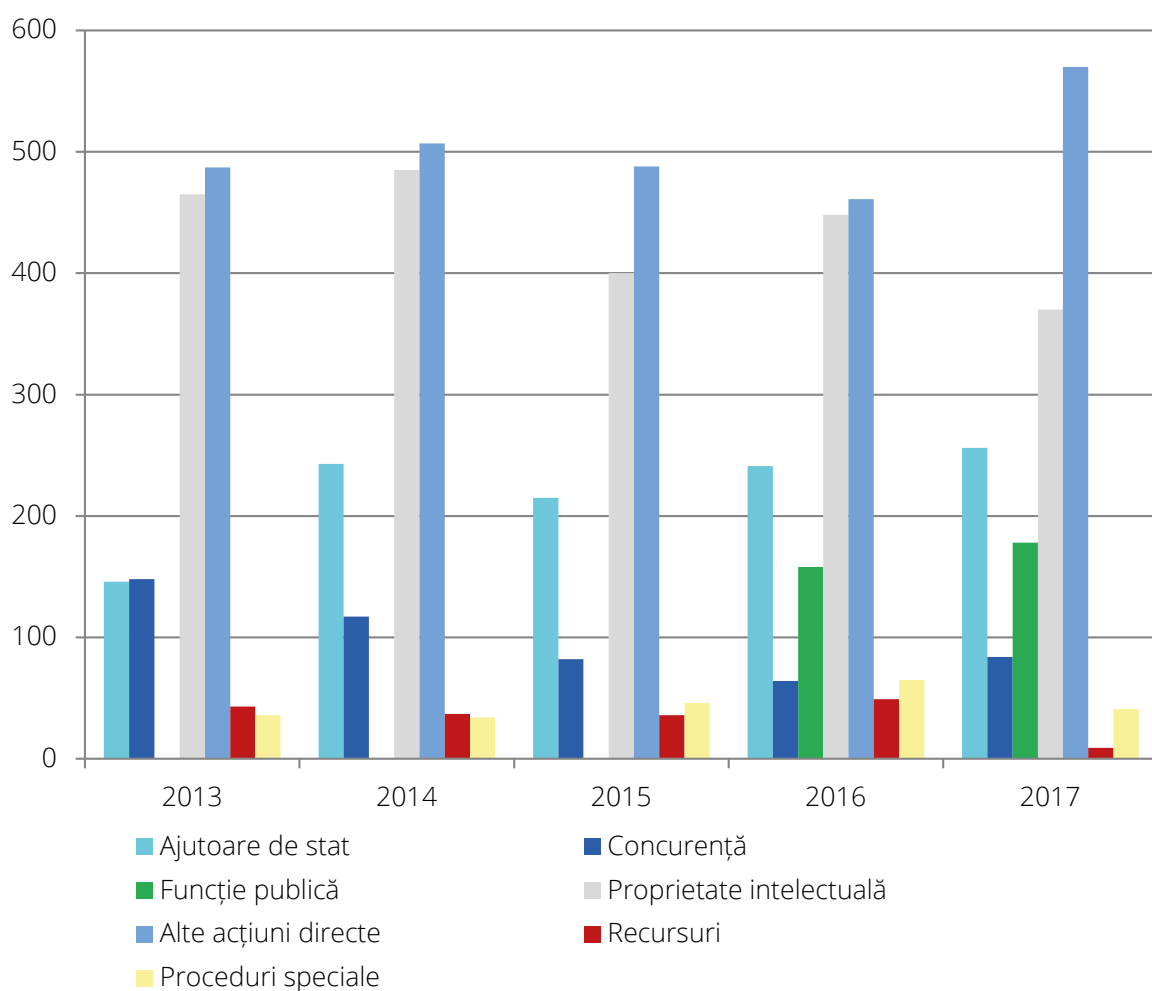
DURATA PROCEDURILOR (ÎN LUNI) TOATE CAUZELE SOLUȚIONATE PRIN HOTĂRÂRE

1/ Duratele sunt exprimate în luni și în zecimi de luni. Calculul duratei medii a procedurilor nu ia în considerare: cauzele în care se statuează prin hotărâre interlocutorie, procedurile speciale, recursurile în proceduri de măsuri provizorii sau în proceduri de intervenție, cauzele de funcție publică transferate la Tribunal la 1 septembrie 2016.

Durata medie de soluționare a cauzelor de funcție publică transferate la Tribunal la 1 septembrie 2016 și soluționate de Tribunal prin hotărâre sau ordonanță este de 21 de luni (luând în considerare perioada în fața Tribunalului Funcției Publice și perioada în fața Tribunalului).

XI. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE – NATURA PROCEDURILOR (2013-2017)

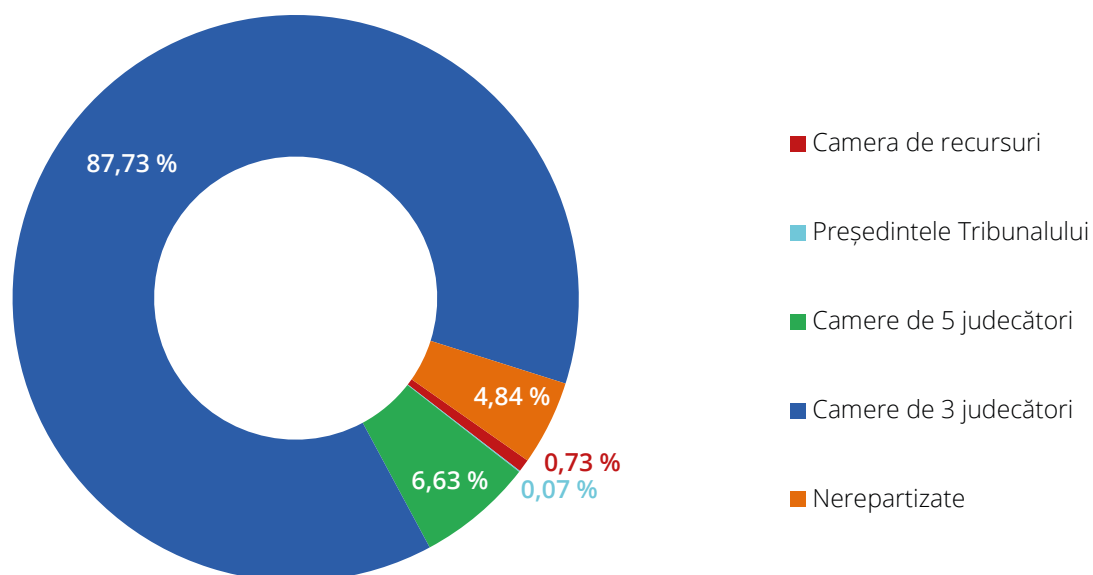
	2013	2014	2015	2016	2017
Ajutoare de stat	146	243	215	241	256
Alte acțiuni directe	487	507	488	461	570
Concurență	148	117	82	64	84
Funcție publică				158	178
Proceduri speciale	36	34	46	65	41
Proprietate intelectuală	465	485	400	448	370
Recursuri	43	37	36	49	9
Total	1 325	1 423	1 267	1 486	1 508

XII. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE – DOMENIUL ACȚIUNII (2013-2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Accesul la documente	38	32	59	65	76
Achiziții publice	36	34	35	24	27
Acțiunea externă a Uniunii Europene	1	3	2	4	2
Aderarea de noi state	1	1			
Agricultură	51	51	56	42	43
Ajutoare de stat	146	243	215	241	256
Apropierea legislațiilor	13		1	1	4
Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări	1				
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	8	9	17	19	9
Clauză compromisorie	13	17	30	23	27
Coeziunea economică, socială și teritorială	13	15	14	15	6
Concurență	148	117	82	64	84
Cultură	1	1	1	1	
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	1	5	7	10	10
Drept instituțional	50	84	79	85	96
Dreptul întreprinderilor		1	1	1	1
Educația, formarea profesională, tineretul și sportul	2		3	3	3
Energie	1	1	3	4	9
Fiscalitate	1			2	
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	14	14	10	8	14
Libera circulație a persoanelor				1	
Libertatea de stabilire		1			
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	107	108	103	61	62
Mediu	18	18	5	7	12
Politica comercială	45	58	40	36	35
Politica economică și monetară	18	9	3	24	116
Politica externă și de securitate comună	3	1		1	1
Politica în domeniul pescuitului	17	5	2	1	1
Politica industrială		2			
Politica socială		1	1	1	1
Proprietatea intelectuală și industrială	465	485	400	448	370
Protecția consumatorilor	1	2	2	2	1
Rețele transeuropene	3	2	2		2
Sănătatea publică	16	17	4	7	9
Spațiul de libertate, securitate și justiție				7	2
Transporturi	5	3			
Turism	1				
Uniunea vamală și Tariful vamal comun	7	9	5	5	1
Total Tratatul CE/TFUE	1 245	1 349	1 182	1 213	1 280
Proceduri speciale	36	34	46	65	41
Statutul funcționarilor	44	40	39	208	187
TOTAL GENERAL	1 325	1 423	1 267	1 486	1 508

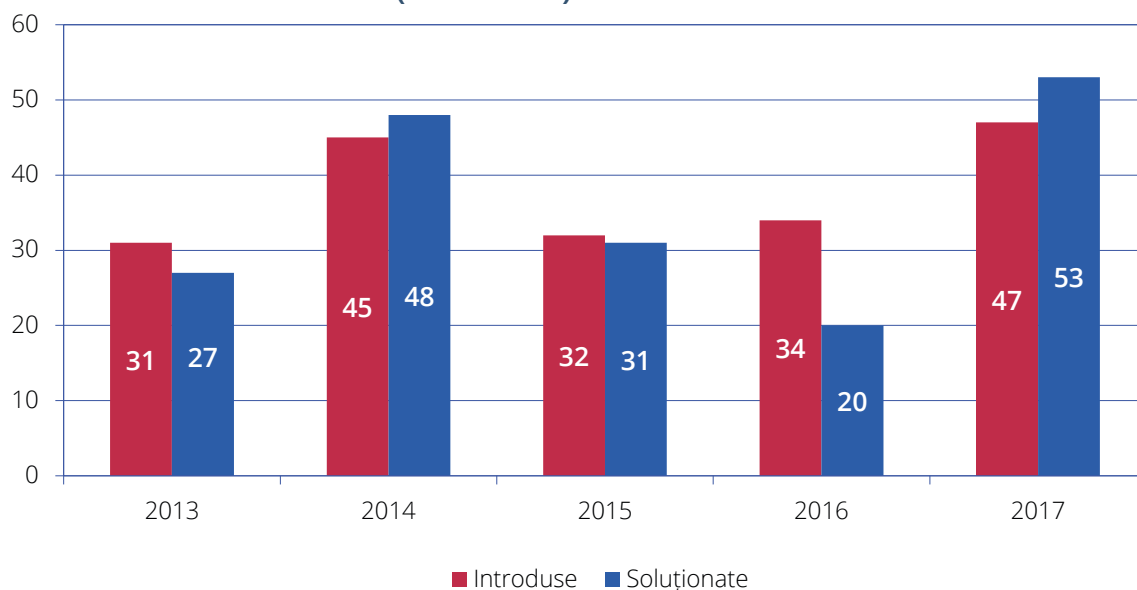
XIII. CAUZE AFLATE PE ROL LA 31 DECEMBRIE – COMPLETUL DE JUDECATĂ (2013-2017)

2017

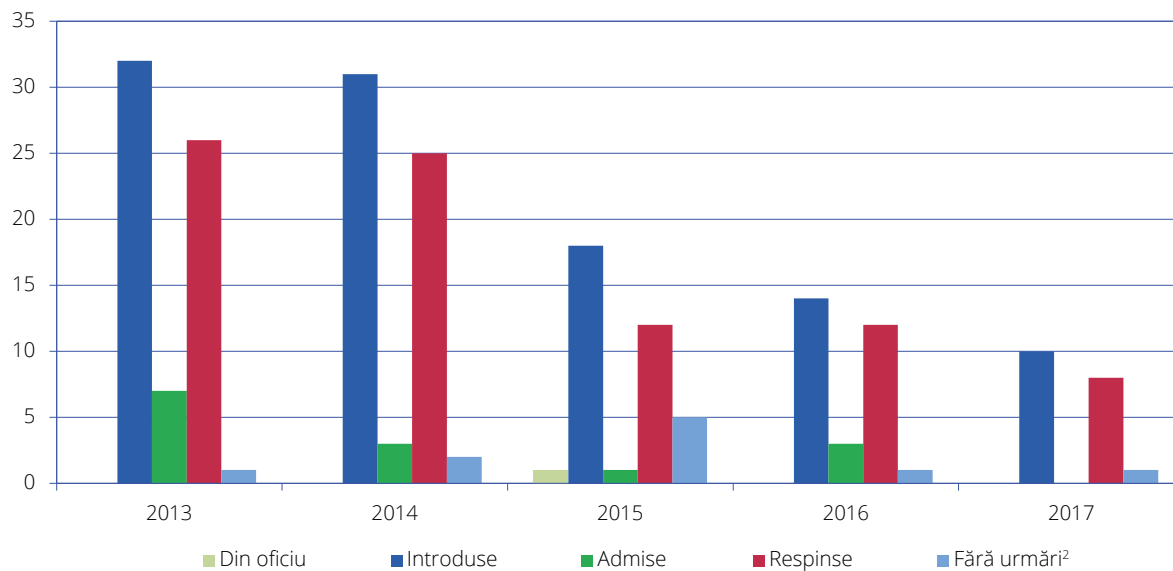
	2013	2014	2015	2016	2017
Camera de recursuri	51	37	48	51	11
Președintele Tribunalului	1	1	12	12	1
Camere de 5 judecatori	12	15	6	23	100
Camere de 3 judecatori	1 146	1 272	1 099	1 253	1 323
Judecător unic			1		
Nerepartizate	115	98	101	147	73
Total	1 325	1 423	1 267	1 486	1 508

XIV. DIVERSE – MĂSURI PROVIZORII (2013-2017)

	2017		Soluția		
	Cereri de măsuri provizorii introduse	Cereri de măsuri provizorii soluționate	Acord	Radiere/ Nepronunțare asupra fondului	Respingere
Accesul la documente	2	2	1	1	
Achiziții publice	6	6			6
Agricultură	3				
Ajutoare de stat	4	2			2
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul		1		1	
Clauză compromisorie	1	3			3
Concurență	2	3		1	2
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	1				
Drept instituțional	8	11			11
Energie	2	4			4
Fiscalitate	1	1		1	
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	1	3			3
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)	8	8			8
Mediu	1	1			1
Politica economică și monetară		1			1
Politica în domeniul pescuitului	3	3			3
Sănătatea publică	2	1		1	
Statutul funcționarilor	2	3	1		2
Total	47	53	2	5	46

XV. DIVERSE – PROCEDURI ACCELERATE (2013-2017)¹

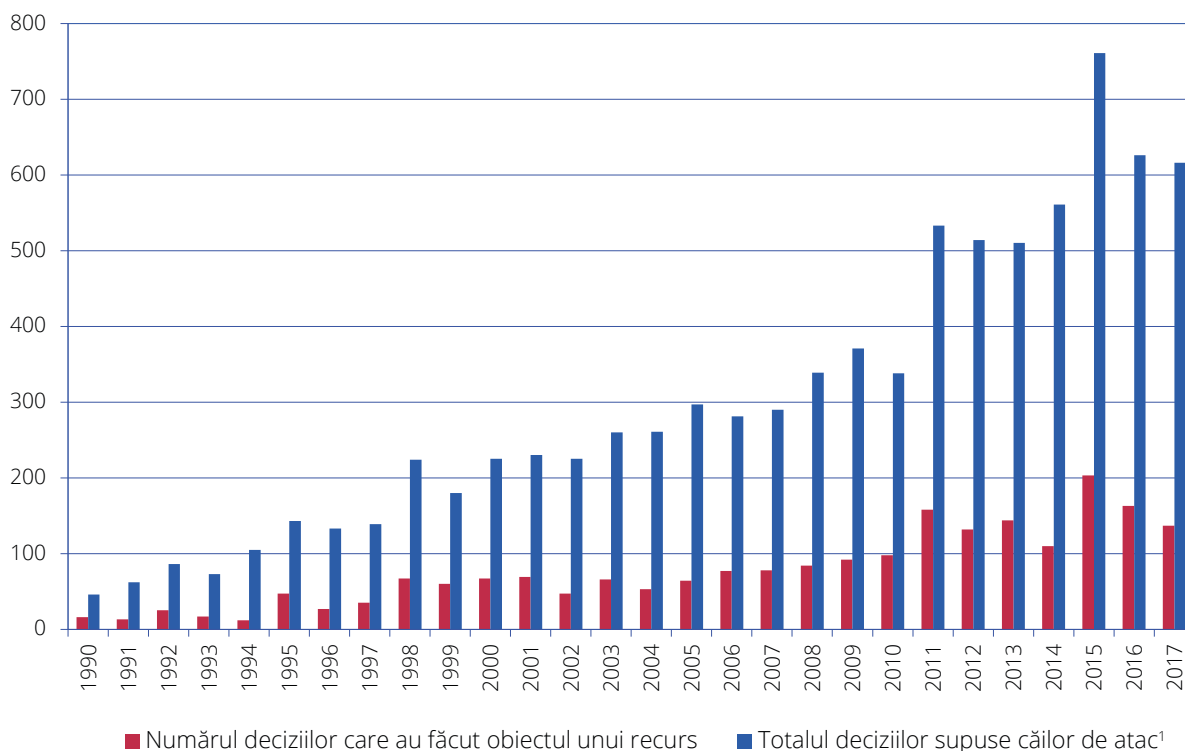

	2013			2014			2015			2016			2017								
	Din oficiu	Introduse	Soluția			Din oficiu	Introduse	Soluția			Din oficiu	Introduse	Soluția								
			Admise	Respinte	Fără urmări?			Admise	Respinte	Fără urmări?			Admise	Respinte	Fără urmări?						
Accesul la documente		1	1		2	2		2	2		2	2		2	1						
Achiziții publice		2	1		1	2	1	1		1	1	1		1	1						
Acțiunea externă a Uniunii Europene								1	1												
Agricultură		1	1					1	1												
Ajutoare de stat					13	2	10		3	2		2									
Concurență		2	2		1	1					1	1		1	1						
Drept instituțional					1		1	2		2	2	2		5	4						
Energie		1	1					2		2											
Libera circulație a capitalurilor								2		2											
Libera circulație a mărfurilor											1		1								
Măsuri restrictive (Acțiunea externă)		4	4		9	9		4	4		1	1									
Mediu		5	5		1			1													
Politica comercială		15	2	14	1						1	1									
Politica economică și monetară								1	1												
Sănătatea publică		1	2		3	1	1	1			1	1									
Spațiul de libertate, securitate și justiție											3	3									
Statutul funcționarilor								1	1		1	1		1	1						
Total		32	7	26	1	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1

1/ Judecarea accelerată a unei cauze în fața Tribunalului se poate dispune la cererea unei părți principale și, începând de la 1 iulie 2015, din oficiu, de către Tribunal.

2/ În categoria „fără urmări” se înscriu următoarele situații: retragerea cererii, desistarea și situațiile în care acțiunea este soluționată prin ordonanță înainte de pronunțarea asupra cererii de procedură accelerată.

XVI. DIVERSE – DECIZII ALE TRIBUNALULUI CARE AU FĂCUT OBIECTUL UNUI RECURS LA CURTEA DE JUSTIȚIE (1990-2017)

	Numărul deciziilor care au făcut obiectul unui recurs	Totalul deciziilor supuse căilor de atac ¹	Procentajul deciziilor care au făcut obiectul unui recurs
1990	16	46	35 %
1991	13	62	21 %
1992	25	86	29 %
1993	17	73	23 %
1994	12	105	11 %
1995	47	143	33 %
1996	27	133	20 %
1997	35	139	25 %
1998	67	224	30 %
1999	60	180	33 %
2000	67	225	30 %
2001	69	230	30 %
2002	47	225	21 %
2003	66	260	25 %
2004	53	261	20 %
2005	64	297	22 %
2006	77	281	27 %
2007	78	290	27 %
2008	84	339	25 %
2009	92	371	25 %
2010	98	338	29 %
2011	158	533	30 %
2012	132	514	26 %
2013	144	510	28 %
2014	110	561	20 %
2015	203	761	27 %
2016	163	626	26 %
2017	137	616	22 %

1/ Totalul deciziilor supuse căilor de atac – hotărâri, ordonanțe privind măsurile provizorii și de respingere a cererii de intervenție, precum și toate ordonanțele prin care se finalizează judecata, altele decât ordonanțele de radiere și de transfer – pentru care termenul de recurs a expirat sau a fost declarat recurs.

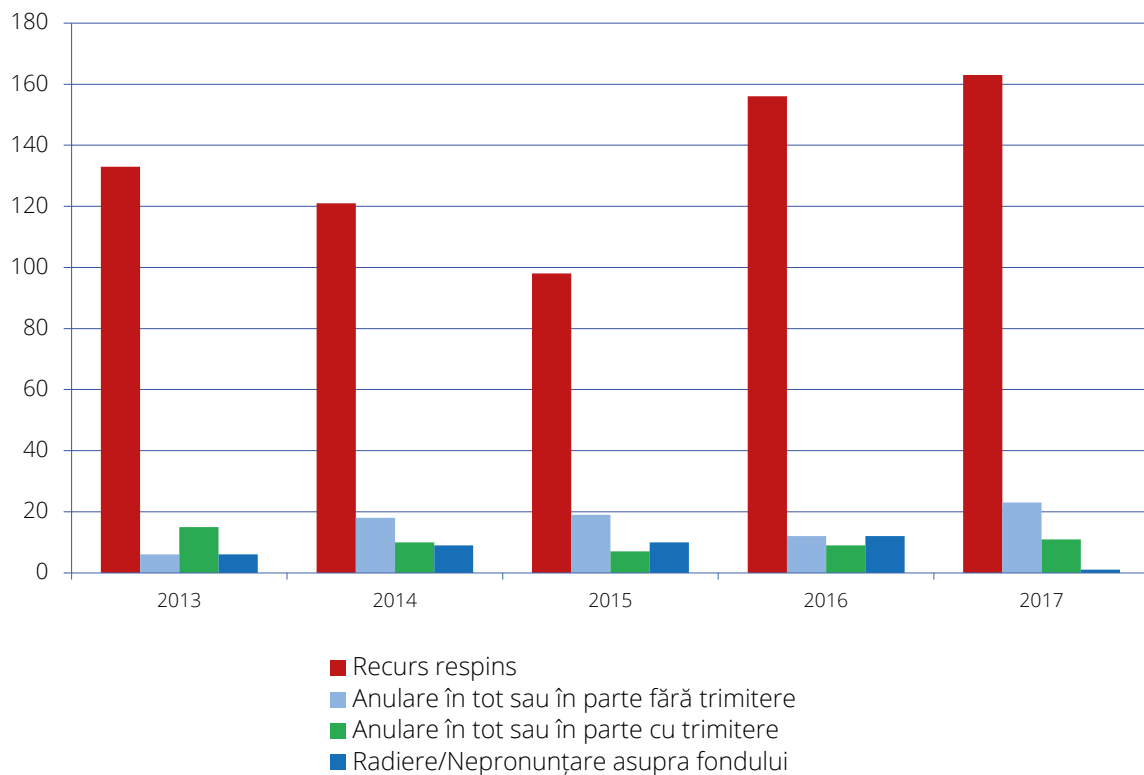
**XVII. DIVERSE –
REPARTIZAREA RECUSURILOR LA CURTEA DE JUSTIȚIE
ÎN FUNCȚIE DE NATURA PROCEDURII (2013-2017)**

	2013			2014			2015			2016			2017		
	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %	Decizii care au făcut obiectul unui recurs	Decizii supuse căilor de atac	Recursuri în %
Ajutoare de stat	16	52	31 %	15	77	19 %	22	75	29 %	23	56	41 %	8	25	32 %
Alte acțiuni directe	62	202	31 %	47	231	20 %	85	290	29 %	75	253	30 %	61	236	26 %
Concurență	28	73	38 %	15	44	34 %	32	61	52 %	17	41	41 %	5	17	29 %
Funcție publică													8	37	22 %
Proceduri speciale													3	3	100 %
Proprietate intelectuală	38	183	21 %	33	209	16 %	64	333	19 %	48	276	17 %	52	298	17 %
Recursuri							2								
Total	144	510	28 %	110	561	20 %	203	761	27 %	163	626	26 %	137	616	22 %

**XVIII. DIVERSE –
SOLUȚIONAREA RECURSURILOR LA CURTEA DE JUSTIȚIE (2017)
(HOTĂRÂRI ȘI ORDONANȚE)**

	Recurs respins	Anulare în tot sau în parte fără trimitere	Anulare în tot sau în parte cu trimitere	Radiere/ Nepronunțare asupra fondului	Total
Accesul la documente	8	1			9
Agricultură	8	1	2		11
Ajutoare de stat	15	5	3	1	24
Concurență	36	6	3		45
Dispoziții financiare (buget, cadrul financiar, resurse proprii, combaterea fraudei)	3				3
Drept instituțional	17	2			19
Energie			1		1
Înregistrarea, evaluarea, autorizarea și restricționarea substanțelor chimice (Regulamentul REACH)	6				6
Mediu	1				1
Achiziții publice		1			1
Politica comercială	8	4			12
Politica în domeniul pescuitului	1				1
Politica economică și monetară	1				1
Politica externă și de securitate comună	7		1		8
Principii de drept al Uniunii	1				1
Procedură	3				3
Proprietatea intelectuală și industrială	39	2	1		42
Protecția consumatorilor	1				1
Apropierea legislațiilor	1				1
Cercetarea, dezvoltarea tehnologică și spațiul	2				2
Sănătatea publică	3	1			4
Statutul funcționarilor	1				1
Transporturi	1				1
Total	163	23	11	1	198

XIX. DIVERSE – SOLUȚIONAREA RECURSURILOR LA CURTEA DE JUSTIȚIE (2013-2017) (HOTĂRĂRI ȘI ORDONAȚE)

	2013	2014	2015	2016	2017
Recurs respins	133	121	98	156	163
Anulare în tot sau în parte fără trimitere	6	18	19	12	23
Anulare în tot sau în parte cu trimitere	15	10	7	9	11
Radiere/Nepronunțare asupra fondului	6	9	10	12	1
Total	160	158	134	189	198

**XX. DIVERSE –
EVOLUȚIE GENERALĂ (1989-2017)
CAUZE INTRODUSE, CAUZE SOLUȚIONATE, CAUZE AFLATE PE ROL**

	Cauze introduse ¹	Cauze soluționate ²	Cauze aflate pe rol la 31 decembrie
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
2013	790	702	1 325
2014	912	814	1 423
2015	831	987	1 267
2016	974	755	1 486
2017	917	895	1 508
Total	14 374	12 866	

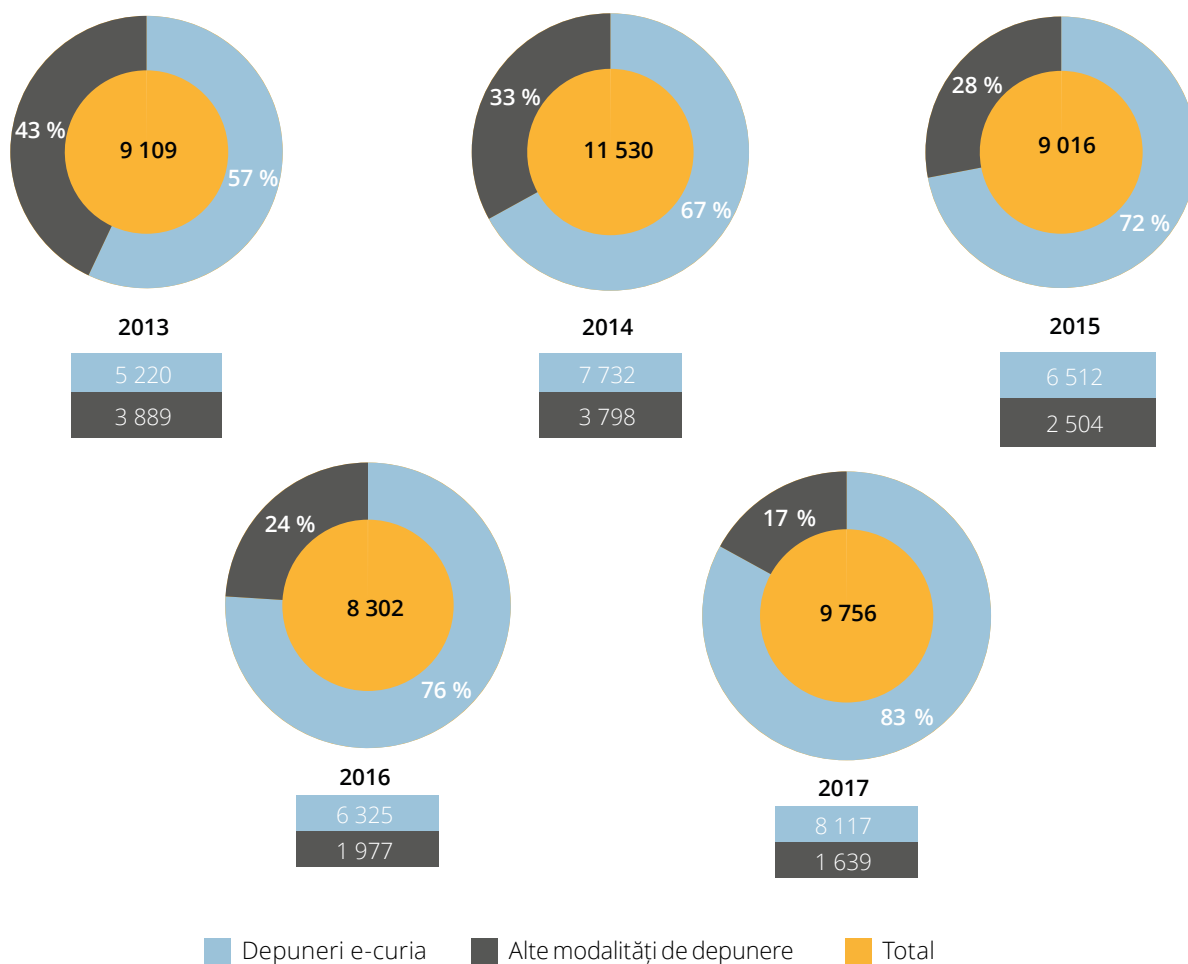
- 1/ 1989: Curtea de Justiție a trimis 153 de cauze Tribunalului, nou creat.
1993: Curtea de Justiție a trimis 451 de cauze ca urmare a primei extinderi a competențelor Tribunalului.
1994: Curtea de Justiție a trimis 14 cauze ca urmare a celei de a doua extinderi a competențelor Tribunalului.
2004-2005: Curtea de Justiție a trimis 25 de cauze ca urmare a celei de a treia extinderi a competențelor Tribunalului.
2016: la 1 septembrie 2016, 139 de cauze în materia funcției publice au fost transferate Tribunalului.
- 2/ 2005-2006: Tribunalul a trimis 118 cauze Tribunalului Funcției Publice, nou creat.

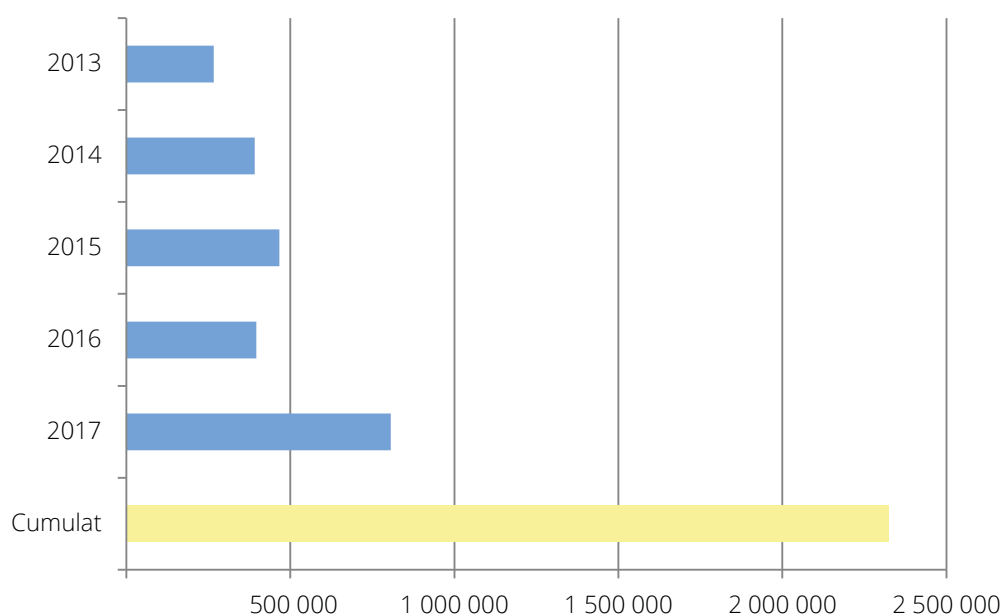
XXI. ACTIVITATEA GREFEI TRIBUNALULUI (2015-2017)

Tip de intervenție	2015	2016	2017
Numărul de acte de procedură înscrise în registrul grefei ¹	46 432	49 771	55 070
Numărul de cereri de sesizare ²	831	835	917
Numărul de cauze în materia funcției publice transferate Tribunalului ³	-	139	-
Proporția de regularizare a cererilor de sesizare ⁴	42,50 %	38,20 %	41,20 %
Numărul de memorii (altele decât cererile)	4 484	3 879	4 449
Numărul de cereri de intervenție	194	160	565
Numărul de cereri de aplicare a regimului de confidențialitate (în privința datelor conținute în actele de procedură) ⁵	144	163	212
Proiecte de ordonanțe pregătite de grefă ⁶ (inadmisibilitate vădită înainte de notificare, suspendare/reluare, conexare a cauzelor, conexare a excepției de inadmisibilitate cu fondul, intervenție necontestată, radiere, nepronunțare în cauzele în materia proprietății intelectuale, redeschidere a fazei orale și rectificare)	521	241	317
Numărul de conferințe de cameră (cu serviciul grefei)	303	321	405
Numărul de procese-verbale de ședință și de constatări de pronunțare a unei horărâri	873	637	812

- 1/ Acest număr constituie un indicator al măsurii volumului de muncă al serviciului, deoarece fiecare act care intră sau care iese face obiectul unei înscrieri în registru. Numărul de acte de procedură înscrise în registru trebuie să fie apreciat ținând seama de natura procedurilor care intră în competența instanței. Întrucât numărul de părți la un litigiu este limitat în cadrul acțiunilor directe (reclamant, pârât și, eventual, intervenient/intervenienți), notificările nu sunt făcute decât acestor părți.
- 2/ Orice memoriu depus (inclusiv cererea de sesizare) trebuie să fie înscris în registru, atașat la dosar, dacă este cazul, regularizat, comunicat cabinetelor judecătorilor împreună cu o fișă de transmitere, uneori detaliată, ulterior eventual tradus și, în sfârșit, notificat părților.
- 3/ La 1 septembrie 2016.
- 4/ Atunci când o cerere de sesizare nu respectă anumite cerințe, grefa procedează la regularizarea sa, astfel cum prevăd normele de procedură (ceea ce este valabil de asemenea pentru orice alt memoriu).
- 5/ Numărul de cereri de confidențialitate nu aduce atingere numărului de date conținute în unul sau mai multe memorii al căror regim de confidențialitate este solicitat.
- 6/ De la 1 iulie 2015, data intrării în vigoare a noului Regulament de procedură al Tribunalului, anumite decizii care erau anterior luate sub formă de ordonanțe (suspendare/reluare, conexare a cauzelor, intervenție fără confidențialitate a unui stat membru sau a unei instituții) sunt luate sub formă de simplă decizie depusă la dosarul cauzei.

XXII. MODALITĂȚI DE DEPUNERE A ACTELOR DE PROCEDURĂ ÎN FAȚA TRIBUNALULUI

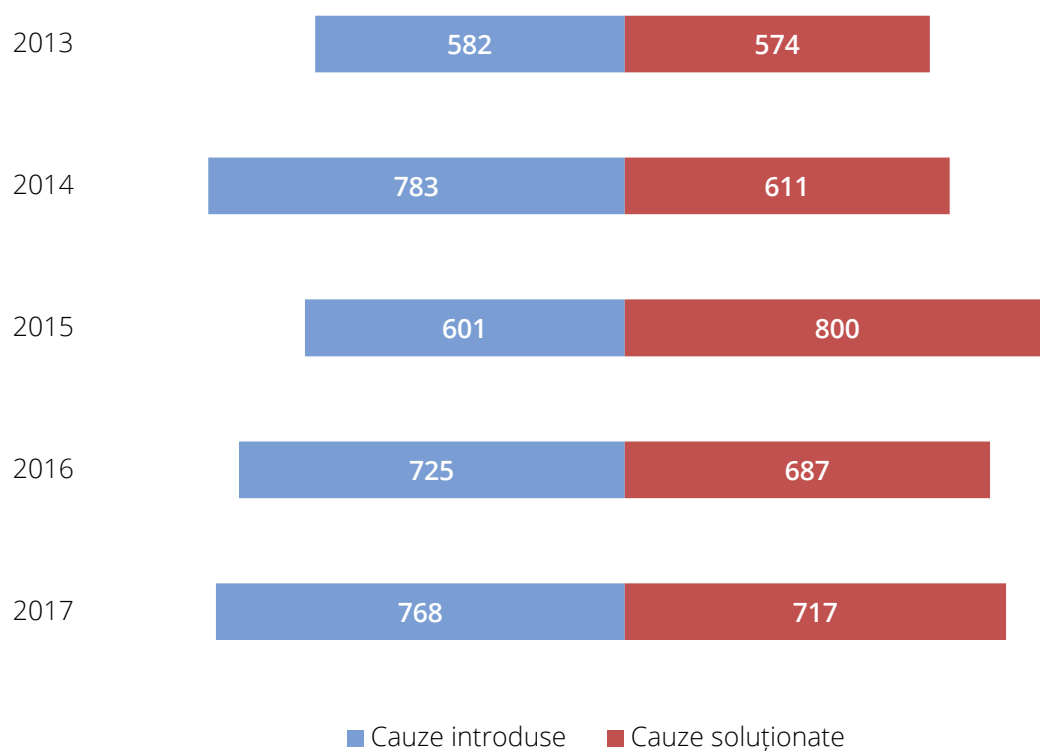

XXIII. NUMĂRUL DE PAGINI DEPUSE PRIN E-CURIA (2013-2017)¹

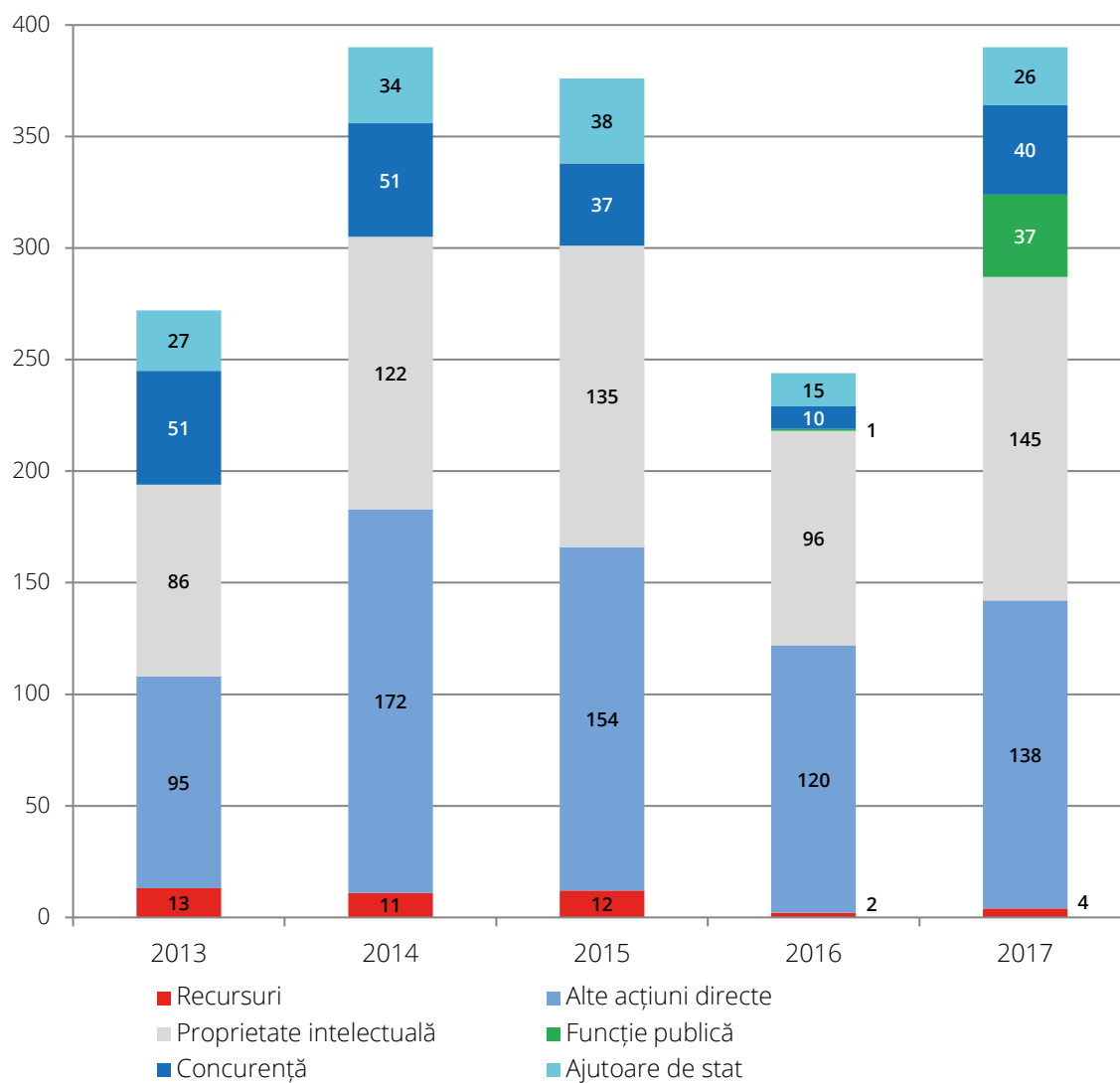
	2013	2014	2015	2016	2017	Cumulat
Numărul de pagini depuse prin e-Curia	266 048	390 892	466 875	396 072	805 768	2 325 655

1/ Pentru anii 2013-2016, datele nu cuprind numărul de pagini ale actelor introductive de instanță.

XXIV. COMUNICĂRI ÎN JURNALUL OFICIAL AL UNIUNII EUROPENE (2013-2017)

XXV. NUMĂRUL DE CAUZE PLEDATE (2013-2017)

	2013	2014	2015	2016	2017
Total	272	390	376	244	390

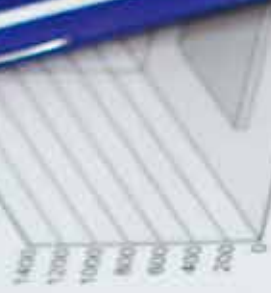
Procedures

Address

16

Journal officiel

Journal de l'UE

Nombre d'affaires/Procedures

ISSN 1725-2431

E/COMPUNEREA TRIBUNALULUI

(Ordinea protocolară la data de 31 decembrie 2017)

Primul rând, de la stânga la dreapta:

Doamna judecător I. Labucka, domnul președinte de cameră A. M. Collins, domnul președinte de cameră G. Berardis, domnul președinte de cameră H. Kanninen, domnul președinte de cameră M. Prek, domnul vicepreședinte al Tribunalului M. van der Woude, domnul președinte al Tribunalului M. Jaeger, doamna președinte de cameră I. Pelikánová, domnul președinte de cameră S. Frimodt Nielsen, domnul președinte de cameră D. Gratsias, doamna președinte de cameră V. Tomljenović, domnul președinte de cameră S. Gervasoni, domnul judecător S. Pappasavvas

Al doilea rând, de la stânga la dreapta:

Domnii judecători C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz, E. Buttigieg, J. Schwarcz și A. Dittrich, doamna judecător M. Kancheva, domnii judecători E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio, I. S. Forrester și L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín

Al treilea rând, de la stânga la dreapta:

Domnii judecători P. Nihoul și R. Barents, doamna judecător I. Reine, domnul judecător P. G. Xuereb, doamna judecător N. Póltorak, domnii judecători V. Valančius, D. Spielmann și Z. Csehi, doamna judecător A. Marcoulli, domnii judecători F. Schalin, E. Perillo și R. da Silva Passos

Al patrulea rând, de la stânga la dreapta:

Domnii judecători G. De Baere, A. Kornezov și J. Passer, doamna judecător O. Spineanu-Matei, domnii judecători J. Svenningsen, B. Berke și U. Öberg, doamnele judecător M. J. Costeira și K. Kowalik-Bańczyk, domnul judecător C. Mac Eochaidh, domnul grefier E. Coulon

1. MODIFICĂRI ÎN COMPUNEREA TRIBUNALULUI ÎN ANUL 2017

Domnul Emmanuel Coulon, grefierul Tribunalului începând cu 6 octombrie 2005, al cărui mandat a expirat la 5 octombrie 2017, a fost reconfirmat în funcție la 16 noiembrie 2016 pentru perioada 6 octombrie 2017-5 octombrie 2023.

ȘEDINȚA SOLEMNĂ DIN 8 IUNIE 2017

Prin decizia din 29 martie 2017, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene l-au numit pe domnul Colm Mac Eochaidh în calitate de judecător al Tribunalului pentru perioada 2 aprilie 2017-31 august 2019.

O ședință solemnă a avut loc la Curtea de Justiție la 8 iunie 2017, cu ocazia prestării jurământului și a intrării în funcție a acestui nou judecător al Tribunalului.

ȘEDINȚA SOLEMNĂ DIN 4 OCTOMBRIE 2017

Prin decizia din 6 septembrie 2017, reprezentanții guvernelor statelor membre ale Uniunii Europene l-au numit pe domnul Geert De Baere în calitate de judecător al Tribunalului pentru perioada 15 septembrie 2017-31 august 2022.

O ședință solemnă a avut loc la Curtea de Justiție la 4 octombrie 2017, cu ocazia prestării jurământului noului judecător chemat să intre în funcție.

2. ORDINI PROTOCOLARE

DE LA 1 IANUARIE 2017 PÂNĂ LA 8 IUNIE 2017

Domnul M. JAEGER, președinte
Domnul M. van der WOUDE, vicepreședinte
Doamna I. PELIKÁNOVÁ, președinte de cameră
Domnul M. PREK, președinte de cameră
Domnul S. FRIMODT NIELSEN, președinte de cameră
Domnul H. KANNINEN, președinte de cameră
Domnul D. GRATSIAS, președinte de cameră
Domnul G. BERARDIS, președinte de cameră
Doamna V. TOMLJENOVIC, președinte de cameră
Domnul A. M. COLLINS, președinte de cameră
Domnul S. GERVASONI, președinte de cameră
Doamna I. LABUCKA, judecător
Domnul S. PAPASAVVAS, judecător
Domnul A. DITTRICH, judecător
Domnul J. SCHWARCZ, judecător
Doamna M. KANCHEVA, judecător
Domnul E. BUTTIGIEG, judecător
Domnul E. BIELIŪNAS, judecător
Domnul V. KREUSCHITZ, judecător
Domnul I. ULLOA RUBIO, judecător
Domnul L. MADISE, judecător
Domnul I. S. FORRESTER, judecător
Domnul C. ILIOPOULOS, judecător
Domnul L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, judecător
Domnul D. SPIELMANN, judecător
Domnul V. VALANČIUS, judecător
Domnul Z. CSEHI, judecător
Doamna N. PÓŁTORAK, judecător
Doamna A. MARCOULLI, judecător
Domnul P. G. XUEREB, judecător
Domnul F. SCHALIN, judecător
Doamna I. REINE, judecător
Domnul E. PERILLO, judecător
Domnul R. BARENTS, judecător
Domnul R. da SILVA PASSOS, judecător
Domnul P. NIHOUL, judecător
Domnul B. BERKE, judecător
Domnul J. SVENNINGSSEN, judecător
Domnul U. ÖBERG, judecător
Doamna O. SPINEANU-MATEI, judecător
Doamna M. J. COSTEIRA, judecător
Domnul J. PASSER, judecător
Doamna K. KOWALIK-BAŃCZYK, judecător
Domnul A. KORNEZOV, judecător

Domnul E. COULON, grefier

DE LA 8 IUNIE 2017 PÂNĂ LA 4 OCTOMBRIE 2017

Domnul M. JAEGER, președinte
Domnul M. van der WOUDE, vicepreședinte
Doamna I. PELIKÁNOVÁ, președinte de cameră
Domnul M. PREK, președinte de cameră
Domnul S. FRIMODT NIELSEN, președinte de cameră
Domnul H. KANNINEN, președinte de cameră
Domnul D. GRATSIAS, președinte de cameră
Domnul G. BERARDIS, președinte de cameră
Doamna V. TOMLJENOVIC, președinte de cameră
Domnul A. M. COLLINS, președinte de cameră
Domnul S. GERVASONI, președinte de cameră
Doamna I. LABUCKA, judecător
Domnul S. PAPASAVVAS, judecător
Domnul A. DITTRICH, judecător
Domnul J. SCHWARCZ, judecător
Doamna M. KANCHEVA, judecător
Domnul E. BUTTIGIEG, judecător
Domnul E. BIELIŪNAS, judecător
Domnul V. KREUSCHITZ, judecător
Domnul I. ULLOA RUBIO, judecător
Domnul L. MADISE, judecător
Domnul I. S. FORRESTER, judecător
Domnul C. ILIOPOULOS, judecător
Domnul L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, judecător
Domnul D. SPIELMANN, judecător
Domnul V. VALANČIUS, judecător
Domnul Z. CSEHI, judecător
Doamna N. PÓŁTORAK, judecător
Doamna A. MARCOULLI, judecător
Domnul P. G. XUEREB, judecător
Domnul F. SCHALIN, judecător
Doamna I. REINE, judecător
Domnul E. PERILLO, judecător
Domnul R. BARENTS, judecător
Domnul R. da SILVA PASSOS, judecător
Domnul P. NIHOUL, judecător
Domnul B. BERKE, judecător
Domnul J. SVENNINGSSEN, judecător
Domnul U. ÖBERG, judecător
Doamna O. SPINEANU-MATEI, judecător
Doamna M. J. COSTEIRA, judecător
Domnul J. PASSER, judecător
Doamna K. KOWALIK-BAŃCZYK, judecător
Domnul A. KORNEZOV, judecător
Domnul C. MAC EOCHADH, judecător

Domnul E. COULON, grefier

DE LA 4 OCTOMBRIE 2017 PÂNĂ LA 31 DECEMBRE 2017

Domnul M. JAEGER, președinte
Domnul M. van der WOUDE, vicepreședinte
Doamna I. PELIKÁNOVÁ, președinte de cameră
Domnul M. PREK, președinte de cameră
Domnul S. FRIMODT NIELSEN, președinte de cameră
Domnul H. KANNINEN, președinte de cameră
Domnul D. GRATSIAS, președinte de cameră
Domnul G. BERARDIS, președinte de cameră
Doamna V. TOMLJENOVIC, președinte de cameră
Domnul A. M. COLLINS, președinte de cameră
Domnul S. GERVASONI, președinte de cameră
Doamna I. LABUCKA, judecător
Domnul S. PAPASAVVAS, judecător
Domnul A. DITTRICH, judecător
Domnul J. SCHWARCZ, judecător
Doamna M. KANCHEVA, judecător
Domnul E. BUTTIGIEG, judecător
Domnul E. BIELIŪNAS, judecător
Domnul V. KREUSCHITZ, judecător
Domnul I. ULLOA RUBIO, judecător
Domnul L. MADISE, judecător
Domnul I. S. FORRESTER, judecător
Domnul C. ILIOPOULOS, judecător
Domnul L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, judecător
Domnul D. SPIELMANN, judecător
Domnul V. VALANČIUS, judecător
Domnul Z. CSEHI, judecător
Doamna N. PÓŁTORAK, judecător
Doamna A. MARCOULLI, judecător
Domnul P. G. XUEREB, judecător
Domnul F. SCHALIN, judecător
Doamna I. REINE, judecător
Domnul E. PERILLO, judecător
Domnul R. BARENTS, judecător
Domnul R. da SILVA PASSOS, judecător
Domnul P. NIHOUL, judecător
Domnul B. BERKE, judecător
Domnul J. SVENNINGSSEN, judecător
Domnul U. ÖBERG, judecător
Doamna O. SPINEANU-MATEI, judecător
Doamna M. J. COSTEIRA, judecător
Domnul J. PASSER, judecător
Doamna K. KOWALIK-BAŃCZYK, judecător
Domnul A. KORNEZOV, judecător
Domnul C. MAC EOCHADH, judecător
Domnul G. DE BAERE, judecător

Domnul E. COULON, grefier

3. FOȘTI MEMBRI AI TRIBUNALULUI

(în ordinea intrării în funcție)

JUDECĂTORI

Domnul Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989-1996) (†)
 Domnul Antonio SAGGIO (1989-1998), președinte (1995-1998) (†)
 Domnul David Alexander Ogilvy EDWARD (1989-1992)
 Domnul Heinrich KIRSCHNER (1989-1997) (†)
 Domnul Christos YERARIS (1989-1992)
 Domnul Romain Alphonse SCHINTGEN (1989-1996)
 Domnul Cornelis Paulus BRIËT (1989-1998)
 Domnul José Luis da CRUZ VILAÇA (1989-1995), președinte (1989-1995)
 Domnul Bo VESTERDORF (1989-2007), președinte (1998-2007)
 Domnul Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989-2007)
 Domnul Jacques BIANCARELLI (1989-1995)
 Domnul Koen LENAERTS (1989-2003)
 Domnul Christopher William BELLAMY (1992-1999)
 Domnul M. Andreas KALOGEROPOULOS (1992-1998)
 Doamna Virpi TIILI (1995-2009)
 Doamna Pernilla LINDH (1995-2006)
 Domnul Josef AZIZI (1995-2013)
 Domnul André POTOCKI (1995-2001)
 Domnul Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995-2003)
 Domnul John D. COOKE (1996-2008)
 Domnul Jörg PIRRUNG (1997-2007)
 Domnul Paolo MENGOZZI (1998-2006)
 Domnul Arjen W. H. MEIJ (1998-2010)
 Domnul Mihalis VILARAS (1998-2010)
 Domnul Nicholas James FORWOOD (1999-2015)
 Domnul Hubert LEGAL (2001-2007)
 Doamna Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003-2016)
 Domnul Franklin DEHOUSSE (2003-2016)
 Doamna Ena CREMONA (2004-2012)
 Domnul Ottó CZÚCZ (2004-2016)
 Doamna Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004-2016)
 Domnul Daniel ŠVÁBY (2004-2009)
 Domnul Vilenas VADAPALAS (2004-2013)
 Doamna Küllike JÜRIMÄE (2004-2013)
 Doamna Verica TRSTENJAK (2004-2006)
 Domnul Enzo MOAVERO MILANESI (2006-2011)
 Domnul Nils WAHL (2006-2012)
 Domnul Teodor TCHIPEV (2007-2010)
 Domnul Valeriu M. CIUCĂ (2007-2010)
 Domnul Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007-2013)
 Domnul Laurent TRUCHOT (2007-2013)
 Domnul Kevin O'HIGGINS (2008-2013)

Domnul Andrei POPESCU (2010-2016)

Domnul Carl WETTER (2013-2016)

PREȘEDINȚI

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989-1995)

Antonio SAGGIO (1995-1998)

Bo VESTERDORF (1998-2007)

GREFIER

Hans JUNG (1989-2005) (†)

ACQUIRITIA